

Kevély László

A Margitsziget nevezetes fái

2017

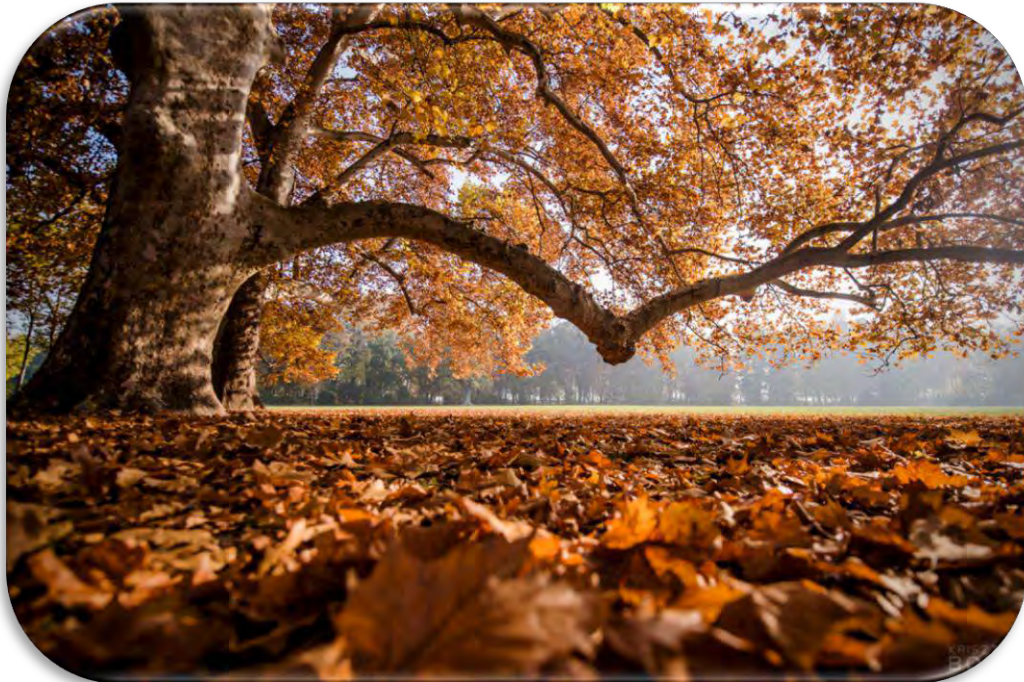

A nevezetes perzsa varázsfa, 2011. november eleje (1)

KEVÉLY LÁSZLÓ

A MARGITSZIGET NEVEZETES FÁI

2017

(11)

Budapest

A kiadvány kézírata a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával készült.

Jelen kiadvány 6. fejezete 2017-ben átadásra került
a FŐKERT Nonprofit Zrt. számára.

A 6. fejezet egyes részei a BudapestGreen mobil applikációval (fokertapp@gmail.com)
megtekinthetők, illetve a QR kódok segítségével elérhetőek a Társaság honlapján.

Fővárosi Kertészeti Vállalat alapításának 150. évfordulójának alkalmából,
a teljes munka 2017 decemberében felajánlásra került
a FŐKERT Nonprofit Zrt. szakmai Archívuma részére.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés.....	8
1. fejezet: A Margitsziget történetéből - a II. világháború utáni időszakig.....	10
2. fejezet: Kiemelkedő fák a 20. század első felében.....	18
3. fejezet: A nádori nyaraló és környékének emlékezetes fái.....	26
4. fejezet: Nevezetes- és értékes fák a 20. század második felében.....	30
5. fejezet: Értékes fák napjainkban.....	38
6. fejezet: A Margitsziget nevezetes fái 2017.....	42
Térképek.....	115
Áttekintő táblázatok.....	122
Függelék.....	126
Irodalomjegyzék.....	150
Az ábrák szerzői, forrásai.....	153
További irodalom.....	155
Honlapok. Szóbeli közlések.....	157
Névmutató.....	158
Latin növénynevek.....	159
Magyar növénynevek.....	161
Személynevek.....	163

A sziget nevezetes, 160 éves páfrányfenyője, 2011. november eleje (1)

„Egy fa önmagában is szép, a fa élő kertbe foglalva a merev téglá- vagy betonépítményt, feloldja annak geometrikus formáját.”

Radó Dezső

„A fák az elmúlt idők olyan emlékei, melyek előtt senki sem állhat érzéketlenül. Tiszteletük régi hagyományoknak örvend szerte a világon. A több évszázados fák páratlan természeti értékek, amelyekhez a legtöbb esetben valamilyen valóságos vagy költött történeti vagy kultikus emlék is fűződik. Időben és térben mindent megszépítő csodálatos jelenlétük a töretlen élni akarás szimbóluma.

Az emberiség mindenkori vágya a pillanat élményének rögzítése. A múltó idők emlékeit a költészet versben örökíti meg. A természet költeményei az évszázados fák. Gyönyörködtetve emlékeztetnek mindarra, ami sorsunkhoz fűződik.”

Bercsek Péter

Látkép a Víztoronyból, 2016 (1)

A télbe öltözött Japánkertetet láthatjuk. A háttérben egy-egy kínai ósmamutfenyő emelkedik ki, jellemzően szabályos koronájával, 2004 december (1)

BEVEZETÉS

A Margitsziget nem csupán a főváros egyik legszebb parkja, valamint idegenforgalmi központja, ahol a különböző szabadidős tevékenységeinket örömmel és hasznosan tölthetjük, hanem egyben Európa egyik legértékesebb dendrológiai parkja is. Ezt a mindössze, szűk egy négyzetkilométernyi területet megalkotói, generációkon át fáradtságos munkával és nagy szeretettel formálták, sokszor dacolva a természeti csapásokkal, pusztító árvizekkel vagy éppen a súlyos aszályokkal, háborús károkkal. Nekik köszönhetjük a sziget meglévő faállományát is, amely évszázadok alatt bővült és teljesebbé vált. Ez a munka, napjainkban is tart, bár kissé lelassult.

Az idők folyamán a leromlott állapotú, történelmet idéző nevezetes fák egy része – amelyet elődeink oly nagyon védelmeztek – napjainkra teljesen eltűnt, és ezek a fák a feljegyzések híján talán már örökre feledésbe is merültek. Néhányuknak azonban megadatott, hogy emlékéket töredékekből felelevenítsük. Ennek a munkának az egyik célkitűzése, hogy – napjaink nevezetes fái mellett – ezeket az egykori fákat is, csokorba szedve bemutassa, megörökítse az utókor számára. Ennek kapcsán majd gondolatban visszapillantunk egy kicsit a múltba, ahonnan sorra előbukkannak a régi idők legjelentősebb díszfái, nevezetes fái. Emellett óhatatlan, hogy kissé ne tekintsünk be a Margitsziget különböző történelmi, és parkfejlesztési korszakaiba. Így némileg megismerkedhetünk néhány, a fákat jól ismerő és azokhoz nagyon értő szakemberrel, akik közé maga József nádor, vagy éppen József főherceg is tartozott. A nevezetes fák között történő barangolásunk során időnként előtűnik majd pár író és költő is, akiknek sokat jelentett a sziget, emellett több fát is ismertek, tiszteltek, írtak róla, vagy éppen saját kedvükre egymásról nevezték őket el.

Ez a kiadvány legfőképp napjaink dendrológiai értékeinek a megismeréséhez nyújthat eligazítást. Segítségével a Margitsziget 35 nevezetes fájával, illetve facsoportjával ismerkedhetünk meg közelebbről. Így a fő rész összesen 72 fát ölel át. A még meglévő, elődeink által tisztelt és féltett fákat napjaink sétái során megcsodálhatjuk, bár – mint a későbbiekben látni fogjuk – legtöbbjük, meglehetősen rossz állapotban van. Közülük több derék fa várható hátralevő életkora mindössze egy, esetleg két évtizedre tehető. Sajnos ebbe a csoportba sorolható a bemutatott fák mintegy 38%-a.

A régi idők természetes előfordulású hagyásfái, mint például a nyár, fűz, juhar, kőris, tölgy, szil, a terület legkorosabb fái közé tartoznak. Az első fátételek idejéből is nem kevés famatuzsálemet tud felmutatni a park – többek között a sziget egyetlen oszázsnarancsát, továbbá számos japánakácot és néhány feketediót. De nem hagyhatjuk ki talán a park legszimbolikusabb fáját, a sokak által ismert nevezetes fát: az ősplatánt sem. Az említett fák közül a legidősebbek akár 210–220 évesek is lehetnek.

Az 1838-as árvíz utáni parkosítások idejéből fennmaradt egzóták, mint például tulipánfa, vasfa, amerikai páfrányfenyő mellett számos díszfaváltozatot és törzskönyvezett klónt (többek között ezek almák, berkenyék, hársak, kőrisek, tölgyek) rejt a park, melyekből szinte gyűjteményszerű anyag van a szigeten. Ezek között is több értékes, vagy ritka taxon búj meg, melyekből néhány esetben, már csak egy-két egyeddel büszkélkedhet a park. E fák természetesen az elkötelezett kertészek féltve őrzött kincsei között szerepelnek.

Az 1790-es évek óta fokozatosan bővülő angolkert jellegű park napjainkban mintegy 220-féle, változatos fajtájú és korú lombhullató fát tartalmaz. Faállománya dendrológiai érték szempontjából még mindig kimagasló. Hazánk legismertebb famániás körében, **Pósfai György** *Dendrománia* adatbázisában, Magyarország legnagyobb famatuzsálemei között a sziget fáiból 19 listás szerepel. Azokból mi 9-et egyben nevezetes faként tartunk számon.

A Margitsziget tájképi kertjét 2011-ben a Nemzeti Erőforrás Minisztérium „*Történelmi kertként*” műemlékké nyilvánította.

Az egykor „*Duna gyöngye*”, vagy „*Tündérkert*” jelzőkkel ellátott sziget nagyon megváltozott az elmúlt évtizedekben. A különleges, egyedi természeti adottságokkal rendelkező park, manapság már jelentős terhelésnek van kitéve, mely a többfunkciós kihasználtságból ered. Napjaink beruházásai, parkfejlesztései is nagyban meghatározzák a park minőségi alakulását. Feladatunk többek között, hogy főváros legkiemeltebb parkjában ameddig csak lehet, őrizzük meg értékeinket, köztük nevezetes fáinkat is. E fák megismeréséhez nyújthat segítséget ez a több mint 300 fotóval illusztrált kiadvány.

Kevély László, 2017

Az egykori Margit-fürdő környéke, fiatal fatelepítésekkel, 1910-es évek (11)

1. fejezet

A MARGITSZIGET TÖRTÉNETÉBŐL – A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁNI IDŐSZAKIG

A területet már a **rómaiak** is használták. A II-IV. században a császárság katonai súlypontja a Duna vonalára került át, ezért megerősítették az erődláncot, azaz a limes vonalát, melybe a sziget is beletartozott. Déli részén a rómaiak cölöphidat is építettek, körülbelül a mai Árpád híd vonalában (amely Óbudáról vezetett a szigetre), ennek maradványait az 1873-as folyamszabályozáskor robbantották föl. De az előkerült rommaradvány, faragott feliratos kövek, pénzérmék árulkodnak arról, hogy a rómaiak is tartózkodtak a szigeten. Bizonyítja, hogy a Pannonia provincia határvárosának, Aquincumnak lakói már építettek itt a szigeten villákat és természetesen őrtornyokat is.

Az **Árpád-házi** királyok a szigetet kezdetben vadászterületnek használták. Imre királyunk már itt tartotta udvarát az 1196–1204-es években. Még a tatárjárást megelőző időből származik a **premontrei rend** Szent-Mihály temploma.

IV. Béla királyunk építette 1250 körül a híres **domonkos rendi** apácakolostort, amelyet Margit leánya lakhelyéül rendelt el. Ugyanitt található az első feltárt kertművészeti emlékünk is, az 1251-ben már vízvezetékekkel rendelkező kolostorkert is.

Az 1278-ból származó oklevélből tudjuk, hogy az **esztergomi érseknek** is épült egy vára az északi csúcson.

A ferences kolostort IV. Béla alapította a tatárjárást követően. A **ferences rendi** minoriták a sziget közepe táján, a nyugati parton 1270–1272-ben kezdték építeni a kolostorukat, melynek emlékét őrzi a fennmaradt zárdatemplomrom, melynek egy része még ma is látható. 1796-ban ennek északi falához építették hozzá a későbbiekben még többször említésre kerülő nádori villát.

A **johannita** lovagok – más néven szentföldi lovagok, ispotályosok, Szent János vitézek, vagy keresztetek – a déli szigetcsúcs közelében telepedtek le. Ott állt erődítményszerű, négy saroktornyos várak, amely még valamikor a rómaiak déli castrumára épült, amint az egy 1281-es feljegyzésből kiderült. Az egykori Alsószigeti Nagyvendéglő – 1936-tól Casino – a johanniták várának romjaira épült.

A **török hódoltság** időszakában a területet háremnek használták. 1526-ban elmenekült az összes rend és a lovagság. A kolostorokból a török vezérek laktanyákat, lovaik számára pedig istállókat építettek. Az épületelemek a másfél évszázados megszállás alatt lassan pusztultak. A Budát felszabadító hadsereg már csak lőszerraktárnak, illetve ápolóhelynek tudta használni a maradványokat. 1668-ban a klarisszák (Szent Klára rendi apácák) költöztek vissza, de a kolostorok helyén csak romok álltak, félig eltemetve a süppedő talajba. A törökök kiűzése után egy ideig szabadon hódított a szigeten a természet, így visszavadult korábbi állapotába, s legfeljebb kaszálónak használták 1790-ig, hogy jövedelmezzen. Csak a XVIII. század második felében kezdte a szigetet a budai és pesti városi közönség látogatni.

A **középkori sziget** növényzetén, a hagyásfafoltokkal – tölgy, szil, kőris – tarkított üde legelők, kaszálók és rétek művészi ihletése érződött. A lassan növekvő keményfa ligeterdők és tölgyesek csaknem teljesen eltűntek a középkori történelmi időben, míg a puhafa ligeterdők „elfüzesedve” egészen a parkosításokig, illetve az 1920-ig tartó partvédmű-építkezésekig fennmaradhattak. Azóta csak kis maradványfoltjai, illetve egy-egy famatuzsálem tanúskodik egykori kiterjedtebb szerepükről. Most kanyarodjunk vissza XVIII. század végéhez.

A XVI. században készült metszeten jellegzetes ligeterdő maradvány látható (12)

Az 1790. évi országgyűlés döntése alapján a főrendek a Margitszigetet „pihenő és mulató hely” céljára a Habsburg nádori méltóságú főherceg használatába adták. 1790-től **II. Lipót császár** fia, **Sándor Lipót** Habsburg főherceg (1772–1795) lett a nádor, aki elsőként vette tervbe a Margitsziget megszerzését és kertészeti rendezését. Egy birtokcsere révén még 1790-ben a sziget a főhercegi család birtokába került. Sándor ekkor kezdett foglalkozni az évszázadok folyamán elvadult sziget rendbehozatalával. Az első kertészeti beavatkozás a sziget életébe nem volt több, mint az utak rendezése. Ezért egy 1786-ban megjelent írásban a terület még csak mint „Pest egyik sétánya” tűnik fel. A sziget első nádora a megszerzett területét nem parkosította és alig gondoztatta. A sétányokon kívül, mindössze csak egy „tévkeret” létesített, ami akkoriban a divatos főúri kertekben szokásos, magasnövésű sövényből készült útvesztő, vagy más néven labirintus volt.

József nádor (1)

Később, 1796-ban Sándor öccse, **József nádor** (Antal János) (1776–1847) vette át a birtokot. Így a kezdeti fejlesztéseket a népszerű **József nádor** folytatta, aki nyomban felismerte a sziget páratlan varázsát, és 1810-től külföldi mintára megkezdte annak teljes, tájképi stílusú átalakítását. A területet **Heinrich Nebbien** tervei alapján alakították át angolparkká. A nádor példáját később főuraink közül többen követték, akik szép parkokat s kerteket rendeztetek be maguknak.

A nádor egyébként maga is előszeretettel kertészkedett birtokain. **Krúdy Gyula** így írt erről: „...a magas termetű, napbarnított férfiú még mindig a rózsafái között kertészkedett (...) A kék kertészkötegyes, szalmakalapos férfiúban bizony senki se ismert volna az ország legelső zászlósurára. Sáros volt a két keze az ültetéstől. (...) A nádor nemcsak az országos ügyeket, de még a háborús táborozást is otthagya, mikor tavaszi időben a kerti munka ideje elkövetkezett. A kertészet szenvedélye a nádorok családjában apáról fiúra szállt.”³²

A nádor számára a nagyszabású munkálatokban **Tost Károly** (1789–1852) nyújtott segítséget, aki még **Sándor nádor** alatt került a szigetre. A tervező, építő és dendrológus csakhamar a sziget első főkertésze lett, ahol 1808-tól 1852-ig, 67 éves koráig tevékenykedett. A területen nagy szakértelemmel, mértéktartóan válogatta meg a meglévő, őshonos faállományt, megkímélve nagyrészt a nyárfákat, a bükköket és a tölgyeket.

Közéjük elsősorban nagyobb számban a kor divatfáit, platánokat és vadgesztenyéket telepített. Emellett megkezdődtek az egyéb külhoni lombhullató fák telepítései is, aminek során nagy tömegben ültettek japánakácot, fehér akácot, amerikai feketediókat, amerikai köriseket, bükköket, török mogyorókat, vasfákat, tulipánfákat, vérbükköket, gyertyánokat, ostorfákat, kanadai nyárfákat, juharok és szilek különböző fajtáit. A fenyők közül, az erdei és a feketefenyő, valamint a páfrányfenyő került nagyobb számban a parkba. Így alakultak ki az első fasorok, allék, ligetek, amelyeknek egy része még ma is fellelhető. Az első fa- és cserjeáttelepítések ideje tehát 1810–1820 közé tehető. A nádor és **Tost** végső soron, a Margitszigeten mintegy 300 fafaj meghonosítását kezdeményezte.

Eredményes díszfatelepítéseit jórészt a tudatos alátelepítéseknek köszönhető, mivel a kényes kerti díszfavaltozatok az idős, de kevésbé értékes, itt honos növények védelmében fejlődhetnek.

A mai ferences rendi romok mellett épült 1796-ban a klasszicista nádori nyaraló, vagy más néven sárga kastély, ahol **József nádor** első feleségével sok időt töltött. Nem véletlen tehát, hogy az első nagy kertészeti beavatkozások ennek az épületnek a környékére, illetve az Alsósziget területére estek. A kastély közelében déli irányban álltak a majorság épületei. A nyaraló szomszédságában 1820 körül szőlős- és gyümölcsöskert létesült. A nádor néhány év alatt értékes, szép fák, cserjék, virágok telepítésével, keskeny sétautakkal parkosította a nyaraló környékét.

Noha a kastély környezete virágzó kertgazdálkodásról árulkodott, 1830-ig a sziget nagy része még a természetes állapotát mutatta, ahol sűrű, áthatolhatatlan erdő uralkodott. Északon és a középső részen – a nádori villától keletre – pedig még szőlő volt. Akkoriban még csak a domonkos kolostor romjáiig lehetett könnyedén eljutni.

A Margitsziget látképe, 1811.

Középen a nádori nyaraló, jobbra szőlők (13)

A szigeten történő első parkalakítások, 1810-es évek.
Az őshonos fák gyérítésével, rétek, virágágyak kialakítása (14)

Az 1838-as árvíz a fiatal és középkorú telepítésekben rendkívül nagy károkat okozott. Akkor kipusztult az egzotikus növények nagy része, évszázados fákat sebesítettek halálra a jégtáblák, a nádor rózsakertjéből alig maradt meg valami. Az árvíz látványos bizonyítéka, egy ma is élő narancseper (*Maclura pomifera*), ami fiatalon megdőlt és úgy fejlődött idősebbé (lásd: 29. nevezetes fa: 93–95. oldal). Vagy, az amerikai fekete dió (*Juglans nigra*) három, Nagyszálló melletti, kb. 200 éves példányai, amelyek mai napig őrzik az árvíz nyomait törzsükön (lásd: 6. nevezetes fa: 51–52. oldal).

A sziget az 1836-os években. Már jobban átjárható a park (16)

Tost halálától, 1852-től 1876-ig a terület állapota romlásnak indult.

1867-ben a nádor második fiára – **József főhercegre** (Károly Lajos) (1833–1905) szállt a sziget, aki az elődjeinél is nagyobb lelkesedéssel, hozzáértéssel és új, korszerű szellemben foglalkozott a terület fejlesztésével. Ezzel a sziget életében új fejezet kezdődött. Személyében a rajongó flóraszeretet és a tudós kertművészet egyesült a régi idők maradványaival, a hatalmas fasorokkal és tölgyekkel, amelyeket **József nádor** ültetett. Növényhonosítóként 1871-ben fenyőritkaságokat telepített. A park idős faállományának legnagyobb hányada az 1886-ban elkezdett tervszerű parkosítás idejéből származik. A főherceget a Margitsziget második újjáteremtőjeként tartjuk számon.

A főherceg, **József nádorhoz** hasonlóan, maga is szívesen kertészkedett birtokain, ápolta kedvenc fáit, vagy éppen saját nemesítésű növényritkaságait. A „főhercegi udvari főkertész” például művész volt a 4–5 öles fák ültetésében. Emellett híres volt kiváló növényismeretéről, továbbá számos kertészeti szakkönyv is az ő tollából született.

A főherceget nagy léptékű elképzeléseinek megvalósításában két nagyszerű szakember, **Jámbor Vilmos** és későbbi tanítványa **Magyar György** segítette, akik kezében a sziget újra Európa-hírűvé fejlődött.

Az 1836-os nagy pesti árvíz. A korai ábrázoláson jól megfigyelhető, hogy a szigetből csak a nagyobb fák teteje látható. (15)

A sziget 1840-től újra megnyílt a nagyközönség számára. A nádor és **Tost Károly** hatalmas munkát végeztek a park helyreállítása érdekében. Új lendülettel folyt a kipusztult, jórészt idegenföldi fafajták pótlása, így a meglévő egzotikus fajok túlnyomóan ebből a korszakból maradtak ránk. 1843-ban felújításra került a rózsakert.

József főherceg (17)

Jámbor Vilmos (1825–1901) volt a Margitsziget első kerttervezője és kertépítője. „Az 1850-es években Magyarországon a francia stílusú kertek voltak divatosak, amelyekben a szabályos mértani alakzatok domináltak. E kerttípus jellemzői a nyírt fasorok, a pontosan kimért virágágyások, a szobrok, a szökőkutak. Jámborhoz közelebb álltak a tájképi jellegű, ún. angolkertek, amelyekben a sík és a dombos felszín szabálytalanul váltakozik, az utak kacskaringósak és az ültetvények festői csoportosítása a természetet lehetőleg hűen utánozza.”³³ **Jámbor** Angliában szerezte kertészeti ismereteit és onnan már ismert kerttervezőként tért vissza hazánkba. 1867-ben Alcsúton dolgozott, ahol átalakította a parkot, és egy nagyobb külső faiskolát hozott létre. Legfontosabb alkotása a Margitsziget parkosítása volt. Több jelentősebb munkája között Vácrátóton is mintaszerű parkot tervezett. Recskén, élete utolsó éveiben hozta létre az első hazai egzóta fákban és cserjékben bővelkedő faiskolát.

Jámbor Vilmos (18)

Zsigmondy Vilmos (19)

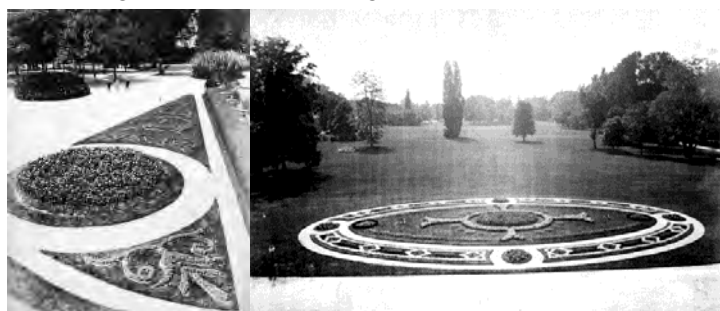

Ybl Miklós (20)

1866-ban **Zsigmondy Vilmos** (1821–1888) geológus artézi kutat fűrt. A feltárt gyógyhatású víz nagy fordulatot hozott a sziget életében. 1869-től kezdve sorra emelkedtek **Ybl Miklós** (1814–1891) tervei alapján a különböző épületek. Képzült a Fürdőtelep és annak központi épülete, a Margit-fürdő (1868–70), vendéglők, kis szállodák és a Nagyszálló (1873), továbbá sorra nyíltak meg a különböző szórakozóhelyek. Az 1890-es évekre a Margitsziget már nagyon kedvelt kiránduló-, üdülő- és gyógyhelyé vált. Az épületek környezetében a parkosítások nyomán pazar kertrészek, virágágyak születtek. Ekkor még Alcsútról hozták a virágpalántákat, 1876-ban például több mint 70 ezer virágcsemete érkezett szigetre.

A Margit-fürdő, 1878 körül (21)

A Margit-fürdő melletti parkrészek, 1880-90 között (22-23)

Magyar György (1844–1923) kezdetben, 1862-től a pápai kertészetben **Jámbor** tanítványaként munkálkodott, ahol rövidesen fősegéd lett. 1866-ban Alcsútra ment, onnan került 1867-ben a Margitszigetre, ahol főnöke – **Jámbor** – rábízta a park alakítási munkáit. Ebben az időben a kertészet nagyon el volt hanyagolva, és a park inkább egy kis vadonra hasonlított. A nem gondozott – és az 1876-os nagy árvíz által is nagyon tönkretett – ültetvényt rövidesen újra felvirágoztatta. A kertészetet és a szigetet igazi díszparkká, Budapest egyik gyöngyszemévé fejlesztette, amely újra híres lett Európa szerte. **Jámbor** nyugalomba vonulása után **József főherceg** kinevezte őt, **Tost Károly** legnevezetesebb utódként, főkertésszé. **Magyar György** 1876–1909-ig a margitszigeti

Magyar György (24)

kertészet vezetője lett. Az ő idejében alapították itt a nagyhírű kereskedelmi kertészetet, 600 négyzetméternyi üvegház és 1500 négyzetméternyi melegágy felülettel, amelyekben évente 120 ezer palántát neveltek. Elterjesztették az élőlő növények közparki alkalmazását. Létrehozták a nagy rózsagyűjteményt, amelyet akkoriban rózsáligetként is említettek. A világhírű Rosarium 1400 fajtaival és 16 ezer egyeddel létesült. Néhány év múlva a világ akkor ismert összes rózsafajtája megtalálható volt benne, 25 ezer darabos tőszámmal. Az épületek környékét historizáló stílusban parkosították, eléjük hatalmas virágágyakat telepítettek. Az angol tájkerti részeket fenyőcsoportokkal gazdagították. A fürdőtelep és a déli csúcs parkosítása után a nagyarányú parkfejlesztéseket kiterjesztették az egész területre, amelynek során 1872 és 1875 között a buckás bozótot letarolták. Ezzel sajnos veszélyeztették a park értékes régi fáinak egy részét. Ekkor 16 ezer köbméter fát és gallyat termeltek ki a területről. **Magyar György** fia 1884-ben született a szigeten. **Magyar Gyula**, az ismert dendrológus, növénynevelő, a kertészeti felsőoktatás egyik kiváló egyénisége volt.

Kertészlak, előtte a híres Rózsakert, 1900 körül (25)

A margitszigeti főkertészlak udvara (26)

A kereskedelmi kertészet üvegházai, háttérben a kertészlak, 1909 (27)

A margitszigeti rózsakertészet, 1912 (28)

Margitsziget, 1909 (29)

József főherceg élete alkonyán kiadta bérlőknek a szigetet. 1905-ben bekövetkezett halála után negyedik gyermeke, **József Ágost főherceg** (1872–1962) vette át apja örökségét. A hosszú életű, számos politikai és katonai szerep előtt álló herceg, már 1908-ban eladta a fővárosnak a Margitszigetet. Így tehát **József nádor** unokájától a magyar állam az 1908. évi XLVIII. törvény alapján 11 millió koronáért vette meg a területet, és átadta a székesfővárosi **Közmunkák Tanácsának**, így annak kezelésébe került. A sziget részei „... örök időkre nyilvános kertek gyanánt tartandók fenn.”⁴⁰ Így a Közmunkatanács kezében formálódott tovább a terület nagyvonalú „angolparkja”. A Fővárosi Pénzalap megalapította a Szent Margitszigeti Gyógyfürdő Részvénytársaságot. Ez utóbbit német és francia tőkével hozták létre. „Hatalmas nyílt gyepfelületek, szép szoliterek és a pázsitot határoló lombos fák élnek itt.”

Szigeti angolpark részlet (30)

Margitsziget, 1938 (31)

A kertészetet 1933-ban a Hajógyári szigetre költöztették, annak helyén létesült a mai Virágoskert „virágellipszise”. Az 1930-as években, a sziget virágágyaiba összesen 250 ezer virág került. 1936-ban megépült a sziklakert, és bővítették a melegvízű tavat, így létrejött a mai halastó. Sorra épültek a különböző épületek, beindult a közlekedés.

A második világháború 1944 augusztusában érte el a Margitszigetet. A konkrétan 12 napig tartó harcok során jelentős károk keletkeztek a területén. A háború alatt elnéptelenedett és teljesen leromlott a park. A fák a több ezer becsapódó tüzérségi gránát és lövedék miatt az egész parkban károsodtak, a szilánkok okozta sérülések következtében évtizedekre kiható fapusztulások keletkeztek.

A helyreállítási munkák halogatása és elhúzódása miatt a „Földi paradicsom”-nak is nevezett Margitsziget 1949-ig igen siralmas képet mutatott. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa nem törődött kellően a park rendbehozatalával, és nem gondoskodott a megfelelő munkaerő-utánpótlásról. A lassú romeltakarítás során számos épületet (a 36-ból 26-ot) végleg elbontottak, majd megindult a helyreállítás, amely 1947-től kiterjedt a parkra is.

Bombázás pest felett a II. világháború idején. Jól látható a Hajógyári- és a Margitsziget (32)

A II. világháborúban szinte a földig bombázott Nagyszálló (33)

A birtokba vétel után nagykoncepciójú terveket szőttek, világnívóra szerették volna emelni Budapestnek ezt a gyönyörű helyét. A kezdő munkálatokat a sziget mederrendezéssel járó földterületek parkírozása, valamint olyan épületek, építmények lebontása képezte, ami a terület összképét rontották. A tervek valóra váltak, a terület nagy fejlődésnek indult, közelgett a Margitsziget fénykora, amely az 1920–30-as évekre tehető.

1909-től **Kirchlechner Emil** lett a sziget főkertésze, aki nem hozott szégyent elődjére. Nagy hozzáértéssel igyekezett a terület flóráját tündérkertté nemesíteni. Termékeny munkássága során, másodmagával készítette el az ország első magyar virágóráját, a margitszigeti virágórárt.

1911-ben megépült a víztorony, ettől az időponttól biztosított volt a park önellátó vízellátása.

1916-tól létrejött a **Szent-Margitsziget Gyógy-fürdő Rt.** bérleti megállapodása. 1921-es általános rendezési terv alapján hatalmas park parkfejlesztések kezdődnek. A német cég tervei alapján 60 ezer m³ termőföld felhasználásával talajcsere történt. A feltöltött területeken – 50 hektáron – parkosítottak. 6 méter széles sétautak épültek. A budai parton 200 db jegenye-nyárfát, a pesti oldalon 150 kőrisfát ültettek, továbbá 3 ezer díszfát és 50 ezer cserjét telepítettek.

1927-ben a tervezési és kivitelezési munkákat a világhírű **Späth cég**re bízták. A cégnek 1930-tól már csak irányítási szerepe volt.

1929-től a parkfejlesztés és parkfenntartás a szigeti kertészet feladata lett. A Szent Margitsziget Gyógyfürdő Rt. parktervezésének vezetője 1930-tól 1958-ig **Kunsch Antal** (1892-1975) főkertész volt.

Kunsch Antal (2)

A kertészeti helyreállítások vezetője **Kunsch Antal** volt. Fokozatosan történtek területrendezések, fapótlások, és idővel beindult a parkfenntartás, amelynek során a sérült fák ápolása is elkezdődhetett.

1949-ben a Margitsziget a **Fővárosi Kertészet** (első vezetője **Fuchs Emil**, 1867-től 1892-ig Pest, illetve Budapest főkertésze), majd 1962-től a több vállalat összevonásából létrejött **Fővárosi Kertészeti Vállalat** kezelésébe került. Ekkor lett a vállalat igazgatója **dr. Radó Dezső** (1922–2001), aki 1984-ig, nyugdíjba vonulásáig tevékenykedett. Ezt az időszakot általánosan városszerte nagy kertészeti fellendülés jellemezte. Harminc éven keresztül kutatási témája volt a zöldterületek környezeti és gazdasági értékelése. Nevéhez fűződik számos dendrológiával kapcsolatos tanulmány, szakírás, könyv és máig meghatározó módszer.

1956-ban született a Margitsziget fejlesztési kérdéseiről az első részletes és szakmai alaposággal készült diplomamunka, **Misley Katalin** okl. kertészmérnök tollából: „*A Margitsziget jelenlegi állapota és felújításának irányelvei*” címen. Ebben a munkában a park növényállományának fejlesztése is előtérbe került.

1958-tól a szigeti kertészet vezetésével Bercsek Pétert bízták meg, aki 16 évig volt ott üzemvezető főkertész. **Bercsek Péter** ebben az időben mint kertészeti szakértő is működött. Több évig kapcsolatban állt elődjével, **Kunsch Antal** volt főkertésszel, akitől nagyon sok információt kapott a sziget múltjáról. Sokrétű tevékenysége nyomán folytatta elődjének munkáját – többek között – a háborúban letarolt fák korona alakítását és ifjítását, a sérülések és az odvas fák kezelését, ami akkoriban igen nagy feladatot adott számára. Irányításával az 1960-as években jelentős parkfejlesztések, átalakítások kezdődtek el.

Bercsek Péter (2)

Bercsek Péternek kiemelt szerepe volt a budapesti idősebb fák parkokba, illetve közterekre történő áttelepítésében. Az 1960–70-es években városrendezési okokból 2000 fát kellett áttelepíteni. Feladata volt a technológia kidolgozása – beleértve a több évre kiterjedő megelőző- és utómunkálatokat. A program városszerte 25 parkot érintett, és mintegy 500 fa áttelepítése történt meg. Ekkor kis számban ugyan, de a Margitszigeten is folytak ilyen irányú munkálatok – például a Póló-nevezetű táblában és a Tompa Mihály szobor környékén.

Kísérleteinek eredményeit a Fővárosi Kertészeti Vállalat *Műszaki fejlesztési tájékoztatójának* 1970. 6. számának, valamint az *Átültetett fák a budapesti parkokban* című kiadványában, 2013-ban osztotta meg a kertész szakmával.

Áttelepített nyír a szigeten, a Póló - tipegő mellett (2)

Egy juharfa kitermelése a Margitszigeten, 1975 (2)

A kitermelt fa beültetése a Tompa szobor szomszédságában, 1975 (2)

Bercsek Péternek kiemelkedő szerepe volt a Margitsziget dendrológiai választékának gazdagításában is.

Mind ezek mellett több dendrológiai szakírása született. Talán mind közül szakmai szempontból a legjelentősebb a *Budapest dendrológiai értékei* című munkája, amely *A Fővárosi Kertészet Száz Éve* című, 1967-ben kiadásra került jubileumi könyvben külön fejezetben jelent meg. **Bercsek Péter** ebben az írásában csokorba szedve, részletesen tárta olvasói elé Budapest közterületeinek akkori értékesebb fásszárú növényeit. Ebből a szakmai anyagból az is kiderült, hogy a park területén az 1960-as években 178 fafaj és -fajta fordult elő. Napjainkban – 2017-ben – ez a szám kb. 220-ra tehető.

Az 1980-as években folytatódtek a szigeti parkfejlesztések. Ez időtájt nagy mértékben tovább gazdagították a dendrológiai állományt, számos fa, cserje és örökzöld telepítéssel.

Arany János kőrisfája az új víztorony mellett, 1912 (34)

Arany János tölgyei az 1940-50-es évek körül (35)

2. fejezet

KIEMELKEDŐ FÁK A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

Az 1800-as évek végére a sziget sok szempontból már nagyon elismert hely volt. Már akkoriban számtalan magasztaló szó hangzott el szépségéről, csodálatos növényvilágáról. Sorra megjelenő leírások, újságcikkek számoltak be a sziget mindennapjairól, fejlődéséről. Gyakran hasonlították a szigetet Európa legelőkelőbb helyeihez, mint ahogy 1884-ben **Adam Edmondné** is, a szellemes francia utazó- és író tette: „a Margitsziget olyan, mint egy kis királyság, hozzá szépségre csak a monacói hercegség hasonló.”² De sokáig sorolhatnánk a dicsérő szavakat, mert valóban az 1900-as évek elején a park széles, kanyargós sétányain lépten-nyomon már igen sok látnivaló volt.

Tájképrészlet a fürdő előtti részből, óriás fákkal a háttérben
1890 (36)

A vadszőlővel és más futó növényvel sátor módra benőtt nagy bokorcsoportok, faritkaságok, fenyőbokrok, délszaki növények, pálmák, rózsá- és virágágyak, füves táblák, faiskola és gyümölcsös telep – ez várta a látogatókat. Az utakon pedig hintók sokasága robogott és nagyszámú előkelő közönség élvezte a Dunáról jövő hűs levegőt s a virágokból áramló édes illatot. Aki mindezt látni akarta, annak legalább tizenöt kilométernyi valóságos felfedezőutat kellett megtennie, ami több órát is igényelt. Igaz, a valódi természetbarát, vagy kertészeti szakember pedig hétszámra is itt időzhetett újra, meg újra a legkiválóbb fák között.

A Margitszigeten levő fákat akkoriban korukat tekintve három csoportba osztották:

Az első csoportba sorolták az ősfákat, amelyek még a régi, vad állapotából maradtak meg az addigi időkig. A belső részeken élő őshonos fák voltak többek között a **mezei juhar** (*Acer campestre*), a **tatárjuhar** (*Acer tataricum*), a **mézgás éger** (*Alnus glutinosa*), az **egybibés galagonya** (*Crataegus monogyna*), a **magas kőris** (*Fraxinus excelsior*), a **vadkörte** (*Pyrus pyraeaster*), a **kocsányos tölgy** (*Quercus robur*), a **hegyi szil** (*Ulmus glabra* syn. *U. scabra*.) és az **érdeslevelű szil** (*U. procera*). Továbbá a szélső, partmenti területeken elhelyezkedő fák közül a **nyárfák** (*Populus alba*), a **jegenyék** (*P. nigra*) és a **fűzek** (*Salix alba*, *S. fragilis*, *Salix purpurea*), amelyek a sziget partrendezése során, többnyire fejszének estek áldozatul. Ekkor ugyanis annyit kiirtottak ezekből a fák közül, hogy 4000 öl tűzifa lett belőlük.

A második csoportba azokat számolták, amelyeket **József nádor** az 1800-as évek elejétől kezdve ültetett. Ezek a fák tanúskodtak a park alapításának időszakáról, és egyben a Margitsziget első nagy dendrológiai korszakáról. Ezek a tekintélyes példányok ugyanis mind roppant nagy, terebélyes fák voltak, köztük igen sok ritka szépségű, egzotikus egyeddel. Ilyen volt például a **kanadai vasfa** (*Gymnocladus canadensis*), a **kaukázusi szárnyasdió** (*Pterocarya caucasica* syn. *P. fraxinifolia*), a **japánakác** (*Sophora japonica*), az **amerikai fekete dió** (*Juglans nigra americana*) és ennek egyéb rokonai, a **hársak** (*Tilia* sp.), a **fehér eperfa** (*Morus alba*), a **szilfák** (*Ulmus* sp.), a **tölgyek** (*Quercus* sp.), és a manapság ilyen néven nem ismeretes – '*Ulmus tölgyek*'.

A harmadik csoportba tartozott a sziget belsejét borító fák nagyobb része, azok legtöbbször még 1870 körül **Magyar György** főkertész telepítette. A múlt század elején ez a kitűnő főkertész gondozta a park növényzetét s az ő szakértelmének és szorgalmának igen nagy szerepe volt abban, hogy a sziget akkoriban olyan paradicsomi szépségűvé fejlődött.

Az idő tájt a Margitszigeten már több különleges fát számon tartottak, amelyek nagyságuk, szépségük, vagy a hozzájuk fűződő emlékek miatt voltak nevezetesek. Most körül nézünk az 1900-as évek első évtizedének szigetén, hogy képzeletbeli sétánk alatt kissé megismerkedhessünk a park akkori fáinak egy részével, köztük néhány nagy becsben tartott nevezetes fával.

Talpig lombos jegenye, 1939 (37)

A **kanadai nyárfák** (*Populus canadensis*) a sziget legnagyobb faóriásai közé tartoztak. Volt köztük olyan is, amelyiknek a törzskerülete 720–740 cm, magassága 33–37 méter volt. Volt egy, amelynek koronája négy ágra oszlott, és mindegyik ága 2–3 méter törzskerülettel bírt.

A legnagyobb **nyárfák** (*Populus nigra*) törzse a 450 cm törzskerület mellett, 270 cm vastagságú vázágot nevelt, és elérték a 37–38 méteres magasságot. Egy-egy ilyen fa koronájának átmérője 25 méter is lehetett. Ezek közül emelkedett ki a park egyik legmagasabb fája is, egy 41 méteres nyárfa.

A faóriások közül meg kell még emlékezni a **fekete kórisokról** (*Fraxinus nigra*), amelyek a sziget legerősebb fái közé tartoztak.

E hatalmas fákkal keltek versenyre a **platánok**, köztük pár darab **tarka levelű nyugati platán** (az akkori latin nevén: *Platanus occidentalis foliis a'g. variegatis*), amelyek a terület legtekintélyesebb fái közé tartoztak. Emellett itt kell megemlítenünk az **ősplatánt** is, amelyet a későbbiekben részletesen tárgyalunk.

Nem feledkezhetünk meg a csodálatos **nyugati platánokról** (*Platanus orientalis*) és változataikról sem. A feljegyzések azt is elárulják, hogy a szigeten megtalálható volt a **kaliforniai platán** (*Platanus racemosa*) is, méghozzá pompás példányok díszlettek ebből a fajból a parkban.

A szigeti terebélyes növésű amerikai **szürke diófák** (*Juglans cinerea*) szépsége versenyzett valamennyi akkori faóriással. A legszebb szabad állásban fejlődött példány 26 méter magas és 120 cm törzsátmérőjű volt. Szabályos koronájának alsó ágai a földig hajlottak. Ezen a fán kívül még több hasonlóan tekintélyes amerikai **fekete diófa** (*Juglans nigra*) is díszlett a Margitszigeten, amelyek – régi mértékegységben számolva – több métermázsza kőkeményhéjú diót teremtek.

Az akkori szigeten tömördek szebbnél szebb **vadgesztenyefát** (*Aesculus hippocastanum*) csodálhattak meg a látogatók.

Itt a **török mogyoróból** (*Corylus colurna*) is pompás fák állottak, amelyek törzskerülete elérte az 185–240 centimétert, magasságuk pedig a 8–12 métert. Egy-egy ilyen fa két–három métermázsza mogyorót termelt, amelyet mázsánként 120 koronájával vettek meg az akkori magkereskedők.

A gúla alakú díszfák közül impozáns példányokká fejlődtek a **gúla-eperfák** (*Morus*), a **piramis-** vagy más néven **gúla-akácok** (*Robinia pyramidalis*) és az őket túlszárnyaló **jegenye-**, vagy **lombardiai nyárfák** (*Populus nigra 'Italica'*)

Gúla-akác, 1905 (38)

A ritkaságok között szerepelt az egyben érdekes, **kentucky sárgafa** (*Cladrastis tinctoria* syn., *C. kentuckea* syn., *Virgilia lutea*) illatos, pillangós virágú fa, amely Észak-Amerikából származott. Nagy fürtökben, június-július hónapokban hozta hófehér virágait, amelyek már némi távolságból a szegfű kedves illatát imitálták a járókelők számára. A fa egyik nevezetes virágzása 1889 májusán volt.

A szigetre vágók a park több szegletében gyönyörködhetek a fantasztikus megjelenésű **csüngő japánakácokban** (*Sophora japonica* 'Pendula'), amelyek egyedi hangulatot varázsoltak az amúgy is pazar látképbe. A parkban már idős példányok bontották ki lecsüngő sátoros lombkoronájukat.

Hatalmas csüngő japánakácok a Szigeten, 1873 körül (39)

Akkoriban a félcserjékkel együtt említették meg a **judásfákat** (*Cercis siliquastrum*), amelyek több, nagyobb, vastag törzset nevelve álltak a park egyes részein.

Ha már a virágos fáknál tartunk, itt kell megemlítenünk a szigeten akkor megtalálható, szép **liliomfákat**, a **nagyvirágú liliomfát** (*Magnolia x soulangeana*), a **Jülan liliomfát** (*M. 'Yulan'*), az **Alexandrina liliomfát** (*M. 'Alexandrina'*), a **Fraser magnoliát** (*M. auriculata* syn. *M. fraseri*), a **kínai liliomfát** (*M. purpurea* syn. *M. liliflora*) és a ma már nem ismeretes *M. 'lenneana'* fajtát. Igaz nem fák, de szólnunk kell a már szinte fává növényező piros virágú **japánbirsekről** (*Cydonia japonica* syn. *Chaenomeles japonica*) is, amelyek további színtelítést varázsoltak a park látképébe.

A legszebb díszfák között volt a sötétzöld, nagy levelű – ahogy akkor nevezték – **ozagok narancsa** (*Maclura aurantiaca*) fa, amelyből az országban, abban az időben rendszerint csak bokor termetű példányok állottak, amíg itt a szigeten valóságos fák, sajátos törzzsel és a narancshoz hasonló terméssel. Ezek a fák 5–6 méter magasak és 150–200 cm-es törzskerületűek voltak. Némelyikük törzse félig fekvő helyzetben 2–3 méter hosszúságúra fejlődött. Megfigyelték, hogy a nagyobb fák kisebb, szabálytalanabb, 4,5–5 cm átmérőjű termést hoztak. Ezzel szemben a cserjetermetű bokorfák szabályosabb, teljesen gömbölyű termést érleltek, amelyek átmérője elérte a 8–10 cm-t is. Egyébként, ennek az észak-amerikai kontinensről származó fának igen sok népies elnevezését ismerjük, köztük például az oszázsnarancs vagy a narancseper nevet.

Volt a szigeti „**ozag narancsok**” között egy fiatal példány is, amely 1,5 méter hosszán a törzsére támaszkodva a földön feküdt, ahol új gyökeret vert, hajtásait pedig az ég felé meresztette. A csenevész fáról azt tartották, hogy még az 1838-as árvíz áldozata lett. Azonban úgy látszott e nyomorék fácskát a sorsára hagyták, pedig tudták, hogy a különlegesebb fák közé sorolható. **Lásd még: 29. nevezetes fa: 93–95. oldal**

Egy nagy pázsit közepén a jávorok egyik ritkasága, a Kanadából és Georgiából származó **pennsylvaniai juhar** (*Acer pensylvanicum*) fénylő fehér, csíkos törzsével és sárgászöld hosszú fürtökben lecsüngő virágjaival már messziről magára hívta a figyelmet. Ennek a nagyon szép juharfajnak lombfakadáskor a levelei rózsapiros színben pompáztak.

Nem messze tőle egy tekintélyes nagyságú és pompás alakú **cukorjávör** (*Acer saccharum*) állt, ami az akkori parkok legszebb fái közé tartozott. Egyébként Amerikának ez a 15–20 méter magas fája cukortartalmú, és ott cukorkészítésre is használják. A **korai juhar** (*A. platanoides*) természetes nagyságú példányai között több változat és fajta is megtalálható volt. Ilyenek például a sárga levélszélű és a különböző tarka levelű fajták, vagy az előbb vérvörös, később barnás-zöld hajtású fajta (*A. platanoides* 'Schwedleri') is. A parkban több változatával együtt megtalálható volt a **fürtös juhar** vagy **hegyi jávör** (*A. pseudoplatanus*) hatalmas példányai is. A **francia jávör** (*A. monspessulanum*) is képviseltette magát a szigeten néhány pompás, bokoralakú fával.

A **vörös juhar** (*A. rubrum*) talán már a régi időkben is a legszebb juharok egyike volt. Akkoriban a parkban pompázott a fajnak egy, ma már nem ismert fajtája, az *A. rubrum* 'Coccineum'. Ezek a fák piros, csaknem sötét bíborpiros virágaikat gyakran már márciusban, két héttel a rügyfakadás előtt kifejlesztették. Őszi élénkpiros lombszínüket a legszebbek egyike volt. Az említett juharok mellett természetesen a **mezei juhar** (*A. campestre*), a **zöld juhar** (*A. negundo*), a **tatár jávor** (*A. tataricum*) és ezeknek számos fajtája is díszlett a területen.

Most a sziget északi részéről déli irányba haladva vesszük sorba a park kiemelkedő fáit. Mindjárt a kikötő bejáratától nem messze egy igen koros, hatalmas, két méter átmérőjű **topolyfa** (*P. nigra*) vonta magára a látogatók figyelmét. Még a régi időkől származott ősnövénye volt a szigetnek.

A pesti oldal szélén egy csomó **fehér-**, vagy ezüst **nyárf**a (*P. alba*) sorakozott, amelyek a legnagyobb látnivalók közé tartoztak. A fürdő környékén, a kiszélesedett szőnyegpázsit elején pompás virágágak helyezkedtek el. Középső részükön **olasz nyárfák** (*Populus dilatata* var. *syn. P. pyramidalis* *syn. P. nigra*), két oldalt pedig **amerikai diófák** (*Carya sp.*), vagy más néven hikoridiók voltak telepítve.

Déli irányba haladva, a pázsitos térség közepén, egy kis magaslaton, nem messze az „Arany tölgyektől”, ritka szépségű, óriás koronájú kőrisfa állt magányosan. Ezt a fát akkor **fekete kőrisnek** vélték (*Fraxinus nigra*), de minden bizonnyal, nem az volt, hanem egy **magas kőris** (*Fraxinus excelsior*). Ez a fa volt Arany János egyik legkedvesebb fája. **Lásd még: 16. nevezetes facsoport: 65. oldal.** Mindig ez alatt szeretett volna a költő padot veretni, amit idővel talán sikerült is elérnie, de ő később mégis másik fa alá húzódott, talán épp a tölgyek alá?

Arany János kőrisfája, 1911 (40)

Ez a nevezetes fa, a park legvastagabb törzsű kőrise volt. „A sziget belsején végig húzódó nagy rét közepén áll ez csaknem szabályosan gömbölyű koronájával. Egészséges, erős növéssű törzse 3,7 méter kerületű, 25 méter magas s négy főágra oszlik, melyek szabályosan ágaznak szét. Két hatalmas ága csaknem a földig hajlik s szép lombsátort alkot. A korona átmérője 26 méter. ³ Arany János kőrisfájának koronája, a II. világháborúban annyira megsérült, hogy a csodálatos fa örökre elvesztette szépségét. Az 1960-as években, mint monumentális törzsű, visszacsonkolt fáról beszéltek róla. 1988-ban még megemlézték. Később, amikor a fa elpusztult, egy ideig még odvas, elhalt törzse emlékként díszlett, azonban a vandálok odvában tüzet raktak és az kiégett. Törzskörmérete egy 1967-es adat szerint 520 cm (Bercsek nyomán) volt. Mielőtt a fát kivágták, köré három platánfát ültettek pótlásként, a keletkező üres tér kitöltésére. Napjainkban, a híres kőris egykori helyén, az említett platánok szépen díszlenek. **Lásd még: függelék: F.36.– 145. oldal**

Az öreg, leromlott állapotú kőrisfa a víztorony mellett, 1960 körül (41, 2, 42)

A nagy fekete kőrisfának vélt fa mögött, sárgás levelű **nyírfacsoportok** (*Betula sp.*), **szurkos fenyők** (*Pinus rigida*), kupolás vadszőlők díszlettek.

Arany János tölgyei (43)

A múlt század vége felé (1988) a facsoport megritkult, számuk kilencre csökkent. 2010 óta pedig már csak hét fa hirdeti nagy költőnk egykori, a Margitszigethez fűződő szeretetét. S bár Arany János nem alattuk írta híres versét, az öreg tölgyek mégis a sziget mindmáig egyik legnevezetesebb facsoportját alkotják. **Lásd még: 16. nevezetes facsoport: 65–67. oldal**

A főúton tovább sétálva, két fa állt szorosan összelelkezve: egy vadgesztenye (*Aesculus*) és egy **lepényfa** (*Gleditsia*).

Arany János tölgyei, 1912 (44)

A gesztenyék mellett, igen gyakori fa volt a **platán** (*Platanus x acerifolia*), amelyek között több fa hat–hét méter kerületű törzzsel, 27–30 méter átmérőjű koronával bírt. Mindközül a legjobban, a legrégebb **ősplatánt** (**Lásd még: 17. nevezetes fa: 69–70. oldal**) féltették, amelyet **József nádor** 1823-ban saját kezével ültetett. A szigeti platánok őse a fekete kőrisfától nem túl messze helyezkedett el. A későbbi időkben egyesek úgy vélték, hogy a többi szigeti platánt ennek a fának sarjaiból szaporították. Ez csak részben volt így. A pár lépésnyire lévő öblös kis téren **hat darab óriási platán** díszlett, amely az ősplatánról metszett dugványokról származott. Ezeket a dugvánnyal szaporított fákat az 1860-as évekig topolyok nyomták el, így sokáig elég gyenge növekedésűek voltak. Miután **Magyar György** főkertész kiirtotta közülük a topolyokat, úgy 25 év fejlődés után, 1885-re tudtak megerősödni, és igen tekintélyes méretüket elérni.

Az anyaplatánnal szemközt állt egy bámulatba ejtő, természetes, sűrűlombú **szilfa** (*Ulmus sp.*), amely a Bakony akkori leghatalmasabb bükkjével is versenyre kelhetett volna. Törzse 1,5 méter vastagságú, magassága pedig elérte a 45 métert. Az ősplatán mögött megkapó szépségű **amerikai diófák** (*Juglans nigra*) csoportja tűnt fel, öszönként rogyásig rakva tömérdék gyümölcsessel.

Tovább haladva déli irányban, mindjárt az útnál egy **magyar olajfa** (*Elaeagnus angustifolia*) ezüst-hamvas levelei tűntek fel. Közöttük **keleti datolyaszilvák** (*Dyospiros lotus*), sűrű bokrai tárultak a szem elé, mind telve nyaranta gyümölcsessel, amely – ha ősre megérett – a datolyánál édesebb, émelygős ízű csemege volt. E fákat a ritkábbak közt említették. A leírások szerint a datolyaszilva hazájában 10 méter magasra nő, a szigeten inkább bokoralakú példányok voltak, de azért megnöttek úgy öt–hat méter magasra is, noha egyes egyedei már többször elfagytak. **Lásd még: 21. nevezetes fa: 76–77. oldal**

A legközelebbi kitérőn néhány lepényfa állt, mint például a **kaszipi lepényfa** (*Gleditschia caspica*), amely tövis nélküli volt, és néhány másféle, amelyek fajai manapság már nem ismeretesek (*G. oxyacantha* és *G. filifer*).

Kissé hátrább a fűben, a nádori kastélytól északra, a sziget két legszebb **tulipánfája** (*Liriodendron tulipifera*) díszlett, amelyek időről-időre elkápráztatták a nagyon figyelmes közönséget különleges, ám lombjaikba rejtett virágjukkal.

Ciprusok és északi fenyvesek a szigeten, 1890 (45)

riban nagyszámú fenyőtelepítések, és hiába díszlettek pompás fenyvesek a parkokban, néhányan úgy vélték, hogy a fővárosban e túlevelű fajok igazából nem érzik jól magukat, különösen nem az északi fajok, mint például a lucfenyő. A második leggyakrabban ültetett fenyőfaj a **feketefenyő** volt. A nádori kastélyon túl, az új fenyvesnek akkor még fiatal példányai kötötték le a báméskodók figyelmét. **Lásd még: 3. fejezet: 28. oldal**

A romok felé tekintve, az évszázados falak közül **osztrák feketefenyők** emelkedtek ki (*Pinus nigra var. austriaca*). A fenyves nagyrészt a romoktól északra helyezkedett el. Mellettük pár középtermetű **páfrányfenyő** (*Ginkgo biloba*) állt, amelyekből a sziget belsejében nagyobb példányok is voltak.

Osztrák feketefenyők a romok körül, 1890 (46)

Fenyves a romok körül, 1939 (47)

A fenyves a romokból nézve, 1942 (48)

A szigeti **vörösfenyőkről** (*Larix decidua*) többek között elsőként írt a Vasárnapi Ujság egyik 1880-as száma ⁴:

„A fák néhol egész alagutat alkotnak összehajló lombjaikkal, majd meg bepillantást engednek a sziget belsejébe, a többi közt arra a veresfenyőpartiera, melyet egyik képünk mutat. E facsoportozat emelkedett dombháton áll. Itt sejtik azt a helyet, melyen egykor, régi okmányok szerint egy falu állt: Pálfalva, amit a boldog emlékezetű József nádor egy lelete is megerősíteni látszott, ki e helyen tömérdek konyhamaradványokat és cserepet talált.” ⁴

„Veres fenyő”-csoport, 1880 (49)

Mint tudjuk, Pálfalva tényleg a sziget középső területén, a domonkos romok szomszédságában, valahol a mai Szent Mihály kápolna környékén volt megtalálható. Azonban a *Vasárnapi Ujság*ban közölt rajz valószínűleg nem vörös fenyőket ábrázol, hanem inkább – a már korábban szintén említett – domonkos romok környéki **osztrák feketefenyőket**.

A fenyőfélék családjából az 1900-as évek elején, kisebb nagyobb példányokban, mintegy 90 taxon élt a szigeten. Ezek között szerepelt a finomabb levelű, remek **óriás mamutfenyő** vagy más néven **hegyi mamutfenyő** (*Wellingtonia gigantea* syn. *Sequoiadendron giganteum*), amelynek akkoriban Észak-Amerikában *Washingtonia* volt a neve.

A fenyvestől a második út egy feltűnő **szilfacsoport** (*Ulmus* sp.) mellett haladt tovább a szép rózsaligetbe, **Magyar György** főkertész nagyhírű virágtelepére. Június felé a rózsaliget több, mint tízezer tövén 1200 fajta nemes rózsza virított, és árasztotta szét fantasztikus illatfelhőjét. A liget közepén álló üvegházban a különböző melegigényes növények gazdag választéka kínálkozott. Az üvegház mögött volt a szakszerűen berendezett faiskola, cserjék és fák 2000 legritkább fajtájával.

A tuja sövény mellett volt a gyümölcsös, ahol piramisformára alakított alma és körtefák legnemesebb 120 fajtája fejlődött.

A rózsaliget környékén és egy **keleti** (*Platanus orientalis*) meg egy rücskös törzsű **nyugati platán** (*P. occidentalis*) tűnt a sétálóknak szemébe. Onnan az út a tölgyeshez vezetett. Az út mellett az **ausztrál ostorfának** (*Celtis australis*) három igen fejlett példánya élt. Ezen a környéken a jázminok egész erdővé nőtt nagy csoportjai mellett egy szép **komlóbükk** (*Ostrya carpinifolia*) volt látható. Annak idején nagy becsben tartották a japán eredetű **komlófat**, amelynek éppen olyan gyümölcssei voltak, mint a komlónak. Kissé tovább sétálva előttünk terült el szétszórta a nemes tölgyek mintegy ötven, legérdekesebb alfaja. Köztük volt például a **babérlevelű tölgy** (*Quercus laurifolia*), a **rozmaringszínű tölgy** (*Q. sp.*) és a **piramistölgy** (*Q. robur* 'Fastigiata'), amelyekkel József főherceg 1883-ban gazdagította a szép sziget faállományát.

A jégvermek felé, a nálunk őshonos fák közül, egymásba érő óriási **topolyafák** (*Populus nigra*) ágaskodtak ki a tájból. A környék csodálatos képét a legkülönbözőbb fák legszebb példányai alkották. Itt sorakoztak az **olasz nyárfák** (*Populus x euramericana*) pompás példányai. Mellettük a különböző **hársak** (*Tilia* sp.), **eperfák** (*Morus* sp.), **körisfák** (*Fraxinus* sp.), **jávorok** (*Acer* sp.), **fenyők**, **nyírfák** (*Betula* sp.), **ozag narancsok** (*Maciuira aurantiaca*), **vadgesztenyék** (*Aesculus hippocastanum*), és nem utolsósorban **gömbakácok** (*Robinia coronaria*) legszebb példányai gyönyörködtették a kíváncsi szemérmeket. A terület valamennyi fája közül kitűnt egy **fehér juhar**, amely csüngő leveleivel vonta magára a figyelmet.

Az Alsószigeti Nagyvendéglő északi részéig húzódtott a nagyobb termetű, idősebb fák vonala, amelyek évszázadokra emlékeztették a sziget közönségét. A terebélyes hársfák (*Tilia* sp.), sűrű lombzatú gesztenyék (*Aesculus* sp.), különböző nyárfák és jegenyék, ezüst topolyák (*Populus* sp.) és platánok (*Platanus* sp.) egész sora zárta le a terület természetesebb fáinak áradatát.

Az alsó vendéglőtől a hídlejáró felé már kevesebb hatalmas fa volt látható. A déli részén az 1870-es években még nyíres erdőcske terült el, fehér törzseivel, lelógó ágaival. Innen nagyon szép kilátás nyílt Pestre és Budára. 1900 körül a sziget déli csücskét meghosszabbították. Az átépített déli rész, a megépült hídlejáróval teljesen új arculatot hozott a környék növényzetében, fáinak összetételében. Akkoriban a pesti oldal szélén már nagyon sok **ezüst juharfa** (*Acer saccharinum*) díszlett, s évente egyszer, teljes virágzásukban az egyik legmegkapóbb látnivalót nyújtották. Mellettük szép **tulipánfa** (*Liriodendron tulipifera*) állt. Akkoriban igen nagyra tartották a botanikailag különleges fafajt, amelyből meglehetősen nagy számban, több ritka nagyságú, szép példány is pompázott a szigeten. Ebből a fából itt, a híd közelében egész sorok voltak telepítve, amíg a belső részeken a nagy kiterjedésű pázsitokon, már szabadabb állásban több óriási példány virított. Az alsó sziget budai oldalán még igen sok szép alakú **szomorúfűz** (*Salix* sp.) fejlődött. Meg kell említeni a gyertyaszál egyenességű **fűzeket** is, amelyek a legnagyobb ritkaság számba mentek akkoriban.

Másfélszáz éves szőlőfák, 1939 (50)

A sziget nagy termetű **vadszőlői** évenként bőven teremtek. A többféle fajtát világosan meg lehetett különböztetni, nevezetesen a mézes fejtért, a kadarkát, a dinkát és másokat is, melyek hajdan a budai hegyeken tenyésztek. Ott akkoriban már mind régen áldozatul estek a filoxérának, az újonnan ültetetteket pedig – mint országsherte mindenütt – a peronoszpóra és lisztharmat ellen csak rendszeres permetezéssel, kénezéssel lehetett fenntartani, amíg a margitszigeti vadszőlők mindenféle gondozás nélkül teljesen egészségesek voltak, s rajtuk semmiféle szőlőbetegségnek nyoma soha sem mutatkozott. Egy ízben vagy öt akó bort is szűrték ezeknek a vadszőlőknek a terméséből, de bizony az nagyon savanyú volt, ami nem csoda, hiszen legnagyobb részük a sűrű árnyékban tenyészett.

Pihenő a Zenepavilon előtt, idősebb fák előterében, 1906 (51)

A Nádori villa és a ferences romok, a sétány mellett fiatalabb fákkal, 1878 körül (52)

3. fejezet

A NÁDORI NYARALÓ ÉS KÖRNYÉKÉNEK EMLÉKEZETES FÁI

József nádor nyaralója 1796-ban épült, ahol a nádor első feleségével, **Anna Pavlovna** orosz nagyhercegnővel néhány nyarat töltött együtt. A nádori kastélynak – vagy „sárga-kastélynak” – nevezett, egyszerű, klasszicista épület a ferencesek romos templomának északi oldalára támaszkodott. A nádor maga is itt lakott 1819 és 1830 között. Ennek az épületnek a környékéről indult el a Margitsziget angolpark jellegű kialakítása, és vele egyidejűleg a külhoni fák szigetre történő telepítése. A **főhercegi kastély előtt** virágszönyeg és délövi leveles növényekkel körülvett banán (*Musa sp.*) csoport mellett, a park legbecsesebb fái emelkedtek.

A nyaraló előtt, 1900 körül (53)

Közéjük tartozott a hét ágú, óriási tarka levelű platán, amely **József nádor** „legdrágább szemefénye” volt. Ezt a fát a nádor 1828-ban egy olaszországi kertészetből hozta, és maga ültette el a csemetét a nyaralója elé. József nádor legkedvesebb fája tehát a „**Hét testvérek**”, „**Hét testvér**”, vagy, ahogy **Krúdy Gyula** hívta a „**Hét vezér**” fa volt.

Később a nádor második fia, **József főherceg** is nagyon megkedvelte ezt a fát. Az *Erdészeti Lapokból* (1908) is tudhatjuk, hogy akkoriban volt a szigeten egy történeti szempontból nevezetes fa, amely a „Hét testvérről” lett elnevezve. Ez az óriási tarka levelű platánfa valóban egyetlen volt a maga nemében, így nagy ritkaságnak számított.

Néhány évvel később, a még fiatal, nemsokkal több, mint 10 éves fát árvíz sújtotta – olvashatjuk *Erdészeti Lapokban* (1908): „Az 1838-iki árvíz, mely a szigetet elöntötte, a fiatal fát derékon törte, de nem pusztult bele, sőt ellenkezőleg, oldalágakat nevelt s a csonka törzsből hét hatalmas ág nőtt ki, melyek bámulatosan fejlődtek.”⁵

Hanusz Isvántól (1890) tudjuk a történet további részleteit: „...Az 1838-iki árvíz idején karvastagságú lehetett, a jégzajlás azonban eltörte s a pusztulás után a kertész bekötözve, összeragasztva, támogatva, gondosan ápolgatta s remegve várta a nádort. József nádor könnyezve állt meg rongyokba takargatott kedveltje előtt, nézte soká s azután így kiáltott föl: »Nyomorékot nem tűrök, fáj a veszteség, de le kell vágni tőből!« s levágatta. Hét ágat hajtott erre a csonka platán, meghagyta a nádor mind a hetet és elnevezte a fát hét testvérnek, 1890-ben tehát 52 éves e bámulatraméltó platán-csoport.”⁶

Hét testvér platán, 1908 (54)

Héttestvér platán télen, 1920-as években.
Az épület, amelyben Krúdy Gyula és családja
lakott a 1918-1927-ig (55)

A fa 1930-ban pusztult el. **Lásd még: 22. nevezetes fa: 78-80. oldal** és a **Függelék: F.22.– 139. oldal**

Mindjárt a kastély előtt állt két remek **vadgesztenye** (*Aesculus*) és az út mentén a Duna felől egy csomóban négy darab ős **hársfa**, amelyeket egy napon, még a nádor ültetett. Bár ikertestvérek voltak, az egyik mégis hatalmasabb, erősebb és vaskosabb volt társainál. Ez a fa volt a székesfőváros legmagasabb és legvastagabb **kislevelű hársfája** (*Tilia parvifolia*). Jellegzetes törzsének kerülete négy méter lehetett, mely három méter magasságban ment át a koronába. Nagysága vetekedett a közelében szembetűnő hatalmas, öreg „**hét testvérével**”.

Látképben a kastély északi része 1910 körül.
A jobb oldali fa a Héttestvér (56)

A téren tovább **hegyi juharfák** (*Acer pseudoplatanus*), **tulipánfák** (*Liriodendron tulipifera*), **amerikai diófák** (*Juglans nigra*) és további **hársak** voltak láthatóak.

A térnek szigeti belső oldalán két **szomorúfűz** (*Salix alba* var. *tristis*) mögött volt egy feltűnően fejlett, szép **egyiptomi akác** (*Mimosa arabica* syn. *Acacia nilotica*), amelynek hat ága szintén a nagy árvíz idejéből származott. Az 1885. júliusi vihar megcsonkította ritka szépségű koronáját, de még így is a legszebb példány volt egész Európában.

Szintén e területhez közel, állt egy gyönyörű egzotikus fa, egy remek óriás **japánakác** (*Sophora japonica*), mely a leírás alapján igen tekintélyes méretű, a sziget egyik legsajátságosabb alakú fája volt. Sötét, csaknem fekete színű törzsének kerülete öt méter volt, s alig egy méter magasságban négy ágra oszlott, amelyek dichotomikusan ágazódtak tovább. Koronájának átmérője a 27 métert is elérte. E fa szintén a park egyik látványossága volt, és úgy vélték, hogy nem volt akkoriban ilyen szép fa egész Budapesten, de talán egész Magyarországon sem.

A háttérben az óriás japánakác, 1905 előtt (57)

Szintén nem messze volt a „hét testvértől” egy gyönyörű **kanadai vasfa** (*Gymnocladus canadensis*). Akácra emlékeztető leveleiről azt tartották, hogy csak úgy száz éves kora körül kezd el virágozni. Persze a szigeten a vasfák már javában virágoztak és terméseket is hoztak.

Közel a nyugati parthoz, az előző fától nem messze állt a park legrégebb, legérdekesebb fája, amely a hazai fák között igen tekintélyes nagyságot ért el. Ez egy óriási **szilfa** (*Ulmus*) volt, amely 1910-ben halt el. Törzse 450 cm kerületű, magassága 27 méter volt. Erről szakemberek azt tartották, hogy legalább 500–600 éves kort élhetett meg. Ez a vén fa elődeink szerint már teljes pompájában látta **Mátyás király** palotáját, látta azt romba dőlni, majd később, ismét, még fényesebben felépülni.

A nádori nyaraló déli oldala, 1880-90 között (58)

A nádori kastélytól déli irányban idősebb fenyves helyezkedett el, amelyet még az 1800-as évek elején telepítettek. Ezeket a fákat említi meg 1890-ben **Hanusz István** is: „az öreg fenyűk sötétlenek szakadatlan sorban, csaknem a sziget alsó végéig”.²

A feketefenyves, 1920-as évek (59)

Később is voltak nagy fenyőtelepítések a környéken. A kastély háttérében dombos-völgyes tájon, 16 hold (92000 m²) kiterjedésű területen pompás, fiatal fenyves húzódtott, amelynek egy részét 1870 körül **József főherceg** ültette. Nagy valószínűséggel e **feketefenyves** (*Pinus nigra*) megmaradt példányait vágta ki – négy fa kivételével (**Lásd még: 28. nevezetes facsoport: 91–92. oldal**) – 1945-ben a Manci híd előtti ideiglenes cölöphíd építéséhez, amely a szigetet a Radnóti Miklós utcával kötötte össze. A Lukács fürdő magasságában épült átmeneti hidat szerkezeti okok miatt, ősszel azonban már el is bontották. A kivágott fenyves egy részét 1949–50-ben pótolták.

A szigeti fenyves részlete a kastélytól déli irányban, az 1940-es években. Itt már már 70-80 éves a feketefenyő csoport (60)

A megkímélt idős fenyők alá telepített fenyőpótlás, 1960-as évek (2)

A szigeti fenyves 1945 előtt (61)

Az ideiglenes cölöphíd, 1945 (62)

A Manci híd helyzete, 1947 (63)

A Manci híd (64)

A fiatal **fenyves** nyúlank csoportjait helyenként édes gyümölcsöt érlelő **török szederfa**, vagy más néven fekete eperfa (*Morus nigra*), **papír eperfa** (*Broussonetia papyrifera*), fehértörzsű **nyír** (*Betula sp.*), földig érő **babiloni fűz** (*Salix Babilonica*) és **szürke juhar** (*Acer griseum*) tette változatossá.

A főhercegi lak előtt, két kisebb tölgy közelében – amelyek **Arany János** nevét viselték – élt egy gyönyörű **császárfa** (*Paulownia imperialis syn. P. tomentosa*). Ilyen szép fát ritkán lehetett látni, nemcsak itt a szigeten, hanem az egész országban is. Ezen kívül Csákányon, Ikervárott – a Batthyányak birtokán –, **Zichy János** gróf újfalusi jószágán, továbbá Léván, meg Kalocsán volt ehhez hasonló fa. A császárfa meglehetősen sokára és ritkán virágzik. 1889 májusán olyan kedvező időjárás volt, hogy az idegenhoni fák is gazdagon bontották ki virágjukat, köztük a szigeti vassfák is.

A nyaralótól mintegy pár száz lépésnyire élt a hatalmas termetű **fehér akác** (*Robinia pseudoacacia*). A fa évtizedekig a park egyik nevezetessége volt.

Az idők folyamán leromlott állapotú, idős és csonkolt fát 1967-ben **Bercsek Péter** egyik dendrológiai munkájában ¹ megemlítette. Törzskörmérete akkor 365 cm volt. A fa feltehetőleg néhány év múltán el is pusztult. Ezt a példányt elődeink minden bizonnyal Budapest legkorosabb akácfái között említhették.

Az idős akácfa télen és nyáron, 1960-as évek (2)

4. fejezet

NEVEZETES ÉS ÉRTÉKES FÁK A 20. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN

Az ebben a fejezetben olyan fák kerülnek bemutatásra, amelyek az elmúlt egy-két évtizedben tűntek el a parkból.

A déli csúcsnál élt egy **virginiai mocsárciprus** (*Taxodium distichum*), amely egyidős lenne a Japánkertben még ma is megtalálható, másik példánnyal. Utoljára 1988-ban említették meg. **Lásd még: 4. nevezetes fa: 48. oldal**

A **fehér fűz** (*Salix alba*) a vízpart menti részeken, a természetes „galéria erdők” jellegzetes állományalkotó fái között szerepelt. Igen gyakori faj volt a szigeten. A füzes-nyaras puhafa-ligeterdők maradványfáinak száma a partrendezési munkák során jelentősen lecsökkent. Legtöbbjük az 1974-ben befejeződött partépítési munkálatok után pusztult el. A túlélők közül, megközelítőleg 15 fa még az 1980-as években létezett. Ilyen volt például a képen látható öreg fűzfa is, amely a sziget déli csúcsán, a budai oldalon állt.

Napjainkban már egy példányuk sem található meg a szigeten.

Az öreg fűz a déli csúcsnál, 1960 (2)

A Margithídnál élt, koros fűzfa, 2008 (1)

A Margit hídi szárnyhíd mellett, a pesti partszegélyen is élt egy korosabb fűzfajta, amely azonban a fent említett példánynál fiatalabb volt. A meglehetősen rossz állapotban lévő, odvas törzsű fa, a Duna felé ferde állásban fejlődött. A **szomorúfűz** (*Salix alba* 'Tristis') törzskörmérete (2 m[†]) 310 cm - 2010 (Kevély) volt. 2010-ben a törzsét vandálok kiégették, evvel megpecsételve az idős fa sorsát, amely 2011-ben pusztult el. Napjainkban egyetlen egy jelentéktelen példánya él a szigeten.

A Szökőkút közelében állt a parkban a **pompás- vagy japán nyír** (*Betula maximowicziana*) egyetlen példánya, amely a legszebb nyírfafajok egyike, a narancsszínnel és szürkével árnyalt fehér kérge, valamint ősszel aranyárgára színeződő lombozata miatt. A ritkaságba menő fa 2009 tavaszán már nem hajtott ki. Egyébként a környéken még 1967 körül látható volt a *B. purpurea* faj, több, 8–10 éves fiatal példánya is.

Pompás nyír a szigeten, 2008 (1)

A vén fekete nyár, 2005 (1)

A feljegyzések alapján, a **jegenyenyárnak** (*Populus nigra* 'Italica' syn. *P. n. var. pyramidalis* syn. *P. italica*) a Szökőkút és a Casino között, egy egyedül álló, hatalmas példánya már 1890-ben kifejlett nagy fa volt. Elődeink ezért a kora miatt értékesként tartották. Ez a fa 2011-ben erős ifjításon esett át, mivel állapota nagyon leromlott. 2012-ben a fa kiszáradt és végül kivágták.

Fasorként nagyobb számban a budai partszegélyen találkozhatunk egyedével, amelyeket még 1927-ben telepítettek. E fasor egyik tagjának törzskörmérete elérte az 517 cm-t, magassága pedig a 35 métert - 2013 (Szél Győző).

Az ország egyik leghatalmasabb jegenyenyár példánya Ivácon (Vas megye) él. Törzskörmérete 2011-ben 750 cm volt.

A Casino parkolójánál volt látható az **opáljuhar**, vagy más néven **tompakaréjú juhar** két példánya (*Acer opalus* var. *obtusatum*), amelyek közül az északi irányban lévőknek 1967-ben 395 cm-es törzskörmérete volt. Egy a szigetről készült tanulmányában, 1984-ben **dr. Debreczy Zsolt**³⁴ is megemlíttette ezeket a ritka fákat, azonban mindkét nevezetes fa már 1988 előtt eltűnt a parkból. A fák közül a lomfakadáskor nagy tömegben megjelenő fürtös virágzatukkal és gyönyörű őszi lombszíneződésükkel emelkedtek ki. Jelenleg a fajtából egy példány sem található a parkban.

Az egykori szigeti opáljuhar (5)

Az ezüstjuhar a Rendőrségi táblában, 2008 (3)

A rendőrségi táblában volt megtalálható az a tekintélyes termetű **ezüstjuhar** (*Acer dasycarpum* syn. *A. saccharinum*), amelyet 1984-ben **dr. Debreczy Zsolt** „óriás ezüstjuhar”-ként, szintén megemlíttett a munkájában.³⁴ Az egyedül álló fa törzse a 2000-es évekre már meglehetősen odvassá vált. A nagyon rossz állapotú fa végül 2014-ben elpusztult. Törzskörmérete 321 cm volt. A területen elvéve találkozhatunk a fajnak hasonló korú, de a bemutatott fánál kisebb egyedeivel.

A Városligetben még láthatóak az egykori „óriás ezüstjuhar”hoz hasonló korú példányok. Budapesten meg kell említenünk két idős, 25 m magas ezüstjuhart is. Az egyik 156, a másik 161 éves. Törzskörméretük 2011-ben 432 cm volt.

A Casino főbejárata előtt, egy fahelyben élt a sziget egyetlen tövis nélküli, magról szaporított **lepényfa** (*Gleditsia triacanthos* f. *inermis*) példánya, melynek korát **Bercsek Péter** 180-200 évre becsülte. A feljegyzésekben nevezetes faként szerepelő lepényfa törzskörmérete 2008-ban (1 m↑) 280 cm volt (Kevély). **Lásd még: függelék: F.37. – 146. oldal**

2013-ban az odvas fát erősen vissza kellett csonkolni, majd 2014-ben szükségessé vált az eltávolítása.

A Casino előtti tövis nélküli lepényfa (1)

Borostyánnal benőtt egykori mezei szilfatuskók (2)

Magasan meghagyott szilfatörzsek 2000-es évek elején (2)

A Casinótól északra élt a **mezei szil** (*Ulmus minor*) 12, 140–150 éves példánya, amelyek a 20. század elején kezdtek el kipusztulni a szilfavész (*Graphium ulmi*) következtében. **Bercsek Péter**től tudjuk, hogy az utolsó egyedeit 1965–66-ban vágták ki. A legnagyobbnak a törzskörmérete elérte a 408 cm-t. Némelyik fa tuskója több évig még látható volt. Napjainkra azonban teljesen eltűntek a parkból ezeknek az idős fáknak a törzsmaradványai. A mezei sziliek a sziget természetes vegetációjának részei közé tartoztak.

A Casino előterében állt egy több évszázados **égerfa** (*Alnus sp.*), amelyet az 1838-as árvíz megdöntött, de még 1921-ben is tovább fejlődött – megdőlvé. Ezt **Krúdy Gyula** egyik értékes leírásából ⁸ tudjuk, amelyben a sziget fájáról is írt. **Radó Dezső** ezt az égerfát még 1963-ban is látta virulni, de néhány évre rá, 1966-ban a fa elpusztult. Az éger a parkban igen gyakori fa volt a régi időkben. Számuk elérte a száz felett. **Bercsek Péter** 1967-ben több fiatal fát említett meg ¹ a pesti part mentén. 2010-ben már csak három darab régebbi telepítésű éger volt megtalálható a területen, amelyek a megváltozott környezeti viszonyok miatt nagyon rossz állapotban voltak. 2015-ben pár fiatal példánnyal gazdagodott a faállomány, azonban 2017-re az idősebb telepítésű három példányból már csak egy darab, haldokló fa látható.

A Rendőrségi táblában élt a park leghatalmasabb **molyhos tölgye** (*Quercus pubescens*), amely egykor egy háromtörzsű fa volt, de később az egyik törzsét eltávolították. A fát már évtizedekkel ezelőtt idős, értékes faként említették, a sziget legidősebb fái között: megközelítőleg 200 éves lehetett. A nevezetes fát súlyos korhadása miatt 2008-ban ki kellett vágni. Akkor törzskörmérete 457 cm volt, magassága pedig elérte a 24 métert. Manapság a parkban nem él hasonló korú molyhos tölgy.

A szakirodalom a fajt a legszárazságtűrőbb fás növények egyikeként, valamint kistermetű, 10–15 m magas, igen lassú növekedésű tölgyként tartja számon.

Az öreg molyhos tölgy közelebbről, 2008 (3)

A fa távolabbról, a kivágás előtt, 2008 (1)

Egykor az Alsó-Nagyvér hangulatát nagyban meghatározó, a rét belső részében élt fák közül emlékezünk az idős **bibircses nyírre** (*Betula pendula*), amely 2004. június 13-án tűnt el, üres teret hagyva maga után. Egy nagy vihar – sok társával együtt – tőből kidöntötte. Az egyedül álló fa szinte a rét geometriai közepén állt, ma helyét egy kisebb magaslat jelzi. A fa több régi fotón látható.

Az egykori nyírfa az Alsó Nagyvéren, 2000 körül (65)

A hatalmas vihar egyik áldozata a bibircses nyír, 2004 (66)

Az Alsó Nagyvér téli nyugalma, már a nyír nélkül, 2007 (67)

Az „óriás” magyar kőris, 2014 (1)

Az Alsó Nagyvéren élt egykor a **japán nyár** (*Populus sieboldii*). A fát 1988-ban említették utoljára, mint a sziget egyik nevezetes fáját. Ebből a hazánkban ritkaságnak számító nyárfajból, manapság a parkban már nem található egy példány sem.

Az Alsó Nagyvéren (Árnyas sétány oldal) élt talán a legkorosabb, óriás **magyar kőris** (*Fraxinus angustifolia subsp. Pannonica*), amely körülbelül 160 éves lehetett. Ezt a kőrist nevezetes faként tartották számon. Törzsének körmérete (1 m↑) 380 cm - 2012 (Kevély), magassága 23 méter volt. A több helyen sérült, gyér koronájú, odvas, repedezett törzsű fát 2009 tavaszán részleges ifjítással megkönnyítették, így a száradó több méteres csúcshajtásait eltávolították. Állapota azonban tovább romlott, és végül 2014-re a fa elpusztult.

Az Alsó Nagyréten, a ma is megtalálható, pár igen koros juhar között élt egy kb. két évszázados 'hagyásfa', a ferde állású **mezei juhar** (*Acer campestre*). Az egykor még ikertörzsű famatuzsálem odvas törzsét rongálók gyűjtötták fel. Ezek után a fa csodának számítónak, még sokáig élt, de mikor balesetveszélyessé vált, 2008 tavaszán eltávolították. Az említett parkrész szimbolikus fája volt, emlékét sok fénykép őrzi. **Lásd még fotó: 166. oldal**

A mezei juharnak még két törzse van, 1980-as évek vége (5)

A nevezetes mezei juhar az Alsó-Nagyréten, 2000 (68)

A kiégett, üreges törzs, 2008.02.27. (3)

Egy máshol díszlő amuri parásfa (69)

A Virágoskert mellett élt egy dendrológiai érdekesség, az **amuri parásfa** (*Phellodendron amurense*) öt példánya. Már az 1960-as években mint idősebb egyedeket említették őket. Akkoriban összesen 19 db fa állt a park különböző területén. Ezekből az egyedülálló parásfákból 1988-ban még egy középkorút és egy idős fát jegyeztek fel. Napjainkban azonban, szigeti sétáink során csak egyetlen egy, legyengült és felkopaszodott példányával találkozhatunk a Virágoskert erdős területén. **Lásd még: 23. nevezetes fa: 82-83. oldal és függelék: F.23. – 140. o.**

A Rózsakert környékén növekedett egy ritka fa, a soktörzsű **kaukázusi szárnyasdió** (*Pterocarya fraxinifolia*), amely egykor rendkívül terebélyes koronájával 150-200 m²-nyi területet borított be. A megközelítőleg 180-200 éves fa az 1980-as években még létezett, évtizedekig a sziget egyik nevezetessége volt. **Bercsek Péter** 2010-ben hívta fel a figyelmünket, hogy, a dió elhalt tuskója közelében, több helyen gyökérsarjak bukkantak fel. Védelmük és kinevelésük a jövő feladatai közé tartozik. Az 1970-es évektől a Halastó mellett fejlődő két darab, egymás mellett álló, fiatalabb nevezetes fa is erről az egykori fának a gyökérsarjairól származik. **Lásd még: 5. nevezetes fa: 49. oldal és függelék: F.5. – 129. oldal**

Szárnyasdió a Rózsakertnél, 1960 (70)

Spirálfűz kora tavasszal, 1970-es évek (6.1)

A rózsakerti nagymedence mellett volt megtalálható, az idős mandzsu fűz dugóhúzó-szerűen csavarodott hajtású és ágú fajtája, a nevezetes faként is számon tartott **spirálfűz** (*Salix matsudana* 'Tortuosa'). A fa különösen télen, lombtalan állapotban nyújtott megkapó látványt. Az előregedett, odvas törzsű fűz koronája száradásnak indult, ezért 2009 tavaszán erősen visszafíjtották. A visszacsonkolt fa 2010-re viszonylag sok hajtást nevelt. 2012-ben egyik vezérága töből lehasadt. A már haldokló fát végül – az akkor mellette található nagy medencével együtt – 2013 tavaszán, a rózsakert átépítése során eltávolították. A fajtából több példány már nem él a parkban.

A Rózsakert pergolája mellett állt egy idős **nyugati ostorfa** (*Celtis occidentalis*), amelyet már 1890-ben nevezetes faként tartottak számon. A feljegyzések fát a sziget legnagyobb nyugati ostorfajaként említették. A fa állapota az évtizedek alatt nagyon leromlott. Törzsén óriási odú tátongott, végül balesetveszélyessége miatt 2008 nyarán a szakemberek eltávolították. Ekkor a fa magassága (az azt megelőző néhány éve történt ifjítás után) 20 méter körüli, törzsének körmérete (1 m[↑]) 336 cm - 2008 (Kevély) volt. **Lásd még: függelék: F.45. – 148. oldal; továbbá fotó: 165. oldal**

Nyugati ostorfa a Rózsakert bejáratánál, 2008-ban a kivágás előtt (1)

Hegyes levelű liliomfa (71)

A Rózsakertben, az út mellett állt, és az 1990-es évek elején még látható volt a 14 m magasra nőtt, kéttörzsű, zöldessárga virágú **hegyes levelű liliomfa** (*Magnolia acuminata*), amely az egyetlen ilyen fa volt a parkban. A faj manapság sem található meg a területen. „...az általunk ismert legnagyobb hegyes levelű liliomfa ...” – olvashatjuk **Tarjányi Ferenc** és **Pesti László**, egyik a szigetről írt, 1993-ban megjelent munkájában.⁹

Ennek a bemutatott példánynak, a főváros egykori legnagyobb liliomfájának a leveléről készítette **Fery Antal** grafikusművész a balra látható fametszetet. (72)

Ez a liliomfa Budapesten igen ritka fának számított. **Bercsek Péter** jóval korábban (1967) ezen kívül mindössze még egy városligeti példányt említett meg.¹ A fajtól hazánkban az egyik legnagyobb példány Bózsokon (Vas megye) él. Törzskörmérete 2011-ben 275 cm volt.

A Rózsakert mögött egy többtörzsű **kínai papíreperfa** (*Broussonetia papyrifera*) állt, amely egyben park legnagyobb példánya volt. A fa egy nagyon régi, egykor már elpusztult egyed tőrsarjából származott. A 200 cm körmértű törzsek ferde állásban fejlődtek, és 2008-ra már teljesen elkorhadtak, így 2009 tavaszán el kellett őket távolítani. A papíreper fiatal példányaival több helyen találkozhatunk a szigeten, amelyek nagyrészt magról keltek. Így például a fa körül 2008-ra egy kisebb erdő jött létre, ami napjainkra már nem látható. A faj őszi lombszínéződése szép sárga. Ez az érdekes áltermésű eperfaféle kissé fagyérzékeny. Kérgéből Japánban különleges papírt készítenek. **Lásd még: függelék: F.46. – 148. oldal**

Kínai papíreper (1)

Vérbükk a kápolnánál (2)

A Víztorony közelében, szabad állásban fejlődött a csodálatos, nagytermetű, óriás **vérbükk** (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea'), amelynek 1966-ban 240 cm, 1983-ban pedig 340 cm volt a törzskerülete. Ez a bükk fajta 1988-ban még szerepelt a nevezetes fák között, utána pusztulhatott el. „...a Szent Mihály kápolnához érünk, mely előtt sötétvörös lombjával díszítő vérbükk áll...”¹⁰ – olvashatjuk egy régi szigeti leírásban.

Napjainkban a területen ebből a fa fajtából csak néhány, az említett fánál jóval fiatalabb példánnyal találkozhatunk. Azok közül a legtöbb nem szabad állásban fejlődik, így díszítőértékük lényegesen alacsonyabb a bemutatott fáénál.

Hazánkban az egyik legnagyobb, 200 éves példány Ugodon (Veszprém megye) él. Törzskörmérete 2011-ben 545 cm, magassága 27 m volt.

A Rózsakerttől északra élt a park legöregebb tövis nélküli **lepényfa** fajtája (*Gleditsia triacanthos* f. *inermis*). A fa még **József nádor** idejéből származott különlegesség volt. Odvas törzse miatt 2007 környékén vágták ki.

Az Arany tábla délkeleti sarkán élt a sziget talán legöregebb fája, egyben Budapest egyik legidősebb **magas kőris** (*Fraxinus excelsior*). Ennek a famatuzsálemnek a törzskörmérete (1 m↑) 504 cm - 2012 (Kevély) volt. Törzse 1,4 m magasan ágazott el, tehát egy kéttörzsű (2 x 300 cm átmérőjű) kőris példány volt. A fa állapota 2010-re nagyon leromlott, és az odvas, száradóban lévő fa 2013-ra végül elpusztult.

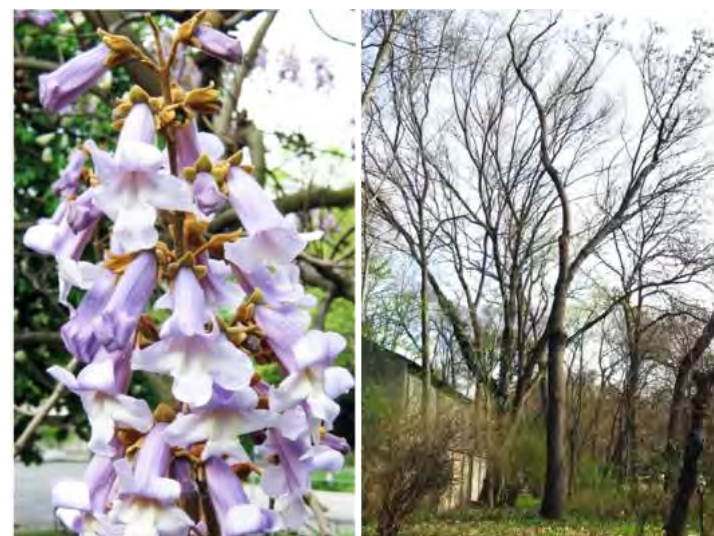
Mivel a fát **Arany János** idejében már méretes, terebélyes koronájú faként tartották számon, lehetséges, hogy a költő egykor ez alatt írta a „Tölgyek alatt” című versét. **Lásd még: 16. nevezetes fa: 65–67. oldal**

Magas kőris (2)

A Casino környékén élt a sziget egyik idősebb, kiemelkedő értékű **császárfája** (*Paulownia tomentosa*), amelynek törzskörmérete 190 cm volt. A fa már régen eltűnt. A másik korosabb – nevezetes faként számon tartott – példány az Arany táblában, a Szabadtéri Színpad délkeleti sarkánál volt megtalálható. 1988-ban törzse 126 cm körméretű volt. 2012-ben a 70 év körüli, 20 m magas, rendkívül legyengült, odvasodó fát megifjították. 2013 tavaszára a fa teljes koronája, majd később az egész fa elpusztult. Törzskörmérete (1 m↑) 186 cm - 2012 (Kevély) volt.

Egy középkorú, 14 méter magas fa is élt a Casino mellett. Törzskörmérete (1 m↑) 94 cm - 2010 (Kevély) volt. Ezekon kívül, a korábbi feljegyzések még mindössze három fát említettek meg.

Balra: Egy másik, a Casino melletti fiatal császárfa virágzatát láthatjuk (1) Jobbra: A nevezetes császárfa a Szabadtéri Színpad délkeleti sarkánál, ifjítás után, 2012 (1)

A Margitszigeten láthatóan ritkán telepített császárfákból, manapság csak a 2000-ben ültetett és megmaradt három darab fát találhatjuk meg. Idősebb példány már nem él a parkban. **Lásd még: függelék: F.43. – 147. oldal**

A Felső Nagyrét szélén, a Víztorony közelében állt a park egykori, egyik „**leghatalmasabb koronájú**” **9 platánja** (*Platanus x acerifolia*). A fa egy 36 órás csendes esőben 1988. augusztus 23-án kidőlt. Lombzatán számítások szerint 10 tonnánál több víz volt, ami a pusztulását okozta. A platán korát **Babos Károly** kandidátus az évgyűrűk alapján 158 évesnek határozta meg, eszerint ma 2017-ben, 187 éves lenne. A fa törzse teljesen, 17 év alatt korhadt el. Az agancs-szerű törzsmaradvány sokáig nagy látványosságnak számított a szigeten.

Az említett óriás platán, korhadó törzse 1999-ben (1) és 2002-ben (73)

A sziget középső részén állt a ritka, ma már nem látható **kaukázusi gyertyánszil** (*Zelkova carpinifolia*) fiatal példánya.

A Szent Mihály kápolna előtt, 2009 tavaszáig állt a park legidősebb **szívlevelű szivarfája** (*Catalpa bignonioides*), amely szintén nagyon rossz állapotban volt. Törzskörmérete 270 cm (**Bercsek** 1967 nyomán) volt.

Közvetlenül az elpusztult szivarfa mellett 2017-ben még látható egy másik, szintén igen koros, gyenge állapotú fa. Törzskörmérete (1 m↑): 238 cm - 2016 (Kevély).

Az 1979-ben megnyílt Termál Szálló építéskor kivágott, idősebb **platánfák** emlékére nevezték el a szálló keleti oldalán elhelyezkedő teraszt *Platán terasz*nak. Emellett az épületrészben üzemelő éttermet napjainkban *Platán étterem*ként ismerhetjük.

A Halastó két tórészét összekötő csatorna partjáról a víz fölé hajló látványosságnak, a nagyon öreg **szomorú fűzfának** (*Salix alba* 'Tristis') az állapota az elmúlt években fokozatosan leromlott. Törzse odvassá vált, kérge hámlott, koronájának jelentős része elszáradt. A 2010-es ifjítás után a mindössze 5–6 méter magas, erősen csonkolt, beteg fa még kihajtott, de állapota tovább romlott és végül 2012-ben kipusztult.

Az öreg fűzfa 1964-ben (2)

A nevezetes fa halála a kőhíd mellett, 2012 (1)

Élt a szigeten egy **amerikai sárgafa** (*Cladrastis lutea*), amelyet 1889-ben jegyezték fel. A faj nevét fénylő, sárga gesztjéről kapta, megkapó, fehér és illatos virága miatt hazájában kedvelt díszfa. Egyébként lassú növekedésű, fiatalon kissé fagyérzékeny fa. Sárga fájából kezdetben sárga festék, kis mennyiségben speciális bútort, löfegyvert is készíthető. Az akácra emlékeztető, de annál jóval hosszabb virágfürtjei egyik évben bőségesen nyílnak, a másokban alig mutatkoznak. Margitszigeti példánya az 1960-as években pusztulásnak indult, majd tőben visszavágták, és 1969-ben ismét kihajtott. Ez a fa, azóta már régen eltűnt.

Amerikai sárgafa a szigeten, 2009-ben, amikor még utoljára virított (1)

Néhány évvel ezelőtt is díszlett a parkban ennek a ritkán telepített érdekességnek egy fiatalabb példánya, mégpedig a Pólo játszótér szomszédságában. Sajnos mivel a fa igen rossz állapotban volt végül 2010 tavaszára elpusztult. A még fiatal, körülbelül 20 éves fácska, akkor mindössze 8 m magas volt. Jelenleg nem él amerikai sárgafa a területen.

Az amerikai sárgafa virágzata, 2009 (1)

Az öreg **feketenyár** (*Populus nigra*) a vízésésnél, az egykori dobogó közepén élt. Kora napjainkra 200–210 évre volt tehető. A környék egyik legidősebb fajaként, a halastó és a vízésés környezetének egyik meghatározó növényelemeként, az évtizedek során jó néhány fotón és filmfelvételen előbukkant. A meglehetősen rossz állapotú fát 2010-ben visszafíjtották. 2012-ben a dobogó felújításra került. A fa körül elhelyezkedő új „dobogó” elkészülése után pár nappal a famatuzsálem 2012. július 9-én, töben elropanva rádőlt a vízésésre. A fa törzse és gyökérnyaka láthatóan az évtizedek során korhadásnak indult. Az eset következményeként a vízésés és az új dobogó pereme kissé megsérült. Mindezek után, a 2014-es japánkerti felújítás során a dobogó és annak környezete is új arculatot kapott.

Az ifjítás után, 2010 (74)

A vaskos, fenséges törzs, 2012.07.05 (1)

A fa pusztulása, 2012.07.09 (1)

A **boroszlánlevelű** vagy boroszlánképű fűz (*Salix daphnoides*) egy sima, világosszürke törzsű, ritka ágú, díszes fűzfaj. Még az 1970-es években három középkorú példány díszlett a kertben. Manapság már nem él egyede a szigeten.

A **szíriai-** vagy **libanoni tölgy** (*Quercus libani*) fiatal, egyetlen példányát 1988-ban még említették. Napjainkban nem található meg a parkban.

Az 1960-70-es években a **csavart vesszejú**, vagy más néven **csüngő japánakác** (*Sophora japonica* 'Pendula' syn. *S. j.* 'Tortuosa' syn. *S. j.* 'Contorta Pendula') látványos, idős példányai is éltek még a parkban. Megtalálhatóak voltak a sziget egyik leglátogatottabb területén – a Casino közelében, illetve egy kissé eldugottabb részen, a Domonkos-rendi kolostorromoknál. Jelenleg csak a csüngő japánakác néhány fiatal példánya található meg, mégpedig a ferences rendi templomrom belső udvarában és a Szanatóriumkert mellett.

Csüngő japánakác a Casino közelében, nyáron és télen, 1971 (75, 76)

A másik példány, amely 1967-ig élt (2)

5. fejezet

ÉRTÉKES FÁK NAPJAINKBAN

Kínai szomorúfűz a Szökőkút mellett, ifjítás előtt, 2014 (77)

A Vadaskerti sétány közelében áll a sziget egyetlen **kései csörgőfa** (*Koelreuteria bipinnata*) példánya. Ezt a fát Amerikában hívják kínai lángfának, kínai aranyeső fának, vagy díszes termése miatt *Bougainvillea* aranyeső fának is. A ritka előfordulású fára a néhai **Schmidt Gábor** tanár úr hívta fel figyelmemet. A fa virágzata és virága nagyobb, mint a *K. paniculata* fajnak, és annál sokkal később is virágzik. Felfűjt hólyagtermése rózsaszínes színű. A környező fák közé szorult, felkopaszodott, féloldalas koronájú fa állapota nem mondható jónak. Magassága: 18 méter. Törzskörmérete (1 m↑): 137 cm - 137 (Kevély). **Lásd még: függelék: F.39. – 146. oldal**

A Szökőkút medencéje mellett még látható egy idős, igen leromlott állapotú, visszacsonkolt **kínai szomorúfűz** (*Salix babylonica*), amely egyben a park utolsó példánya. Ez a fa egyébként a legősibb szomorúfűz faj egyik egyede. Hazája Kína. Származására utaló nevét (*babylonica*) tévesen kapta, ezért hívják **babiloni fűznek** is.

A fa törzse mélyen odvas. Gyönyörű sárga vessze-jével, megkapó habitusával évtizedekig a környék meghatározó fája volt. A 2014-es nagymértékű ifjítás óta jelentősen vesztett egykori szépségéből, de még 2017-ben is viszonylag dekoratív, állapota azonban nem jó.

Törzskörmérete (1 m↑): 349 cm - 2016 (Kevély).

Lásd még: függelék: F.38. – 146. oldal

A kései csörgőfa, 2011-ben (1)

A fa termései (1)

Kínai ostorfa, 2016 (1)

A Casino előtti részen megbújva fejlődik 1975-től a sziget egyik dendrológiai ritkasága, a **kínai ostorfa** (*Celtis sinensis*). A fa déli irányban erősen ferde állású. Ezért egyensúlyának javítására 2015-ben némi koronakönnyítésen esett át. A ketté ágazó törzsű fára néhány éve **Bercsek Péter** hívta fel a figyelmünket. Azt is tőle tudjuk, hogy régen, az ezzel a fával együtt telepített *Celtis koreana* már a 1980-as évek elején kipusztult. A fa kissé fagyérzékeny, ennek ellenére jó állapotban van. Magassága 10 méter. Törzskörmérete (1 m↑): 99+90 cm - 2016 (Kevély).

Az 1980-as évek végén több mint 300 nyírfa volt a parkban. 2016-ban már kevesebb, mint 100 fáról beszélhettünk. Így különösen nagy értékűnek számít a sziget talán legszebb habitusú, festői megjelenésű közönséges, vagy más néven **bibircses nyírfája** (*Betula pendula* syn., *B. alba* syn. *B. verrucosa*), amely kellemes hangulatot varázsol a ferences rendi templomrom mellé. 1934-ben **Szép Ernő** is megemlítette ezt a fát: „*Itt álldogál például ez a fehér nyírfa a tisztáson a Tejcsarnok meg a pesti part közt.*”¹¹ A fa magassága 21 méter, 1967-ben már idős példányként említették. Hasonló állapotú és szépségű nyírfa nem látható a parkban. Törzskörmérete: 207 cm - 2017 (Kevély). **Lásd még: függelék: F.40. – 146. oldal**

Bibircses nyír a Ferences romoknál, 2009 (1)

Piramistölgy a Rózsakertben, 2017 (1)

A Rózsakertben található a Margitsziget legszebb, egyedi alakú **piramistölgyét** (*Quercus robur* 'Fastigiata'), amely a parkrészt egyik kiemelkedő fája. Mivel szabad állásban növekedhet, ezért lombkoronája az évtizedek alatt szabályos formájúvá fejlődött.

A feljegyzésekben leírtak egy másik – az egykori Kertmozi környékén, a mai Bercsek kertben álló – természetesebb fát is, amely ugyan jóval magasabb, de annak habitusa nem olyan megkapóan szép, mint ennek a fának.

A piramistölgy nagyon változatos megjelenésű tölgyfajta. Fajtanéve ezért is inkább gyűjtőnév. A hazánkban magról szaporított példányai nem kiegyenlített növekedésűek, habitusuk ezért a tojás alaktól a karcsú jegenye formáig is változhat. Ez a bemutatott fa például tojás alakú koronával rendelkezik.

Említésre méltó a Rózsakert mellett meghúzódó, feltűnően világoszöld lomboszatú **egylevelű akác** (*Robinia pseudoacacia* var. *monophylla* syn. *R. p.* 'Monophylla' syn. *R. p.* 'Unifolia'). Ez az akácféleség meglehetősen ritka telepítésű fának számít, a parkban is egyedülálló. 1988-ban ugyan említettek még egy másik nevezetes példányt is, amely a Szabadtéri Színpad környékén élt.

Ennek az akácváltozatnak a levélnyele csak egy a csúcson álló, de feltűnő, nagy levélben végződik. Hordhat emellett még egy vagy legfeljebb két a rendesnél szintén jóval nagyobb levélpárt (levélkét).

A kissé ferde állású, féloldalas és gyér koronájú fa napjainkban már nincs jó állapotban. Magassága: 21 méter. Törzskörmérete (1 m[†]): 260 cm - 2016 (Kevély). **Lásd még: függelék: F.41. – 146. oldal**

Budapesten a Népligetben él még egy igen rossz állapotú, hatalmas példány.

Egylevelű akác, 2013 (1)

A pompás fanyarka termései (78)

A szigeten csak egy helyen, mégpedig **Petőfi Sándor** mellszobra mögött található, két darab **pompás fanyarka**, vagy más néven **hegyikörte** (*Amelanchier laevis*). Ez a bokortermetű kis fa a rózsafélék családjába tartozik. Szép őszi lombszínével, továbbá a nyár folyamán érő kerek, édes, lédús és ehető, mintegy 8 mm átmérőjű termésével hívja fel magára a figyelmünket. Termése teljes érésben bíborfekete, kellemes cseresznye-mandula ízű, vitaminos és az áfonyára emlékeztet. Környezeti igényei azonban alacsonyabbak, mint a fürtös- vagy a tőzegáfonyáé. Az említett példányok magassága 6–7 méter. Törzskörméretük (1 m[†]): 16–34 cm - 2016 (Kevély).

A Szent Mihály kápolnával szemben találkozhatunk a négy **komlógyertyánnal** (*Ostrya carpinifolia*).

A komlógyertyán ritka megjelenésű, töben ágas, többtörzsű fa. Nevét érdekes termésfürtjeiről kapta, amelyek oválisak, csüngők, és nagyon hasonlítanak a komló „tobozkáira”. A kis makktermések a párosával álló, kissé felfújt, 5 cm-es fellevelek „zsákjában” ülnek.

A fákat egy hatalmas juharfa évtizedekig elnyomta, egészen 2007-ig, amíg az egy óriási viharban derékban kettétört. A nyomás hatására e fák ferde állásban fejlődtek, koronájuk így deformáltá vált.

Magasságuk: 13 méter. Törzskörméretük (1 m[↑]): 75–144 cm - 2016 (Kevély). Állapotuk meglehetősen rossz. Törzseik odvasodnak, az egyik fát 2017-ben ezért csonkolni kellett. **Lásd még: függelék: F.42. – 146-147. oldal**

A ferde koronájú komlógyertyánok a kápolnával szemben, még jobb állapotban, 2009-ben (1)

A Nagyszálló melletti famatuzsálem nyugati irányból, 2015-ben (8) és keleti irányból, néhány évvel korábban (2)

A Nagyszálló délkeleti sarkánál áll a sziget egyik leghatalmasabb és egyben talán a legöregebb **fekete nyárfája** (*Populus nigra*), amely a régi időkből származó maradványfák közé tartozik. A famatuzsálemet 1988-ban 500 cm törzskörméretű nevezetes faként említették. A fajnak a parkban több helyen állnak egyedül idős példányai, különösen a belső részeken. A gyorsan öregedő nyárfák között sok a meglehetősen rossz állapotú egyed. Törzskörmérete: 622 cm - 2014 (*Dendrománia.hu*). Kora: 190 év körüli. **Lásd még: függelék: F.44. –147-148. oldal**

A Margitsziget másik legnagyobb és szintén nagyon idős **'fekete nyárfája'** (*Populus nigra*) még az egykor Dunát kísérő galériaerdőből maradt ránk, úgy, mint az előbb említett nyárfa is. A fa magassága a 2016-os jelentősebb visszavágás előtt elérte a 35 métert.

Az idős fa állapota rendkívül rossz. Törzse korhadt. A két fő vázágának vonalában, hosszirányban, illetve a keleti vázág egy méter magasságban, keresztben el van repedve. Vezérágain sok begyógyult és nyílt seb is látható. Törzskörmérete: 618 cm - 2010 (**Baranyai László**). Kora: 190 év körüli. **Lásd még: függelék: F.44. – 147-148. oldal**

A Zenélő kút mellett álló hatalmas öreg nyárfa az 1960-as években (2), 2009-ben (1), majd 2015-ben (8)

Virginiai mocsárciprus a Japánkertben, 2016 ősze (1)

6. fejezet

A MARGITSZIGET NEVEZETES FÁI

2017

1. Vörös tölgy - *Quercus rubra* (*Quercus borealis*)

Botanikai leírás: 20–25 m magasságot elérő, gömb alakú koronájú fa. Szürke törzse sima, idős korban sekélyen repedezett. Erősen bordás, kopasz, fényes hajtásait apró paraszemölcsök borítják. Hosszúak tojásdad, hegyes csúcsú rügyei világosbarnák, a rügypikkelyek széle rányomottan szőrös. A 10–20 cm-es tojásdad vagy hosszúkás levelek mindkét oldalán 4–6 karéj található, köztük legfeljebb a fél levéllemez feléig terjedő öblökkel. A háromszög alakú széles karéjokon 3–5 hosszú, szálkás fog van. A levéllemez fiatalon mindkét oldalon molyhos, később kopaszodó, felül kissé fénylő sötét-, a fonákon világoszöld, az érzugokban szőrös. A levélnyel 2–5 cm-es.

A zömök makk két év alatt, szeptemberre érik be, színe éretten vörösesbarna. A rövid kocsányú, lapos kupacsra a pikkely rásimul.

A faj érdekességei: Hazánkban semleges vagy gyengén savanyú talajon (főleg Somogyban) az ültetvényekből kivadul és meghonosodik. Ezért az ilyen, üde talajú termőhelyeken erdészeti ültetvényekbe és parkfának telepítik. Makkja nagyon keserű, ennek ellenére hazájában, a pulyka, a pocok, az őz, a mókus és madarak elfogyasztják. Lombja alleopátiás hatású, gátolja más növények fejlődését. 40 éves koráig nem hoz bőséges termést. Hívják bíbortölgynek is.

Fája: Durva szemcséjű, kemény, erős, nem tartós.

Felhasználása: Kérgé tannin nevű, vörösesbarna festéket tartalmaz. Emellett rovarriasztónak is használják.

Faipari felhasználása: Amerikában nagyon fontos és értékes fa. Felhasználják gerenda, deszka, furnér, padló, vasúti talpfa és bútorkészítésre. Fája nem olyan értékes, mint a *Quercus robur*.

Gyógyászati felhasználása: Főleg a kérgé, tanninokat tartalmaz, alkalmazható: krónikus hasmenés és vérhas, emésztési zavarok, asztma, súlyos köhögés, rekedtség, láz és vérzés ellen. Kérgé szétrágva szájban fekélyek kezelésére kiváló. Vírus ellenes, fertőtlenítő és rákellenes hatású.

Élelmezési felhasználása: Makkját szárítva és őrölve párolt ételekhez, ragukhoz alkalmazzák. Gabonához keverve kenyér készítéséhez és pörkölt magját kávépótlóként is használják.

Megjegyzések: A hazai tölgyeknél gyorsabb növekedésű. 10 éves korában 5–6 m magas is lehet. A talaj magas pH-ja a lombjának klorózisát okozza. A szennyezett levegőt jól tűri. Fényigényes. Nyirkos talajra kiváló.

A vörös tölgy őszi hangulatban 2009 (1)

Törzse, 2012 (1)

Őszi lombszíne (79)

3 cm hosszú makkja (80)

A bemutatott fa (1.)

Helyzete: Árpád-hídi tába (I.), a sétány mellett. A sziget északi részén elhelyezkedő, egyrészt (déli fele) az egykori (az 1800-as években még részeiben meglévő) esztergomi érseki vár- és a vigalmi negyed szép Ybl-palotáinak háborús törmelékén épült parkrész. Másrészt (északi fele) pedig a sziget 1950-es feltöltésekor alakult ki, amikor azt 130 méterrel meghosszabbították, így akkor összesen 70 holddal nőtt a park területe.

Dendrológiai értéke: A terület egyik legértékesebb díszfája. A parkban ritkán telepített, az itt lévő néhány példány közül ez a bemutatott fa a legidősebb és egyben a legjobb állapotú is. Így méretben és díszértékben is kiemelkedik, az amúgy általában, nem túl jó állapotú fajtársai közül. Vázága villás elágazódású.

Törzskörmérete (1 m↑): 121 cm - 2017. **Lásd még: függelék: F.1.– 127. oldal**

Magassága: 12 m

Legnagyobb lombkorona-átmérő: 10 m

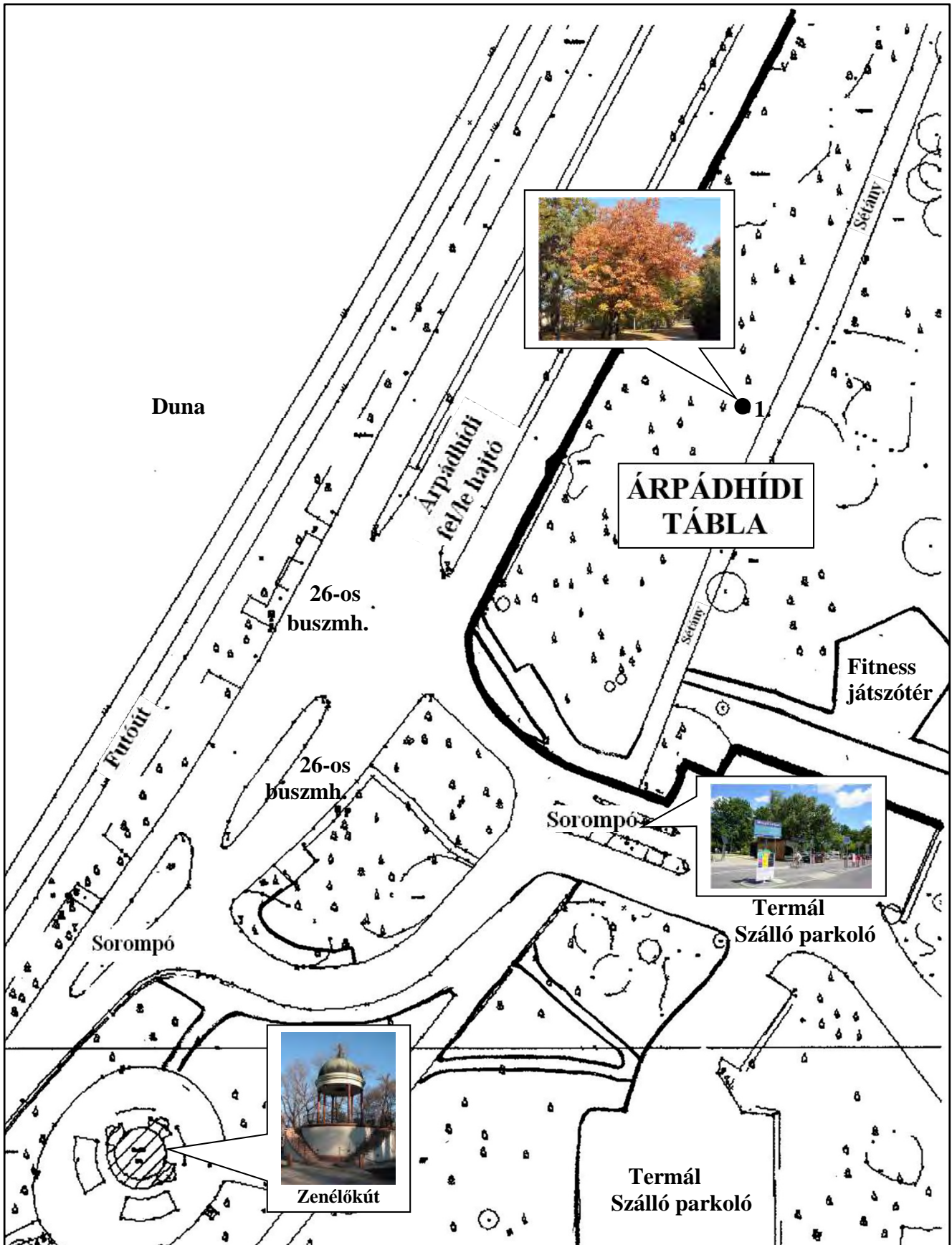
Kora: 45 év körüli

Állapota: A fa nem megfelelő termőhelyen fejlődik (talaj), de állapota még jó. Gyökérnyaka kissé sérült. Törzse és koronája enyhén északkeleti irányban, ferde állású. A koronaalapja ép. Koronájában sérült vágás is található.

Díszértéke: Magas, különösen az őszi skarlátvörös lombszínéződése miatt.

További egyedek: Lásd **függelék: F.1.– 127. oldal**

Árpádhídi tábla (I.)

1. - *Quercus rubra* (*Quercus borealis*)

2. Japánkerti ős-mamutfenyők - *Metasequoia glyptostroboides*

Botanikai leírás: A mocsárciprusra emlékeztető termetű és lombozatú, 25-35 m magas, karcsú, kúpos alakú lombhullató fa. Legszembetűnőbb megkülönböztető morfológiai bélyege, hogy rövidhajtásai, valamint rügyei átellenes állásúak (a mocsárciprus szórt levélállású). Tülevelei laposak, 2,5 cm hosszúak, lágyak. Ősszel sárgára, rózsásra vagy vörösre színeződnek. A lehulló hajtásokon kétsorosán, a megmaradó vezérhajtásokon szórtan állnak. Kérgé hosszanti irányban, rostosan hámló. Toboza gömb alakú, 2,5 cm átmérőjű.

A faj érdekességei: Először kövületből ismerték, majd 1941-ben fedezték fel Szecsuan (Kína) tartományban. Innen származik a másik neve: szecsuanai ősfenyő. A szenzációs híre Amerikából kutatóexpedíciót indítottak a magok gyűjtésére, de hamar rájöttek, hogy vegetatív úton, dugványokkal is jól szaporítható. 1948-ban a bostoni (USA) arborétumba magvakat, majd a világ botanikus kertjeibe magokat és növényeket küldtek. A fák nagyon lassan fordulnak termőre, az Európában és Amerikában a 1940-es években ültetett példányok közül csak a 90-es években kezdett el néhány fa virágozni először. Fája első osztályú faanyag, ezért 1949 után kivágták egyik legnagyobb, 6000 fából álló populációját. 1980-ban törvényt hoztak védelmére, de mivel természetes regenerálódása gyenge, mára már kritikusan veszélyeztetett, vörös listán lévő faj.

A bemutatott fák (2.a, 2.b, 2.c)

Helyzetük: Sziklakerti tábla, Japánkert (II.). Már a gyógyvízéről (1867) és mesterséges vízeséséről (1870) ismert területen 1936-ban melegvízű halastó létesült. A környék első teljes átépítése és felújítása az 1960-as évek elején valósult meg, azonban csak 1990 táján nyerte el mai formáját. A tómederrel együtt, a legutóbbi nagy felújítására 2014-ben került sor. A parkrész két részre különíthető el: egy sziklakert- és egy japánkert jellegű részre.

Dendrológiai értékük, történetük: Ez a tulajdonképpen élő kövület Magyarországra hamarabb érkezett el, mint Nyugat-Európába. Hazánkban 1949-ben ültették először a Szegedi Botanikus Kertben. Innen került 1954-ben a Margitsziget Japánkertjébe ez a három darab fa. A kínai mamutfenyőknek is nevezett fák közül a parkban 2017-ben összesen 8 darab példány él, azonban közülük, ez a három kiemelt nevezetes fa a legidősebb. **Lásd még: 7. és 125 o.**

Törzskörméretük (1 m↑): (2.a): 214 cm; (2.b): 188 cm; (2.c): 201 cm - 2017. Lásd még: függelék: F.2. – 127. o.

Magasságuk: 21-24 m

Legnagyobb lombkorona átmérőjük: 10-12 m

Koruk: 68 év körüli

Állapotuk: Gyökérzetük, továbbá némelyik példány gyökérnyaki része és törzse kissé sérült.

Díszértékük: Különleges megjelenésük mellett, narancs- és vörösbarna színű kérgükkel is díszítenek. Lombkorona-alakjuk szabályos, bár ágrendszerük kissé hiányos. A többi – szigeti – egyeddel szemben, ezek méltó helyen találhatóak, s így szépségük teljességgel kiemelkedik.

Az 'ős-mamutfenyő' levélzete (1)

Ága, jellegzetes átellenes rügyeivel, virágzatával és egy tobozával (1)

A három japánkerti *Metasequoia glyptostroboides* egyike (2.c), őszi színpompában, 2012 (1)

További egyedek: Lásd függelék: F.2. – 127-128. oldal

3. Halastó melletti japán juharok - *Acer palmatum*

Botanikai leírás: 3–4 m magas, vékony vesszejű bokor vagy ernyős koronájú miniatűr fa. Jellegzetes, kihegyesedő, fűrészszélű, tenyeresen öt–hét, karéjos levelei 10 cm hosszúak és szélesek. Világoszöld lombzata ősszel pirosas, narancsszínű vagy sárga színeződésű. Termésszárnyai tompaszögben összehajlók. Termései zöldek vagy pirosak, 1 cm-esek. Levélének alakja miatt ujjas juharnak is nevezik.

A faj érdekességei: Kiváló bonszaialapanyag. Japánban cserepes növényként nevelik. Meglehetősen lassú növekedésű fák. Nálunk termést rendszeresen csak a Dunántúl nyugati, párás levegőjű szélén hoz.

A bemutatott fák (3.a-3.g)

Helyzetük: Sziklakerti tábla, Japánkert (II.), nagyrészt a felső tó környékén.

Dendrológiai értékük:

Összesen hét db: egy darab az alsó tó mellett (3.a), hat pedig, a felső tó szomszédságában (3.b-3.g) található.

Különleges megjelenésük miatt, a Margitsziget japánkertjének kiemelkedő karakterfái.

Törzskörméretük:

(3.a): (0,5 m↑): 52 cm;

(3.b): (0,5 m↑): 38+36+33 cm;

(3.c): (1,0 m↑): 41+36 cm;

(3.d): (0,5 m↑): 42+42+39 cm;

(3.e): (0,5 m↑): 35+36+27 cm;

(3.f): (1,0 m↑): 47+42 cm;

(3.g): (0,5 m↑): 36+37 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.3. – 128. oldal

Magasságuk: 4-5 m között

Koruk: 67 év körüli

A felső-halastó melletti japán juhar példányok fantasztikus őszi lombszíneződése, elől a (3.b) - jelzésű fa, 2012 (1)

Állapotuk: A környezeti igényeiknek megfelelő termőhelyen fejlődnek. Valószínűleg fiatalabb korukban erős fagykárt szenvedtek. Sajnos ezekről a bemutatott japán juharokról, kivétel nélkül elmondhatjuk, hogy rossz állapotúak. Az alsó tó melletti japán juhar (3.a) a legrosszabb állapotú – ennek törzse hosszirányban kikorhadt.

A felső tó környéki, többi egyed (3.b–3.g) törzsén és koronáján egyaránt kisebb-nagyobb repedések, sebek, valamint mélyebb bekorhadások, odvas részek figyelhetők meg. Ezek egyrészt a korábbi fagykároknak, másrészt a régebbi ágak eltávolításának a következményei. A fák közül többnek sérültek a gyökerei, illetve a gyökérszaki részei. Valamennyi fa állapota előrehaladottan leromlóban van. Várható életkoruk mindössze néhány évtizedre tehető. A Főkert faápoló munkatársai legutóbb 2016-ban végeztek fasebészeti beavatkozásokat a facsoporton.

(3.a), 2016 (1)

(3.b), 2016 (9)

(3.c), 2016 (9)

(3.d), 2016 (9)

(3.e), 2016 (9)

(3.f), 2016 (9)

Díszértékük: Festői habitusukkal, finom rajzolatú leveleikkel és őszi mélyvörös lombszínükkel a legszebb kis fák közé sorolhatók. A Japánkert hangulatát meghatározó, és különösen ősszel a margitszigeti halastó környékének kiemelkedő látványosságai.

További egyedek: Lásd függelék: F.3. – 128. oldal

Japánkerti csendélet. Balról jobbra haladva látható a 3.f, 3.e és a 3.g jelzésű fa, 2017 július (1)

A 2016-ban felújított Japánkertben, közvetlenül a felső-tó mellett pompázó nevezetes japánjuharok. Balról jobbra haladva látható a 3.b, 3.c és a 3.d jelzésű fa, 2017 július (1)

4. Virginiai mocsárciprus - *Taxodium distichum*

Botanikai leírás: Egylaki, lombhullató, tűlevelű fenyő. 30–40 m-re nő, fiatalon karcsú, szabályos kúp, később elterebélyesedő, inkább boltozatos koronájú fa. Kérge világos vörösesbarna vagy szürkésbarna, barázdált, rostos, hosszabb csíkokban leváló. A törzs igen széles, támpilléres. Tűlevelei szórt állásúak, a hosszúhajtáson csavarvonalban állnak és pikkelyszerűek. A világoszöld, lapos, legfeljebb 2 cm hosszú tűlevelei a rövidhajtásokon fésűsen sorakoznak, fonákjukon finom hosszúkás csík látható. Ősszel a rozsdavörösré váltó levelek együtt hullnak le a rövidhajtásokkal. Toboza gömb alakú, 3 cm átmérőjű, először zöld, majd barna színű.

A faj érdekességei: A talaj fölé emelkedő, oszlopszerű, módosult lélegeztető (légző) gyökere a pneumatofóra (*pneumatophore*), mely ritkán, akár 1 méterre is kiemelkedhet a vízből. Feladata a gázcsere, a növény gyökerének levegővel való ellátása, valamint a rögzítés. Ez a furcsa bábuformájú légzőgyökér – melyet „ciprusbabának” is neveznek – fatönkszerű kinövésként veszi körül a törzset, a föld alól törve fel a felszínre. Lombja tovább megmarad, mint a hozzá igen hasonló kínai mamutfenyőnek.

A mocsárciprus lélegeztető gyökerei (1)

Itt láthatjuk levélzetét és termős tobozait (1)

A nevezetes fa törzse (1)

Taxodium distichum őszi köntösben a Halastónál, 2012 (1)

Felhasználása: A törzséből nyert faanyagot az Egyesült Államok déli és délkeleti vidékéről hozzák Európába. Szíjácsa keskeny, gesztje világossárgás vagy sárgászöröses, finom, néha hullámos évgyűrűkkel. Fája egyenes és durvarostú, sávos, gyantás, szagtalan, megfelelően lágú és könnyű, de igen rugalmas, teherbíró és rendkívül tartós.

A bemutatott fa (4.)

Helyzete: Sziklakerti tábla, Japán kert (II.) Közvetlenül a Halastó két részét összekötő csatorna mellett.

Dendrológiai értéke: A sziget egyetlen mocsárciprusa.

Lásd még fotó: 41. oldal

Törzskörmérete (1 m↑): 247 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.4. – 128-129. oldal

Magassága: 25 m

Legnagyobb lombkorona átmérő: 8 m

Kora: 68 év körüli

Állapota: Gyökérzete, gyökérnyaka és törzse kissé sérült. Törzse némileg délkeleti irányba ferde, de stabil állású.

Díszértéke: Különleges megjelenése és szabályos koronalakja mellett, őszi, barnászörös lombszínével is díszít.

További egyedek: Lásd *függelék: F.4. – 128-129. oldal*

5. Kaukázusi szárnyasdiók - *Pterocarya fraxinifolia*

Botanikai leírás: 15–20 m-re növe, gyakran többtörzsű, föld közelében elágazó, elterülő koronájú fa. 60 cm hosszúságig terjedő levelei páratlanul szárnyaltak, 11–23 vagy több, fogazott, nyél nélküli, 15 cm hosszú és 4 cm széles levélkéből összetettek. Felszínük fényes sötétzöld, ősszel sárgára színeződnek. A fiatal ágak rekeszes belűek. Kérgé fehér- vagy sötétszürke, sima, idővel barázdált, mélyen repedezett. Virágai aprók, szirm nélküliek. Zöld, lecsüngő, rózsaszín tengelyű barkáik április–május környékén nyílnak. A porzósak vastagok, 12 cm hosszúak, a termések karcsúbbak, 15 cm-esek. A virágzati tengely a termés érésekor megnyúlik. Termése két, félkör alakú, zöld szárnyal szegélyezett diócska, mely lecsüngő, 50 cm-es füzékben érik.

A faj érdekességei: Régi neve *Juglans fraxinifolia*. Dióját ehetőnek mondják. Latin fajneve arra utal, hogy levele a kőrisére hasonlít.

Fája: Könnyű, puha. **Felhasználása:** Például gyufát és lábbelit készítenek belőle.

Megjegyzés: Ellenálló növény, mely a várost is jól viseli. Azonban a többi dióféléhez hasonlóan igen érzékeny a kései fagyokra, amelyek a friss hajtásokat, leveleket károsítják. Savanyú talajt igényel.

A bemutatott fák (5.a, 5.b)

Helyzete: Sziklakerti tábla, Japán kerti tábla, az alsó tó mellett (II.)

Dendrológiai értékük, történetük: Ritka elterjedésű, tropikus 'őserdei' hangulatot idéző, különleges fa, amely Magyarországon csak nehezen szerezhető be. Nálunk inkább csak a régi parkokban és arborétumokban található meg. A bemutatott két darab, egymás mellett álló, 8–8 törzset nevelő példány egyike fiatalabb (5.b), míg a másik idősebb (5.a). Mindkét fa az egykor a Rózsakertben élő hatalmas nevezetes fa gyökérsarjáról, a 1970 évek környékén lett szaporítva. **Lásd még: 4. fejezet: 33. oldal és Függelék: F.5.– 129. oldal**

Pterocarya fraxinifolia a Halastó mellett, télen, 2012 (1)

A még éretlen, hosszú füzére (1)

Virágzata áprilisban (1)

Ágaik több méterre behajlanak a Halastó fölé. Az északabbra álló példány (5.b) a talajszinttől többtörzsű.

A legvastagabb törzsének kerülete (1 m↑): 119 cm (1 m↑).

A délebbre álló (5.a) fa, a föld közelében elágazva többtörzsű. Ennek a fának a legvastagabb törzskerülete az elágazás felett közvetlenül mérve (0,8 m↑): 170 cm - 2016

Magasságuk: kb. 11–13 m

Legnagyobb lombkorona átmérőjük: 25 m

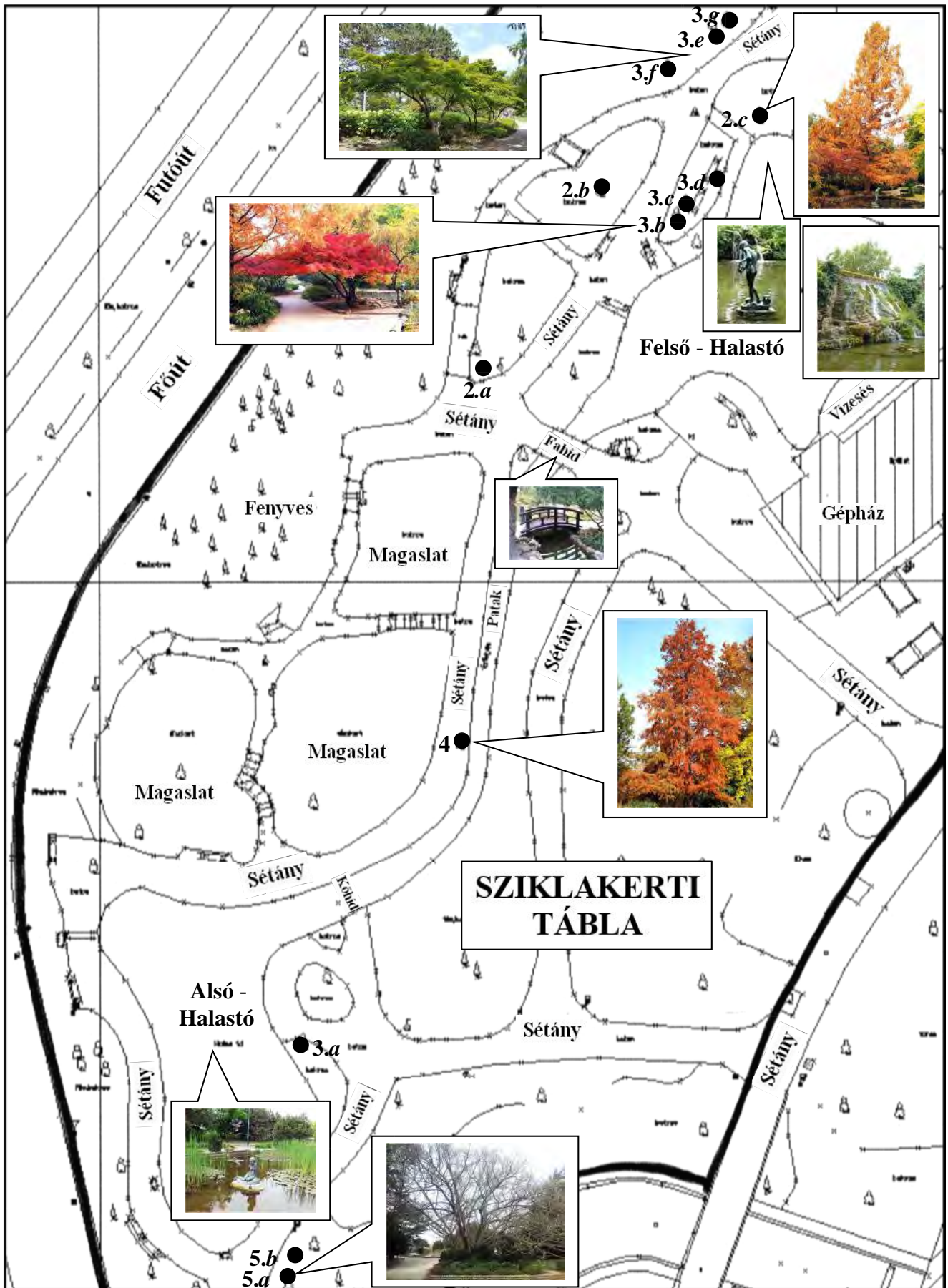
Koruk: 50 év körüli

Állapotuk: Nem kifogástalan. Gyökérzetük, gyökérnyakuk és némelyik vázáguk részben sérült, törzsük kissé károsodott.

Díszértékük: Festői megjelenésű, soktörzsű, szétterülő lombkoronájú, pompás fák.

További egyedek: Lásd függelék: F.5.– 129. oldal

Sziklakerti tábla, Japánkert (II.)

2.a - 2.c – *Metasequoia glyptostroboides*

3.a - 3.g – *Acer palmatum*

4. – *Taxodium distichum*

5.a - 5.b – *Pterocarya fraxinifolia*

6. Nagyszálló melletti fekete diók - *Juglans nigra*

Botanikai leírása: Lásd 26. nevezetes fa leírását - 88. oldal

A bemutatott fák (6.a, 6.b, 6.c)

Helyzete: Felső Nagyrét tábla (III.), a Nagyszálló terasza előtt. A Nagyrét helyén a II. világháborúig egy kilenclyukú golfpálya állt. A Nagyszálló még 1873-ban létesült.

Dendrológiai értéke, története: Ezek a fák a park első „dendrológiai korszakának” tanúi. Történetileg- és koruk miatt is nevezetes fák. Az 1950-es évek elején **Taba Tost Vilmos** kertész tanár hívta fel az illetékesek figyelmét, hogy: „Ezeket a fákat dédapám az 1800-as elején ültette.”¹⁰ Az felidézett személy, nem más, mint **Tost Károly** (1789-1852), aki egyben tervező, építő, dendrológus, és aki 1808-tól 1852-ig sziget első főkertésze volt. Az ő nevéhez fűződik a park máig megmaradó, rendkívüli szépségű kiépítése.

Ennek a három fekete diónak törzsén ma is láthatóak az 1838-as jeges árvíz okozta sérülések. A parkban több helyen találkozhatunk a faj öreg egyedeivel, amelyekből talán a legidősebbek a ferencesrendi templomrom mellett és Casinótól délre helyezkednek el.

A történelmet idéző három, erősen visszacsönkolt fekete dió, rajtuk az egykori nagy árvíz nyomaival, 2012 (1)

Szinte minden, a Margitszigetről szóló dendrológiai szakirodalom megemlíti ezeket az idős fekete diókat. Ezek közül, az egyikben eltúlzóan, 500 évesként említik életkorukat: „A sziget fái közt sok a ritkaság. A Nagyszálló mellett ott az ötszázévesre becsült, árvíztépte fekete diófa...”¹¹

A vaskos, öreg törzsek, elől látható a legvastagabb törzsű példány, 2017 (1)

Az árvíz nyomai közelről, a 6.c jelzésű egyeden 2012 (1)

Törzskörméretük (1 m \uparrow): (6.a): 336 cm; (6.b): 317 cm; (6.c): 335 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.6.- 129-130. oldal

Magasságuk (ifjított törzs + fiatal korona): (6.a): 8 m + 5 m; (6.b): 8 m + 5 m; (6.c): 9 m + 10 m;

Koruk: 200 év körüli, a park legidősebb fái közé tartoznak.

Állapotuk: Rendkívül rossz. Törzsük nagymértékben károsultak, odvasodnak, de stabilan állnak immár két évszázada, átélve több hatalmas vihart és árvizet. Azonban hátralevő életkoruk már csak pár évre tehető.

Előtérben a 6.a jelzésű fa, 2017 (1)

Az 6.a jelzésű fa hasadt, odvas törzse 2012 (1)

A 6.a jelzésű fa gyökérnyaka, 2017 (1)

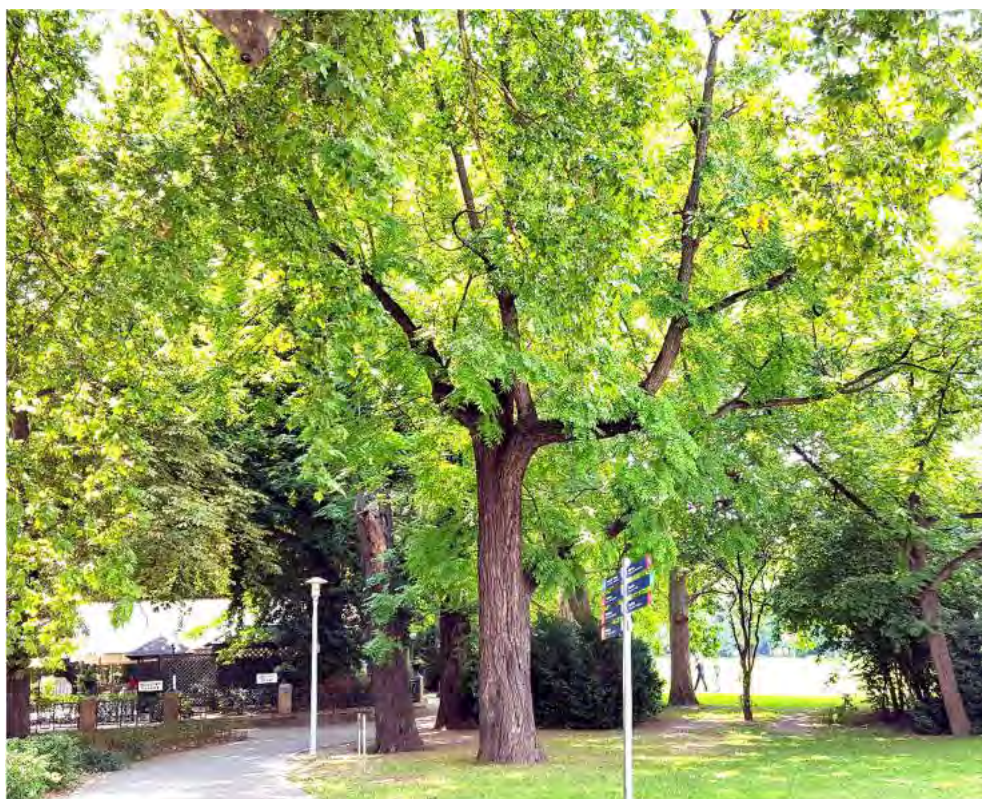
A legrosszabb állapotú, 6.b jelzésű fa csúcsa, 2012 (1)

A facsoport tagjai a legrosszabb állapotú nevezetes fáink közé sorolhatók.

Mindhárom fa törzse ifjított, több éve visszacsonkolt, amely balesetvédelmi szempontból is indokolt.

A két legrosszabb állapotú példánynak (6.a-6.b) a gyökérnyaki része is mélyen odvas, törzsükön pedig régebbi sérülésekből és az oldalágak eltávolításból származó bekorhadások láthatóak. Emellett törzsük hosszirányban hasadt és mélyen odvas. Mivel a fák még csak pár éve estek át a radikális visszacsonkoláson, ezért fiatal koronarészük meglehetősen gyér. Mindkét fának csak fiatal ág-hajtásai vannak. A két famatuzsálem közül az 6.a jelzésű fának jobb a „koronaállapota”. Ez a fa ugyanis az ifjítást követően már több hajtást is fejlesztett.

A harmadik, 6.c jelzésű fának még van némi koronája, és az alsó vázágainak egy része még él, bár azok is csonkoltak. Ez a példány az ifjítás óta társainál erőteljesebb növekedést mutatott. Mindhárom öreg fa közül, minden szempontból ez a „legjobb” állapotú.

Előtérben a három közül a „legjobb” állapotú, 6.c jelzésű fa, 2017 (1)

A 6. b jelzésű fa törzse, 2017 (1)

A 6.b jelzésű fa gyökérnyaka, 2017 (1)

Díszértékük: Alacsony, de törzsük még néhány évig nagy látványosságnak számít.
További egyedek: Lásd *függelék: F.6.– 129-130. oldal*

7. Az egykoron a legszebbnek tartott bokrétafa - *Aesculus hippocastanum*

Botanikai leírás: 16–20 (30) m-es fa. Keskeny, boltozatos koronájával, ívesen lehajló ágaival, májusban nyíló nagy, kúpos, fehér virágbugájával az egyik legszebb parkfa. Téli rügyei fénylő barnák, enyvesek. Levelei 5–7 levélkéjűek, melyek 10–25 cm hosszúak, visszas tojásdadok, hosszú ékvállúak, felső harmadukban a legszeleesebbek, szélük tompán, kétszeresen fűrészkes. 2 cm széles virágai fehérek, a szirmok hullámos szélűek, közepükön kezdetben sárga, később pirosuló folttal. Felálló virágzata 20–30 cm-es, májusban nyílik. 4–6 cm átmérőjű, tüskés, zöld toktermésében 1–2 nagy, barna mag található. Őszi lombszínre szép sárga vagy barna.

Jelentős kártevője: A vadgesztenyelevél-aknázómoly (*Cameraria ohridella*), amely korai lombhullást okoz.

Megjegyzés: Párás levegőjű völgyek növénye, ezért a városi száraz levegőtől szenved. Termete miatt sem lenne alkalmas utcasorfa, kifejezetten nagy parkokba való. Lombja kedvező árnyékhatást biztosít a tűző napsütésben. Termétét tekintve a vadgesztenye – a platánfák mellett – a sziget legjellemzőbb fája. Magját a népi gyógyászat és a gyógyszeripar is felhasználja. Más néven közönséges vadgesztenyének is hívják.

A bemutatott fa (7.)

Helyzete: A Nagyszálló mellett, a Szanatóriumkert (IV.). A Nagyszálló 1873-ban épült. Szanatóriumi célra 1926-ban szárnyépülettel bővítették. Ezért a mellette lévő parkrészt Szanatóriumkertnek hívják.

A fa kora tavaszi állapotban. Jól láthatóak koronájának hiányosságai, 2012, március (1)

Dendrológiai értéke, története: Az állományban elég gyakori fa, melyből ez mindenképpen a legnagyobb értékű. Az egyik, még az 1800-as évek elején telepített, mára talán a leghatalmasabb példány, amit elődeink a Margitsziget legszebb habitusú vadgesztenyéjeként tartottak számon. Ez a famatuzsálem magán viseli még a II. világháborúban az ostrom ideje alatt szerzett sérüléseket. Ráadásul az elmúlt évek nagy viharai is súlyos károkat okoztak fantasztikus koronájában (a viharok után 5–6 darab vastagabb vázágat részben, vagy teljesen el kellett távolítani), így megkapó lombkoronaalakja már vesztett szépségéből, de még ma is igen tekintélyes fa, a park leglátványosabb, nevezetes bokrétafája.

Törzskörmérete (1 m↑): 448 cm - 2017
Lásd még: függelék: F.7.– 130-131. oldal
Magassága: Kb. 28-30 m
Legnagyobb lombkorona-átmérő: 25 m
Kora: 180 év körüli

Állapota: Rossz. A meglehetősen idős, hiányos és gyér koronájú fa törzsén kisebb sérülések, elváltozások láthatóak. Egyik alsó vázágán farontó gombatelep élőködik. A részben csonkolt vázágai szintén több helyen sérültek, korhadtak vagy odvasak. A 2006-os nagy viharok óriási kárt tettek hatalmas koronájában, ezért lombvesztése jelentősnek mondható.

Díszértéke: Habitusa nem kifogástalan, mégis nagy díszértékű fának mondható. A faj kedvező tulajdonsága, hogy viszonylag kései lombhullású. Virágzáskor, ami április-május környékére esik, a parkok, s így a sziget talán legszembetűnő fái közé sorolható.

További egyedek: Lásd *függelék: F.7.– 130-131. oldal*

A bemutatott hatalmas bokrétafa a Szanatóriumkertben, déli irányból, teljes őszi lombszín pompában, 2012, november eleje (1)

A nevezetes bokrétafa, 2017 nyarán (1)

8. Kínai tüskéssárgafa - *Zanthoxylum simulans*

Botanikai leírás: A rutafélék családjába tartozik. Kistermetű, maximum 7 m magas, terebélyes koronájú fa, melynek törzse és ágai tüskések. Kérgé szürke színű, kúpos. Levelei szárnyaltak, 20 cm-esek, 11 tojásdad, gyéren fogazott levélkéből állnak. Felszínük zöld, többnyire mindkét oldaluk és nyelük is tüskés. Ezek a tüskék 3–6 mm-esek. Apró, 4–5 mm nagyságú, sárga vagy zöld virágai bugákban állnak a hajtás végén, melyek május-júniusban nyílnak. Termése kicsi, kerek, piros kocsányú, ripacsos, erősen aromás, zöld, éretten piros színű. Magjai fényes feketék.

A faj érdekességei: Kínából származik, 1896-ban Angliában, a Kew arborétumban mutatták be először. Szürke törzsének jellegzetes, kúpos kiemelkedései a tüskék elfásodásával alakulnak ki. Levelei aromásak, mivel illóolajtartók találhatóak bennük. A nemzetség egyéb fajait (*Z. americanum*, *Z. piperitum*) fűszer-, illetve gyógynövényként tartják számon.

Felhasználása: Csak névrokona a borsnak, de a szecsuanai, himalájai konyha kiemelt fűszere. A termését használják húsételekhez, tésztákhoz és levesekhez. Citrusos, savtartalmának köszönhetően elszibbasztja a nyelvet.

Egyéb elnevezései: Kínai bors, Szecsuanai bors, kínai „tüskés-köris”.

Megjegyzés: Lombfakadását tekintve később kihajtó, melegigényes fa. Száraz homoktalajra is ültethető. Hazánkban a faiskolai természetben csak elvétve találkozunk vele.

A kínai bors termése, 2008 (1)

A bemutatott fa (8.)

Helyzete:

Szanatóriumkert (IV.)
(A kertrész felső részén, a lépcső mellett).

Dendrológiai értéke:

Botanikai ritkaság. Elvétve látható, különleges kis fa. Tüskézettsége érdekes.

A szigeten található 8 darab példányból ez a fácska a legidősebb, illetve a legdekoratívabb. A többi egyed 15–30 év közötti életkorú.

A kínai bors tüskés ágai, 2008 (1)

Meg kell jegyezni, hogy 1989-ben, a *Kertészet és szőlészet* című lapban a szigeten élő példányok közül a „Rózsakert tőszomszédságában élő szép példányait” említették meg, és nem az itt bemutatott fácskát. Az előzőek napjainkra alászorulva fejlődnek, eldugottan a különböző örökzöldek között. Emiatt díszítőértékben és egészségi állapotban nem vehetik fel a versenyt az itt bemutatott példánnyal.

Zanthoxylum simulans a Szanatóriumkertben, 2012

Törzskörmérete (1,0 m↑): 92 cm
(0,4 m↑): 91 cm
- 2013

Magassága: 6-7 m

Kora: Megközelítőleg 74 év

Állapota: Gyökérnyaka kissé sérült. Törzse talajszinttől a koronaalapig repedt. Törzsén néhány kisebb-nagyobb, bekorhadt seb, továbbá vázágain sérülések nyomai figyelhető meg.

Díszértéke: Bizarra megjelenésű, alacsonyan elágazó, kistermetű fa. Ősszel megjelenő, sokáig díszlő piros termésével, és sárgászöldre színeződő lombjával is felhívja magára a figyelmünket.

További egyedek:

Lásd függelék: F.8. – 131. oldal

9. Perzsa varázsfa - *Parrotia persica*

Botanikai leírás: A varázsmogyoró-félék családjába tartozik. Kezdetben lassú növésű, kúpos termetű bokor, ami idős korára töbttörzsű fává, illetve bokorfává fejlődik. A törzséből egész alacsonyan fejlődnek a vízszintes ágai. Kérge idősebb korában, a platánéhoz hasonlóan lapokban válik le. Apró barnáspiros virágai kihajtás előtt nyílnak, nem feltűnők. Levelei ősszel kezdetben lángoló aranyárgára, majd kárminpirosra, vagy gyakran csodálatos lilás bíborpirosra színeződnek, és sokáig a fán maradnak.

A faj érdekességei: Általában ritkán terem, gyakran csak tízévente hoz magot. Nevét a Kaukázus német származású kutatójáról, dr. F. W. Parrotról (1792–1841) kapta, aki elsőként hódította meg az Ararát csúcsát. A növény hosszú utazást követően, 1841-ben került Szentpétervárról az angliai Királyi Botanikus Kertbe.

Egyéb elnevezése:

Perzsafa, Kaukázusi varázsfa.

Megjegyzés: Lassú növekedésű fa.

A legszebben színeződő fák egyike.

A bemutatott fa (9.)

Helyzete: Felső Nagyrét (III.), főúti oldal.

Dendrológiai értéke: Ritkán telepített, különleges fa. Elsősorban a botanikus kertekben, de néha nagyobb parkokban is előfordulhat. A szigeten csak néhány példányt tartanak számon, minközül ez a park legdekoratívabb egyede, amely a többihez képest szabadabb állásban fejlődik.

Lásd még fotó: 1. oldal

Törzskörmérete (0,2 m↑): 157 cm;
(0,3 m↑): 163 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.9.– 131. oldal

Magassága: 11 m

Legnagyobb lomkorona átmérő: 10 m

Kora: 49 év körüli

Állapota: Törzsén, koronaalapján és vázágain kisebb sérülések láthatóak.

Díszértéke: Őszi lombszínje és díszes kérge miatt magas díszértékű fa. A Felső Nagyrét megkapó lombszínjeződésű fája.

További egyedek:

Lásd függelék: F.9.– 131. oldal

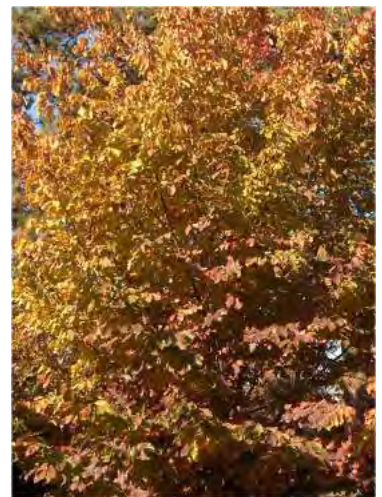
Perzsafa nyáron, a Felső Nagyréten, 2017 (1)

A perzsafa kérge (1)

A perzsafa őszi, impozáns lombszínje (1)

A perzsafa késő őszi lombszínje, 2011.11.03 (1)

10. Amerikai ámbrafa - *Liquidambar styraciflua*

Botanikai leírás: Az atlantikus Észak-Amerika ligeterdőiben gyakran uralkodó fafaj. Európában 1688 óta parkokba ültetik. 25 méterre is megnőhet, koronája eleinte még keskeny és kúp alakú, később jóval szélesebb és boltozatos. Törzse kiemelkedő csíkokban parásodik, mélyen barázdált, szürkésbarna, fényes. Ágai gyakran paralécesek. Az ötkaréjú levelek 10–20 cm-esek, ősszel sötét vöröses bíborra, narancssárgára színeződnek. Virágai aprók, sárgászöldek, gömbszerű fejcskét alkotnak. Egylaki. Termése lecsüngő, 3–4 cm-es csomókban érő, apró tok (ikertüsző tok-terméságazat), tavaszig a fán marad.

Megjegyzés: Szórt állású levelei miatt könnyen megkülönböztethető az átellenes levélállású juharféléktől. A meszes talajra érzékeny.

A faj érdekességei:

Felhasználása: Törzsét megsebezve egy erős illatú, aromás gyanta, az ún. sztorax jelenik meg a seb zárására. A kozmetikai ipar használja illatszerek, kenőcsök készítésénél illatfokozásra. A rágógumi alapanyagát az ámbrafa levegőn besűrűsödő váladékából készítik, ezért a mézgafa, édes mézga elnevezés is gyakori.

Faipari felhasználása: Asztalosáru, bútoralkatrészek, ajtó, építészeti és idomformázott, esztergált termékek, parketta, vasúti talpfa készül belőle. Szaténdiófa néven ismert fájával, felületkezeléssel a közönséges dió fáját pótolják.

Egyéb elnevezései: vörös mézga, szíjácsos mézga, édes mézga.

Az ámbrafa levele (1)

A bemutatott ámbrafa különleges törzse (1)

Liquidambar styraciflua őszi pompája a Felső Nagyréten, 2011 (1)

A bemutatott fa (10.)

Helyzete: Felső Nagyrét (III.), főúti oldal.

Dendrológiai értéke: Különleges, ritkán telepített fa, melyből mindössze már csak három darab található a Margitszigeten. Közülük ez a legidősebb és legjobb állapotú.

Törzskörmérete: (1 m↑): 92 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.10.– 131-132. oldal

Magassága: 11 m

Legnagyobb lomkorona-átmérő: 4,5 m

Kora: 30 év körül

Állapota: Gyökere a talajfelszín közelében- és gyökérnyaka kissé sérült. Törzse és koronája ép.

Díszértéke: Magas díszértékű fa. Csodálatos őszi lombszíneződése változatos, a narancsos árnyalattól egészen a mély bordóig terjedhet. Ősszel, több héten keresztül a Felső Nagyrét egyik legfeltűnőbb színfoltját nyújtó fája.

További egyedek:

Lásd függelék: F.10.– 131-132. oldal

Az ámbrafa termése (1)

11. Kínai páfrányfenyő - *Ginkgo biloba*

Botanikai leírás: 30–40 m magasra növő, sudaras törzsű, világoszürke kérgű, fiatalon keskeny kúp alakú, idősebb korban terebélyes, szabálytalanul szétterülő, gúla alakú koronájú, lazán ágas lombhullató fa. A porzós példányok karcsúbbak. Különleges, legyezőre emlékeztető formájú, hullámos szélű, sugaras levélerezetű. Ősszel arany-sárga lombszíneződésű. Kétlaki növény. Kettős burkú magja éretten sárga szilvára emlékeztet. A lehullott mag húsa kellemetlen szagú.

A faj érdekességei: *Ginkgo* japánul: ezüstbarack. Kelet-Kínában egyetlen helyen fordul elő vadon, ahol állománya csökkenőben van. Európában 1730 táján ültették az első példányokat. Az egyetlen, ma is élő képviselője a nyitvatermők egy olyan csoportjának, amelynek a földtörténeti középkorban számos faja élt Földünkön. Közülük a *ginkgo* az egyetlen, amelynek szétterülő túlevelei síkban fejlődtek. Monotipikus, vagyis egyetlen fajból álló növényosztályt, családot és nemzetséget alkot. Ugyanúgy néz ki, mint krétakori rokonai, százmillió évvel ezelőtt, a botanika élő kövületnek, „fossziliának” tekinti. Európába 1730 táján a kelet-ázsiai templomkertekből kerültek át ide. Ott élnek 3000 éves példányai is. Veszélyeztetett, vörös listán lévő faj!

Felhasználása: A leveleinek készítményei jók a vérkeringésre, valamint a központi idegrendszerre. Fokozzák a verőerek rugalmasságát, ily módon javítva az agy és a végtagok vérellátását. Az aszpirinhez hasonló hatása csökkenti a vérrögképződés veszélyét. A tbc elleni gyógyszerként is használják. A sejtmedvében található vegyületek miatt a kártevők nem bántják.

A bemutatott fa (11.)

Helyzete: Felső Nagyrét tábla (III.), a Szent Mihály kápolna bejáratával szemben, közvetlenül a Zielinski Szilárd sétány mellett. Az eredeti Szent Mihály templom még a tatárjárást megelőző időkből származik. Ezt a mai állapotra, Lux Kálmán építőművész rekonstruálta 1930–1931-ben.

Dendrológiai értéke: Botanikailag érdekes, a legszebb díszfák egyike. Ez a példány a sziget legidősebb páfrányfenyője. Az 1960-as években még szép habitusú faként említették. A bemutatott fa, porzós virágú, tehát magot (!) nem hoz. **Lásd még fotó: 5. oldal**

Törzskörmérete (1 m↑): 320 cm - 2017. **Lásd: F.11.– 132-133. old.**

Magassága: 26 m körüli

Legnagyobb lomkorona-átmérő: 20 m

Kora: Bercsek Péter szerint, kb. 160 év

Állapota: Gyökere és gyökérnyaka sérült, enyhén bekorhadt. Törzse a talaj felett több helyen sérült és repedt.

Díszértéke: A körülötte lévő, három hasonló magasságú fa kissé beszorítja koronáját, amiért az féloldalas növekedésű. Ezért jellemző alakja nem tud megmutatkozni, ám így is tekintélyes szépségű fának számít.

További egyedek: **Lásd függelék: F.11.– 132-133. oldal**

A Szent Mihály kápolna melletti *Ginkgo biloba* habitusa, 2009 (1)

A páfrányfenyő fenséges törzse, 2017 (1)

A bemutatott fa szép, ragyogó sárga, őszi lombszíne, 2011 (1)

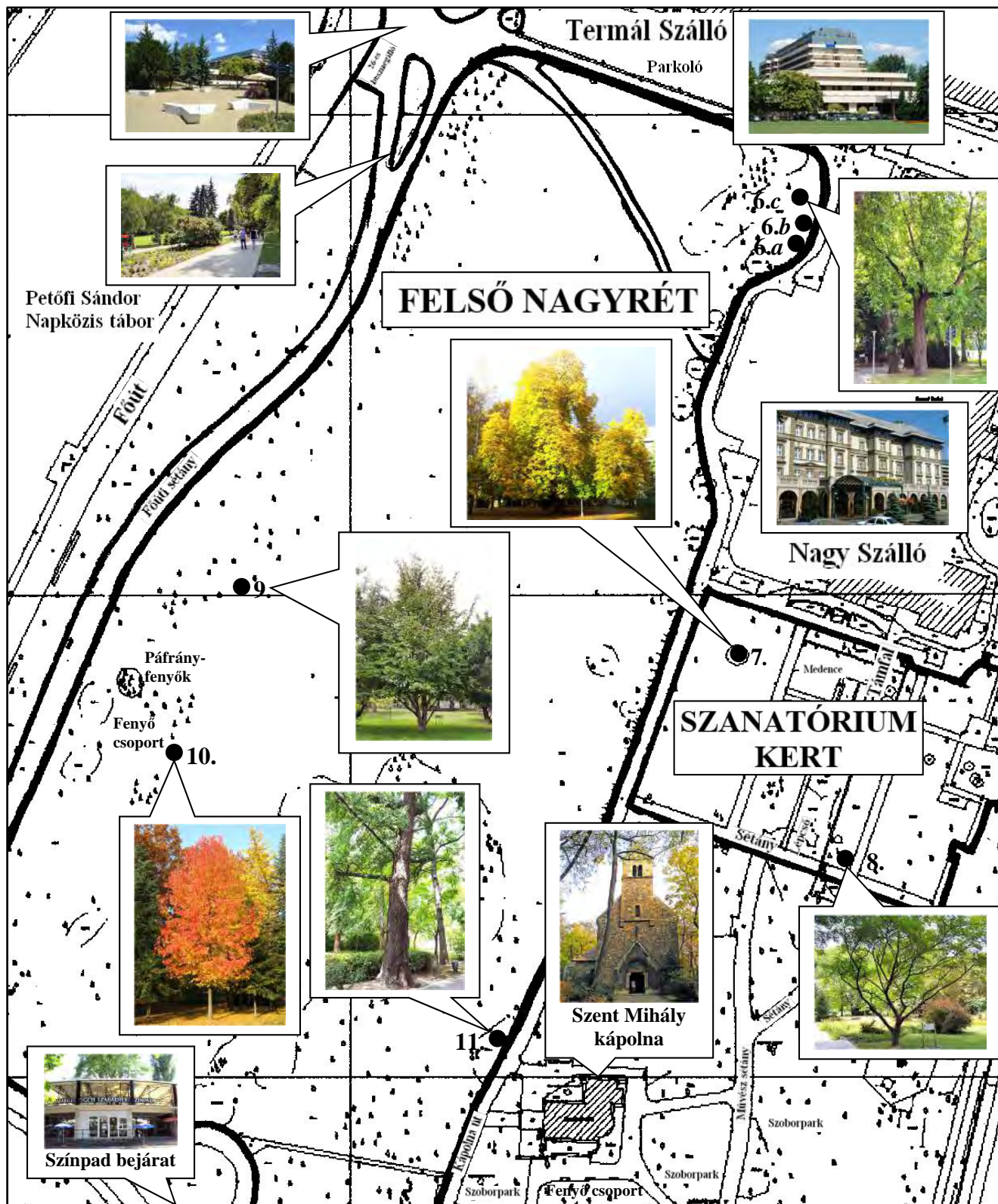

Egy másik fa, mely termős virágú, tömördek magjával (!) (1)

A fa törzsének betegsége és gyökérsérülése, 2017 (1)

A Felső Nagyrét (III.), Szanatórium kert (IV.) és a Kápolna környéke (V.)

6.a, 6.b, 6.c	–	<i>Juglans nigra</i>	9.	–	<i>Parrotia persica</i>
7.	–	<i>Aesculus hippocastanum</i>	10.	–	<i>Liquidambar styraciflua</i>
8.	–	<i>Zanthoxylum simulans</i>	11.	–	<i>Ginkgo biloba</i>

12. Ernyőkoronájú kocsányos tölgy - *Quercus robur* 'Umbraculifera'

Botanikai leírás: Ritkán telepített, nagyon lassú növekedésű fajtája. Magassága kivételes esetben elérheti 10 métert is. Gyökérnyakba oltva a talajon elterülő, széles, lapított gömb koronájú, bokorhabitusú tölgy. Koronája sűrű. Levelei nagyon hasonlítanak az alapfaj leveleihez. Termete és formája alapján keverhető a *Quercus robur* 'Pectinata' fajtával, de annak levelei mélyen karéjosak, szinte fésűalakúak.

Ernyőkoronájú tölgy az Opera táblában, a Színház felől,
2009 (1)

A nevezetes fa, a főúti sétány felől,
2017 nyarán (1)

A bemutatott fa (12.)

Helyzete: Alsó Opera tábla (VI.B). Az Opera-, vagy más néven Színház tábla a közvetlenül mellette elhelyezkedő Margitszigeti Szabadtéri Színpad után kapta a nevét. Az ország egyetlen állandó szabadtéri színpada 1938-ban, a ma 106 éves műemlék Víztorony tövében épült fel.

Dendrológiai értéke, története: Közparkokban meglehetősen ritkán látható kis fa, a Margitszigeten is egyedülálló. Ez a kis fáska egy különleges, „sátoros” koronájú tölgy. Érdekessége, hogy törzse (a föld közelében (0,3 m↑) kettéágazva 60 cm és 70 cm), meglehetősen szétterülő koronát visel, mely a földre is letámaszkodik. Így a fa olyan, mint egy nagy sátor.

2012-ben **Bercsek Péter**től tudtam meg a fa tudományos nevét, aki a fáska nevének meghatározásához kisebb kutatómunkát végzett. Külföldi szakirodalmak alapján ¹² beazonosította ezt az érdekes tölgyfélést. Őt idézem: „Így a bokorhabitusú tölgy pontos neve: *Quercus robur* 'Umbraculifera' ernyőkoronájú kocsányos tölgy. Kunsch Antal elődömrre hivatkozva mondhatom, hogy az 1934–38 közötti években, – amikor már főkéntként itt dolgozott – az akkori parkfejlesztés időszakában ültették. Ez egy gyökérnyakba oltott példány.”

Törzskörmérete (0,1 m↑): 113 cm

Két törzse, alapjuknál mérve: 95 cm + 113 cm - 2016

Lásd még: függelék: F.12.– 133. oldal

Magassága: 5 méter.

Legnagyobb lombkorona átmérője: 7-8 m.

Kora: 80 év

Állapota: Gyökérzete ép. Gyökérnyaka enyhén sérült. Törzse ép. Koronaalapja, illetve egyik-másik vázága kisebb mértékben sérült és korhadt. 2017 nyarán ágai a földön fekvő kúsznak, leveleit a tölgyekre jellemző gombabetegség – lisztharmanat fertőzte meg.

Díszértéke: Bizarr formájú, különleges megjelenésű fa.

A különleges alakú tölgy télen, a Szabadtéri Színház felől, 2012 (1)

13. Cserjés vadgesztenye csoport - *Aesculus parviflora*

Botanikai leírás: 2–3 m magas, cserjetermetű, gyökérsarjakkal erősen, akár 6–10 m-re is elterjedő fa. Levelei kihajtáskor bronzsínűek, 5–7 levélkéből állnak, csipkézettek, 10–18 cm nagyságúak, fonáki oldaluk gyéren szőrözött. Az őszi lombszíne élénksárga. Rügyei télen nem enyvesek. Rózsás porzójú, fehér virágát 20–30 cm-es végálló virágzatban, július–augusztusban hozza. A bugavirágzata felálló, 20–30 cm nagyságú, gúlaszerű, és gyakran 100 magános virágot is tartalmazhat. Termése 3–4 cm átmérőjű, gömbölyded vagy visszástojás alakú tok.

A faj érdekességei: Nálunk csak ritkán hoz termést. A virágok esetenként illatoznak, észak-amerikai otthonában éjszakai pillangók porozzák be.

Júliusi csendélet. *Aesculus parviflora* az Opera táblában, a Víztorony felől, 2012 (1)

Megkapó októberi lombszíne, 2012 (1)

Téli nyugalomban, decemberben, 2011 (1)

Aesculus parviflora virágzata (1)

A bemutatott facsoport (13.)

Helyzete: Alsó Opera tábla (VI.B), a főúti sétány mellett (a Szabadtéri Színpad vonalában).

Dendrológiai értékük: Ritkábban telepített, a Víztorony közelében nagy felületet, mintegy 200 m²-t beborító cserje-, vagy kis facsoport. A parkban csak két helyen található meg.

Törzskörmérete (1 m[↑]): 35 cm > 2017

Kora: 60 év körüli

Állapota: Kifogástalan.

Díszértéke: Hangulatos megjelenésű, miniatűr erdő hatását keltő facsoport, mely virágzáskor egyedülálló szépségű.

További egyedek: Lásd függelék: F.13.– 133. oldal

14. Ikertörzsű tulipánfa - *Liriodendron tulipifera*

Botanikai leírás: Az amerikai tulipánfa a liliomfa-virágúak rendjébe tartozik. 15–30 m-re fejlődő, hosszú életű fa, egészen sajátos, minden más fától eltérő alakú levelekkel (stilizált tulipánforma). A levéllemez csaknem egész a levélváltól párhuzamos szélű, négykaréjú, csúcsa szélesen levágott, kicsípett. Levelei 10–15 cm hosszúak, 12–20 cm szélesek, ősszel gyönyörű aransárgára színeződnek. Levélnyele igen hosszú, 10–12 cm. A fiatal fák koronája még keskeny kúp alakú, később sem lesz nagyon széles, inkább vastos, oszlopszerű, sudaras koronájú. Hajtásai beérve vöröslők, rügyei oldalirányból lapítottak, a kérge szürke vagy narancsbarna. A magányosan álló, tulipánszerű, felálló virágok 6–8 cm szélesek. Termése érdekes kihegyezett tobozszerű tüsszőcsokor (terméscsoport), ami ősszel, érés után, hosszirányban leváló szárnyas pikkelyenként hullik a földre. Az aszmag 2,5–3,5 cm-es. A hatszirmú, kívül zöldessárga, belül aransárga virágok közelről igen szépek lennének, mivel azonban a teljes kilombosodás után, júniusban nyílnak, belevesznek a koronába, így alig lehet őket észrevenni.

A faj érdekességei: A faj botanikai különlegességnek számít. A csavarvonalban elhelyezkedő virágtakaró levelek, a fenyők tobozvirágára emlékeztető porzó- és termés-levelek, egészen ősi bélyegek. Virágai a legegyszerűbb virágszerkezetek közé tartoznak, amelyekből a zárvatermők kifejlődtek. Mintegy 300 éve ültetik Európában. Magjai 4–7 éven át életképesek, de csírázási százalékuk alacsony, ezért jobb a növényt dugványról szaporítani. Ágai törékenyek. Leveleit a könnyű szellő is rezegetti, ezért egyéb elnevezései: sárganyár, tulipán nyárfa. Virága otthonában vonzza a kolibrikat és a pillangókat, melyek beporozzák; enyhén allergén.

További érdekességei: A nemzetség neve lyra alakú leveleire (a görög „leirion” – Lily és a „dendron” – fa - szóból tevődik össze), fajneve tulipánszerű virágjaira utal („tulipi-fera” – azt jelenti, hogy tulipán-hordozó).

Élőhelye Észak-Amerika keleti része. Indiana, Kentucky, Tennessee államok hivatalos fája. Már az 1680-as évek végén, pompás fa néven ismert „White wood” széles körben elterjedt volt. Ma az egyik legnemesebb fa Amerikában, igen kedvelt, hosszan, tökéletesen egyenes törzse miatt, ezért a nyugati államokban egyben fenyőpótló is. Az élőhelyén gyorsan növekvő fa érettségi magassága általában 36 méter. Az Appalache-hegység érintetlen erdeiben azonban már találtak 50 méteres, 300 évnél idősebb példányokat is.

20 éves korában elérheti az 15 méteres magasságot. Hazájában a vadon élő állatoknak késő ősszel és télen fontos élelmiszert jelentő fa. A fehérfarkú szarvas gyakran böngész a gallyait. Magjait eszik a madarak, a nyulak, a szürke mókusok és a fehér lábú egerek.

Liriodendron tulipifera az Alsó Opera táblában, 2017 (1)

A tulipánfa különleges virága (1)

Őszi lombszíne (1)

Tobozszerű terméscsoportja (1)

Fáját az észak-amerikai indián törzsek a Pennsylvania és Virginia területén, hosszú kenu készítésére használták. A cseroki törzsek és a rappahannock kérgét és a gyökerei keserű tonikkivonatát szívserkentőnek alkalmazták, és úgy ítélték meg, hogy hasznos gyógyító hatása a láz, a reuma, és emésztési zavarok esetén.

Faipari felhasználása: Jól megmunkálható fája miatt értékes ipari fa. Használják többek között bútornak, rétegelt lemeznek, épületasztalos munkára, papíripari rostanyagként és általános fűrészárúnak. Az indiánok kenut vájtak a törzséből. A sárga nyárfát a korszerű hajóépítésben is alkalmazzák, erős vitorlás és evezős csónakok gyártására. Rekeszek, játékok, hangszerek is készülnek belőle. Fája: puha, könnyű, finom szemcsés, jól megmunkálható, tartós, törekeny, nem erős, de nem bontható.

Gyógyászati felhasználása: Az erősen maró, keserű belső kéregét, de különösen a gyökérét, az élőhelyén vizelethajtó, valamint az egyik legenyhébb és legkevésbé keserű élénkítő tonikként használják. Javítja az étvágyat és az emésztést, nyugtató hatású. A nyers zöld kérgét is rágják, mint afrodiziákumot. A kéreg tulipiferine-t tartalmaz, ami erőteljes hatást gyakorol a szív- és idegrendszerre. Teaként emésztési zavarok, vérhas, reuma, köhögés, láz stb. kezelésére is jó. Teáját külsőleg sebek és kelések mosására, borogatására alkalmazzák. Gyökérét, kérgét és a magját féreghajtóként is használják. Köhögés elleni szirupként és a kolera orvoslására használták.

Élelmezési felhasználása: Fűszernövény. A gyökérét citrom-aromaként használják, úgymint a lucfenyőt a sörbe. A kérge és a gyökere és ágai már inkább kellemes szúrós szagúak. Az Egyesült Államok keleti részén nektárjából sötétvöröses, meglehetősen erős méz készül, melynek minősége ugyan vegyes kritikákat kap. ³⁹

Megjegyzések: Meleg, védett párás levegőjű helyet kedvel. Nem mindenütt hoz csíráképes magot.

A bemutatott fa (14.)

Helyzete: Alsó Opera tábla (VI.B)

Dendrológiai értéke, története: Ezt a külhoni fát, már az 1810-es évektől ültették a szigeten. A park első tulipánfái az egykori nádori nyaraló mellett éltek. Ez egyben az a terület volt, ahol **Tost Károly** főkertész keze nyomán elsőként bontakozhatott ki a sziget angolparkjellegű, tájképi átalakulása. E környék fáiról beszél a *Vasárnapi Ujság*, egyik 1869-es száma: „...*E nyaraló előtt egész csoportja áll a legszebb fáknak, minőket szem valaha látott: (...) Különös figyelmet érdemelnek itt a tulipánfák, melyek faja nálunk különben sem mindennapi, de az itt levő példányok még általában véve is ritka nagyságúak és szépségük...*” ¹³

A bemutatott amerikai tulipánfa koratavasszal, 2012 (1)

A nevezetes tulipánfa törzse, 2012 (1)

Egy másik, 1880-as kiadás így ír a tulipánfákról: „...*A főhercegi nyaraló előtt (...) a virágágyak között itt nyílik a tulipánfa is, melyben az öreg nádor egykor oly nagy örömet talált...*” ⁴

A korabeli források szerint ebből a különleges virágú fából a területen már 1890-ben 12-15 m magas példányok is voltak.

Az itt bemutatott fa a park egyik legszebb, iker-törzsű (1 méter magasan elágazva) és egyben a legkorosabb amerikai tulipánfája.

Törzskörmérete (1,1 m↑): 150 + 179 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.14. – 133-134. oldal

Magassága: Kb. 22 m

Legnagyobb lombkorona átmérője: 13 m

Kora: 76 év körüli

Állapota: Gyökérszete és gyökérnyaka kismértékben sérült. A fa törzsének alsó részén (lásd felső fotó) kéregelváltozások, rovar- és gombakártétel nyomai láthatóak. Kissé féloldalas, gyér koronájában 2017-ben néhány száraz ág figyelhető meg.

Díszértéke: Aranysárga őszi lombszíne mellett ez a fa ikertörzse miatt is dekoratív.

További egyedek:

Lásd függelék: F.14.– 133-134. oldal

15. Virginiai szilva - *Diospyros virginiana*

Botanikai leírás: Ez az ébenfaféle déli származású, közepesen nagyra növő, terebélyes koronájú fa. Ágai gyakran kissé csüngők. Hajtásai csak fiatalon szőrösek. 6–14 cm-es, tojásdad vagy elliptikus levelei hegyesek, lekerekített vállúak, felül fénylő sötétzöldek, a fonákon kopaszok. Kérgé kemény, sötétbarna, fekete, apró szögletes lemezekre repedezett. Kétlaki. A porzós virágok 1 cm hosszúak, a termősek 1,5 cm-esek, júniusban nyílnak. Fehér, vagy zöldessárga virágai jelentéktelenek, pártájuk csöves harang alakú, visszahajló 4 cimpával. A termő egyedei először hamvaszöld, majd sárgáspiros, naspolya nagyságú, 4 cm-es ehető gyümölcsöt (persimóna) nevelnek, melyek gömb vagy ovális formájúak. A bogyó vékony héja alatt puha, kásás hús található. A sok cukor mellett a keserű, húzós cserzőanyagok rontják minőségét, de megfagyva nagyon kellemes. 2–3 darab barna, 7–10 mm-es fényes mag van a termésében.

Megjegyzés: Nevezik még amerikai kakiszilvának is.

Az 1 cm-es nagyságú porzós virága (1)

A jellegzetes, repedezett kérgé (1)

Diospyros virginiana az Alsó Opera táblában, 2017 (1)

A faj érdekességei: Termését nyersen többféleképpen elkészítve fogyasztják, sőt szeszitalt is főznek belőle. Éretlen bogyóját féreg ellen használják, fehér és kemény fáját feldolgozzák.

Megjegyzés: Alanynak nem használják. Későn kihajtók, különösen fiatal korukban fagyérzékenyek. A *Diospyros virginiana* azonban edzettebb faj, mint a *D. lotus*, de sokkal lassabban fejlődik.

A bemutatott facsoport (három törzs) (15.)

Helyzete: Alsó Opera tábla (VI.B)

Dendrológiai értéke, története: Ritkán ültetett, egzotikus fa. **Radó Dezső** egyik munkájában, ébenfaként említi ezeket a többlől megújult nevezetes fákat. Az eredeti fa, még Arany János korából származhat, amelyet valamilyen okból visszacsonkoltak, s az a törzséből hajtott ki újra. Napjainkra azonban már teljesen eltűnt az eredeti fa, így

A nevezetes amerikai kakiszilva, koratavasszal, 2012 (1)

csak a szorosán egymás mellett álló három törzs árulja el történetüket. A különleges facsoport csak porzós virágokat fejleszt, ezért termést nem hoz. Egy korai, 1890-ből származó feljegyzés szerint, már megtalálható volt a szigeten ez a faj, de azok – ellentétben ezzel – termő példányok voltak.

Törzskörmérete (1 m↑):

169+109 cm és 168 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.15.– 134-135. oldal
Magassága: 18 m

Legnagyobb lombkorona-átmérője: 25 m

Kora: 155 év körüli

Állapota: A gyökérzetük a felszín közelében sérült. A fák ferde állásúak. Törzsük repedt, felületükön rovar kártétel figyelhető meg. Koronaalapjukon kisebb bekorhadások láthatóak, néhány száraz ággal. Az egyes fák koronája torz habitusú. **Diszértéke:** Háromtörzsű, repedezett kérgű, érdekes megjelenésű, látványos fa.

Lásd még fotó: 164. oldal

További egyedek: Lásd függelék: F.15.– 134-135. oldal

16. Arany János tölgyei - *Quercus robur* facsoport

Botanikai leírás: Lásd a 20. nevezetes fa leírását - 75. oldal

A bemutatott facsoport (16.a -16.g)

Helyzete: Arany tábla (VI.C). **Arany János**ról elnevezett parkrészt.

Története, dendrológiai értéke: Az „öreg tölgyek” történetileg minden bizonnyal a park egyik legnevezetesebb facsoportja, mely napjainkra már csak hét fából áll. **Arany János** rajongó természet szeretetét, kedvenc fáinak emlékét hirdeti e nevezetes tölgyek alatt egy mellszobor és egy kopjafa, továbbá a híres, 1877-ben írt verse. Az idézet első két sorát mintegy végakaratként értelmezve, Arany koporsóját a margitszigeti tölgyek leveleiből font koszorú övezte 1882-ben.

*„A tölgyek alatt
Szeretek pihenni,
Hova el nem hat
Város zaja semmi.
Zöld lomb közein
"Áttörve" az égbolt
S a rét mezein
Vegyül árny- és fényfolt...”*

„Arany János” tölgyei, részlet
2005 (4)

A *Vasárnapi Ujság*, egyik 1900-ban megjelent számában a következőket olvashatjuk: „Itt vannak az Arany János tölgyei is. Vagy 30 szép, terebélyes tölgyfa egy csoportban. A nagy költő sokáig buzgó látogatója volt a szigeteknek s különösen ezeket a tölgyeket szerette nagyon. Szemközt van egy pár sűrű lombos vadgesztenyefa, azok alatt, a most is ott levő lóczán szokott órák hosszaiig üldögdélni s az ő kedves tölgyeiben gyönyörködni. Néha a tölgyek közé is tettek be neki széket és asztalt s több remek versét itt írogatta; többek közt a „Tölgyek alatt” címűt is. József főherceg gyöngéd gondoskodásából csinos táblát függesztettek ki a facsoport szélén ezen felírással: »Arany János tölgyei.«”¹⁴

Egy másik leírás alapján, a sziget egyik kisebb magaslatán állt egy ritka szép koronájú kőrisfa (**Lásd még: 7. oldal; 2. fejezet: 21. oldal és a függelék: F.36.– 146. oldal**), mely **Arany János** (1817-1882) legkedvesebb fája volt, ezért „Arany János kőrisfája”-ként³⁶ is emlegették. A legenda szerint mindig alatta szeretett volna padot veretni a költő, s mikor látta, hogy kívánsága nem teljesül, csak akkor vonult a tölgyek alá, ahol írta a „Tölgyek alatt” c. versét. A költemény először „Margit-sziget” címmel, 1878-ban a Budapesti Szemlében jelent meg. A történetről most úgy olvashatunk, hogy Arany szerénysége is előtérbe kerül: „A mi nem szabad másnak, az nekem se lehet szabad!”³⁵ „A sziget belsején végig húzódó nagy rétség közepén áll szabadon, fölül csaknem szabályosan gömbölyű koronájával.”¹⁵ „Két hatalmas ága csaknem a földig hajlik s szép lombsátort alkot. (...) Arany különösen szerette e fát s Magyar György főkertész tudva ezt, alkalmas helyet készítettetett alatta a nagy költőnek, ahol dolgozhasson, külön utat azonban nem vezetett hozzá, nehogy a kíváncsiak háborgassák. Ámde Arany, az őt jellemző szerénységével, nem akart ily kedvezményt elfogadni s a gyepen keresztül járni, azért inkább az attól nem messze álló tölgyfacsoportot választotta kedvenc tartózkodási helyéül, honnan a remek kőrisfát is jól látni. Maguk a tölgyek aránylag nem nagyok, de Arany János neve nagyra tette őket.”⁵

Más leírás alapján, az előzőktől eltérően a fent említett kőrisfa nemcsak, hogy a kedvenc kőrisfája volt a költőnek, hanem egyenesen alatta írta versét, bár később tényleg arrébb telepedett le. Így a Margitsziget igazi **Arany János** fája tulajdonképpen nem is tölgy, hanem egy magas kőrisfa (*Fraxinus excelsior*) lenne?

Egyes feltevések szerint **Arany János** a vélt tölgyektől pár méterrel távolabb, hársfák alatt írta versét. Ez elevenedik meg egy korabeli anekdotában is, bár költő a fának a fajtát itt vitatja: Egy rajongója beszédbe próbált elegyedni az ott üldögdélni Arannyal: „Ó, de szépek a költeményei – ó, ha az Ön hársai maguk is beszélni tudnának!” Mire a költő: „Legelőször azt mondanák: Kisasszony, mi tölgyek vagyunk.”¹⁶ Ez elgondolkodtató, de mint tudjuk a költő nem ismerte jól a fákat. Ez derül ki a következő idézetből is, miszerint amikor Arany a verset írta, mögé állt **József főherceg** (aki igen jól ismerte a fákat) és elolvasva a papírra vetett sorokat, ezt mondta: "Kend ugyan kiváló költő, de rossz botanikus, mert a fák, ahol ül, nem tölgyek, hanem hársak. Odább foglaljon helyet, vagy 10 lépésre vannak innét a tölgyek.”¹⁷ Ezek szerint hársfák alatt íródott a költemény?

Az bizonyos, hogy akkoriban a bemutatott „Arany tölgyek” még igen fiatal facsoport lehetett és a tölgyfélék meglehetősen lassan fejlődnek. **Bercsek Péter** egykori kertészeti vezető, szaktekintély, még az 1960-as években ezzel kapcsolatban a következőre jutott: „Ezen elgondolkodva szemügyre vettem Arany János tölgyeit, és nekem is kétségeim támadtak, mert méretük és fejlettségük alapján akkoriban még csak 25-30 évesek lehettek, ami nem

nagy kor tölgyek esetében, és kevésnek tűnik a megejtő árnyékhathoz és ihletadáshoz. A környéken azonban nincsenek időskorú hársfák, csak egy óriási kőris, ami a költő idejében igencsak terebélyes koronájú fa lehetett.”¹⁸ Tehát ma a közelben található hársak sem jöhetnek szóba, viszont, **Arany** kőrisfáján kívül élt a közelben egy másik hatalmas kőrisfa is. Lehet, hogy alatta született a híres költemény? Ez utóbbi öreg famatuzsálem egyébként az úgynevezett Arany tábla délnyugati sarkánál, egészen 2013-ig állt, amely fővárosi szinten is egyedülállónak számított. **Lásd még: 4. fejezet: 35. oldal**

Arany 1877 és 1882 között tavasztól-őszig feleségével és unokájával a Nagyszállóban lakott. A rajongó flóraszeretetről is ismert költő szívesen üldögélt a margitszigeti fák alatt és több versében megörökítette a hely szépségét és hangulatát. Ha megvizsgáljuk *A tölgyek alatt* című vers ihletésének körülményeit, láthatjuk, hogy nem a tölgyek alatt, hanem a közelben más, számunkra a mai napig ismeretlen fák alatt írta költeményét.

Törzskörméretük (1 m↑):

268–325 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.16.– 135-136. old.

Magasságuk: 22–27 m közötti

Koruk: 150 év körüli

Állapotuk: Feltehetően a II. világháborúban is sérülést szenvedett facsoport tagjai viharvertek, ferde törzsűek, gyér és sérült koronájúak, kisebb-nagyobb odvasodással, mely esetenként a koronaalpra is kiterjed. Az egyes fák koronájában gyakran láthatunk száradt ágakat. Az egyik vastagabb törzsű példány az ifjítást követően már nem hajtott ki és 2008-ban elpusztult. A facsoport egy másik tagja törzskorhadás miatt, 2009 júniusában 6 m-es magasságban, derékban kettétört.

Törzskörméretük (1 m↑), **magasságuk:**

(16.a): 279 cm; 26 m ↑; erősen délkeleti irányba dől. Törzse és koronája hajlott, felületén korhadás nyomai láthatóak.

(16.b): 325 cm; 25 m ↑; vázágain oduk vannak; 10 m magasban hosszanti odú.

(16.c): 274 cm; 25 m↑; 4, 8 m magasban mély oduk a törzsön. Koronaalapja és vázágai sérültek, odvasak. Az Arany tölgyek között ez a legrosszabb állapotú.

(16.d): 283 cm; 24 m↑; kissé ferde állású, erősen sérült fa. Törzsén vékony repedés látható. Koronája rendkívül rossz állapotú. 18 méteres magasságban letört a fa csúcsa, alatta odvas vázág figyelhető meg.

(16.e): 268 cm; 22 m ↑; északnyugati irányba dől. Ferde törzsén talajszint fölött 25 cm mély odú látható. Koronája gyér. Vázágának csúcsa sérült, törött, alatta odvasodás látható. Szintén nagyon rossz állapotú példány.

(16.f): 281 cm; 26 m ↑; egyenes törzse korhadt. Vázágai sérültek és korhadtak.

(16.g): 275 cm; 27 m ↑; északkeleti irányba erősen görbülő, ferde állású, kissé a színház területére behajló fa. Törzsét tekintve a csoport tagjaiból a legépebb állapotú. Koronája keskeny és gyér.

Díszértékük: Görbült törzsűek, kusza növéssé, deformált koronájuk és szabálytalan habitusuk miatt alacsony.

További egyedek: **Lásd függelék: F.16.– 135–136. oldal. Lásd még fotó: 17. oldal**

Az „Arany János tölgyei” délnyugati irányból, 2012. március (1)

A 16.c jelzésű egyed törzs-odvasodása, 2010 (1)

A 16.e jelzésű példány törzsének odvasodása, 2010 (1)

A 16.d jelzésű tölgy fakorona sérülése, 2012 (1)

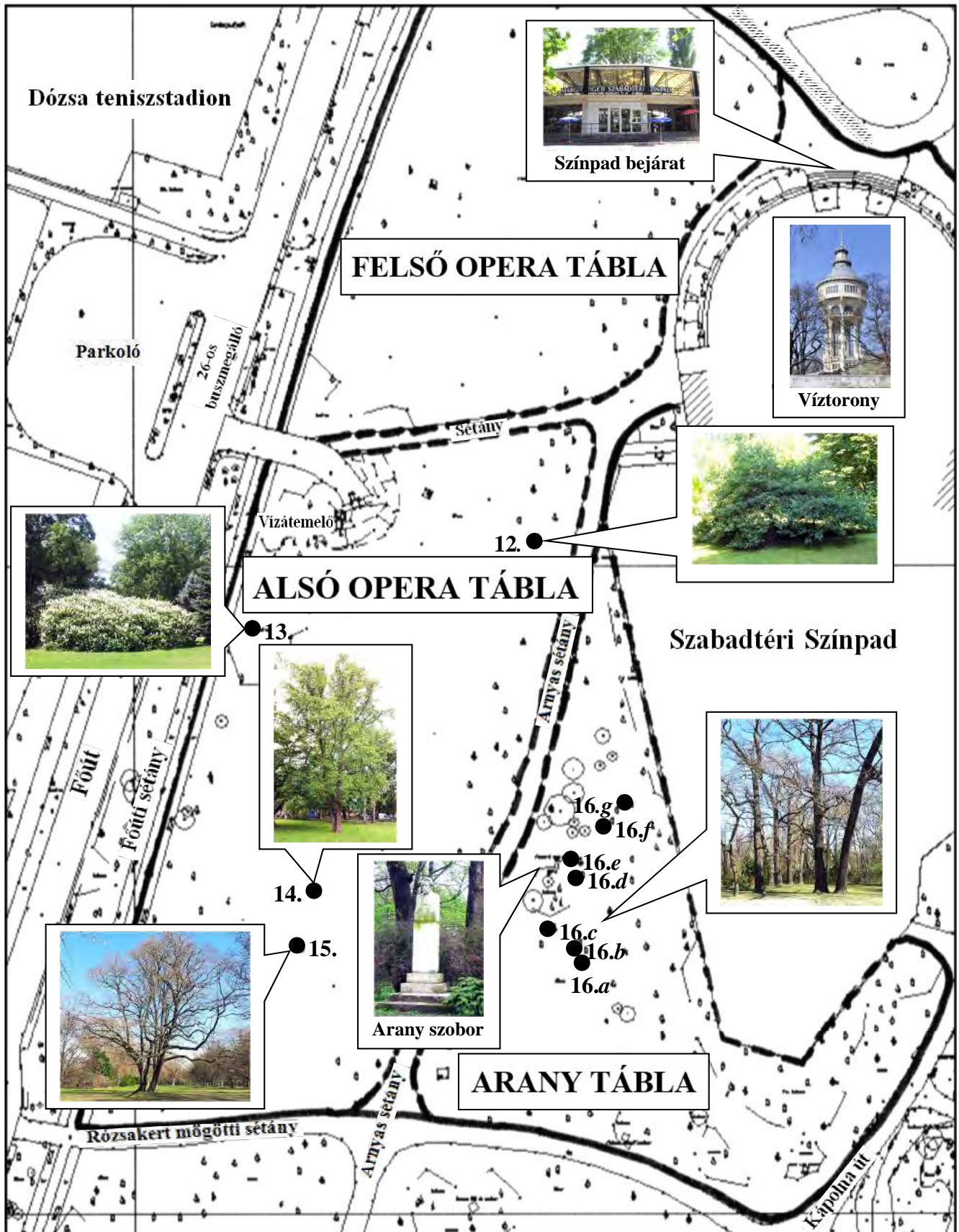

„Arany János tölgyei”, délnyugati irányból, 2016. március (1)

„Arany János tölgyei”, délnyugati irányból, 2017. július (1)

Opera tábla táblák /Felső Opera (VI.A), Alsó Opera (VI.B), Arany (VI.C) -tábla/

- 12. – *Quercus robur* 'Umbraculifera'
- 13. – *Aesculus parviflora*
- 14. – *Liriodendron tulipifera*

- 15. – *Diospyros virginiana*
- 16.a - 16.g – *Quercus robur* facsoport

17. Ósplatán - *Platanus x acerifolia*

A nyugati platán (*P. occidentalis*) Amerikából, a keleti platán (*P. orientalis*) Európából származik. Feltehetően Spanyolországban kereszteződtek először, így jött létre a hibrid- (*P. hybrida*), más néven juharlevelű platán (*P. x acerifolia*), vagy közönséges platán. Egyéb elnevezése: *P. x hispanica*.

Botanikai leírás: 30–35 m-es, terebélyes, óriási boltozatos koronájú fa. Hajtásai, levelei csillagszörösek. A levelek szórt állásúak, tenyeresen 3-5-7 karéjúak, hosszú levélnyelűek. Egylaki, jelentéktelen virágaik gombvirágzatban egyesülnek. A kicsi, szőrös makkok elszáradt bibeszál maradványoktól borzas, hosszú kocsányú, gömb alakú, 2,5 cm átmérőjű, aszmag-csoport-terméságazatot alkotnak. Törzse foltokban hámló, szürke, krémszínű, vagy barna kérgű. A hatalmas parkok jellegzetes, fejedelmi megjelenésű fája.

A faj érdekessége: Fájuk gyakran gyönyörűen, mintázottan erezett, ezért azt a műbútoripar igen kedveli.

A bemutatott fa (17.)

Helyzete: Nyírfás tábla (VII.), a Szent Mihály kápolna és a Margit Romok között.

Dendrológiai értéke, története: A park növényzetét bemutató egyik *Vasárnapi Ujság* 1900-as száma az olvasói elé tárta az ósplatánt, amelyet nagysága és szépsége miatt már akkoriban nevezetesebbnek tartottak. Abban a leírásban az ósplatánt úgy is megemlítik, mint - „melyről a többi itt levőt szaporították.”¹⁴ Ez minden bizonnyal egy túlzó, téves állítás volt. A *Pesti Napló* egyik 1934-es számában olvashatjuk: „Ennek az óriás platánnak a fotográfiája (hallottam a kertészekről) szerepel féltucat európai ország kertészeti kézikönyveiben. Ennél, azt mondják ezek a szigeti kertészek, nincs Európában szebb platánfa. Olyan nagy, hatalmas, olyan terebélyes, olyan tökéletesen és csodálatosan kerek a terebélye, olyan harmónia, egészség, fenség és nyugalom ez a platán, olyan, hogy nem tudtam szebb és hűségesebb nevet adni Neki, elneveztem Arany Jánosnak.”¹⁹ Ezért is volt, hogy **Szép Ernőnek Arany** általában nem a tölgyekről, hanem az ósplatánról jutott az eszébe.

Néhány év múlva, az akkor már híres ósplatánt filmkockákra is felvették: „A sziget legtökéletesebb fája a 35 méter magas és ugyanakkora átmérőjű platán-eposz.” – hangzott el az 1939-es Magyar Világhíradóban, a *Százados fák* című híradásban.³⁸ Az ósplatán máig megtartotta előkelő helyét a sziget dendrológia értékei között. Ma is elsőszámú nevezetes fánk, és egyben a park legidősebb és a legszebb platánfajaként tartjuk számon.

A fejedelmi ósplatán, déli irányból, 2017. július (1)

József nádornak a platánok elterjesztésében is nagy szerepe volt. Alcsútdobozi birtokára a számos, akkor még különlegesnek számító újdonság mellett, több különféle platán faj is bekerült. Ezek a külhonból származó fák erről birtokról terjedtek el az ország különböző pontjaira. Elsősorban kastélykertekbe és közparkokba – köztük a

fővárosba, elsőként a Városligetbe és a Margitszigetre. Budapesten ezért is találhatóak a legidősebb platánfák a Városligetben. Ezeket a ligeti fákat is József nádor alcútdobozi birtokáról 1818–1830 között, télen, havas úton, ökrös szánokkal szállítva őket a jelenlegi helyükre. Feltehetően ide a szigetre is ebben az időben, szintén Alcsútról érkezve kezdődött meg a külhonról származó fák telepítése, és köztük lehet az ősplatán is. A 19. század elejétől a Magyarországon is beköszöntött „platánkorszaknak” köszönhetően több, hasonló korú és méretű platán található hazánkban, mint amilyen margitszigeti ősplatán. Azoknak azonban nincs ennyire szabályos, megkapó lombkoronájuk. Ezt a gondolatot erősítette meg egy magyar származású platánkutató is, aki a fák vizsgálata során bejárta Európa számos helyszínét. Beszámolója alapján a hatalmas termetű nyugat-európai platánok mellett kissé eltölpül a szigeti ősplatán, azonban Európában az elsők közt említhetjük hatalmas, szétterülő, szabályos koronaalakja miatt. Többek között ezért is javasolták 2007-ben a fát, a *Guinness Rekordok Könyvébe* való bejegyzésre. Törzskerületét tekintve azonban jóval elmarad a Magyarországi platánmatuzsálemek mögött. **Lásd függelék: F.17.– 136-137. oldal.**

Törzskörmérete (1 m↑): 664 cm - 2017 (Kevély). **Lásd még: függelék: F.17.– 136-137. oldal**

Magassága: 42 m

Legnagyobb lombkorona átmérője: 55 m

Kora: A sziget legkiemelkedőbb nevezetes fájának életkora körül több ellentétes álláspont látott napvilágot. **Taba Tost Vilmos** nyomán a park idős platánfái ma 178–190 évesek lehetnek. **Radó Dezső** szerint a csodálatos, monumentális platán a margitszigeti Szabadtéri Színpad mellett, az 1838-as nagy árvíz idején, mert annak elvonulása után ültették. E szerint a fa korát ma csak 180 év körülire tehetnénk.

Azonban más források szerint ez a fa idősebb lehet, mivel azt az 1818–1830 közötti években, még az első telepítések során ültethették. Ezt erősíti meg, az egykori sziget fáit bemutató, talán dendrológia szempontból a legértékesebb munkájában, Hanusz István is. „A budapesti Margitsziget fái”-című 1890-es leírásában a következőket olvashatjuk: „...kis magaslaton ritka szépségű koronás fekete kőrisfa áll, — Arany János legkedvesebb fája. (...) „Nem nagy távolságra, öblös kis téren 6 óriási platán díszlik. Pár lépést odább egyedül áll az anyjuk, a szigeti platánok őse, melyet József nádor 1823-ban saját kezével ültetett.”²⁰ Valóban, az imént említett, egykoron élt „Arany János kőrisfájától” nem messze díszlik napjainkban a park legpompásabb fája, az ősplatán. Bár — az írásban felbukkanó 6 óriási platán pontos helyzetét nem tudhatjuk biztosan meghatározni.

Lásd még: 2. fejezet: 17. oldal. Lásd még fotó: 125. oldal

Törs Kálmán történetíró a nagy 1838-as jeges árvízzel kapcsolatban egyik, 1872-ben született írásában megemlíti, hogy az idősebb fák ekkor „megállották szilárdul a helyüket.”²¹ Ebben az árvízben elsősorban a fiatalabb fák pusztultak el. Az említett árvízkor az ősplatán az előzőek alapján mindössze úgy 20 éves lehetett. A korabeli feljegyzésekből tudjuk, hogy a pusztító áradást a nevezetes narancseper és a szálloda melletti feketediók is átélték. Érdekes, hogy az ősplatánról nem tettek említést, hogy fiatal társaival túlélte volna az árvizet. Ha tényleg a túlélő fák között volt, akkor e nagy díszértékű famatuzsálem életkora ma legalább 200 évre tehető.

Állapota: Gyökérnyaka terpeszes, kissé sérült. Törzsén néhány seb látható. Koronájában pár darab sérült, kissé bekorhadt vázág figyelhető meg. Egyik alsó vázága a parklátogatók hintázásai miatt már a földre támaszkodik.

Díszértéke: Szabad állású, festői megjelenésű, kimagaslóan magas díszértékű fa.

További egyedek: **Lásd függelék: F.17. – 136-137. oldal**

Az ősplatán ágrendszer, kora tavasszal, délnyugati irányból, 2012 (1)

Az ősplatán több mint 2 méter átmérőjű törzse, 2012 (1)

18. Összefonódott fapáros - *Fraxinus sp.* és *Acer campestre*

A bemutatott fapáros (18.)

Megjegyzés: 1988-ban, a dendrológiai felméréskor a két különböző fajú fát, egyféle, kéttörzsű faként vették fel listába, mégpedig *Acer campestre*ként.

Helyzete: Romkert (VIII.), a **Szent Margit** síremlék mellett. A XIII. században e területen helyezkedett el, a domonkos rendi apácakolostor és templom, továbbá e kolostorkert őrzi az első magyar kert művészeti emléküket is.

Dendrológiai értéke, története: Nevezetes fapáros. A park egyik különlegességéként említhetjük ezt „*az összenőtt juharkórisfát*”. Közvetlenül a Szent Margit síremlékénél egy mezei juhar és egy kőris törzsei összetekeredve növekednek, emberi beavatkozás nélkül. A kisebbik fa – a mezei juhar – az évtizedek folyamán szorosan hozzásimult és vastagabb ágaival átkarolta a nála sokkal idősebb kőrisfát. Ennek eredményeképpen, a két fa törzse, alulról 1,5 m hosszan összenőtt, koronájuk pedig egymásba ér. **Bercsek Péter** *Mesélnek a Margitszigeti fák* című könyvében (2012), a fapáros megkapó látványát „*szerelem a természetben*” szavakkal tárja olvasói elé²⁴. Mindenképpen a szeretet szimbólumaként említhetjük ezt az érdekes összefonódást. Némely parklátogató már régebben, „*ölelkező fák*nek” nevezte őket. Mások jelfaként tisztelik.

A fapárost egy 2002-ben készült *Jelfa a romoknál* kisfilm²², mint Szent-Margit (1242-1271) Istenhez fűződött szoros kapcsolatának jelképét tárja nézői elé. Ennek értelmében a két fa és Szent Margit története már elválaszthatatlanok egymástól. Ezek megértéséhez **Rozsnyai Margit** mély gondolatait hívjuk segítségül:

A fapáros a Romkertben, 2010 (1)

„...A Duna ölében pihenő szigetet sokan birtokolták az elmúlt korok alatt, de névadóját, az áldozatra szánt és született királylány regéjét mára már sokan nem ismerik.

Méltón a lányhoz, aki fogadott szegénységben, szerényen élte rövidre szabott életét, két fa őrzi alig lombosan, soványkán és még elég fiatalon a sírhelyet. Juhar és kőris. Az egyik ültetett, a másik magját a véletlen a széllel hozhatta erre a helyre. Kérgük, mint az apácákat a durva ruhájuk, védi és takarja is. Láthatatlanná teszi az erőlködést, a belső harcukat vélt fejlődésükért. A fák egymást ölelő törzssel az ég felé nyújtják ágaikat, s csendesen öröködnék a márványlap fölött. A véletlen társa, örök kettőségben a vigyázó fák immár egymástól elválaszthatatlanok. Így növesztette magába, magára istenének képét Margit. Nehéz sorsot kapott s gyermekként belenőve elfogadta azt. S e kötés olyan szorossá és elválaszthatatlanul erőssé vált, hogy áldozata s alázata fiatalon elsorvasztotta őt. A fák szinte kőben gyökereznek. Ágaikkal ölelkezve, törzsükkel egymásra fonódva, mint imára kulcsolt kezek hordják a feszülést. - Emlékeztetnek a hajdani szerzetesekre, akik a világ, de akár önmaguk ellen is védték a megszerzett hitet. Ha beszélni tudnának, néha türelmetlenül, néha szelíden, néha mogorván, morcosan, néha kérlelőn küldenék távolabb a tiszteletlen garázda népeket, akik talán nem is ismerik e szent hely történetét. Gyermekének korai halála, majd a mindent leromboló, országot dúló tatárhordák elvonulása után IV. Béla, a magyarok királya fogadalmat tett, hogy amennyiben ismét lánya születik, őt Isten szolgálatára rendeli neveltetni. Hogy olykor-olykor ő és a királyné is találkozhasson lányával, kolostort építtetett Budához közel, a Nyulak szigetén. Az akkor 9 éves gyermek főúri társaival és más szolgálólányokkal Veszprémből odaköltözött. 20 éves volt, mikor felvette az alázatosság fátyolát és sok szenvedést magára véve még 9 évet élt a zárda falai között. Házasságot utasított el és vele királyi trónt, hogy vezeklésével megváltson bűnökét, melyet mások követtek el. Krónikák szóltak csendes példamutatásáról, szolgálatairól, önkínzó vívódásairól. Halála előtt szeretett kolostorába jelölte ki végső nyughelyét. Akkoriban a falakat még erdő vette körül. Vajon mert-e örülni a falakon túli világnak, látta-e, szerette-e hatalmas Istene mellett az ezerlombú fákat, vagy mindent letakart keresztfájának szenvedéstörténete.

A fapáros, amelyek "csendesesen öröködnék a márványlap fölött"
2013 (1)

Pest és Buda egyik ékszere a Duna két partja között az Árpádház egyik királylányáról nevet kapott sziget, ahol nyáron a városra terülő forráság könnyebben elviselhető, s ahol tavasszal és ősszel megférnek egymás mellett a zajos emberek és a csendesek.”²²

Kőris (18.a)

Törzskörmérete (1,4 m↑): 257 cm - 2017. **Lásd még: függelék: F.18.– 137. oldal**

Magassága: 15 m

Kora: 90 év körüli

Állapota: Rossz. Törzsén néhány méter magasan, kb. 80 cm hosszú súlyos sérülés látható, egy régebbi vastag ág lehasadása miatt. A seb még nincs beforrva, de a kalluszosodás megindult. Továbbá, törzsén, több helyen kisebb odvasodás, valamint kéregelváltozások is vannak. A koronája csúcsán száradás látható, vezérága visszatört.

A fa állapota 2017-ben leromlóban van.

Mezei juhar (18.b)

Törzskörmérete (1,4 m↑): 94 cm - 2017. **Lásd még: függelék: F.18.– 137. oldal**

Kora: 35 év körüli

Állapota (18.b): Rossz. A kusza, görbe koronájának szépséghibái, valamint a több kisebb sérülés mellett, több helyen bekorhadások, egyik vastagabb ágán 30 cm hosszú mély odú figyelhető meg. Koronájának csúcsa elhalóban van.

A fapáros díszértéke: Nem jelentős. Érdekes megjelenésű fapáros.

Az „ölelkező fák”, 2012 (1)

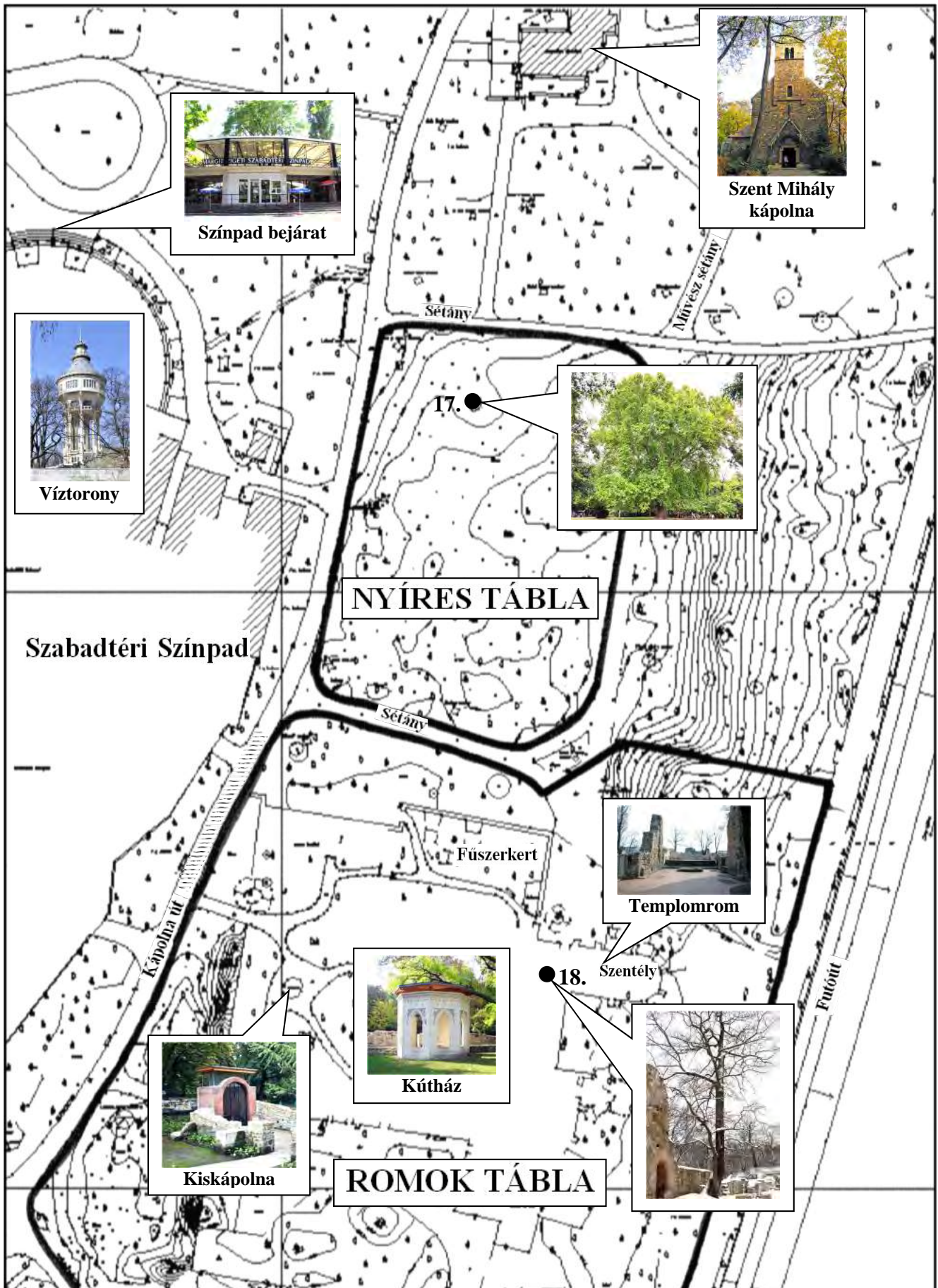

A kőris (18.a) törzsének súlyos sérülése (1)

Az kőris törzsének (18.a) odvasodása, 2012 (1)

Nyíres tábla (VII.) és a Romok tábla (VIII.)

17. – *Platanus x acerifolia*

18. – *Fraxinus* sp. és *Acer campestre*

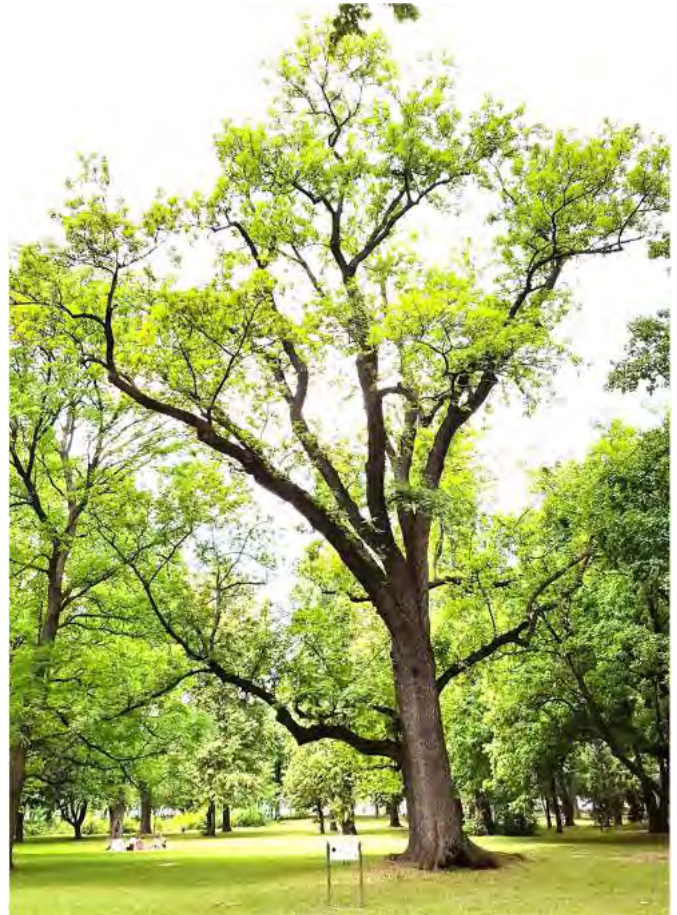
19. Magas kőris - *Fraxinus excelsior*

Botanikai leírás: Őshonos, dombvidéki, közep-hegységi faj. 20–40 m-es magasra boltozott koronájú fa. Koronája ritka, ágai mereven fölfelé irányulók. Törzse egyenes, hengeres. Kérge kezdetben zöldesszürke, sima, később sötétszürke, hossz- és keresztirányban egyaránt sűrűn repedezett. Hajtásai zöldesszürkék, kopaszok, helyenként sárgás paraszemölcsessel borítottak. Rügyei feketék. A levélkéék száma (7-) 11 (-13), melyek lándzsásak vagy széles lándzsásak, 5–10 cm hosszúak, ülők, szabálytalanul fűrészesek, a fogak elállóak. A levéllemez felül sötétzöld, a fonákon halványabb, legfeljebb a középső éren kissé szőrös. Virágtakaró nélküli, jelentéktelen virágai lombfakadás előtt bugákban nyílnak. Termése okkersárga vagy szürkésbarna 3–4 cm-es lependék, a *Fraxinus ornus*-énál nagyobb. Zölden hullatja leveleit.

A faj érdekességei: Skandináviában lombjával szarvasmarhákat etetnek, kergét pedig hálók cserzésére, és egykor heveny láz – malária – csillapítására használták. Levele tisztító és vizelet-hajtó hatású.

Fája: Tömör, kemény; nedves helyen nem tartós.

Felhasználása: Értékes fáját, sokrétűen felhasználják. Játék, sportszer, sétapálca, bútor, létra szerszám készül fájából, emellett a kocsis- és kerékgyártás nélkülözhetetlen alapanyaga.

Fraxinus excelsior a Rózsakert mögött, 2017 (1)

A bemutatott fa (19.)

Helyzete: Középső Rózsakert (X.), a Zielinszky Szilárd sétány mellett, a romkert közelében.

A rózsakert mai területe a hajdani, híres rózsaliget környékén fekszik, azon a részen, amely az egykori kereskedelmi kertészet megszűnése után jött létre. A kertészt már többször átépítették, legutóbb 2013-ban.

Dendrológiai értéke, története: A XVII. század végén a terület még vadaskertként funkcionált, ami nyilván jóteknő hatású volt az ősi növényzet terjedésére, s ez a korabeli rajzokon, metszeteken látható is. Főként a romok környékét erdőszerű zárt fás növényzet és cserjék fogták körül.

Manapság a Casino-vadaskert-romok-Szt. Mihály kápolna vonala mentén találni a legtöbb idős őshonos fát. Így tehát ez a bemutatott fa a sziget természetes előfordulású tölgy, kőris, szil keményfa ligeterdők egyik pompás maradványfája, amit – sok más fával együtt – a kezdeti parkosítás időszakában az ősvégzetációból származó fák közül, tudatosan hagytak meg. Az első munkálatok **Tost Károly** főkertész nevéhez fűződnek, aki nagy tehetséggel és ízléssel válogatta meg, hogy mely fákat hagyják meg az utókor számára. A bemutatott kőris hasonló termetű fajtársai közül a legvastagabb törzsével emelkedik ki.

Törzskörmérete (1 m↑): 414 cm - 2017. **Lásd még: függelék: F.19.– 138. oldal**

Magassága: Kb. 20–22 m

Legnagyobb lombkorona átmérője: 27 m

Kora: 175 év körüli

Állapota: Rossz. A ferde állású fa gyökérnyaki részén súlyos bekorhadás látható, amelynek mérete elég jelentős (115 x 65 cm, mélysége 60 cm). A testes fa még stabil állású, de idővel gondoskodni kell majd szakszerű rögzítéséről. Gyengülő állapota miatt csúcsajtásai, gallyai gyakran visszaszáradnak. Ennek következtében koronája évről-évre egyre gyéribb.

Díszértéke: Koronája hiányos, féloldalas, ellenben még mindig nagy díszértékű fának mondható.

További egyedek: Lásd *függelék: F.19.– 138. oldal*

A gyökérnyak bekorhadása, 2017 (1)

20. A sziget legidősebb kocsányos tölgye - *Quercus robur*

Botanikai leírás: Hazánkban akár 800 éves kort is elérő, legnagyobbra növő őshonos fafajunk. Sík vidékek és az alacsonyabb dombvidékek tölgyeseinek állományalkotója, elsősorban ott, ahol a talajvízszint magasabb. 30–40 métert is elérő, robusztus, terebélyes, szabálytalan koronájú, hamar elágazó, erős, vastag ágú nagy fa. Törzse fiatalon sima, szürke, később sötétszürke, mélyen és hosszan repedezett. Rügyei és hajtásai kopaszok. Levellei visszás tojásdadok, 4–12 cm hosszúak és 2–8 cm szélesek, szabálytalanul öblösen karéjosak, mindkét oldalon 3–6 karéjjal, melyek ép szélűek, vagy gyakran oldalkaréjosak. A levéllemez a szíves-füles váll felé elkeskenyedő, felül sötétzöld, alul világos- vagy kékeszöld, kopasz. A levélnyel rövid, 5–10 mm-es. A 1,5–3 cm-es, hosszúkás tojás alakú makkot a 2–10 cm hosszú kocsányon hozza és a molyhos kupacs egyharmadáig borítja.

A faj érdekességei: Gubacsa szolgáltatta egykor – vas adalékkal – a „Gallus” tintát; valamint hasmenés bántalmak ellen is ajánlották.

Fája: Szívós, erős; a sok csersav miatt a korhadásnak jól ellenáll.

Felhasználása: Épületekhez, hajóépítéshez, vasúti kocsik, bútorok, hordók, ládák készítéséhez. Kitűnő tűzifa. Elsőrendű dongafa, talpfa és bányafa, jó fűrészáru és késelési anyag készül belőle. Kérgé csersavakban gazdag, fekete, barna és sárga festéket ad.

Megjegyzés: A fát mocsári tölgyként is nevezik.

A bemutatott fa (20.)

Helyzete: Felső Rózsakert (XI.), közvetlenül a (Zielinszky Szilárd sétány) mellett.

Dendrológiai értéke: Hajdanán a sziget belső részén, a kissé magasabban fekvő keleti vonalon, a tartós vízborítástól mentes, és jobb talajú részek természetes vegetációját a keményfa ligeterdők alkották. Ez a fa úgy, mint az előző bemutatott nevezetes kőris is, a régi időkből származó maradványfák közé tartozik.

Az itt látható fa egyrészt a park legnagyobb kocsányos tölgye, másrészt annak egyik legöregebb fája is. A nevezetes tölgy 1988-ban, 28–30 m magas és 345 cm törzskörméretű volt.

Lásd még fotó: 165. oldal

A bemutatott kocsányos tölgy téli állapotában, 2012 (1)

A Rózsakert mögötti *Quercus robur* törzse, 2012 (1)

Törzskörmérete (1 m↑): 426 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.20. – 139. oldal

Legnagyobb lombkorona átmérője: 20 m

Magassága: 28 m

Kora: 200 év körüli

Állapota: Koronája nem teljesen szabályos, illetve ép, mivel kissé beszorult a környező fák közé. Ezen a tölgyön többször volt már nagyobb faápolási beavatkozás. Vázágait néhány évtizede jelentősen visszavágták. A korábban eltávolított vastagabb ágak alapjainál kisebb-nagyobb bekorhadások, odvasodások figyelhetők meg.

Díszértéke: Nagytermetű, dekoratív fa.

További egyedek: Lásd **függelék: F.16. – 135-136. oldal**

21. Lótusz szilva - *Diospyros lotus*

Botanikai leírás: Az ébenfafélék családjába tartozó, déli származású, ehető termésű, magas cserje vagy 8–12 m-es, gömbölyded koronájú fa. Hajtásai szürkén szőrösek. Vastag, bőrnemű levelei 6–12 cm hosszúak, elliptikusak vagy hosszúkásak, hegyesek, lekerekített vagy széles ékvállúak, kezdetben mindkét oldalon, később már csak alul, az ereken szőrösek. Virágai harang alakúak, mély rózsaszínűek vagy narancssárgák, a nyár közepén a levelek hónaljában, egyesével nyílnak. Kétlaki. A 16-porzós hímvirágok 5 mm hosszúak, a termősek 8–10 mm-esek. Viaszos, hamvas, bogyótermései őszre érnek be. Pazar bőségben, csokrokban hozza cseresznyeméretű, 1,5–2 cm-es gyümölcsseit. Ízük azonban eltér az „igazi” nagy termésű datolyaszilvától. Vékony héja alatt narancssárga, kásás hús található. Édes, de fanyar gyümölcssei csak a csersavak lebomlása után fogyaszthatók. A termések a tárolás folyamán utóérnek, de a fákon is sokáig megmaradnak. Kérge szürke, sima, idővel szögletesen repedezik.

Diospyros lotus a Rózsakertben az egykori kis medence mellett, 2011 (1)

A bemutatott lótusz szilva koratavasszal, 2012 (1)

A faj érdekességei: A *Diospyros lotus* további nevei: franciafa, vagy mandzsu-égiszilva. A *Diospyros lotus* manapság alanyként használják a nagy termésű 'kakiszilvák' (*Diospyros kaki*) fajtáihoz. Oltás után a harmadik évben fordulnak termőre a csemeték. A jó fagyűrő képességű, alanyra oltott fáknek egy évben két növekedési szakasza is van. Elnevezései a különböző korokban: a 19. század második felében: lótusz bogyó, lótuszfa, olasz datolyaszilva. A 20. sz. első felében: égi szilva, lótuszszilva. A 20. sz. második felében égi kakiszilva, valódi lótuszszilva.

A lótusz szilva zöld húsa sárgásbarnára (majd idővel kékesfeketére) érik (1)

A lótusz szilva érett termései (1)

Diospyros lotus bőrnemű levele és termései (1)

A *Diospyros* szó jelentése: Istenek eledele. Említi az Odüsszeia is, mint az Istenek gyümölcsét, amely annyira finom volt, hogy akik ettek belőle, nem akartak többé hazatérni.

Az ébenfa jelentése a *Diospyros* nemzetségbe tartozó fa, vagy a belőle nyert faanyag. A nemesfákat használó mesterségek ébenfának neveznek minden faanyagot, ami nehéz, kemény, tömör szerkezetű, nagy sűrűségű és fekete vagy sötét színű. Ezek rendkívül tartós, a gombáknak és rovaroknak jól ellenálló faanyagok.

Megjegyzés: A *Dyospiros lotus* későn kihajtó fa. A mínusz 20–25 fokokat is bírja. Gyorsabban fejlődik, mint a *Diospyros virginiana*, ezért – főleg fiatalabb korban – annál érzékenyebb faj is. Régebben, nálunk ritkán ültették, így inkább csak a gyűjteményes kerekben volt megtalálható. Manapság már egész Európában elterjedt, sokfelé találkozhatunk vele hazánkban is. A harmadik faj – a *Diospyros kaki* – már az 1960-as évektől megtalálható a magyar kertekben, mint déligyümölcsféle. A világon, napjainkra több mint 1000 fajtáját szelektálták.

A bemutatott fa (21.)

Helyzete: Alsó Rózsakert (IX.), a lépcső mellett. **Lásd még fotó: 164. oldal**

Dendrológiai értéke: Ritkán ültetett, egzotikus, dendrológiailag értékes fa. Hidegtűrése kiemelkedő, de az idők folyamán már volt, amikor jelentősen visszafagyott.

A szigeten már a múlt század elején megtalálható volt ez a faj: „A ritkább fák közül megemlítem a keleti datolya-szilvafát, Lotus-fát (*Dyospiros Lotus*). A Kaukázus, Khina és Kisázsia egyik érdekes díszfája ez, myrabella nagyságú, barnás-sárga, rendkívül édes gyümölcsessel. Hazájában 10 méter magasra nő. Itt inkább bokoralakú, de a szigeten megnőtt öt-hat méter magasra is, noha egyes példányai már többször elfagytak.”- olvashatjuk a *Vasárnapi Ujság* egykori számában.²³ **Lásd még: 2. fejezet: 22. oldal**

A régebbi feljegyzésekből azt is tudhatjuk, hogy több *Diospyros kaki* is volt a parkban, de ma már egy példánya sem található meg. Az említett lótosz szilvából ezen kívül azonban van még egy termő fa a területen.

Törzskörmérete (1 m↑): 144 cm–2017. **Lásd még függelék: F.21.– 139. oldal**

Legnagyobb lombkorona átmérője: 9 m

Magassága: 12 m

Kora: 60 év körüli

Állapota: A fa kissé ferde állású délfelé. Régen sudara erősen megsérült. Vázágain régi csonkolások, fagyásnyomok, részben begyógyult sebek, részben pedig bekorhadások figyelhetők meg. Koronaalapján viszonylag nagy odú látható, ami valószínűleg megpecsételi a fa jövőjét. Koronája kissé gyérült az elmúlt években.

Díszértéke: Egzotikus megjelenésű fa.

További egyedek: **Lásd függelék: F.21.– 139. oldal**

A lótosz szilva kérge (1)

A vezérág odvasodása (1)

Diospyros lotus a Rózsakertben, 2017. július (1)

22. Hétvezér platán - *Platanus x acerifolia*

Botanikai leírás: Lásd a 17. nevezetes fa leírását - 69. oldal

A bemutatott fa (22.)

Helyzete: Alsó Rózsakert (IX.), a Palatinus Strand főbejáratával szemben.

Dendrológiai értéke, története: Történetileg nevezetes, soktörzsű fa, mely a II. világháborúban sérülést szenvedett.

A második világháború szele először 1944 augusztusában csapta meg a szigetet, egy szőnyegbombázás alkalmával (**Lásd még: 1. fejezet: 15. oldal**). A kertészeti munkák 1944 őszén szüntek meg. A fokozatosan elnéptelenedett szigeten csak az ott lakó kertészeti dolgozók maradtak családjukkal. 1944. november 4-én felrobbant a Margithíd pesti szárnya. A németek befészkeltek magukat a területre. 1945. január 18-án elfoglalták a szovjetek Pestet, majd elkezdődtek a 12 napig tartó szigeti harcok, melynek során jelentős háborús károk keletkeztek a parkban és a növényekben. A területen lévő sok fa és bokor akadályozta a harcoló feleket abban, hogy átlássanak a területen, ezért hatalmas pusztítást végeztek. A feljegyzések szerint óránként hatezer akna és tüzérségi lövedék érte a kerteket és az épületeket. Német szakértők szerint az egész háború folyamán ekkora területre ilyen erős tűzösszpontosítás nem fordult elő.

Az egyedi platán télen, a Palatinus Strand főbejáratából nézve, 2012 (1)

Ekkor nagyszámú fa sérült meg, köztük néhány értékeesebb is, mint pl. a park akkori legszebb vadgesztenyéje (**Lásd még: 7. nevezetes fa: 53-54. oldal**), az „Arany János körisfája” (**Lásd még: 2. fejezet: 21. oldal**), a szökőkút melletti platánok (**Lásd még: 35. nevezetes fa: 111-112. oldal**) és az itt bemutatott hét vezér platán. Részben, ezzel is magyarázható a parki fák jelenlegi állapota. A helyreállítások mellett a következő évtized nagy feladat elé állította a kertészeti szakembereket. A sérülések a túlélő fákon ma is jól láthatóak, sérült törzseik 1–2 m magasról hajtottak ki, s ezek a „hajtások” ma már több mint fél évszázadosak.

Az itt bemutatott hét törzsű nevezetes fának, valójában csak hat törzse van, mert egy (**b** jelzésű) évtizedek óta, kettéágazva fejlődik.

A „Hétvezér” platán kapcsán **Bercsek Péter** *Mesélnek a margitszigeti fák* című, 2012-es munkájában a következőket olvashatjuk: „A Palatinus strand főbejáratával szemben, a rózsakert elején, egy platán fa koronája, 1945-januárjában a Szigeten dúló harcok idején súlyosan károsodott. Abban az időben Kunsch Antal főkertész visszavágta a fát. Ennek hatására hét ága fejlődött. Elmondása szerint az 1930-ban a kipusztult „Hét Testvér” platánra emlékezve született a „Hét Vezér” elnevezés.”²⁴

Nézzük meg kicsit közelebbről a névadó fa történetét: A bemutatott fát tehát **József nádor** legkedvesebb fájáról, a legendás „**hét testvérekről**” vagy más néven a „**hét testvérről**” nevezték el. Az *Erdészeti Lapok* egyik 1908-as számában – a *Híres fák életéből* – a következőket olvashatjuk: „...van a szigetnek egy már történeti érdekességű fája Hét testvérről elnevezett óriás tarkalevelű, platánfa a főhercegi nyaraló előtt, mely valóban egyetlen a maga nemében, még József nádor ültette 1802-ben, amikor még nagy ritkaság volt e faj, melyből különben ma sincs sok. Az 1838-iki árvíz, mely a szigetet elöntötte, a fiatal fát derékon törte, de nem pusztult bele, sőt ellenkezőleg, oldalágakat nevelt s a csonka törzsből két hatalmas ág nőtt ki, melyek bámulatosan fejlődtek. Ez a fa nagy arányai és szép lombozata miatt József királyi herceg kedvence lett, aki aztán elnevezte a hét ágról „Hét testvérnek”. 1882-ben a villám két erős, ágát törte le, s ma csak öt ága van melyek egy méter magasságban bizarr alakban válnak el egymástól. A fának azonban, melynek különben magassága 25 méter, koronája átmérője 27 méter, ágai pedig 11–15 méter közt váltakozik, napjai meg vannak számlálva.”⁵

A fáról, további mérési adatokat még a *Vasárnapi Ujság*, egyik 1905-ös számában találhatunk.²⁵

A tarka levelű platánfáról olvashatunk a parkban található, egy másik nevezetes fa leírásánál (**Lásd: 34. nevezetes fa: 107. oldal**) is. Abban a leírásban szintén előkerül a Hét testvér története. Ott ugyan mintegy 26 évvel későbbre tették a fa telepítésének idejét, de valószínűbb, hogy az a pontosabb adat, mivel a fa még fiatal korában sérült meg... **Lásd még: 3. fejezet: 26-27. oldal**

Megjegyzendő, hogy már az 1910-es években csonka „Hét testvér” (máshol „Héttestvér”) platánt **Krúdy Gyula** (1878–1933): *Szent Margit* című kisregényében „*Hét Vezérek fájaként*” említi meg: „*Sodródik az aranylevél, futamodik lábunk alatt a Hét Vezérek fájának termése...*”³⁷ **A részletet lásd: Függelék: F.22.– 139. oldal.** Innen ered a fa többféle elnevezése.

Krúdy és családja a Margitszigeten, az egykori a főhercegi nyaraló épületében lakott 1918-tól 1930-ig. Akkori otthona ablakán kitekintve, látta a már haldokló fa utolsó napjait. A fa, a Ferences romok északi oldala melletti területen (egyébként a sziget manapság legszebb nyírfájának (**Lásd még: 5. fejezet: 39. oldal**) közvetlen közelében) állt. Ettől a helytől északi irányban, mindössze 265 m-re található az itt bemutatott nevezetes „Hétvezér” platán.

Törzskörmérete (össz): 943 cm (a gyökérnyak felett mérve kb. 950 cm) - 2008 (Szaller Vimos)

Lásd még: függelék: F.22.– 139. oldal

Kora: A fa alapja kb. 185 éves, az újrachajtott fa részek 71 év körüliek.

Magassága: 30 m

Korona átmérője: 42 m

Krúdy a nyaraló ablakából tekint ki, családja társaságában, 1928 (84)

A régi fahely, 2008 (1)

Az összebéklyózott törzsek, 2011 (1)

Az első fasebészeti beavatkozás a jelzésű fán, 2011 (1)

A Hétvezér platán törzsei, 2013 (1)

Fasebészeti eljárás, odúzáró rovarháló alkalmazása, 2016 (1)

Korona-alapi kezelések, 2016 (1)

A 2017-ben kialakított új fahely (1)

Állapota: A facsoport tagjainak (*a-f*) súlypontja a gyökérnyakhoz képest sugár irányban kifelé tolódott, így a fák ferde állásúak. A facsoportra általánosan jellemző, hogy a gyökérnyak sérült. A törzs repedt és odvas. A kéreg sérült. A koronaalap sérült. A vágásokon sérülések és rákos elváltozások figyelhetők meg.

Az évtizedek múlásával a csoport számára kialakított fahely a 2010-es évekre beszűkült és a szegélyköveket a gyökerek felnyomták. 2011 novemberében rendezték a fa helyét, azt kiszélesítették, valamint a fa gyökerei közé szorult bazalt kockákat is eltávolították. A Főkert faápoló szakemberei az egyes fatagokon lévő kisebb-nagyobb sérüléseket, bekorhadásokat leápolták. Az *a* jelzésű fa esetében fásbészeti munkákat hajtottak végre, de ekkor még az odú nyílását nem zárták le semmivel. A fa állapotának megőrzéséért, továbbá balesetmegelőzési okokból összebéklyózták a fa törzseit. Ezt a beavatkozást az egyes fák oldalirányú húzó ereje, valamint az *e* jelzésű fánál a hosszirányú repedés mértéke már megkívánta. 2016-ban a fa ápolása ismét időszakosra vált. Ekkor koronaalapi munkákat végeztek, továbbá ismét fásbészeti eljárással lekezelték a bekorhadásokat és odúzáró rovarháló alkalmazásával lefedték a fatest nyílásait. 2017-ben a fahely kialakítása felújított környezetben tovább folytatódott, és így létrejött a mulccsal borított új fahely.

Díszértéke: Többtörzsű, mutatós fa. Lombkoronájával több, mint 300 m²-nyi területet árnyékol be.

A nevezetes Hétvezér platán 2017-ben (1)

Rózsakerti táblák /Alsó Rózsakert (IX.), Középső Rózsakert (X.), Felső Rózsakert (XI.)/

- 19. – *Fraxinus excelsior*
- 20. – *Quercus robur*

- 21. – *Diospyros lotus*
- 22. – *Platanus x acerifolia*

23. Amuri parásfa – *Phellodendron amurense*

Származása: Északkelet-Kína, Korea, Japán, ahol ártéri területeken, hegyvidéki, nyirkos talajú patak partokon, ligeterdőkben él.

Botanikai leírás: 10–15 m magas, fiatalon felfelé törő, idősebb korban széles, laza, kissé szabálytalanul szétterülő vagy ernyős koronájú fa. Törzse rövid, szétterülő vagy ernyős koronájú fa. Törzse rövid, szürkésbarna kérge hosszan és mélyen repedezett, vastagon parásodó. Vesszői világos barnássárgák vagy sárgásszürkék, a téli rügyek ezüstös szőrűek. Páratlanul szárnyalt, 20–35 cm-es, illatos levelei 5–13 levélkéjűek, melyek 5–10 cm hosszúak, tojásdadok vagy tojásdad lándzsásak, hosszan kihegyezett csúcsúak, lekerekített vagy ékvállúak, fiatalon pillás élűek; felül fénylő sötétzöldek, alul kékesek, kopaszok, és csak a főér mentén szőrösek. Nem feltűnő, 5–6 mm-es, fehéreszöld, egyivarú virágai 6–10 cm-es, finoman szőrös, dús bugákban, júniusban nyílnak. A porzós virágokból hosszan kicsüngenek a sárga portokok. Szeptemberben érő, 8–10 mm-es, gömbölyded, húsos, 5 magvú csontár termése zöld, éretten fekete, szétnyomva erősen terpentin illatú.

Az amuri parásfa érdekes kérge közelebbről, 2012 (1)

A fa lombozata, 2012 (1)

A faj érdekességei: A nemzetségnév az ógörög *phellosz* = parafa és a *dendron* = fa szavak összetétele. Nem feltűnő, virágait csak 20 éves kora körül kezdi hozni. Mivel kétlaki, így a parkokban elég ritka jelenség a szederszerű termés megjelenése. Sok emberre allergén hatású a termése és a nedve.

Gyógyászati felhasználása: Alvászavarokra szedhetünk szabadalmaztatott amuri parásfakivonatot. Ez a készítmény csökkenti a stresszt, kedélyjavító hatású, és elősegíti a pihentető alvást. Visszafogja a mértéktelen kortizol-kiválasztást, amely felébreszti az álmatlanságban szenvedőket az éjszaka közepén. Ez a táplálék-kiegészítő az agy GABA és szerotonin (örömméregző hormon) rendszerén keresztül hat, ezek közül mindkettő nagyon fontos a szorongás szabályozásában.

A 'Huang Paj', a kínai orvoslás történetében első ízben, 1578-ban, a brit **John Gerard** távolkeleti kortársa, **Li Si Csen** híres gyógynövénygyűjteményében jelent meg.

Felhasználható része: kéreg

Hatásai: Antibakteriális, vérnyomáscsökkentő, csökkenti a vércukorszintet, serkenti az epe működését és a vizelet kiválasztást.

Megjegyzések: Mélyrétegű, üde, tápdús nem túlságosan kötött, meleg talajt, világos, napos helyet kíván. A talaj kémhatására nem érzékeny, és mérsékelt beárnyalást is tűr. Fiatalon kissé fagyérzékeny, de fagyzugos helyre később se való. Elsősorban parkfának alkalmas, de emellett jó várostűrő fa is.

A felvétel közepén látható a bemutatott parásfa a virágoskert mellett, 2012 koratavaszi (1)

A bemutatott fa (23.)

Helyzete: Virágoskert (XII.), Maja sétány és Vadaskerti sétány sarok, a Virágoskert délkeleti szegletében.

A terület helyén, az egykori nádori nyaraló szomszédságában, itt volt az 1843-ban - a még **József nádor** által - létesített rózsakertészet, melyet később, **József főherceg** idejében, 1870-től már csak rózsáligetként emlegettek. Ekkor már **Magyar György** vezetésével itt működött a margitszigeti kereskedelmi kertészet is. Később, 1899-ben ide helyezték át az alcúti kertészet óriási rózsakészletét. Az 1920-as évek elejére már világhírűvé fejlődött a híres rózsagyűjtemény. A húszas évek végén a kereskedelmi kertészetet felszámolták, a helyén létrejött a nagy virágellipszis – a mai virágoskert –, tőle északabbra pedig az új rózsakert területe található meg napjainkban.

Az ifjítás után megmaradt, igen gyér koronája, 2012 (1)

Dendrológiai értéke, története: Dendrológiai érdekesség. Hazánkban leginkább arborétumokban, gyűjteményes kertekben találkozhatunk vele. Elvértve parkokban is előfordulhat, mint pl. a Népligetben, ám még mindig ritkán telepített fának számít. Ezért is tanulmányozta ezt a fát már jó néhány évvel ezelőtt a kertészeti egyetemről **Tóth Imre** tanár úr is.

A feljegyzések alapján egykor a virágoskert mellett, az amuri parásfának öt példánya élt, amelyeket már az 1960-as években **Bercsek Péter** egyik dendrológiai munkájában, mint idősebb egyedeket említett. Akkoriban, összesen 19 fa állt a park különböző részein. Ezekből az egyedülálló parásfából 1988-ban még egy középkorút és egy idős fát tartottak számon. Ma már azonban szigeti sétáink során csak ezzel az egyetlenegy, itt bemutatott példányával találkozhatunk. **Lásd még: 33. oldal**

Törzskörmérete (1 m↑): 162 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.23. – 140. oldal

Magassága: 20 m

Kora: 56 év körüli

Állapota: Kifejezetten rossz. Ez az eredetileg szabad állást igénylő, terebélyes koronájú fafaj, egy viszonylag sűrű fás területen fejlődött évtizedekig. Így a törzse felkopaszodott, beszorult koronája pedig torz, féloldalas lett. A származását figyelembe véve, az elmúlt évek aszályos nyarai is gyengítették kondícióját, ezért jelentős károsodás érte.

2011 telén a kertészek kiszabadították a környező értéktelenebb fák fogságából. Ekkor a faápoló szakemberek eltávolították koronája száraz részeit és lekezelték a fát. 2012-ben ismét meleg és csapadékszegény nyár volt, ekkor koronája sajnos tovább száradt. 2013-ban megtörtént a fa szárazgallyazása. A 2014-es ifjítást követően a törzsének 8–10 méteres szakaszán több fiatal hajtás indult fejlődésnek, így 2017-re több ágat találhatunk ezen a szakaszon.

A fa gyökérnyaka és törzse ép. Koronaalapja sérült. Koronája csonkolt, gyér, vágái nagyon korhadtak, odvasak. 2017-ben gyér koronájában száraz részek is megfigyelhetők.

Díszértéke: Alacsony. A fa habitusa és koronájának épsége nem megfelelő. Kinézete egyáltalán nem jellemző a fajra. A környező fák közül nem emelkednek ki a szeptember végén aranyárgára színeződő és hamar lehulló, szép levelei sem. Díszértékét kizárólag érdekes és díszes törzse adja, amelyben leginkább közelről gyönyörködhetünk.

További egyedek: **Lásd függelék: F.23.– 140. oldal**

A nevezetes amuri parásfa 2017-ben (1)

24. Többtörzsű közönséges japánakác - *Sophora japonica*

Botanikai leírás: 15–20 m magas, széles, gömbölyded koronájú fa, jellegzetes zöld vesszőkkel. Kérge sima, később hosszirányban repedezett. Levelei 15–25 cm hosszúak, 7–17 levélkéjűek, melyek tojásdad-elliptikusak, 2–5 cm hosszúak, hegyesek, lekerekített vagy ékvállúak, felül fényes sötétzöldek, a fonákon szürkészöldek, szőrösök. 1–1,5 cm-es sárgásfehér virágai laza, végálló, 15–30 cm hosszú bugában július-augusztusban nyílnak. Hüvelytermésük 5–8 cm hosszú, kopasz.

Érdekességek: Nevével ellentétben, nem Japánban, hanem Kínában és Koreában őshonos.

Egyéb, népies elnevezései: Kínai pagodafa, olvasófa.

A bemutatott fa (24.)

Helyzete: Alsó Nagyrét (XIV.), az Árnypas út és Maja út sarok. A Kiszéretet még az első parkosításkor hozták létre, az 1800-as évek elején. Nagysága megközelítőleg ugyanakkora, mint a Felső Nagyrété.

Dendrológiai értéke, története: Ezt a példányt a sziget legidősebb fái között tartjuk számon, még az első fatelepítések időszakából (1810-1820) származik. A különleges megjelenésű, hattörzsű facsoport feltehetőleg, egy egykori elhalt fa sarjaiból áll. Megfigyelhető, hogy a legidősebb fa a mellette álló sarjfákkal egy képzeletbeli kört alkot.

A régi irodalmakból kiderül, hogy már az 1900-as évek elején hatalmas termetű, csodálatos japánakácok nőttek a parkban. A következőkben erről olvashatunk egy 1900-ban megjelent cikkben:

A 'többtörzsű közönséges japánakác, 2012 (1)

„Ugyané tájon egy gyönyörű exotikus fa ragadja meg figyelmünket: egy remek *Sophora japonica*. Ropant sötétzöld levelekkel borított ágait messze kinyújtja a környező pázsitra, melyre alsó gályáit rá is nyugtatja. Hatnyolcz ilyen fánál több nem férne meg egy hold földön. Ez a fa a legkitűnőbb mézelő növények közé tartozik s ezért újabban méhészeink nagy buzgósággal igyekeznek országszerte szaporítani.”¹⁴

A Vasárnapi Ujság, egyik 1905-ben megjelent számában a következőket olvashatjuk: „A sziget egyik legsajátságosabb alakú fája a Japánból származó óriás *sophora*. Sötét, csaknem fekete színű törzsének kerülete öt méter s alig egy méter magasságban négy ágra oszlik, a melyek dichotomikusan oszlanak tovább. Koronájának átmérője 27 méter. E fa szintén egyik látványossága a szigetnek, s a *sophora* családnak nincs több ilyen remek szép képviselője egész Budapesten, de talán egész Magyarországon sem.”²⁵ Az írásból az is kiderül, hogy a platánfákkal vetekedett Amerika és Ázsia díszfáinak tekintélyes része, köztük „a japáni *sophorák*, a mely szép, derék növésű fák a „Hét testvér” körül csoportosulnak.”¹⁵ Mint tudjuk az egykori „Hét testvér” alig 50 méterre állt az itt bemutatott többtörzsű közönséges japánakáctól.

Azt, hogy a nevezetes fánk megegyezik-e az előző leírásokban szereplő valamelyik fával vagy csak egy másik, egykor tekintélyes japánakác maradványa, már soha nem fogjuk megtudni. Elméletileg lehetséges a megegyezés. Az viszont biztos, hogy a néhai nádori nyaraló helyszínétől néhány lépésnyire található az itt bemutatott nevezetes fa, amely jelenleg nemcsak a park legidősebb japánakáca, hanem elődeink egyben a főváros legidősebb japánakácai közé is sorolták. A fa az 1980-as években, a margitszigeti archívumban, mint „Hét ágú *Sophora*” szerepelt.

Az idős facsoport közelről, 2012 (1)

A facsoport fiatalabb tagjai: Az egyes törzsek ferde állásúak, hajlottak, deformáltak és magasan felkopaszodtak. A fák koronája részben már régebben ifjított, ezért torz habitusú. Törzseiken kisebb-nagyobb sérülések, begyógyult és kalluszosodó sebek, továbbá korhadások, odvasodások figyelhetők meg. Az elmúlt években (2012–2015) az egyes fatagokon gyakran kellett szárazgallyazásokat végezni. A gyér koronájú fánál már évek óta jelentős lombvesztésről beszélhetünk. Mivel a facsoport állapota tovább romlott, 2016 decemberében a fákat ismét ápolási munkákban kellett részesíteni. Ennek során azonban a szárazgallyazás mellett, balesetvédelmi okok miatt, már az egyes fatagokat is jelentősen vissza kellett könnyíteniük a szakembereknek. Innentől kezdve a fa koronája féloldalassá is vált.

A legvastagabb törzset a fa stabilitásának javítása miatt, szintén drasztikusan vissza kellett vágni, mivel nem bírta volna sokáig biztonsággal tartani a belőle fejlődött, mintegy 10 méteres vázágot.

Díszértéke: Nem jelentős. A még 15 éve, összesen 28 méter korona átmérővel rendelkező nevezetes facsoport, napjainkra egy szabálytalan alakú, csonkolt fává vált. Minden bizonnyal az egykori egyseges, hatalmas és terebélyes koronáját már örökre elveszítette.

További egyedek: Lásd *függelék: F.24.– 140. oldal*

A facsoport középpontja, a több évtizede betonnal töltött, odvas törzsű fataggal, 2016 (1)

Bercsek Pétertől tudjuk, hogy a fát az árvizek is többször megkárosították.

Törzskörmérete: a legvastagabb, törzsén mérve (1 m↑): ~434 cm - 2017. **Lásd még: *függelék: F.24.–140. oldal***

Magassága (facsoport): 32 m körüli

Magassága (legvastagabb, öreg törzs): 7,5 m

Lombkoronájának legnagyobb átmérője: 18 m

Kora: 200 év körüli

Legvastagabb törzsű fa állapota: Rossz. A fa törzse csavarodott, hosszirányban szélesen hasadt, odvas, alsó részén – a gyökérnyak fölött – betonnal töltött. Koronaalapja évtizedek óta, 8 m-es magasságban csonkolt. A sok mindent megélt famatuzsálem az idők folyamán előrehaladottan károsult, a legrosszabb állapotú nevezetes fánk egyike.

A nevezetes fa, nem sokkal a faápolás után, 2017. január (1)

Többszörös japánakác, 2017. július (1)

25. Ezüstplatán - *Platanus x acerifolia*

Botanikai leírás: Rendkívül feltűnő, világos kérgű platán.

A bemutatott fa (25.)

Helyzete: Alsó Nagyrét (XIV.), az egykori nádori nyaraló mellett.

Dendrológiai értéke, története: 1796-ban a ferences rom északi falához **József nádor** nyári lakot építtetett. Az épület időközben már megsemmisült. Az itt bemutatott fa is ezen a környéken él. „A főhercegi kastély táján vannak a legnevezetesebb fák.”³⁵ – írta a múlt század elején egy beszámoló. Egy egykori forrás szerint a régi kastély előtt álló hatalmas platánfákat még József nádor ültette 1822-ben. Ezt a bemutatott fát pontosan nem tudni, hogy mikor telepítették, de valószínűleg az előbb említett időponthoz képest, úgy 30 évvel később.

Előtérben a nevezetes 'ezüstplatán', Alsó-Nagyrét, 2012 (1)

Ez a dendrológiailag nevezetes fa az egyik legszebb kérgű, egyedülálló megjelenésű platán-klon a területen. 1988-ban az ország egyik legmutatósabb fájának tartotta, valamint „a park legszebb” fájának nevezte **dr. Debreczy Zsolt**³⁴, és egyúttal javasolja tovább szaporításra, hogy kerüljön majd a sziget több pontjára telepítésre. Ez azonban sajnos nem valósult meg. A platánok a szigeten is nagy változatos-ságot mutatnak, találunk közöttük kevésbé világos, vagy világosabb törzsű egyedeket is. Azonban a park területén csak néhány ehhez hasonló, szép, világosabb törzsű példányban gyönyörködhetünk.

Az 'ezüstplatán' világos kérgé, közelebről, 2011 (1)

Törzskörmérete (1 m↑): 514 cm - 2017. **Lásd még: függelék: F.25.- 141. oldal.**

Magassága: 30 méter

Legnagyobb lombkorona átmérője: 45 m. A törzs központi tengelyétől ágai maximum 25 m távolságra nyúlnak el.

Kora: Legalább 166 év

Állapota: A gyökérnyaka sérült. Törzse kissé odvas, kismértékű kéregsérülésekkel, sebekkel. Koronáján sérülések láthatóak. Vázágain több beforratlan seb található, több méter magasan egy vázágon 45 cm átmérőjű korhadás figyelhető meg.

Díszértéke: A mellette álló másik platán miatt koronája eléggé féloldalas, illetve a fa tengelye délkeleti irányba dől. Ám ez teszi különleges megjelenésűvé, ezt az amúgy igen dekoratív fát.

További egyedek: Lásd **függelék: F.25.- 141. oldal**

26. Fekete dió - *Juglans nigra*

Botanikai leírás: Nagyra (30-40 m) növekvő, terebélyes koronájú fa. Kérge feketés, hosszirányban keskeny, érdes bordákkal. Hajtásai szürkésbarnák, gyéren mirigyes-molyhosak. Halvány barna rügyei hegyesek, a rügypikkelyek redőzöttek. Spirálisan szórt állású, 30–50 cm-es levelei páratlanul szárnyasan összetettek, 15–23 levélkéjűek, melyek 6–12 cm-esek, hosszúkás-tojásdadok, fűrészszélűek. A sötétzöld levélké felül kopaszok,

Az öreg famatuzsálem fantasztikus lombkoronája 2011-ben, még a nagymértékű ifjítás előtt (1)

alul mirigyszőrösök, kihegyezett csúcsúak, egyenlőtlenül kerek vállúak. A csúcs-levélke a többinél kisebb. Zárt kupacsú makktermése 5 cm átmérőjű, szabályos gömb alakú, nagy zsírtartalmú dió, azonban csonthéja igen kemény, nehezen törhető. A csonthéj hosszán, élesen bordázott, rücskös és vastag. Az ehető és egyébként ízletes termés belsejében a mag labirintus-szerű kamrákban helyezkedik el, ezért a mag kinyerése igen fáradságos. A kupacs világoszöld felülete finoman rücskös, az érett termés a kupaccsal együtt hullik le; az avarban elkorhad, vagy a makkra rászárad.

A bemutatott *Juglans nigra* vaskos törzse, 2012 (1)

A faj érdekességei: Levele illatos és erősen allelopátiás hatású (juglon tartalmú), emiatt rovarriasztó.

Fája: Szívós, kemény, rugalmas.

Felhasználása: A vékony lapokra fűrészelt, tisztított makkját bizsu ékszerek díszítésére használják. Faanyaga sűrű, könnyen megmunkálható és nagyon szemrevaló, ezért az asztalos- és bútoripar igen kedveli. Fáját többek között piano- és rádióházak, parketta, esztergált műszerek, faberakások (intarziák) és puskatus készítésére is felhasználják.

A bemutatott fa (26.)

Helyzete: Alsó Nagyrét (XIV.), a Ferences templom és kolostor romjai közelében; Árnyas sétány mellett.

A régi írásokból kiderül, hogy a szigeten már az 1905 körüli években számos hatalmas termetű amerikai fekete diófa élt, melyek között, akár 376 cm törzskörméretű példányok is voltak. Ez is bizonyítja, hogy e fákat még az első telepítések idején kezdték ültetni. Állományuk a 2010-es évek elejére mindössze 30 darab alá csökkent. A még meglévő idős, hatalmas fekete diófák, meglehetősen rossz állapotban vannak, és egészségi állapotuk fokozatosan romlik. Ilyenek például a 200 éves „Szálló melletti diók” is. Azonban azok, méreteiket tekintve, jóval elmaradnak az itt bemutatott famatuzsálemtől. A törzskörméretüket tekintve, a legvastagabb is 119 cm-el kisebb (2017), mint a bemutatott fa, amely egykor a park legterebélyesebb és a legnagyobb feketediója volt. Méltán őrizzük féltve már évtizedek óta nevezetes faként. Minden bizonnyal még az 1800-as évek legelején, az első fák közt telepítették ide, az egykori nádori nyaraló tőszomszédságába. Ez a környék volt, ahol az első parkialakítások – és ezekkel egy időben, **Tost Károly** főkertész vezetésével a külhoni fák telepítései is – elkezdődtek. A törzsvastagságát tekintve, a *Dendrománia* adatbázisa (2014) alapján, országos szinten a második helyen áll.

Törzskörmérete (1 m↑): 455 cm - 2017. **Lásd még: függelék: F.26.– 141. oldal**

Magassága: 20 m

Legnagyobb lombkorona átmérője: 23 m

Kora: 210 év körüli, a park egyik legidősebb fája.

Állapota: Rossz. Az egyik legrosszabb állapotú nevezetes fánk. A gyökérnyaka sérült, korhadt. A törzse – hasonlóan a sziget többi idős fekete diójához – korhadt, odvas, felületén kéregsérülések láthatók. A koronaalapja korhadt, odvas. Az idős, „viharvert” fa sudara egykor súlyosan megsérült, ezért koronája már több évtizede cson-

A fa visszavágott és bekorhad sudara, 2012 (1)

Egy vágának egykori sérüléséből eredő, mély odvasodás, 2012 (1)

Egy másik vágás alapjának mély bekorhadása, 2012 (1)

kolt. Vágásai többszörösen ifjítottak. Az idős fa elsősorban balesetmegelőzési célokból 2016-ban további nagymértékű koronakönnyítésen esett át, ezzel sajnos már teljesen elvesztette koronájának egykori szépségét.

A nevezetes feketedió, 2012 koratavaszán (1)

A 2016-os ifjítás után, koratavasszal (1)

Díszértéke: Ferde állású, igen koros famatuzsálem. Az egykor megkapó látványú, hatalmas koronájú feketedióból, mára egy idős csonkolt fa lett. Azonban rossz állapota mellett a tekintélyes méretű, sötét színű törzsével és az erősen visszavágott vágásaival még mindig tiszteletet parancsoló, látványos megjelenésű fa.

További egyedek: Lásd *függelék: F.6.– 129-130. oldal*

27. A sziget legidősebb tiszafája - *Taxus baccata*

Botanikai leírás: 10–20 m magas, széles kúpos koronájú, feketészöld lombú örökzöld fa vagy cserje. Vörösbarna kérgük pikkelyekben válik le. Hosszú, elálló vagy vízszintes ágaik szabálytalan elrendezésűek. Apró rügyeikben a rügypikkelyek fedeléken állnak. A levél színe sötétzöld, a fonákon kettő elmosódott szürkés- vagy sárgászöld csík látható. Szálas, lapos levelek 8–40 mm hosszúak, 1,5–3,5 mm szélesek, alul nyélszerűen elkeskenyedve szárra futók. A levelek a felfelé álló hajtásokon csavarvonalban, az oldalt állókon két sorban helyezkednek el. Kétlaki, ritkán, egylaki virágaik a levélhórnáljában jelennek meg, a hímvirágok nyeles fejecskekben, az ülő nővirágok magányosan. Tobozuk nincs. A tojás alakú zöldesbarna magvakat csúcsán nyitott magköpeny veszi körül. Teljes magyar neve: közönséges tiszafa.

Taxus baccata az Alsó Nagyréten, 2017 júliusa (1)

A faj érdekességei: A tiszafa akár 3000 évig is élhet. A magot körülvevő, szőlőszem nagyságú, cinóberpiros, húsos magköpenyt kivéve, a növény minden része mérgező! Mérge a szív működést és légzést bénító *taxin* - nevű alkaloida. Mivel gyorsan felszívódik, egy órán belül hat. Télen a lombozata négyszer több *taxint* tartalmaz (2%), mint nyáron. A magok méregtartalma kb. 1%. Körülbelül 20 bogyó elfogyasztása már halálos adagnak számít.

Megjegyzés: Igen lassú növekedésű örökzöld.

Fája: Nagyon kemény, rugalmas és tartós.

Felhasználása: Bútorok, parketta, deszkák, rudak, karók, hordóabroncsok, ostor nyelék, fakalapácsok, különböző szerszámok és sporteszközök nyele készül belőle.

A bemutatott fa (27.)

Helyzete: Alsó Nagyrét (XIV.)

Dendrológiai értéke, története: **Bercsek Péter** ezt az idős tiszafát, egy 1800-as évekből származó példánynak tartja. Egy 1967-es leírás négy darab szép habitusú, kb. 3–4 m magas, idős, nagy bokorfát emelt ki a park növényei közül. Ezek közül kettőt a ferencesrendi templomrom közelében, egyedi állásban. Korukat akkor 80–100 éves közöttire becsülték. A két említett példányból az egyik a bemutatott, amely ma a Margitsziget legnagyobb és legidősebb tiszafája. Hasonló nagyságú példány nincs a parkban. Ettől a tiszafától néhány méterrel távolabb még ma is él a másik említett bokorfa, az azonban évtizedekkel ezelőtt valamilyen okból radikális ifjító visszavágáson esett át. Ez a példány manapság mindössze 4,5 m magas, legnagyobb korona átmérője pedig csak 7–8 m.

Legvastagabb ikertörzse: (0,4 m↑): 287 cm - 2013

Legvastagabb törzs körm.: (1,0 m→): 160 cm - 2013

Magassága: Kb. 15 m

Legnagyobb lombkorona átmérője: 17 m

Kora: 200 év körüli

Állapota: A gyökérnyak sérült és korhadt. A törzs hajlott, repedt és korhadt, felületén kéregsérülés, kéregleválás látható. Az egyik felfelé törő, idős vázága már régóta el van távolítva, ezért koronája részben csonkolt. Vázágain sérülések és kisebb korhadások is megfigyelhetők.

Díszértéke: Magas, terebélyes, igen dekoratív örökzöld. A kertészek 2012-ben az alsó-, földre terülő ágait erősen felkurtították és azóta is így felvágva tartják.

További egyedek: Lásd függelék: *F.27.– 141. oldal*

A tövétől ágas fa, idős törzsei, 2012 (1)

28. Idős feketefenyők - *Pinus nigra*

Botanikai leírás: 20–35 m-re megnövő, fiatalon széles kúp alakú, később ellaposodó (ernyős) koronájú fa. Az idősebb fák hamar elvesztik alsó ágait. Kérge a fiatal fakon még sima, később nagyon mélyen barázdált, feketésszürke színű. Többnyire már a fiatalabb ágak is kormosan feketék (névadó jellegzetesség!). Ágai örvszerűen állnak. Fiatal hajtásai sárgászöldek vagy sárgásbarnák, kopaszok, az idősebbek szürkésbarnák.

Hatalmas, másfélszáz éves fenyő (28.d), 2016 (1)

Világosbarna, gyantás rügyei kihegyezett tojás alakúak, 10–25 mm hosszúak. Sötétzöld, csúcsán sárgás levelei 8–16 cm-esek, kemény, szúrós hegyűek és finoman fűrészszelűek. Egy csomóban 2 tűlevél van, melyek 4–8 évig élnek, és a törpehajtással együtt hullanak le. A porzós virágok hengeresek, sárgák, a tobozvirágzatok piros színűek, egyedül állnak. A második évben érő, szabályos kúp alakú, 5–8 cm hosszú, fénylő sárgásbarna tobozai 2–4-esével ülnek az ágakon.

A faj érdekességei: A szennyezett levegőt, a városi klímát valamennyi fenyőnk közül a legjobban bírja.

Fája: Sárga, gyantás, nagyon lágy, nehezen hasítható.

Felhasználása: A bútorkészítésben, épületfának és cellulóz gyártására is használják, de nagy gyantatartalma és a nehezen feltisztuló törzs ággöcsös szerkezete miatt jóval kevésbé értékes faanyag, mint az erdeifenyő. Víz alatti tartóssága különösen kedvező (500–600 év). Mivel tüit nem hullatja, keresett karácsonyfa.

A bemutatott fák (28. a-d)

Helyzetük: Fenyves tábla, a főút mellett (XIII.) – (a-b-c), valamint a Hortenziás tábla (XV.) északi része (Kis-fenyves) – (d).

Megjegyzés: Néhányan tévesen úgy gondolják, hogy ezeket a fenyőket a háború idején a Mancsi híd építésére használták fel. Innen eredhet a „Mancsi fenyők” elnevezés is. Amint az alábbiakban látni fogjuk, valójában csak annak elődjéhez, egy cölöphíd építéséhez használták fel a kivágott fenyők faanyagát.

Dendrológiai értékük, történetük: E fák a főváros legidősebb feketefenyői közé tartoznak! 1890-ben **Hanusz István** a legkorábbi telepítésekről így írt: „...öreg fenyők sötétlenek szakadatlan sorban”.⁶ Az első fenyőtelepítések 1808-ban, a nádori nyaraló parkosítása idején kezdődtek el. Pár évtizeddel később, az itt bemutatott, történetileg nevezetes fákat társaikkal együtt, 1870 körül **József nádor** ültetette, a nádori nyaralótól déli irányban. „A kastély háttérében dombos völgyes tájon a pompás új fenyves borong...”⁶ Az akkori fenyves a jelenlegi ferencesrendi templomromtól egészen a sziget déli csúcsáig (körülbelül a mai Casinóig) húzódott. Az idő múlásával, és a parkátalakításoknak köszönhetően, a fenyves kiterjedése a 20. századra jóval kisebbre zsugorodott.

Miután a II. világháborúban a Margit híd elpusztult (1944. november 4-én), a megmaradt fenyvest négy darab kivételével, 1945 márciusában kivágták az ideiglenes cölöphíd építéséhez. Ez a cölöpös fahíd volt egyébként a Mancsi híd elődje, ez a híd oldotta meg a Margitszigettel való kapcsolatot a Sziget (ma Radnóti Miklós) utca és a Lukács fürdő között (**Lásd még: 3. fejezet: 28-29. oldal**). **Bercsek Pétertől** tudjuk, hogy a munkálatoknak a park 36 feketefenyője esett áldozatul. A hidat 1946. január 11-én a jégzajlás súlyosan megrongálta, ezért azt szerkezeti okok miatt ősszel elbontották.

Az elbontott híd helyére épült **Mistéth Endre** tervei alapján a 4 méter széles gyalogos pontonhíd, amit 1946 májusában adtak át a fővárosnak. Ezt az ideiglenes hajóhidat, korabeli népszerű nevén „Mancsi”-t a néphumor nevezte el így, a Margit név becézése alapján. A hídon 8 és 16 óra között lehetett közlekedni és az áthaladóknak igazolniuk kellett személyazonosságukat. A Mancsi híd 1948 augusztusáig, a Margit híd forgalomba való visszahelyezéséig maradt üzemben.

A hídépítésre felhasznált, kivágott fák hagyományörző pótlására 1950 körül került sor. Ezeket a napjainkban kb. 70 éves fenyőket a ferences romok és a piros pados sétány között találhatjuk meg. (**Lásd még: 3. fejezet: 28. o.**)

A háborúban számos fa pusztult el és sérült meg a szigeten, köztük több nevezetes fa is súlyos károkat szenvedett. Emellett abban az időben sok élő, sértetlen fát is kivágtak, így jelentős mennyiségű faanyagot tudtak kitermelni a parkból. A híd építéséhez és más célokra összesen mintegy 60 vagon fát vittek ki a parkból.

Magasságuk: 25-35 m

Törzskörméretük (1 m↑): 194–264 cm

Koruk: Történetük alapján koruk ma legalább 150 évre tehető, így egyben a park legidősebb fenyőfái.

Állapotuk: mint a sziget közel 600 darab feketefenyőjének, állapotuk lassú leromlásban van.

(28.a): Törzskm: (1 m↑): 194 cm - 2017
Gyökérnyak sérült. Törzs magasan felkopaszodott. Kérgé repedt, sérült (a talaj felett 20 cm-re régi sérülés látható). Koronaalap sérült. Koronája torz habitusú.

(28.b): Törzskm: (1 m↑): 209 cm - 2017
Törzs magasan felkopaszodott. Kérgé repedt, sérült. Koronaalap sérült. Korona villásan ágazik el (valószínűleg nagyon régen sudara kettétört).

A Kisfenyvesben él a legvastagabb törzsű feketefenyő (28.d) a Margitszigeten, 2012 (1)

(28.c): Törzskm: (1 m↑): 197 cm - 2017

Gyökérnyak sérült, korhadt. Törzs magasan felkopaszodott (északi oldalán, egy 30 cm Ø-jű és 13 cm mélységű, régebbi sérülés látható), repedt, rajta kisebb korhadások és kéregsérülések. Koronaalap sérült. Korona deformált.

28.a jelzésű fenyő (1)

28.b jelzésű fenyő (1)

28.c jelzésű fenyő (1)

(28.d): Törzskm: (1 m↑): 264 cm - 2017. **Lásd még: függelék: F.28.– 142. oldal**

Az első két ábrán látható, legvastagabb, legmagasabb és egyben a többihez viszonyítva a legjobb állapotú példány. Gyökérnyaka kissé sérült. Törzse nyugati irányban ferde állású, magasan felkopaszodott, kissé sérült. Koronaalap sérült. Korona torz habitusú.

Díszértékük: Látványos példányok, különösen méretük szembetűnő és törzsük szépsége emelkedik ki. Azonban a magasan felkopaszodott fenyők összességében nem igazán dekoratívak.

További egyedek: Lásd **függelék: F.28.– 142. oldal**

29. Két évszázados narancseper - *Maclura pomifera*

Botanikai leírás: Legfeljebb 20 m magasságot elérő fás szárú növény, mely terebélyes, szabálytalan alakú, laza, nem egyenletesen sűrű koronát fejleszt. A fiatal példányok törzse egyenes, az idősebbeké csavarodott, a jellegzetesen sárgás, narancsbarnás színezetű. Barázdás kérge rostosan leváló. Olajbarna ágai tövisesek. A legfeljebb 3 cm hosszú tövisek friss hajtásokon a levélhótljakban pálhatövisként nőnek, később a szárral együtt elfásodnak. Levele egyszerű, ritkán karéjos, vékonyka, tojásdad-lándzsás. 8 cm hosszú virága kétlaki. A kisméretű porzós virágok, négytagú lepelkörrel rendelkeznek, négyporzósak, s a hajtások tövén csüngő fürtvirágzatokat alkotnak. Termővirágai hosszú, vékony bibéjűek, s rövid kocsányokon lógó gömbölyded közös vacokba, ernyőszerű virágzatokba csoportosulnak, melyek a termők bibéinek köszönhetően puha bojtoknak tűnnek. Húsos átermése szabálytalan gömbölyű gyümölcstömeget, termés-ágazatot alkot, mely feltűnő megjelenésű, 10-15 cm átmérőjű, ráncos, citromra vagy narancsra emlékeztető, sárgászöld színű. Terméságazata ugyan nem mérgező, de élvezhetetlen íze miatt emberi fogyasztásra alkalmatlan.

A faj érdekességei: Népies nevei: oszázsnarancs, majomagy, lócitrom, vadnarancs. Egyéb nevei: sárgafa, sárga braziliai fa, fustikfa, fustelfa, fisetfa és Joxylon (gyógyfa).

Felhasználása: fájából az osage (oszázs) nép és más indián törzsek korábban hajóorrokot és más eszközöket készítettek. Ma vasúti talpfákat, kerítésléceket, díszeket és íjat készítenek belőle. Szárazon nagyon jó tűzifa. Fájából sárga festékanyagot is nyernek. Reszelve a gyapjú és pamut festékének használták. Tartalma morin és maclurin. Tejedve bőrgyulladást okozhat. Hosszú ideig mérgezőnek hitt terméséből újabban próbálnak lisztet vagy más élelmiszert készíteni, mindenesetre olyan antioxidánst tartalmaz, ami felhasználható az olajok tartósítására. Olajával ízesítenek bizonyos likőrféléket, levéből szörpöket, üdítőket csinálnak. Főzete a fürdővízbe öntve selymesíti, fiatalítja a bőrt, erős narancs illata nyugtató, stresszoldó hatású.

Megjegyzések: Melegigényes, később kihajtó fa. Száraz homoktalajra is ültethető. A narancseper jó várostűrő. Jól nyírható, sövénynek kiváló. **Fája:** Kemény, sárgás narancsszínű.

A bemutatott fa (29.)

Helyzete: 'Vörös Meteor' (XVI.), - vagy más néven Maclurás tábla. Az 1911-ben épült Hungária Evezős Egylet klubháza és csónakháza helyén működő Vörös Meteor Klubház az 1970-es években üzemelt. Ma leginkább Honvéd Európa Házként ismerhetjük.

A sziget egyik érdekessége az oszázsnarancs a Maclurás táblában, 2011 (1)

A narancseper különleges termése (1)

Innen származik a helyszín egyik elnevezése.

Dendrológiai értéke, története:

A szigeten egyedülálló, kora miatt értékes és történetileg nevezetes fa. A park egyik érdekessége. Az 1890-ből származó irodalmi adatok szerint a szigeten volt „egy nyomorék fácska”²¹, amelynek törzse 1,5 m hosszan a földön feküdt, mivel az 1838-as nagy árvíz idején megdőlt. Egyesek úgy vélték, hogy így azon kevés fák közé tartozott, amelyek túléltek azt a pusztító

áradást, melyben a sziget növényzete szinte teljesen megsemmisült. Elődeink ezért mondták a következőket: „az ültetvények ez időtől veszik kezdetüket”. **Rexa Dezső** egyik könyvében olvashatjuk: „... jött az 1838. emlékezetes árvíz és nem hagy csak kis pontot sem, mit nem nyelt volna el özöne. A sziget ekkor nyert majd egy lábnyi iszaptakarót, a fák kérgét az erőszakosdorta jégtömegek halálosan megsebeztek; a nádor nyárilakának alsó szobái azóta nem heverhetik ki nyirkosságukat; a cédrusnak s egyéb küléghajlati névényeknek itt van pusztulási kezdete...”²⁷ Térjünk ki egy kicsit erre az időszakra... Nos, az előzőkhez hozzá kell tennünk, hogy az említett árvíz ideje alatt elsősorban csak a fiatal telepítésű és a középkorú fák pusztultak el, s bár nyilvánvalóan több százados fát sebeztek halára jégtáblák, mégsem semmisült meg teljesen a park növényzete. **József nádor** első telepítései, illetve a külhoni, egzotikus növények nagy része tényleg megsemmisült. A nádor rózsaligetéből alig maradt meg valami. Mégis, a következő írás szerint az árvíznek jótékony hatása is volt – **Törs Kálmán** így írt az 1838-as árvízről: „...az 1838-ki árvíz idején, melytől házak omlottak, termő mezők lettek sík tengerré, a sziget még akkor sem szenvedett sokat. Ott áll a főhercegi nyári lak falán a márványnyíl, mely a mai napig mutatja, mennyire borította el a szigetet az áradat. De az áradat nem sokat ártott a szigetnek. Sőt használt. Meghordta termő iszappal, gödreit, mélyedéseit betöltötte, segített planirozni a szigetet. Az kezdte meg rajta a nagyobb mérvű mérnöki munkálatokat. Ültetvényei közül csak a gyöngébbeknek ártott, a sziget százados hársai, platánjai, nyárfái megállották szilárdul helyüket...”²¹ Az árvíz utáni helyreállítások **Tost Károly** főkertész vezetésével kezdődtek el.

Különleges formájú törzsrész 2012 (1)

Egyébként 1892-ben is volt egy igen pusztító árvíz, amely megközelítette az 1838-as emlékezetes árvizet. Ekkor két nap, két éjjel ásták az árkokat, építették a gátakat, s e munkálatok közben – **Magyar György** főkertész legnagyobb fájdalmára – óriási károk keletkeztek a parkban és a fákban. Minden igyekezet ellenére a Duna betört a szigetre: „...Ugy csónakáztunk a bársonyos gypsöznyeg felett, zöld fák alatt s diszes épületek közt, akár csak a velencei lagunákon...”²⁷ – olvashatjuk a *Vasárnapi Ujságban*.

Balra a letámaszkodó törzs, északi irányból, 2012 (1)

Már a XX. század elején több idősebb oszás narancs példány is megtalálható volt a parkban, erről számolt be a *Vasárnapi Ujság* két másik, későbbi száma: „A legszebb díszfák egyike a sötétzöld, fényes, nagy levelű *Ozágok narancsa* (*Maclura aurantiaca*), a mely nálunk rendszerint csak bokor, míg itt valóságos fák vannak belőle sajátságos törzsszel és a narancshoz hasonló terméssel. A gyümölcs nagysága a mandarin és a nagy messzinai narancs nagysága között váltakozik és százával terem a fán, de meg nem érik. E szép fának hazája Észak-Amerika Arkansas nevű állama a Red-River mellett, a hol 8-10 méter magasra nő.

A szigeten levő ily fák öt-hat méter magasak l 50 - 2 méteres kerületű törzsszel. A gyümölcsből, ha megvágjuk, fehér tejnedv ömlik ki. Nem valódi narancs ez, mert a *Maclura* tulajdonképpen az eperfák családjába tartozik.”²³

„Termése érdekes, narancshoz hasonló, rendszeren szabályosan gömbölyű, de vannak fák, amelyeken nagyon szabálytalan, csaknem szegletes terméseket is találunk. Értével narancsszínű, leveles, édes ízű. (...) ...Maclura nevét Maclure amerikai természettudóstól kapta, az árjegyzékekben rendszerint *Ozágok narancsa* néven is jegyzik.”⁴⁷

A *Vasárnapi Ujság*ból az utóbb idézett leírások 1905-ben jelentek meg. Ha a beszámolóban említett szigeti „*Ozágok narancsa*” példányokat az 1838-as árvíz után telepítették, akkor 1905-ben életkoruk mindössze 70 év körüli lehetett. Az ilyen korú fák még nem érthették el az előbbiekből említett tekintélyes törzsméreteket. Ezért valószínű, hogy ezeket a fákat is az első telepítések idején ültették. Így azok is átélhették a nagy árvizet, de a 20. század folyamán már mind eltűntek a parkból és a feljegyzések nem említették meg őket. **Lásd még: 2. fejezet: 20. oldal**

A bemutatott fának két törzse van. Az egyik, a földre letámaszkodva a nagy árvíz óta, megdőlve fejlődik. A két évszázados narancseper az őspatán, a Héttestvér és az Aranytölgyek mellett a park legismertebb nevezetes fái közé sorolható. A különleges koros fa egyben a parkrész névadó fája, innen a név: „*Maclurás*” tábla.

Törzskörmérete:

29.b: Törzskörmérete (1,20 m↑): 232 cm.
A villás elágazás két törzse (elágazás felett): 157+138 cm - 2017

29.c: Törzskörmérete (1,30 m↑): 219 cm
A villás elágazás két törzse (elágazás felett): 143+164 cm - 2017. **Lásd még: függelék: F.29.– 143. oldal**

Magassága: 15 m

Kora: **Bercsek Péter** korát 1967-ben 140–150 évre becsülte. Ennek alapján fa 2017-ben 190–200 éves lehet, így a sziget legidősebb fái közé tartozik.

A letámaszkodó törzs látványa a másik oldalról 2012 (1)

Állapota: A fa állapota nem mondható jónak. Gyökérszete a talaj közelében- és gyökérnyaka sérült, korhadt. Törzse több helyen repedt, korhadt. A nyugati irányban álló törzse odvas. A törzse felületén sérülések és elváltozások láthatóak. A koronaalap sérült, korhadt. Koronája csonkolt, fajra nem jellemző, torz alakú, meglehetősen gyér. Vázágain sérülések nyomai figyelhető meg.

2010-ben a fának csúshajtásai – különösen a megdőlt, letámaszkodott farészé (**29.c**) –, több méter hosszúságban jelentősen visszazáradtak.

A nevezetes narancseper déli irányból, 2011 (1)

2011 októberében a Főkert faápoló szakemberei koronaápolási munkákat végeztek az idős fán. Csúshajtásait ekkor radikálisan visszavágták.

Díszértéke: A fa szerencsére a visszavágások óta a fa nem száradt tovább. Így még remélhetőleg hosszú ideig gyönyörködhetünk a sok viszontagságot megélt famatuzsálemben, megdőlt törzsében, érdekes törzsvonaláiban, narancsbarna színű repedezett kérgében, egyedi és bizarr ágrendszerében.

További egyedek: Lásd *függelék: F.29.– 143. oldal*

30. Főúti fasormaradvány - *Platanus x acerifolia*

Botanikai leírás: Lásd a 17. nevezetes fa leírását - 69. oldal

A bemutatott fasor (30.)

Helyszíne: Tost Károly sétány – a mai főút – mellett, a Felnőtt játszótér (XVII.) (30.b–m), valamint egy bemutatott példány (30.a) a Szikvíz táblában.

Dendrológiai értéke, története: Az Ásványvíz üzem (1 fa) és az egykori Felnőtt játszótér (12 fa) területén húzódó északdéli irányú kettős fasor, amely az egykori főutat szegélyező két fasor maradványa. Ezek a fák ezért történetileg nevezetes fák. Azóta a szigeti főút odébb került pár méterrel és így az említett fák beleolvadtak a már többször átépített park mai képébe. E fasornak köszönhetően azonban, ma is jól követhető az egykori út nyomvonala, ahol a híres lóvasút is közlekedett 1869–1928 között. A fasort valamikor a sziget 1886-os, tervszerű parkosítása idején telepítették. Ebből az időszakból származik a park legtöbb idősebb fája is. A főutat kísérő régi fasor további egyedeit a bemutatott csoporttól déli irányba, lefelé, nagyjából az uszoda buszmegállóig, nagyobb hézagokkal, még felfedezhetjük. Ezek a fák egy képzeletbeli vonalban vannak az itt bemutatott platánfasor tagjaival.

Törzskörmérete (1m↑): 224-371 cm - 2017

Magassága: 20-32 méter

Kora: 120 év körüli

Magassága; törzskörmérete (1 m↑); állapota:

(30.a): 284 cm; 25 m ↑; Gyökérnyaka sérült. Törzse hajlott, csavarodott. Kérgé sérült. Koronaalapja ép. Vázágain sérülések nyomai tapasztalható.

(30.b): 310 cm; 24 m ↑; Gyökérnyaka sérült. Törzse hajlott. Kérgé sérült, rajta rákos elváltozás látható. Koronája csonkolt, torz habitusú. Vázágain sérülések, korhadások, odvasodások észlelhetők.

(30.c): 224 cm; 20 m ↑; Gyökérnyaka sérült. Kérgé kissé sérült. Koronaalapja sérült. Koronája torz habitusú. Vázágai között korhadások, odvasodások figyelhetők meg.

(30.d): 371 cm; 25 m ↑; Gyökérnyaka sérült. A fa több évtizede ránőtt egy játszótéri köelemre, mivel 2007-ig játszótér volt az érintett területen. Ezt az elemet a parkrész átalakításakor ugyan eltávolították, de a fa törzsén az elem nyoma feltehetően, örökre látható lesz. A törzsén rákos elváltozások és nagy sebek, odvasodások, láthatóak, amelyek nagyrészt a régebbi oldalágak eltávolításából erednek. Koronaalapja és vázágai részben sérültek, korhadtak, odvasak. A fán 2016-ban a szakemberek odúkezelést végeztek. Koronája torz alakú.

(30.e): 303 cm; 29 m ↑; Gyökérnyaka sérült, kissé korhadt. Törzsén korhadás és rongálás nyomai látható. Koronaalapja és vázágai részben sérültek, korhadás nyomaival.

(30.f): 236 cm; 20 m ↑; A gyökérnyak bordásan terpeszes. Kérgé sérült és rongált. Koronája torz alakú. Vázágai részben sérültek, korhadás nyomaival.

(30.g): 330 cm; 25 m ↑; Gyökérnyaka sérült. A törzs hajlott, repedt, korhadt, odvas. Kérgé sérült, rongált. Koronaalapja sérült, korhadt, odvas. Vázágaiban odvas részek figyelhetők meg.

(30.h): 350 cm; 32 m ↑; Gyökérnyaka sérült. Kérgé sérült, rajta rákos elváltozás látható. Koronaalapja sérült, korhadt, odvas. Egyik vázága sérült, hosszanti irányú, széles repedés van rajta.

(30.i): 311 cm; 22 m ↑; Ferde állású. Törzse hajlott. Kérgé sérült, rongált. Koronája torz alakú. Vázágai részben sérültek, odvasak.

(30.j): 251 cm; 20 m ↑; Ferde állású. Törzse hajlott, felületén rákos elváltozások. Villás elágazású koronáját 2016-ban ifjították, ezért az, féloldalas és rendkívül gyér. Vázágain sérülések, korhadások nyomai vehető észre.

(30.k): 252 cm; 28 m ↑; Terpeszes gyökérnyaka sérült. Törzse repedt, odvas, kéregsérülés és rákos elváltozás látható felületén. Vázágai részben sérültek, korhadtak és odvasak.

(30.l): 327 cm; 29 m ↑; Törzsén kis kéregsérülés és rongálás figyelhető meg. Koronaalapja és vázága sérült, utóbbin 15 cm repedés látható.

(30.m): 317 cm; 23 m ↑; Bordásan terpeszes gyökérnyaka sérült. A törzse hajlott, felületén kéregsérülés és rákos elváltozás tapasztalható. Vázágai részben sérültek és korhadtak. **Lásd még: függelék: F.30. – 143. oldal**

Díszértékük: Szépségük igazán egységes fasorként mutatkozik meg. Egyenként nézve alakjuk egyáltalán nem mondható szabályosnak, mivel sok éven keresztül az egykori főút vonalához lettek alakítva. Egyik-másik nevezetes platán ferde állású törzset, illetve felnyurgult, deformált koronát nevelt.

Az (i) – jelzésű fa, 2012 (1)

Az egykori főutat kísérő két nevezetes platánfasor részlete 2012 (1)

A *h* jelzésű fa sérült vázága, 2016 (1)

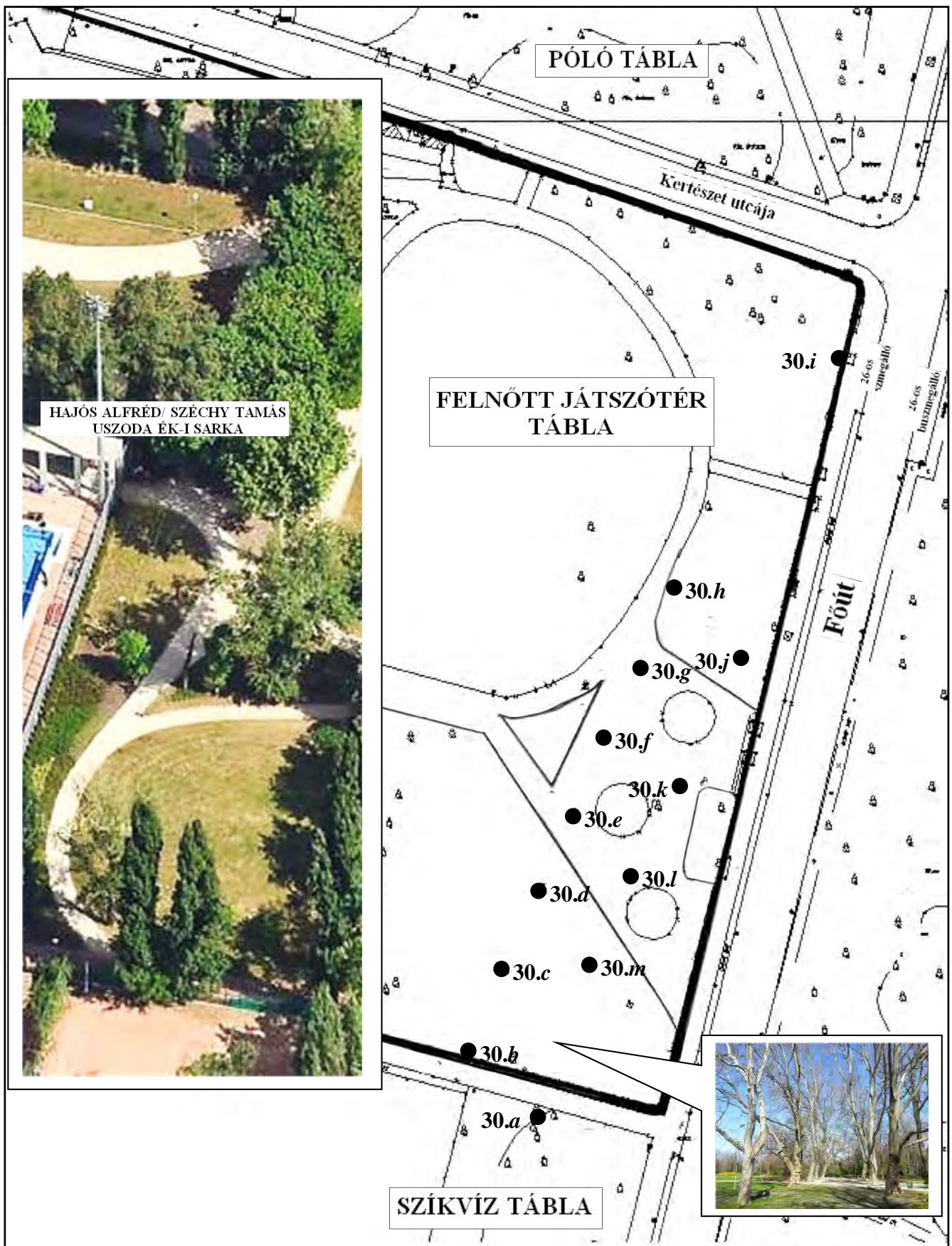

A *d* jelzésű fa, 2012 (1)

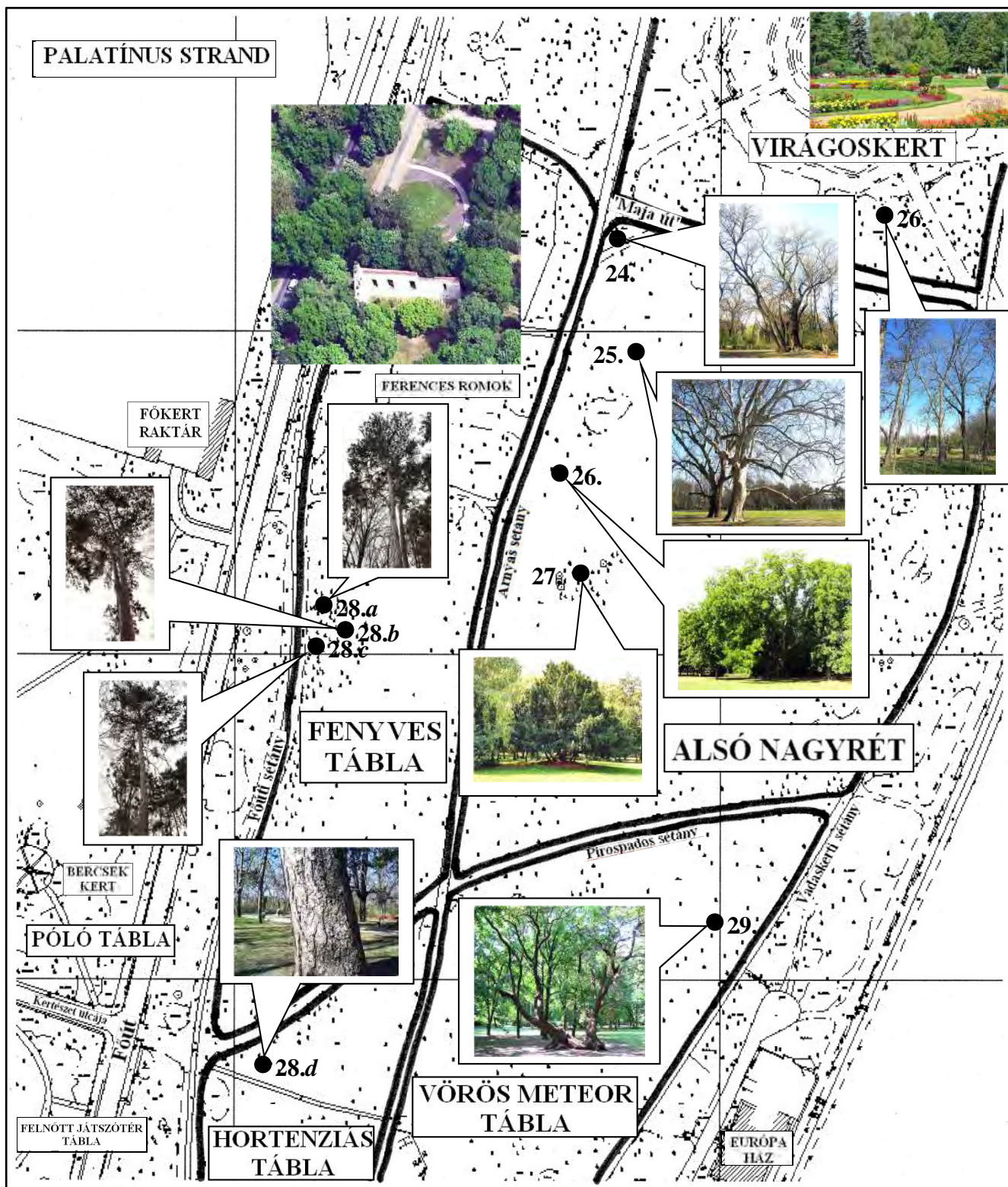
A *d* jelzésű fa lekezelt oduja közelről, 2016 (1)

A volt Felnőtt játszótér és környéke (XVII.)

30.a - 30.m – A két *Platanus x acerifolia* fasor elhelyezkedése

**A Virágoskert és az Európa Ház közötti terület
/Virágoskert (XII.), Fenyves tábla (XIII.), Alsó Nagyrét (XIV.), Hortenziás tábla (XV.) északi
része a Nagy hárs tábla, Vörös Meteor tábla (XVI.)/**

24.	–	<i>Sophora japonica</i>	28.a - 28.d	–	<i>Pinus nigra</i>
25.	–	<i>Platanus x acerifolia</i>	29.	–	<i>Maclura pomifera</i>
26.	–	<i>Juglans nigra</i>			
27.	–	<i>Taxus baccata</i>			

31. Kanadai vasfa - *Gymnocladus dioicus* (*G. canadensis*)

Botanikai leírás: 20–25 m magas, laza koronájú fa, gyéren elágazó vastos ágain és törzsén szürkésbarna, durván repedezett, felkunkorodó szélű kéregcserepekkel. Rügyei rejtettek. Vesszői vastagok, barnás- vagy kékeszürkésen hamvasak. Igen nagy, 30–80 cm-es levelein a levélszárnyak száma 3–7 pár, mindegyiken 6–14 levélkével, melyek 5–8 cm hosszúak, tojásdad-elliptikusak, kihajtáskor rózsaszínes árnyalatúak, kopaszok, legfeljebb fiatalon a fonákon kissé szőrösek. Zöldesfehér, jelentéktelen, kétlaki virágai 20–25 cm hosszú, végálló bugákban júniusban nyílnak. A szirmok 1–1,2 cm hosszúak, szőrösek. 10–20 cm-es, éretten felnyíló termése lapos, bőrszerű, kemény, vörösbarna, lecsüngő hüvely. Magja kavicsformájú és igen kemény.

A faj érdekessége: Az USA keleti részén honos. Európában 1748 óta telepítik parkokba. Gyökérsarjai a szülő példánytól nagy távolságra (akár 20 m-re) is megjelenhetnek. Az amerikai vasfa a magburkok keménységét tekintve, első helyen áll, ezért legalább kétszer is le kell forrázni. Majd három napig áztatni kell, hogy az előcsírázáson essen át. Az így leforrázott és áztatott mag is sokszor megcsal bennünket, s csak egy-két év múlva kel ki. Kérge szappantartalmú, hazájában mosnak vele, ezért szappanfának is hívják. Jókora bab nagyságú magjait az első kivándorlók gyarmati

A nevezetes vasfa, 2012 nyarán (1)

A bemutatott fa 2012 koratavasán, még az ifjítás előtt (1)

időkben a kávé helyett pörköelve fogyasztották, vagyis jó kávépótló, ezért is nevezik angolul „Kentucky-kávéfának”, vagy „kávébabnak”. **Krúdy Gyula** a vassáról, *Szent Margit* című kisregényében a következőket írja: „E fa lehullott kérgével éppen olyan jól lehet ruhát mosni, mint a legfinomabb szappannal. Ám ha a kávétok van fogyatékán, akkor is segít a vasfa. A leveleiből könnyűszerrel lehet kávéfőzni, mely éppen olyan ízletes, mint a valódi kávé.”²⁸

Megjegyzés: Meglehetősen lassú növekedésű, melegigényes, későn kihajtó fa. Félárnyékban is tenyészik. Metszésre, csonkolásra sarjadzik.

Ez a fa hazánk területén nagyon nehezen szerezhető be, mivel a faiskolák nem igen termesztik. Inkább néhány csomagküldő szolgálat révén juthatunk hozzá.

Fája: világosbarna színű, nagyon kemény, nehéz, tömör és szívós. Sűrűsége 1 g/cm³ felett van, így a vízben elsüllyed. (A világ legnehezebb fájú növénye egy trópusi fa, a Guajak fa (*Guaiacum officinale*), sűrűsége 1,37 g/cm³.)

A vasfa kérge (1)

Gymnocladus dioicus hüvelytermése (1)

A vasfa magja (1)

A bemutatott fa (31.)

Helyzete: Hortenziás tábla (XV.) Régen ezen a területen több hortenziaágy volt, innen az elnevezés.

Dendrológiai értéke, története: A bemutatott fát még **József főherceg** idejében ültették.

József nádor (1776–1847) és 1867-től nyomdokaiba lépő fia, **József főherceg** (1872–1962) neves botanikusok is voltak. Rajongó flóraszeretetüket bizonyítja, hogy az 1810-es évektől kezdve, kb. 320 olyan új fajt hoztak az országra, amelyek korábban ismeretlenek voltak hazánkban. Mindketten nagy örömmel kertészkedtek birtokaikon. A nádor hatezernél több növényt ismert úgy, hogy azok latin nevét és rendszertani besorolását is tudta. **József főherceg** nemcsak alcsúti birtokán, hanem fiúmei palotája kertjében is számos – részben saját maga által nemesített – növényritkaságot nevelt. Ezekkel kapcsolatos eredményeiről Európa szerte elismert tudósként jó néhány tanulmányt, szakkönyvet adott ki. Gyakran dolgozott a kastélyának parkjában. Ilyen alkalmakkor többször megesett, hogy a – mindenki számára nyitva álló – kertet megtekinteni kívánó idegenek az általuk fel nem ismert, egyszerű ruházatban kertészkedő főherceget kérték meg arra, hogy mutassa be a parkot. A szakszerű „idegenvezetésért” kapott aprópénzt dolgozószobájában egy tálban őrizte **József főherceg**. **József nádornak** több kedvenc fája volt, azok között volt a vasfa is, amelyet különösen szeretett, ezért több példányt hozatott a parkba. Az egyik ilyen szép, idősebb margitszigeti példányt említi meg egy leírás:

Az ifjított, öreg vasfa példány 2016 (1)

„...Nem messze van ehhez egy gyönyörű Vasfa (*Gymnoladus canadensis*) akáczra emlékeztető leveleivel, mely fának az a tulajdonsága, hogy csak úgy száz éves kora körül kezd el virágzni. Ez pedig már javában virágzik s gyümölcsöket is hoz.”¹⁴

Krúdy Gyula legendája szerint, a szenvedélyes kertész, a nádor – akit korának legjelesebb botanikusai közé soroltak – szorgalmas gondossággal vigyázott a szigeti vasfára. „*Máriási Ilona akkor találkozott József nádorral, midőn a legkedvesebb munkájával: a vasfa megtisztításával volt elfoglalva. (...) A nádorispán kezében hosszú féregtisztító pózna volt, és annyira elmerült munkájában, hogy darab ideig észre sem vette a leánykát, aki csendes, illedelmesen nézte a nádor munkálkodását...*”²⁸ – olvashatjuk az író kisregényében.

A bemutatott fa mintegy 4 m-es magasságban ketté ágazik, így egy villás elágazású fa. A többi szigeti vasfa közül, ez a leghatalmasabb, és a törzse ennek a legvastagabb.

Törzskörmérete (1 m \uparrow): 319 cm - 2017. **Lásd még: függelék: F.31. – 144. oldal**

Magassága: 26 m

Kora: 140 év körüli

Állapota: Rossz. Tetőtől-talpig, több helyen sérült, korhadt, odvasodó és meglehetősen ritkás koronájú, koros fa. A törzs 5 méteres magasságában, egy régen eltávolított idős vázág alapjának bekorhadása látható. Az így keletkezett odú már 45 cm átmérőjű. Törzséből 15 méteres magasságból korhadékvíz szivárog le a talajba. A fa 2015-ben erős ifjításon esett át.

Díszértéke: Alacsony. Napjainkban, gyér és erősen csonkolt koronája miatt már nem mutatós fa.

További egyedek: **Lásd függelék: F.31.– 144. oldal**

A odvas sebből a törzsen a talajfelé szivárgó korhadékvíz, 2016 (1)

A fent említett bekorhadás, 2016 (1)

A nevezetes kanadai vasfa a Hortenziás táblában, 2017 (1)

32. Vastagtörzsű vadgesztenye - *Aesculus hippocastanum*

Botanikai leírás: Lásd a 7. nevezetes fa leírását - 52. oldal

A faj érdekességei: A növény termése, levele és virágja mérgező. Gyógyászati célokra a fa magját, virágját, kérgét és levelét felhasználják. Hatóanyagai triterpén glikozidok (eszcin, szaponin), cseranyagok, flavon-glikozidok.

A sérült vázágú vadgesztenye az 1960-as években (2)

Felhasználása: A vadgesztenye az aranyér, a vénás- és hajszalér keringési elégtelenség (visszeres lábszár-fekély, zúzódások, ödémás elváltozások) kezelésére ajánlott érerősítő. Összehúzó, gyulladásgátló, és az UV sugarakat elnyelve bőrvédő hatású. Eszkulin tartalma miatt a fényvédő krémek, napolajok alkotó része. A homeopátiában aranyérre, májműködési zavarokra ajánlják, a népi gyógyászatban a magvakat nyersen lereszelve vagy szárítva és porrá őrölve hasmenések megszüntetésére használják. Reuma ellen, a fájó testrészek bedörzsölésére nemcsak a termések szeszes kivonatait, hanem a szeszen áztatott virágokat és azok kivonatait is alkalmazzák. Gyógyfürdőknek is megfelel. Leveléből teát is főznek.

A bemutatott fa (32.)

Helyzete: Rendőrségi tábla (XVIII.), a Vadaskerti sétány mellett, a kis pihenőnél. A sziget rendőrségi épülete régen a Casino északnyugati sarkánál állt. Innen származik a tábla elnevezése. A vadgesztenye körüli kis pihenőben a 80-as évekig óriás sakktábla üzemelt, de utána már nem használták, mert bábúinak őrzése megoldhatatlanná vált.

Dendrológiai értéke, története: A nádori nyaraló és környékének kialakításával egyidejűleg, a sziget déli részén is megkezdődött a park fejlesztése. 1811-re az egykori johannita vár helyén (a mai Casino területe) – feltehetően az alapfalak felhasználásával – majorság létesült, s ugyanitt kertészlak is épült. Két-három évtizeddel ez után a további parkkialakítások során, innen néhány lépésnyire telepítették társaival együtt a bemutatott vadgesztenyefát is. Később a majorság helyén előbb a szigetfelügyelő háza, majd 1867-ben az Alsószigeti Nagyvendéglő és egy táncterem épült. **Törs Kálmán**, 1872-ben így ír e környék fáiról: „Itt kezdenek feltünni a sziget hatalmas fáit, melyek évszázadokra emlékeztetnek. A terebélyes hársak, a sűrű lombozatu gesztenyék, a nyárfák tömérdek nemei, a sudár jegenyék, a nagylevelű platánok, az ezüst törzsű topolyák...”²⁹

A vadgesztenye az 1980-as években (2)

Az idős, viharvert szigeti famatuzsálem, 2011 (1)

A fa már jelentősen ifjított fa, 2012 tavaszán (1)

A fa koronaalapjának bekorhadása és hosszirányú repedése, 2012 (1)

A múlt század első éveiben a területen nagyon sok, hatalmas vadgesztenyefa díszlett, köztük több 300 cm-es törzskerületű példánnyal. A bokrétafák manapság is nagy számban fordulnak elő a szigeten és a platánok mellett, itt mindig az egyik legjellemzőbb hatalmas parkfáknak számítanak. Sétáink alkalmával a faj mintegy 280 példányával találkozhatunk, amelyek között több időskorú, hatalmas, 25–30 m magas is fa található. Azonban ez a nevezetes fa közülük a legvastagabb törzsű. Országos szinten a *Magyarországi faóriások és famatuzsálemek* (<http://oregfak.emk.nyme.hu>) adatbázisa alapján a negyedik, fővárosi szinten pedig az első helyen áll, tehát Budapest legvastagabb törzsű vadgesztenyéje!

Az öreg vadgesztenye csonkolt vázágai, 2016 tavaszán (1)

Díszértéke: Alacsony.

Ez a faj eredetileg virágzókor igen nagy díszértékűnek számít. Ha az aknázómoly elleni védekezés sikeresnek bizonyul, sötétzöld, feltörő növekedésű lombkoronája ősszel páratlan pompába borul. E fák a park legnagyobb látványosságai közé tartoznak.

S bár ez a famatuzsálem minden bizonnyal az 1872-ben megemlített „*sűrű lombozatu gesztenyék*” között volt, mára már örökre elvesztette egykoron megkapóan szép, szabályos és sűrű lombkoronáját. Az idős fa rendkívül gyér lombozata nem igazán mutatós. Így még legfeljebb néhány évig, csak a történelmet idéző, különösen vastag törzsében gyönyörködhetünk.

További egyedek: Lásd *függelék: F.7. – 130-131. oldal*

Törzskörmérete (1 m↑): 552 cm - 2017. **Lásd még: függelék:**

F.32. – 144. oldal

Magassága: 15 m

Kora: 190 év körüli

Állapota: Egykor ezt a fát a sziget két legszebb gesztenyéje között említették (a másik a Nagyszálló melletti Szanatórium kert közepén áll - lásd: **7. nevezetes fa – 53-54. oldal**). A fa állapota már évtizedek óta leromlóban van. Már egy 1960-as évekbeli fotón is jól látszanak visszavágott vázágai. A nyolcvanas évekre koronája már jelentősen megritkult, de a fa magassága még elérte a 32 métert. A megbetegedett, évtizedek óta odvasodó fa kitetté vált az időjárási viszonyoknak. A 2006-os nagy viharok súlyos károkat okoztak fantasztikus koronájában, amely talán ekkor vesztette el örökre szabályos formáját.

Az évtizedek alatt többször visszavágott és csonkolt fa gyökérnyaka sérült és korhadt. A gyökérnyaka bordásan terpeszes. Törzse hosszirányban repedezett, előrehaladottan károsult. Testét farontó taplógombák károsítják. Koronaalapja korhadt, odvas. Vázágain több, mélyen bekorhadt seb figyelhető meg, amelyeket a madarak tovább bontottak, illetve a kártevők már tovább pusztítottak. 2008 után a fa jelentős könnyítő visszavágáson esett át. Ekkor eltávolították száraz vázágait. 2012 júliusában egy kisebb vihar alkalmával az egyik hatalmas vázága tőből letört és nyílt seb keletkezett a fa odvas korona-alapján. 2015-ben balesetvédelmi okokból vázágait 1/3-ra visszafíjtották. Állapota gyorsan romlik és napjainkra meglehetősen rossznak mondható. Megmaradt három vázágából 2017-ben egy elhalóban van.

A fa koronaalapja, a 2012-ben letört vázág odvas helye, 2016 (1)

A közel két évszázados, vastagtörzsű vadgesztenye a Rendőrségi táblában, 2017 nyarán (1)

33. A sziget legmagasabb platánfája - *Platanus x acerifolia*

Botanikai leírás: Lásd a 17. nevezetes fa leírását - 69. oldal

Megjegyzés: A platánfa másik elnevezése: boglárfa.

A bemutatott fa (33.)

Helyzete: Rendőrségi tábla (XVIII.), a Casino északi oldalánál.

Dendrológiai értéke: Ezt a hatalmas termetű, terebélyes koronájú fát a sziget legmagasabb platánfájának tartották elődeink. Ez több feljegyzésben is olvasható. Ha nem is a legmagasabb, de mindenképpen egy igen tekintélyes méretű, kiemelkedően szép habitusú famatuzsálem.

Törzskörmérete (1 m↑): 619 cm - 2017

Lásd még: függelék: F.33.– 145. oldal

Magassága: 35 m

Legnagyobb lombkorona átmérő: 40 m

Kora: 185 év körüli

Állapota: Talpas gyökérnyaka sérült. Törzsén és koronaalapján bekorhadt sebek, oduk láthatóak. Vázágain hosszirányú repedések, sebek, üregek helyezkednek el. 2016 nyarán a Főkert munkatársai elvégezték a fán szükséges beavatkozásokat. Ekkor faszésmész-eljárással lekezelték a fa odvas részeit és odúzáró rovarhálóval zárták le a nagy üregek bejáratait.

Platanus x acerifolia a Casino északi oldalánál, 2012 (1)

Üreg egy vázágon, 2012 (1)

Bekorhadt seb a törzsön, 2012 (1)

Odúzáró rovarhálóval lefedett nyílások a fatesten, 2016 (3, 1)

A fa koronaalapja, 2016 (1)

Díszértéke: Jelentős. Kisebb-nagyobb szépséghibáival együtt, rendkívül dekoratív fa.

További egyedek: Lásd függelék: F.17.– 136-137. oldal

34. Tarka levelű platán - *Platanus x acerifolia* 'Suttneri'

Botanikai leírás: Nyugat Európában gyakoribb, de hazánkban nagyon ritka előfordulású fafajta. Közepes termetű, különleges levélszínezetű. A levelei nagyon változatosak lehetnek: márványozottak (pöttyösek, vagy foltosak), világoszöldes-krémszínűek, sárgásfehér-tarka színűek.

Megjegyzés: A platánnak ezt a fajtáját, egyes szakirodalmak *Platanus x acerifolia* 'Argenteovariegata'-ként is említik. Az itt bemutatott fa fajtanévének meghatározása **Bercsek Péter** 1967-es munkája a *Budapest dendrológiai értékei*¹ alapján történt. Ezt a fajtát a szakirodalom eredetileg fehér-tarka levelű faként írta le. Ez a szigeti példány azonban inkább sárga-tarka levelű.

A bemutatott fa (34.)

Helyzete: A régi Casino épülete előtt, a főút melletti táblában (XIX). A nagy múltú Alsószigeti Nagyvendéglőt 1936-tól nevezik Casinonak, a helyszín ma Holdudvar néven ismeretes. Az épület főbejáratával szemben helyezkedik el a fa.

Dendrológiai értéke, története: Ezt a területen egyedülálló, tarka levelű platánfát több a szigetről íródott könyvben a különösen ritka fák közé sorolták. Az egyik ilyen leírásban, mint a park egyetlen „tarka levelű boglárófáját” említették meg. A fa származása ismeretlen. **Bercsek Péter**, 1967-ben az ekkor még jó állapotú fát így említi leírásában: „Fehér tarka levelű platán. Egy idős, nagy fa áll a margitszigeti Kaszinó előtt...”³⁰

Már nagyon régen is díszlett egy ilyen fa a szigeten.

Rapaics Raymund *Magyar kertek* című munkájában³¹ egy legendáról beszél, miszerint volt egyszer a parkban egy ún. „Hét testvér platán”. Ez a fa a keleti platán tarka levelű változatának egyik szép példánya volt, amelyet maga **József nádor** hozott Olaszországból, és ültette el 1828-ban a margitszigeti kertjébe, úgy ahogy néhány másikat az alcsúti kertjébe. „...A szigeti fiatal fa hamarosan megerősödött, de az 1838-as árvíz idején a jégzajlás derékban kettétörte. Tost Károly igyekezett a fát megmenteni, de a nádor tőben vágta le mire az, hét ágat hajtott, ezért József nádor elnevezte a bujukkerei híres platán nyomán Héttestvérnek. Nagyon szerette ezt a fát, s mikor átkelt a szigetre, ez alatt szeretett üldögni, s ez alatt tanácskozott kertészével is. A Héttestvért 1882-ben villám sújtotta, ezután három nagy ágát kellett levágni, végül korunkban a fa teljesen elpusztult...”³¹

A fentebb említett alcsúti példányok viszont ma már szép famatuzsálemeké magasodtak...

Krúdy Gyula is látta ezt a fát és *Hét Vezérek fájaként* megörökítette *Szent Margit* című kisregényében. E fáról többet még **22. nevezetes fa – 78-79. oldal** leírásánál találhatunk. Továbbá **lásd még: 3. fejezet: 26-27. oldal**, illetve a **függelék F.22.– 139. oldal**

A különleges fa levelei, lombfakadás után (1)

Platanus x acerifolia 'Suttneri' idősebb levele (1)

Törzskörmérete (1 m↑): 401 cm - 2017. **Lásd még: függelék: F.34.– 145. oldal**

Magassága: 16 m

Legnagyobb lombkorona átmérője: 15 m

Kora: 135 év körüli

Állapota: Rossz. Gyökérzete és gyökérnyaka sérült, odvas. A fa tövén gyakran láthatunk farontó gombákat (pl. *Ganoderma*). Repedt törzsén és vázágain komoly sérülések, odvasodások figyelhetők meg. Koronaalapja bekorhadt. Egyik vázága elhalóban van. A beteg fa az idők folyamán többször vissza lett vágva. 2012 tavaszán a Főkert faápoló szakemberei elvégezték a szükséges faápolási beavatkozásokat. Ekkor a fa négy vázágából egyet kiindulásig visszavágtak, mivel az tövig elszáradt. A fa egy másik, igen hosszan hasadt és száradó vázágát pedig visszaifjították. Ennek hatására a fa kielégítően fejlődött, illetve új hajtásokat nevelt.

Tarka levelű platán a Casino előtt, 2011 (1)

Az igen rossz állapotú fa súlyos koronaalap betegsége, a 2012-es ifjítás után (1)

A megnövekedett lombtömeg veszélyeztette a fa egyensúlyi helyzetét. Ezért 2016-ban statikai állapotának javítására erős visszavágáson esett át. Ekkor a szakemberek elvégezték a szükséges odú-kezeléseket is. Napjainkra csonkolt vázágai miatt koronája meglehetősen ritkás és féloldalas lett. Összességében a fa állapota előrehaladottan leromlóban van.

A bemutatott faritkaság a 2012-ben történt ifjítás után (1)

Az elhalóban lévő vázág, 2013 (1)

A tarka levelű platán 2016-os visszavágása után (1)

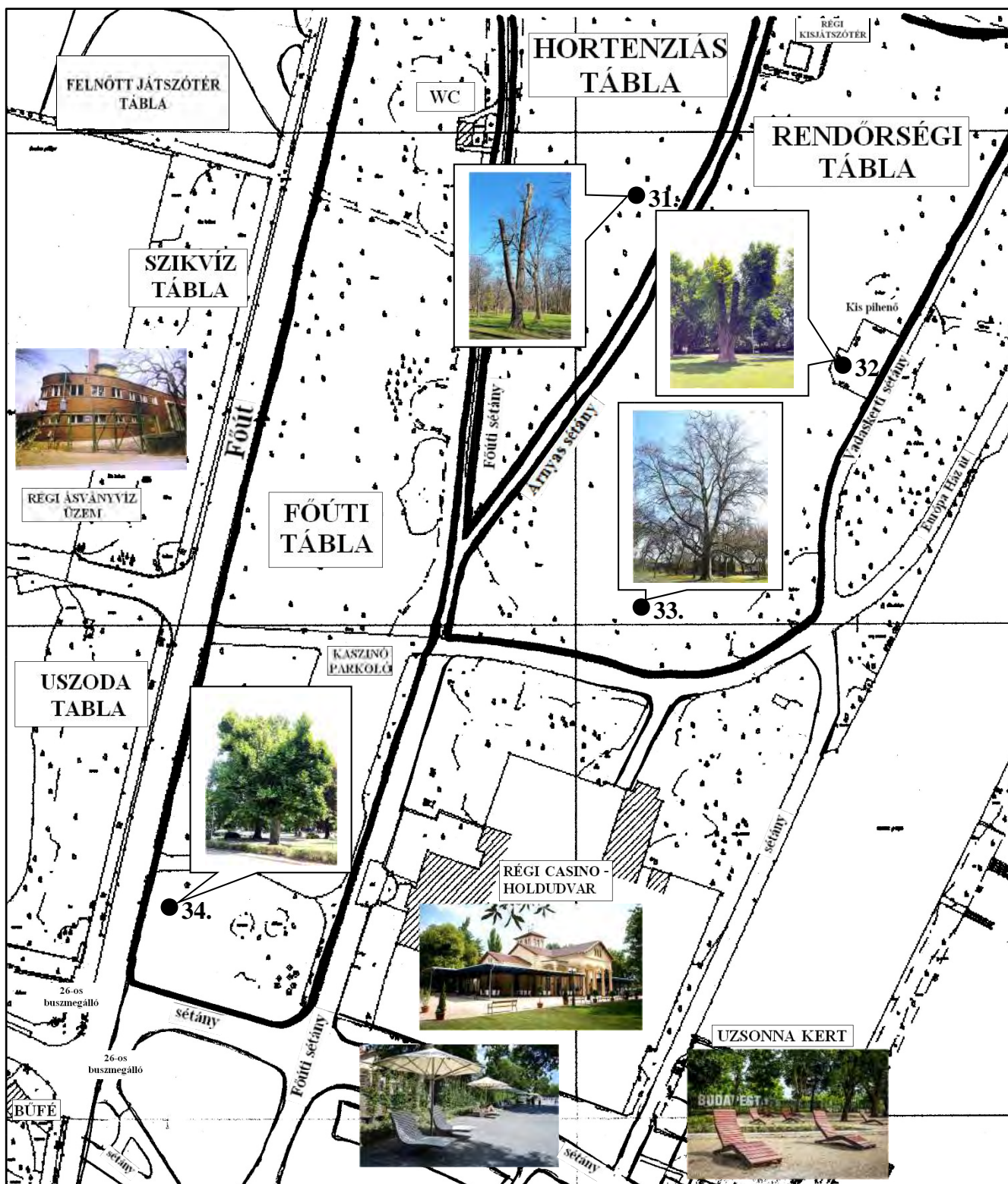
Díszértéke: Díszértéke alacsony. A fa örökre elvesztette szép koronaalakját.

További egyedek: Lásd *függelék: F.34.– 145. oldal*

A nevezetes tarka levelú platán, 2017 (1)

Hortenziás tábla (XV.), Rendőrségi tábla (XVIII.), Főúti tábla (XIX.)

31. –	<i>Gymnocladus dioicus</i>	33. –	<i>Platanus x acerifolia</i>
32. –	<i>Aesculus hippocastanum</i>	34. –	<i>Platanus x acerifolia</i> 'Suttneri'

35. Alacsonyan elágazó platánok - *Platanus x acerifolia*

Botanikai leírás: Lásd a 17. nevezetes fa leírását - 69. oldal

A bemutatott fák (35.a-e)

Helyzete: A Szökőkúti táblában található (XX.). A terület névadó építménye – a szökőkút 1962-ben létesült. Első nagyobb felújítása 2002-re esett. A 2013-as felújításkor egy nagyobb átalakításon ment keresztül, ekkor a környezetének átépítése is megtörtént. A 400 köbméter vizet tartalmazó, 35 méter átmérőjű medencéjével és több mint ezer négyzetméteres vízfelületével Európában az egyik legnagyobb szökőkútnak számít.

A sérült platánok az 1960-as években, 15-20 éves „új” törzseikkel (2)

Mivel az egyes fák gyökérzetének a sérülések előtt hatalmas koronát kellett ellátnia életerővel, így a visszavágást követően az újrachajtott, fejlődő törzseiket és koronájukat viszonylag gyorsan – mintegy 70 év alatt ki tudták fejleszteni a mai nagyságúvá. Ezeket a nevezetes fákat **Pósfai György Magyarország legnagyobb fái** című munkájában „alacsonyan szétágazó” platánfákként említi meg.

Az 1970-es évektől a fák alatt lomblevelű örökzöldek éltek. Ezt az időszakot így idézi fel **dr. Debreczy Zsolt** az 1988-ban a szigetről írt tanulmányában: „...Ami szép, és talán a Sziget legszebb összehatású részlete az a nagy, 3 tőből 14 felé ágazó platán csoport, babérmeggy (*Laurocerasus officinalis* 'Latifolia') és babérsom (*Aucuba japonica*) és dérbabér (*Skimmia japonica*) alátelepítéssel.”³⁴

Dr. Debreczy Zsolt által említett platánfák az 1980-as években (5)

A platánok a 70-es években (6.2)

Törzskörméretük ($\leq 1,3$ m↑):

(35.a): 637 cm - 2010 – Szél Győző (Dendrománia).

(35.b): nincs adat.

(35.c): 660 cm - 2010 – Szél Győző (Dendrománia).

(35.d): 664 cm - 2014 – Szél Győző (Dendrománia).

(35.e): nincs adat.

(35.f): nincs adat. A csoport legfiatalabb egyede.

Lásd még: függelék: F.35.– 145. oldal

Magasságuk: kb. 35 méter.

Koruk: A legvastagabb törzsű példányok életkora 190 évre is tehető.

A c jelzésű példány koronaalapi bekorhadása, 2009 (1)

A nevezetes facsoport délnyugati irányból, 2015 (8)

A szökőkút 2013-as felújításakor az aljnövényzet felszámolásra került és a medence délnyugati szegletében lévő platáncsoport alatt nagyvonalú pihenőhely épült. A fák nyújtotta kellemes árnyékból a nagyközönség számára csodálatos kilátás tárul a szökőkútra. A fák megközelíthetősége és a gyökereik védelme érdekében lépcsőzetesen emelkedő kompozit fapalló burkolatot létesítettek. A csapadékvízgyűjtő folyókák vizét is a burkolat alá vezették, hogy a fák minél több vízhez juthassanak.

A szökőkút melletti különleges alakú platánok, 2016 (1)

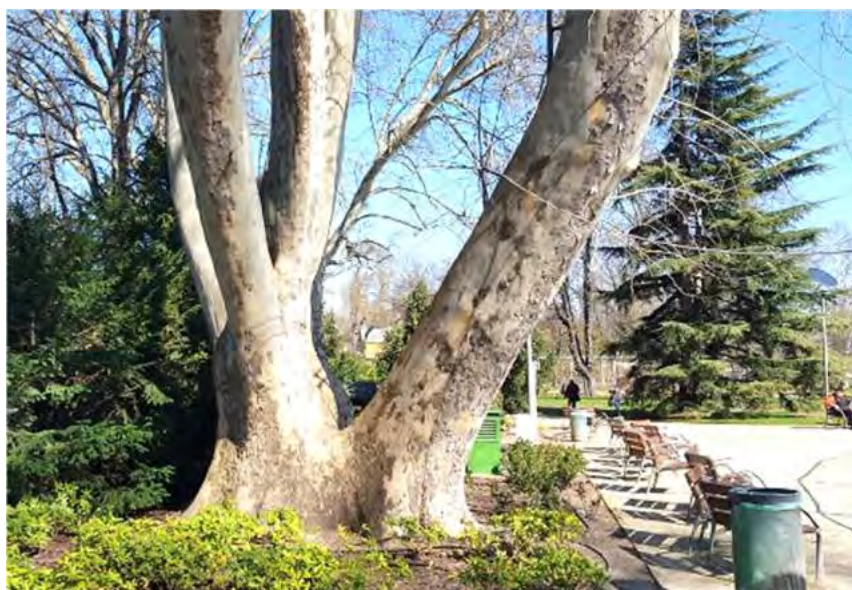
Állapotuk: A szokványos, kisebb faápolási munkákon kívül a facsoport tagjain az elmúlt két évtizedben nem voltak nagyobb beavatkozások. 2013-ban, a Szökőkút felújításakor az *e* jelzésű fának egyik vékonyabb vázágát el kellett távolítani.

Az egyes fák koronaalapján és vázágain sérülések, kéreglevél-lások, kisebb-nagyobb bekorhadások láthatóak. Ezen kívül pl. a *c* jelzésű példány esetében, a koronaalapban mélyebb odvasodás is tapasztalható.

Díszértékük: Kimagasló.

További egyedek: Lásd

függelék: F.17.– 136-137. oldal

A szökőkút melletti *d* jelzésű platán, 2016 (1)

A fotó bal oldalán látható az *f* jelzésű, társainál jóval fiatalabb platán. A platáncsoportból - a többi egyeddel ellentétben - *e* két fa (*f és e*) törzsei szinte teljesen függőleges állásúak, 2013.11.04. (83)

Szökőkúti tábla (XX.)

35.a-f – *Platanus x acerifolia*

TÉRKÉPEK

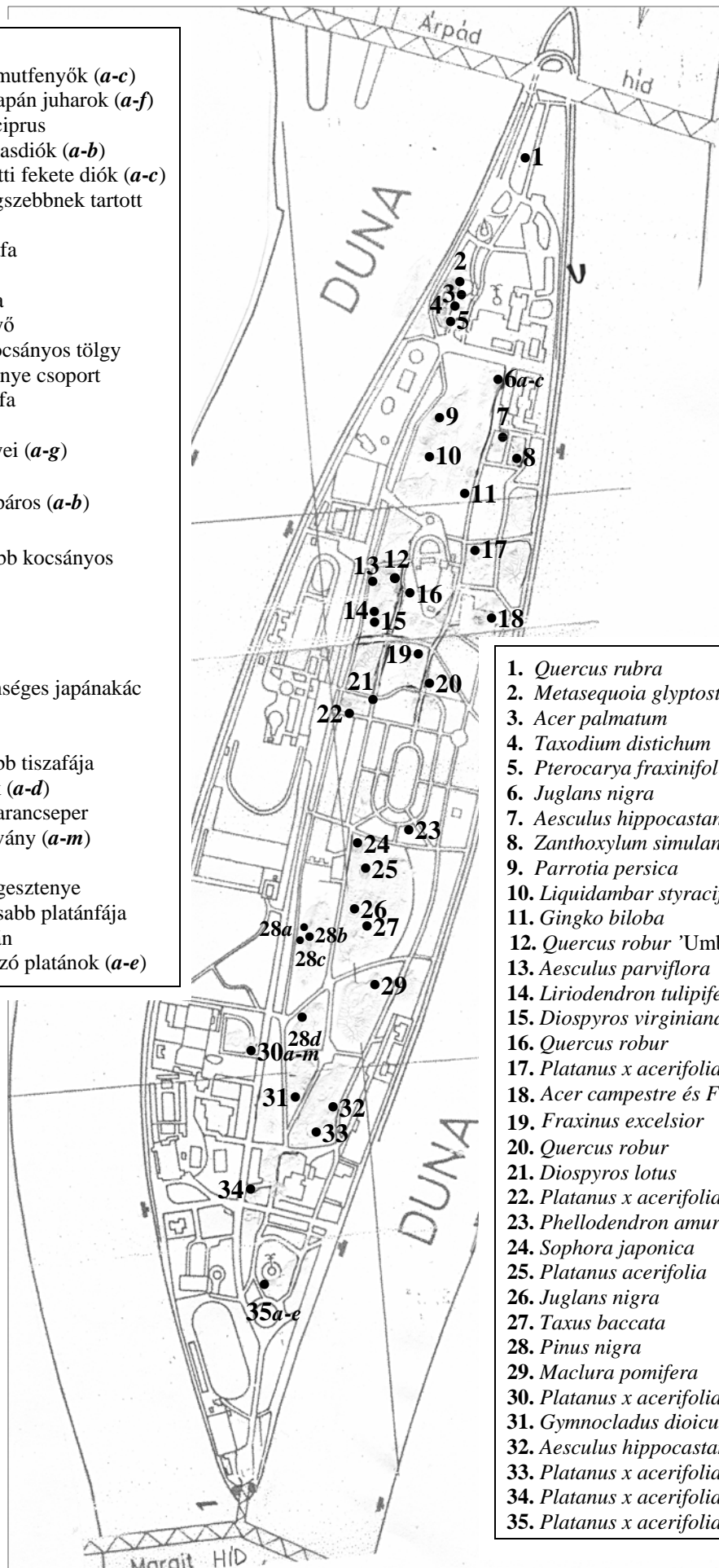
A Margitsziget térképe

A Margitsziget térképe (átvett, javított és bővített), 2016 (82)

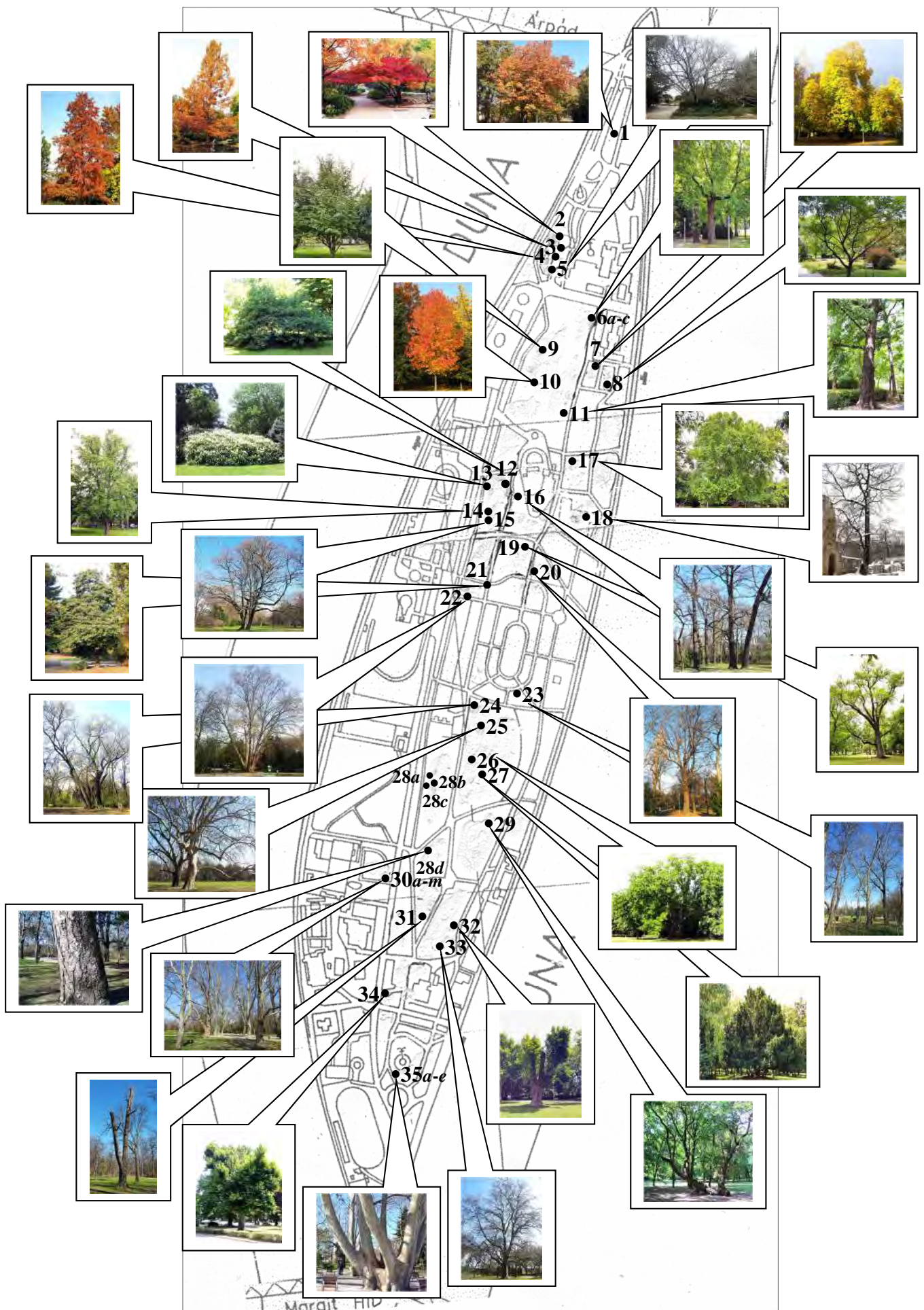
A Margitsziget nevezetes fái, 2017 – Kevély László

1. Vörös tölgy
2. Japánkerti ős-mamutfenyők (a-c)
3. Halastó melletti japán juharok (a-f)
4. Virginiai mocsárciprus
5. Kaukázusi szárnyasdiók (a-b)
6. Nagyszálló melletti fekete diók (a-c)
7. Az egykoron a legszebbnek tartott bokrétafa
8. Kínai tüskéssárgafa
9. Perzsa varázsfa
10. Amerikai ámbrafa
11. Kínai páfrányfenyő
12. Ernyőkoronájú kocsányos tölgy
13. Cserjés vadgesztenye csoport
14. Ikertörzsű tulipánfa
15. Virginiai szilva
16. Arany János tölgyei (a-g)
17. Ósplatán
18. Összefonódott fapáros (a-b)
19. Magas köris
20. A sziget legidősebb kocsányos tölgye
21. Lótusz szilva
22. Hétvezér platán
23. Amuri parásfa
24. Többtörzsű közönséges japánakác
25. Ezüstplatán
26. Fekete dió
27. A sziget legidősebb tiszafája
28. Idős feketefenyők (a-d)
29. Két évszázados narancseper
30. Főúti fasormaradvány (a-m)
31. Kanadai vasfa
32. Vastagtörzsű vadgesztenye
33. A sziget legmagasabb platánfája
34. Tarka levelű platán
35. Alacsonyan elágazó platánok (a-e)

1. *Quercus rubra*
2. *Metasequoia glyptostroboides*
3. *Acer palmatum*
4. *Taxodium distichum*
5. *Pterocarya fraxinifolia*
6. *Juglans nigra*
7. *Aesculus hippocastanum*
8. *Zanthoxylum simulans*
9. *Parrotia persica*
10. *Liquidambar styraciflua*
11. *Ginkgo biloba*
12. *Quercus robur* 'Umbraculifera'
13. *Aesculus parviflora*
14. *Liriodendron tulipifera*
15. *Diospyros virginiana*
16. *Quercus robur*
17. *Platanus x acerifolia*
18. *Acer campestre* és *Fraxinus* sp.
19. *Fraxinus excelsior*
20. *Quercus robur*
21. *Diospyros lotus*
22. *Platanus x acerifolia*
23. *Phellodendron amurense*
24. *Sophora japonica*
25. *Platanus acerifolia*
26. *Juglans nigra*
27. *Taxus baccata*
28. *Pinus nigra*
29. *Maclura pomifera*
30. *Platanus x acerifolia*
31. *Gymnocladus dioica*
32. *Aesculus hippocastanum*
33. *Platanus x acerifolia*
34. *Platanus x acerifolia* 'Suttneri'
35. *Platanus x acerifolia*

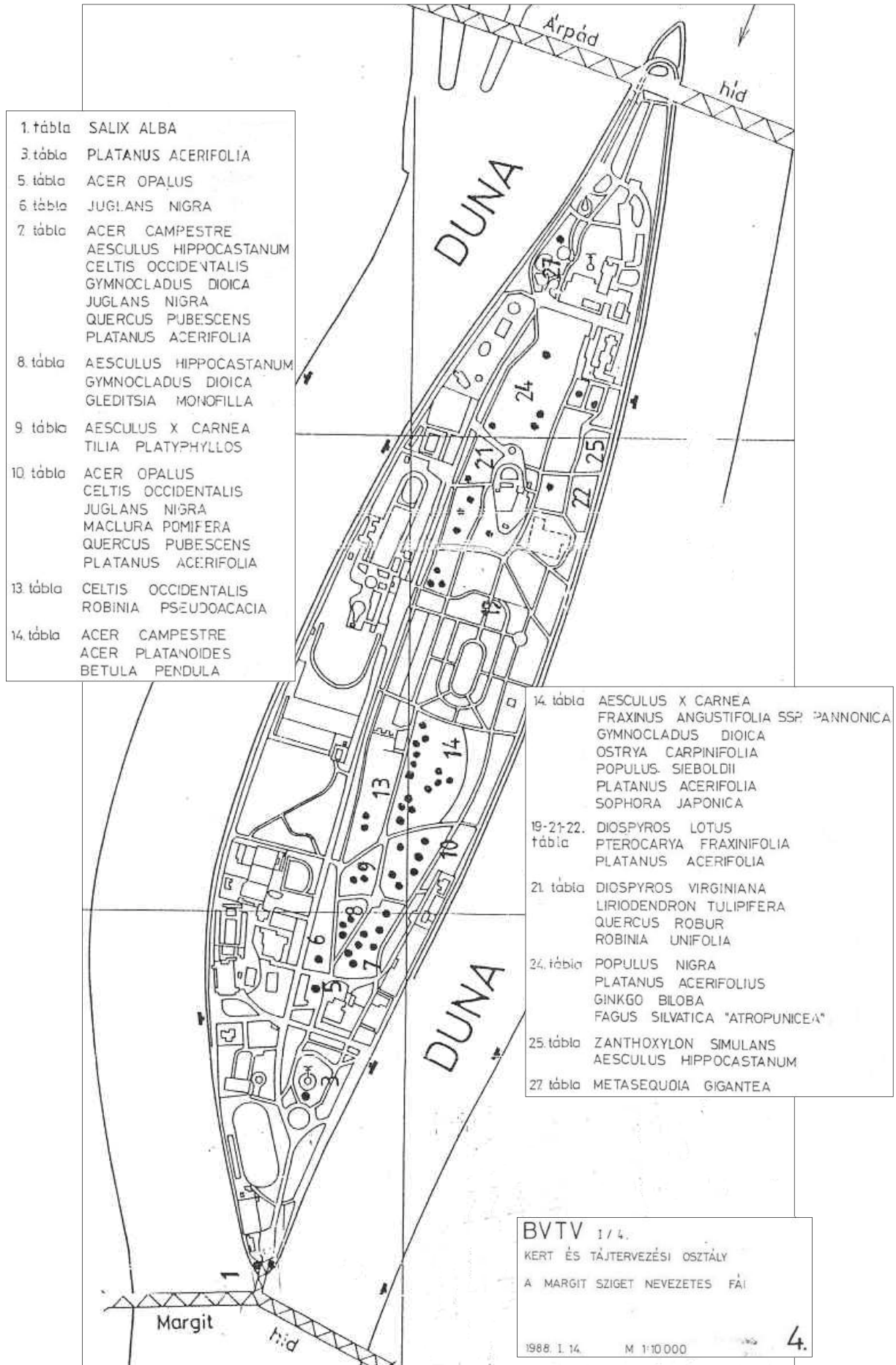
Margitsziget nevezetes fái, 2017 – Kevély László

A Margitsziget nevezetes és értékes fáit, 1984 – Dr. Debreczy-Rácz-Mihály nyomán

A Margitsziget nevezetes fáit, 1988 – Budapesti Városépítési Tervező Vállalat nyomán

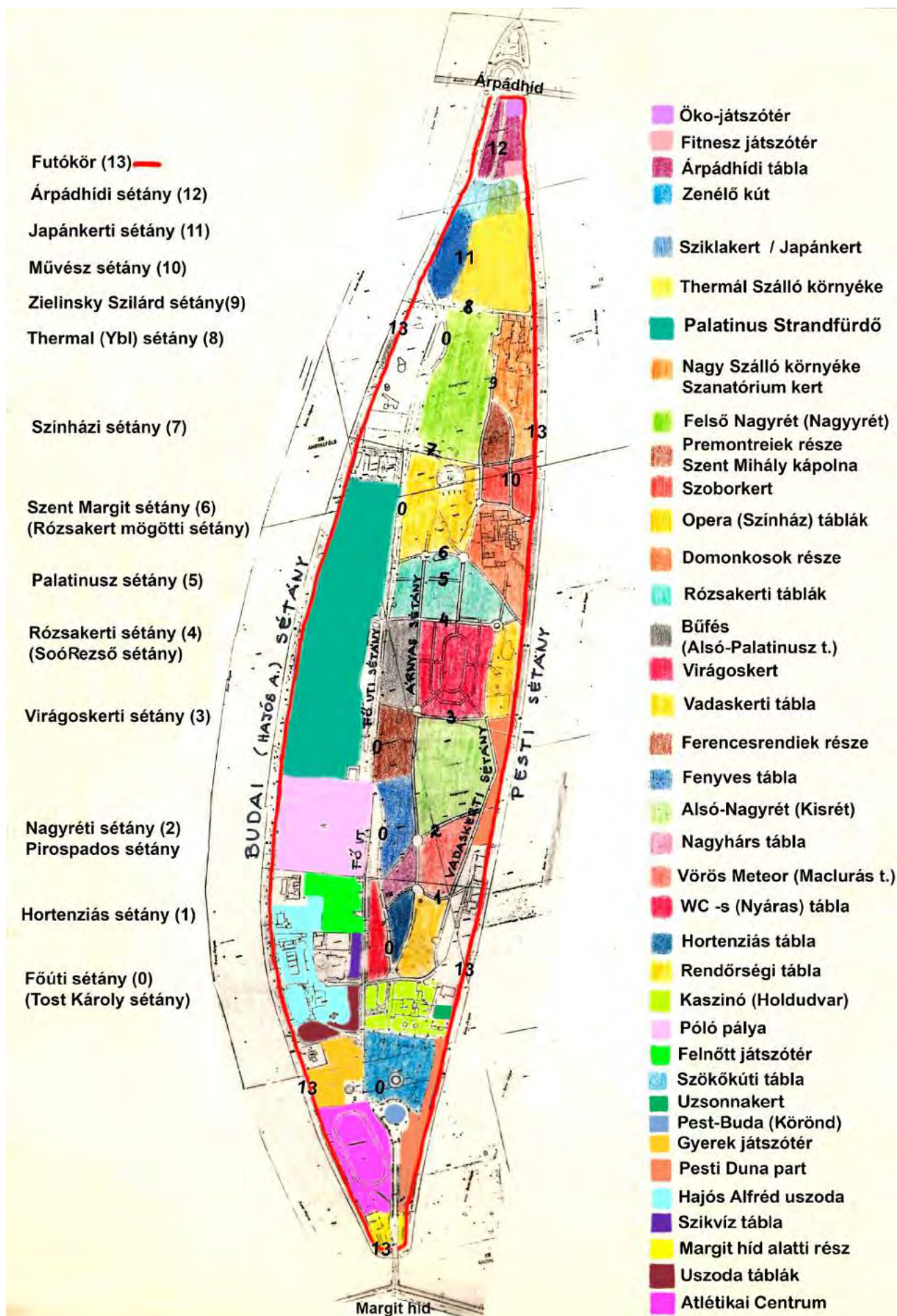

- 1. tábla SALIX ALBA
- 3. tábla PLATANUS ACERIFOLIA
- 5. tábla ACER OPALUS
- 6. tábla JUGLANS NIGRA
- 7. tábla ACER CAMPESTRE
AESCULUS HIPPOCASTANUM
CELTIS OCCIDENTALIS
GYMNOCLADUS DIOICA
JUGLANS NIGRA
QUERCUS PUBESCENS
PLATANUS ACERIFOLIA
- 8. tábla AESCULUS HIPPOCASTANUM
GYMNOCLADUS DIOICA
GLEDITSIA MONOFILIA
- 9. tábla AESCULUS X CARNEA
TILIA PLATYPHYLLOS
- 10. tábla ACER OPALUS
CELTIS OCCIDENTALIS
JUGLANS NIGRA
MACLURA POMIFERA
QUERCUS PUBESCENS
PLATANUS ACERIFOLIA
- 13. tábla CELTIS OCCIDENTALIS
ROBINIA PSEUDOACACIA
- 14. tábla ACER CAMPESTRE
ACER PLATANOIDES
BETULA PENDULA

- 14. tábla AESCULUS X CARNEA
FRAXINUS ANGUSTIFOLIA SSP PANNONICA
GYMNOCLADUS DIOICA
OSTRYA CARPINIFOLIA
POPULUS SIEBOLDII
PLATANUS ACERIFOLIA
SOPHORA JAPONICA
- 19-21-22. tábla DIOSPYROS LOTUS
PTEROCARYA FRAXINIFOLIA
PLATANUS ACERIFOLIA
- 21. tábla DIOSPYROS VIRGINIANA
LIRIODENDRON TULIPIFERA
QUERCUS ROBUR
ROBINIA UNIFOLIA
- 24. tábla POPULUS NIGRA
PLATANUS ACERIFOLIUS
GINKGO BILOBA
FAGUS SILVATICA "ATROPUNICEA"
- 25. tábla ZANTHOXYLON SIMULANS
AESCULUS HIPPOCASTANUM
- 27. tábla METASEQUOIA GIGANTEA

BTVV 1/4.
KERT ÉS TÁJTERVEZÉSI OSZTÁLY
A MARGIT SZIGET NEVEZETES FÁI
1988. I. 14. M 1:10 000 4.

A Margitsziget tábla-nevei, sétányai – helyi elnevezések

ÁTTEKINTŐ TÁBLÁZATOK

A Margitsziget nevezetes fái 2017 - Áttekintő táblázat

Latin név	Kor	Törzskörméret	Fa érték			
	Év	(1,0-1,1 m↑): cm	A szigeten csak egy darab, vagy kevés számban	Dendrológiailag értékes	Kora miatt értékes	Történetileg értékes
1. <i>Quercus rubra</i>	45	121	X	X		
2. <i>Metasequoia glyptostroboides</i> (3 fa)	68	214, 188, 201	X	X		
3. <i>Acer palmatum</i> (7 fa)	67	27-52			X	
4. <i>Taxodium distichum</i>	68	247	X	X		
5. <i>Pterocarya fraxinifolia</i>	50	170	X	X		X
6. <i>Juglans nigra</i> (3 fa)	200	336, 317, 335			X	X
7. <i>Aesculus hippocastanum</i>	180	448			X	
8. <i>Zanthoxylum simulans</i>	74		X	X		
9. <i>Parrotia persica</i>	49		X	X		
10. <i>Liquidambar styraciflua</i>	30	92	X			
11. <i>Ginkgo biloba</i>	160	320		X	X	
12. <i>Quercus robur</i> 'Umbraculifera'	80		X	X		
13. <i>Aesculus parviflora</i>	60		X			
14. <i>Liriodendron tulipifera</i>	76	150+179		X		
15. <i>Diospyros virginiana</i>	155	169+109, 168	X	X	X	
16. <i>Quercus robur</i> (7 fa)	150	268-325				X
17. <i>Platanus x acerifolia</i>	200	664	X		X	X
18. <i>Acer campestre</i> és <i>Fraxinus</i> sp.	35, 90	94, 257	X			X
19. <i>Fraxinus excelsior</i>	175	414			X	
20. <i>Quercus robur</i>	200	426			X	
21. <i>Diospyros lotus</i>	60	144	X	X		
22. <i>Platanus x acerifolia</i>	185/71		X		X	X
23. <i>Phellodendron amurense</i>	56	162	X	X		
24. <i>Sophora japonica</i>	200	434			X	
25. <i>Platanus x acerifolia</i>	166	514	X	X	X	
26. <i>Juglans nigra</i>	210	455			X	
27. <i>Taxus baccata</i>	200				X	
28. <i>Pinus nigra</i> (4 fa)	150	194-264			X	X
29. <i>Maclura pomifera</i>	190-200				X	X
30. <i>Platanus x acerifolia</i> (13 fa)	120	224-371				X
31. <i>Gymnocladus dioica</i>	140	319			X	
32. <i>Aesculus hippocastanum</i>	190	552			X	
33. <i>Platanus x acerifolia</i>	185	619			X	
34. <i>Platanus x acerifolia</i> 'Suttneri'	135	401	X	X		
35. <i>Platanus x acerifolia</i> (6 fa)	190		X		X	X

A Margitsziget nevezetes fái 2017 – Faállapot, egyszerűsített táblázat

(Radó-Szaller-Pék nyomán - Kevély)

Állapotjelzők		Gyökér	Törzs	Korona / lombvesztés
Nagyon jó	5	Fejlett, ép	Nem károsult	Ép / 10 % alatti
Jó	4	Gátolt, de nem sérült	Kismértékű felszíni károsodás	10-25 %
Közepes	3	Kiseb károsodás	Károsodás, felszíni és korhadások	Jelentős / 26-50 %
Rossz	2	Erős károsodás	Erős károsodás, mély sebek	Erős / 50 %
Nagyon rossz	1	50%-os károsodás	Nagy károsodás, korhadt törzs, elhalóban	Elhalóban / 90-99 %

Latin név	Gyökér állapot	Gyökér-nyak állapot	Törzs állapot	Korona-alap állapot	Korona állapot	Egy-két évtizeden belül lecsereendő
1. <i>Quercus rubra</i>	4	3	4	5	4	
2. <i>Metasequoia glyptostroboides</i> (3 fa)	3	3	4	5	3	
3. <i>Acer palmatum</i> (7 fa)	2	3	2	3	2	X (7 fa)
4. <i>Taxodium distichum</i>	3	3	4	5	4	
5. <i>Pterocarya fraxinifolia</i>	3	3	3	3	3	
6. <i>Juglans nigra</i> (3 fa)	2	1-2	1	1-2	1-2	X (3 fa)
7. <i>Aesculus hippocastanum</i>	3	3	3	2	2	
8. <i>Zanthoxylum simulans</i>	3	3	3	3	3	
9. <i>Parrotia persica</i>	3	3	4	4	4	
10. <i>Liquidambar styraciflua</i>	3	3	5	5	5	
11. <i>Ginkgo biloba</i>	3	3	3	5	4	
12. <i>Quercus robur</i> 'Umbraculifera'	5	3	5	3	3	
13. <i>Aesculus parviflora</i>	5	5	5	5	5	
14. <i>Liriodendron tulipifera</i>	3	3	2	3	3	
15. <i>Diospyros virginiana</i>	3	3	3	3	3	
16. <i>Quercus robur</i> (7 fa)	3	3	2	2	2	X (6 fa)
17. <i>Platanus x acerifolia</i>	3	3	4	5	4	
18. <i>Acer campestre</i> és <i>Fraxinus</i> sp.	3	3	2	3	3	X (1-1 fa)
19. <i>Fraxinus excelsior</i>	2	2	2	2	2	X
20. <i>Quercus robur</i>	3	3	4	3	3	
21. <i>Diospyros lotus</i>	5	5	5	3	3	
22. <i>Platanus x acerifolia</i>	3	3	3	3	3	
23. <i>Phellodendron amurense</i>	5	5	3	2	2	
24. <i>Sophora japonica</i>	2	2	2	3	2	X
25. <i>Platanus x acerifolia</i>	3	3	4	3	3	
26. <i>Juglans nigra</i>	3	3	2	2	2	X
27. <i>Taxus baccata</i>	3	3	3	3	3	
28. <i>Pinus nigra</i> (4 fa)	3	3	3	3	3	
29. <i>Maclura pomifera</i>	2	2	2	2	2	X
30. <i>Platanus x acerifolia</i> (13 fa)	3	3	3	3	3	X (5 fa)
31. <i>Gymnocladus dioica</i>	2	2	2	2	2	X
32. <i>Aesculus hippocastanum</i>	2	2	2	2	1	X
33. <i>Platanus x acerifolia</i>	3	3	4	3	2	
34. <i>Platanus x acerifolia</i> 'Suttneri'	2	2	2	2	2	X
35. <i>Platanus x acerifolia</i> (6 fa)	4	4	4	3	3	

Ős-mamutfenyők a Japánkerben, 1970-es évek (6.3)

Az Ősplatán, 1970-es évek (6.4)

FÜGGELÉK

F.1. 'Vörös tölgy' - *Quercus rubra* (*Quercus borealis*)

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

- Törzskörmérete (1 m↑): 108 cm - 2010 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 114 cm - 2013 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 119 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

- Törzskörmérete: 78,5 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat).

Megjegyzés:

A bemutatott fa mellett álló, másik vörös tölgy 2012-re klorózis miatt elpusztult, ezért feltételezhetően a termőhely nem megfelelő.

További egyedek a parkban:

Két említésre méltó fa, mindkettő életkora kora 25 év körüli.

Egy darab a Zenélő kúttól kissé délre a japánkertben, kifogástalan állapotban:

- Magassága: 10 m, törzskörmérete (1 m↑): 60 cm - 2010 (Kevély),
- Magassága: 11 m, törzskörmérete (1 m↑): 72 cm - 2016 (Kevély).

Egy darab a Gyermekjátszótér mellett, amely gyenge állapotban van:

- Magassága: 12 m, törzskörmérete (1 m↑): 65 cm - 2010 (Kevély),
- Magassága: 13 m, törzskörmérete (1 m↑): 75 cm - 2016 (Kevély).

Az 1980-as években még mintegy 17 példány élt a parkban. A faj 2012-ben hat darab, 2016-ban már csak négy darab egyeddel képviseltette magát a dendrológiai választékban. (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A <http://oregfak.emk.nyme.hu> adatbázisából, egy darab fa:

Kocsord (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye):

- Törzskörmérete: 419 cm - 2011. Magassága: 26 m.

F.2. 'Japánkerti ős-mamutfenyők' - *Metasequoia glyptostroboides*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörméretük (1 m↑):

- (2.a): 197 cm;
- (2.b): 171 cm;
- (2.c): 183 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörméretük (1 m↑):

- (2.a): 206 cm;
- (2.b): 180 cm;
- (2.c): 192 cm - 2013 (Kevély).

Törzskörméretük (1 m↑):

- (2.a): 212 cm;
- (2.b): 186 cm;
- (2.c): 198 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

- Törzskörméretük (gyökérnyaknál):
- (2.a-c): 41–47 cm - 1967 (Bercsek)

Törzskörméretük:

- (2.a): 157,0 cm;
- (2.b): 78,5 cm;
- (2.c): 56,5 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat)

További egyedek a parkban:

Póló tábla:

- Törzskörmérete (1 m↑): 62 cm - 2016 (Kevély).

A Kápolna és a Szabadtéri Színpad között - két darab fa:

- Törzskörmérete (1 m↑): 113 cm - 2016 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 70 cm - 2016 (Kevély).

A Duna part és a Kápolna között - két darab fa:

- Törzskörmérete (1 m↑): 73 cm - 2016 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 60 cm - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

Szeged (Csongrád megye):

- Törzskörmérete: 220 cm, kora: 67 év - 2011.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

Többek között a Varga Márton Szakiskolában az 1950-es évek elejétől fejlődik, egy ma már 29–30 m-es kínai ősmamutfenyő.

F.3. 'Halastó melletti japán juharok' - *Acer palmatum*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 30–45 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 31–48 cm - 2013 (Kevély).

Törzskörmérete:

(3.a): (0,5 m↑): 51 cm;

(3.b): (0,5 m↑): 37+35+32 cm;

(3.c): (1,0 m↑): 40+35 cm;

(3.d): (0,5 m↑): 41+41+38 cm;

(3.e): (0,5 m↑): 34+37+26 cm;

(3.f): (1,0 m↑): 46+41 cm;

(3.g): (0,5 m↑): 35+36 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete:

(3.a): 25 cm alatti;

(3.b): 19+25+25 cm;

(3.c): 19+25+25 cm;

(3.d): 12,5+12,5+12,5 cm;

(3.e): 12,5+16+25+31,5 cm;

(3.f): 38+63 cm;

(3.g): 19+25+31,5+31,5 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat)

További egyedek a parkban:

A Termál Szálló melletti Kaszkád-nevezetű területen két db, amelyek sokkal fiatalabbak, 2002-ben lettek telepítve. A japánkert 2015-ben történő felújításakor egy újabb példánnyal gazdagodott a Halastó környéke.

Egyéb jelentős példány az országban:

Szombathelyen egy 7 m magas és 80 cm törzskerületű példány - 2010.

F.4. 'Virginiai mocsárciprus' - *Taxodium distichum*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 225 cm - 2009 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 227 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 237 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 245 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete (Gyökérnyak↑): 87 cm - 1967 (Bercsek),

Magassága 8-10 m - 1967 (Bercsek).

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'Dendrománia' adatbázisából, egy darab fa:

Martonvásár (Fejér megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 516 cm - 2003,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 535 cm - 2008,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 552 cm - 2012.

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, öt darab fa:

Szabadkígyós (Békés megye):

Törzskörmérete: 532 cm, Magassága: 40 m. Kora: 150 év - 2011. (Védett)

Martonvásár (Fejér megye):

Törzskörmérete: 470 cm - 2011. Magassága: 27 m.

Nádasdladány (Fejér megye):

Törzskörmérete: 430 cm - 2011. Magassága: 28 m.

Vácrátót (Pest megye):

Törzskörmérete: 240 cm - 2011. Magassága: 25 m. Kora: 144 éves.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

Városligeti tó partján: több 170 éves fa (Bercsek nyomán).

Egy másik budapesti példány: Törzskörmérete: 240 cm - 2011. Magassága: 25 m. Kora: 144 éves.

F.5. 'Kaukázusi szárnyasdiók' - *Pterocarya fraxinifolia*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Az idősebb (5.a) fának törzsei 110–120 cm körméretűek - 2010 (Kevély).

További egyedek a parkban:

A Rózsakert északi oldalánál, az egykor kivágott, 180–200 éves nagy nevezetes szárnyasdió, tuskó és gyökérsarjai közül, néhány fiatal példány szépen fejlődik (Bercsek):

Törzskörméretük (≤ 1 m \uparrow): 20–40 cm - 2012 (Kevély).

A kiválasztott, legszebb példány: Törzskörmérete (1 m \uparrow): 48 cm - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'Dendrománia' adatbázisából:

Szombathely (Vas megye), egy darab fa:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 463 cm - 2016.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, egy darab fa:

Törzskörmérete: 260 cm - 2011.

F.6. 'Nagyszálló melletti fekete diók' - *Juglans nigra*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m \uparrow):

(6.a): 327 cm;

(6.b): 308 cm;

(6.c): 324 cm - 2010 (Kevély)

Törzskörmérete (1 m \uparrow):

(6.a): 337 cm;

(6.b): 317 cm;

(6.c): 333 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m \uparrow):

(6.a): 333 cm;

(6.b): 313 cm;

(6.c): 329 cm - 2013' (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete:

(6.a-c): 300-320,0 cm - 1967 (Bercsek).

(6.a-c): 314-376,8 cm - 1988 (F.K.V.).

Törzskörmérete:

(6.a): 376,8 cm;

(6.b): 345,4 cm;

(6.c): 314,0 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat)

További egyedek a parkban:

A legöregebb fekete dió a szigeten (lásd: 26. nevezetes fa: 88-89. oldal) 455 cm törzskörméretű (2017).

Az 1980-as évek végén mintegy 50 db fekete dió élt a parkban, 2012-re számuk a 30 db alá csökkent (Kevély). Régebben szintén nevezetes fákként tartották számon, a bemutatott fákhhoz hasonló méretű fekete diókat, amelyek a Vörös Meteor táblában és a Felső Nagyrét erdős területén élnek. Ez utóbbiak súlyos károkat szenvedtek az elmúlt években tombolt nagy viharoktól. E fák állapota mára nagyon leromlott.

Vörös Meteor tábla, két darab fa:

Törzskörmérete (1 m \uparrow): 356 cm - 2016 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m \uparrow): 359 cm - 2016 (Kevély).

Vörös Meteor tábla, Piros pados sétány mellett:

Törzskörmérete (1 m \uparrow): 328 cm - 2016 (Kevély).

Felső Nagyrét erdős terület, három darab fa:

Törzskörmérete (1 m \uparrow): 274 cm - 2016 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m \uparrow): 285 cm - 2016 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m \uparrow): 321 cm - 2016 (Kevély).

Rendőrségi tábla délnyugati oldal:

Törzskörmérete (1 m↑): 383 cm - 2016 (Kevély).

Rendőrségi tábla északi oldal, három darab fa:

Törzskörmérete (1 m↑): 274 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 355 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 292 cm - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'Dendrománia' adatbázisából:

Zomba (Tolna megye), egy darab fa:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 626 cm - 2006,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 637 cm - 2012,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 641 cm - 2014.

Az adatbázis alapján a második legvastagabb törzsű példány az országban a **26. nevezetes** fa:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 438 cm - 2014 (Szél Győző - *Dendrománia*).

A harmadik helyen álló fa Martonvásáron (Fejér megye) él:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 433 cm - 2012.

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, három darab fa:

Zomba (Tolna megye) - 2011.

Dombegyház (Békés):

Törzskörmérete: 404 cm - 2011. Magassága: 25 m. Kora: 150 év.

Rátót (Vas megye):

Törzskörmérete: 400 cm - 2011. Magassága: 19 m.

F.7. 'Az egykoron a legszebbnek tartott bokrétafa' - *Aesculus hippocastanum*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 428 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 439 cm - 2014 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 445 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 429 cm - 2010 (Szél Győző - *Dendrománia*),

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 437 cm - 2013 (Szél Győző - *Dendrománia*).

További egyedek a parkban:

Bercsek Péter 1967-ben megemlítette, hogy a Margitszigeten több idős, 25-30 m magas fa van, 380-450 cm törzskörmérettel. 1988-ban 332 db, 2006-ban 282 db *Aesculus hippocastanum* élt a parkban. Számuk 2017-ben megközelítőleg 275-re tehető. Ha az összes gesztenye taxont számítjuk, 2017-ben mintegy 305 példányról beszélhetünk (Kevély).

Kisebb egyedszámban megtalálható taxonok: *A. h.* 'Baumanni'; *A. x carnea* (nagyrészt a Casinótól észak felé); *A. x carnea* 'Briotii', *A. flava* (*A. octandra*) (Víztorony környékén); *A. parviflora* (lásd: **13. nevezetes fa 61. oldal**); *A. pavia* (elvéve egy-egy példány).

Budapest legvastagabb törzsű vadgesztenyéje a **32. nevezetes** fa.

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, öt darab fa:

Szabadkígyós (Békés megye):

Törzskörmérete: 585 cm. Magassága: 20 m. Kora: 130 év - 2011. (Hazánk legvastagabb törzsű egyede)

Seregélyes (Fejér megye):

Törzskörmérete: 540 cm. Magassága: 23 m. Kora: 150 év - 2011. (A törzs 1 m magasán elágazik)

Seregélyes (Fejér megye):

Törzskörmérete: 540 cm. Magassága: 23 m. Kora: 150 év - 2011.

Az adatbázis alapján a negyedik legvastagabb törzsű példány az országban a **32. nevezetes** fa:

Budapest (Pest megye):

Törzskörmérete: 526 cm - 2011.

Fehérvárcsurgó (Fejér megye):

Törzskörmérete: 517 cm - 2011. Magassága: 21 m. Kora: 160 év.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, négy darab fa:

Törzskörmérete: 526 cm - 2011. Budapest legvastagabb törzsű egyede a **32. nevezetes** fa.

Törzskörmérete: 450 cm - 2011. Budapest második legvastagabb törzsű egyede.

Törzskörmérete: 409 cm - 2011. Magassága: 27 m. Kora: 170 év. (Földig hajló ágak)

Törzskörmérete: 300 cm - 2011. Magassága: 25 m.

F.8. 'Kínai tüskéssárgafa' - *Zanthoxylum simulans*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1,0 m↑): 90 cm - 2009 (Kevély),

Törzskörmérete (1,0 m↑): 91 cm - 2010 (Kevély).

További egyedek a parkban:

Bercsek Péter 1967-ben megemlítette, hogy a víztorony közelében, egy akkor 7 éves *Zanthoxylum americanum* bokorfa állt. Napjainkban ez a fa már nem látható.

A *Kertészet és szőlészet* című lapban is említett, két darab *Zanthoxylum simulans* példány a Rózsakertben:

Az egyik törzskörmérete (0,3 m↑): 62 cm, a másik törzskörmérete (0,3 m↑): 24+18 cm - 2010 (Kevély).

Továbbá a Szanatórium kertben (alsó rész) él a bemutatott fa egyik magonca:

Törzskörmérete (0,5 m↑): 42+16 cm - 2010 (Kevély).

Végül a Póló táblában egymáshoz nagyon közel, két darab egyed:

Az egyik fa - törzskörmérete (0,3 m↑): 25 cm - 2010 (Kevély).

A másik két fa - törzskörmérete (0,3 m↑): 15 cm - 2010 (Kevély).

F.9. 'Perzsa varázsfafa' - *Parrotia persica*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (0,1 m↑): 129 cm - 2009 (Kevély),

Törzskörmérete (0,1 m↑): 130 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (0,2 m↑): 145 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (0,3 m↑): 149 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (0,2 m↑): 155 cm - 2016 (Kevély),

Törzskörmérete (0,3 m↑): 161 cm - 2016 (Kevély).

További egyedek a parkban:

A bemutatott fán kívül, a két legidősebb, 1967 után telepített fa a Kápolna mellett (11 m↑) és a Virágoskertben (délnyugati erdőszél) (13 m↑) látható - 2016 (Kevély). Egy-egy 1988 előtt ültetett fa található a Póló évelőágya mellett (8 m↑) és a Rózsakertben (7 m↑) - 2016 (Kevély). Egy-egy 2000 körül telepített példánya található a Szökőkút közelében (7 m↑) és a Casino előtt (6 m↑) - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány Budapesten:

Az ország legidősebb perzsa fája a Budai arborétumban él. Jelentősebb példány még az egyetemi botanikus kertben látható.

F.10. 'Amerikai ámbrafa' - *Liquidambar styraciflua*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 53 cm - 2008 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 56 cm - 2009 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 60 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 74 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 78 cm - 2014 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 82 cm - 2015 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 86 cm - 2016 (Kevély).

További egyedek a parkban:

A második legnagyobb- és egyben a legjobb állapotú példány a Szanatórium kertben található:

Törzskörmérete (1 m↑): 26+28 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 5,5 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 33+37 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 6,5 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 36+41 cm - 2017 (Kevély). Magassága: 6,7 m.

Egy darab fa a Pesti Duna parton:

Törzskörmérete (1 m↑): 18 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 3,5 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 35 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 6,5 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 41 cm - 2017 (Kevély). Magassága: 7,5 m.

Egy darab fa található még a Ferences templomrom környékén:

Törzskörmérete (1 m↑): 32 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 4,8 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 39 cm - 2017 (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A <http://oregfak.emk.nyme.hu> adatbázisából, három darab fa:

Tiszaigar (Jász-Nagykun-Szolnok megye):

Törzskörmérete: 210 cm - 2011.

Zsennye (Vas megye):

Törzskörmérete: 165 cm - 2011.

Szombathely (Vas megye):

Törzskörmérete: 145 cm. Magassága: 16 m - 2011.

F.11. 'Kínai páfrányfenyő' - *Ginkgo biloba*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 304 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 310 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 317 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete: 255 cm - 1981 (Radó Dezső nyomán).

További egyedek a parkban:

1988-ban 31 darab páfrányfenyő volt megtalálható a parkban. Számuk 2006-ban 45 volt, és ez a szám 2016-ig nem csökkent.

A sziget második legvastagabb törzsű egyede a Rendőrségi táblában – Vadaskerti sétánynál:

Törzskörmérete (1 m↑): 194 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 25 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 207 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 26 m,

Talán a park legszebb habitusú példánya (szintén, mint a bemutatott fa - hím nemű) a Póló-játszótéren:

Törzskörmérete (1 m↑): 203 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 16 m.

Továbbá mellette, a tipegő másik oldalán:

Törzskörmérete (1 m↑): 90 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 9 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 118 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 14 m.

A sziget legmagasabb példánya az Alsó Nagyrét délkeleti sarkában, a fenyvesben, beszorulva:

Törzskörmérete (1 m↑): 170 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 30 m.

2016-ban, a parkban található 45 db páfrányfenyő (Kevély) közül, további példányok:

A Szent Mihály kápolnánál:

Magassága: 17 m, törzskörmérete (1 m↑): 163 cm - 2016 (Kevély).

A Domonkos Romok déli részén négy db fa:

Az első:

Törzskörmérete (1 m↑): 173 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 13 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 182 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 14 m.

A második:

Törzskörmérete (1 m↑): 112 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 13 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 120 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 14 m.

A harmadik:

Törzskörmérete (1 m↑): 136 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 10 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 146 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 11 m.

A negyedik:

Törzskörmérete (1 m↑): 92 cm - 2016 (Kevély).

A kertészet utcájában egy darab sérült példány:

Törzskörmérete (1 m↑): 112 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 12 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 126 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 12 m.

A Felső Nagyréten, szorosan egy csoportban öt darab példány:

Törzskörmérete (1 m↑): 86 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 124 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 138 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 107 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 102 cm - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'Dendrománia' adatbázisából, két darab fa:

Somogyárd (Somogy megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 547 cm - 2014.

Acsád (Vas megye) – hazánk legidősebb páfrányfenyője:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 527 cm - 2006,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 540 cm - 2010,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 544 cm - 2014.

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, három darab fa:

Iharosberény (Somogy megye):

Törzskörmérete: 540 cm. Magassága: 31 m - 2011.

Acsád (Vas megye):

Törzskörmérete: 527 cm - 2011.

Szabadkígyós (Békés megye):

Törzskörmérete: 398 cm - 2011. Magassága: 30 m. Kora: 130 év.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A fővárosban legidősebb példányai az ELTE Botanikus kertben élnek. Idősebb fákat láthatunk még a Népligetben, a Városligetben és a Fővárosi Állat- és Növénykertben.

F.12. 'Ernyőkoronájú kocsányos tölgy' - *Quercus robur* 'Umbraculifera'

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (0,2 m↑): 120 cm - 2009 (Kevély),

Törzskörmérete (0,2 m↑): 121 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (0,2 m↑): 124 cm - 2013 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete: 62,8 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat)

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A budai arborétumban – a „Különleges formájú és idős fák tanösvényén”.

F.13. 'Cserjés vadgesztenye csoport' - *Aesculus parviflora*

További egyedek a parkban:

Ez a faj csak egy helyen található meg a szigeten, mégpedig a Póló táblában, de az csak egy pár m²-es, jóval kisebb folt.

F.14. 'Ikertörzsű tulipánfa' - *Liriodendron tulipifera*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1,0 m↑): 144+171 cm - 2009 (Kevély),

Törzskörmérete (1,0 m↑): 145+172 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1,0 m↑): 146+173 cm - 2011 (Kevély),

Törzskörmérete (1,5 m↑): 148+175 cm - 2013 (Kevély).

Törzskörmérete (1,5 m↑): 150+177 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete: 95+95 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat)

További egyedek a parkban:

Bercsek Péter 1967-ben megemlített egy rózsakert mellett élő fát, melynek akkor törzskörmérete 209 cm volt. A fajból 1988-ban, 40 db fa élt a sziget teljes területén. Napjainkban 22-57 év közötti példányokat találhatunk. 2016-ban a parkban 25 példány élt (Kevély), amelyek közül az alábbiak a jelentősebbek:

Törzskörmérete (1,0 m↑): 159 cm - 2016 (Kevély).

A Víztorony szomszédságában négy darab nagyobb fa:

Törzskörmérete (1,0 m↑): 110 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1,0 m↑): 113 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1,0 m↑): 125 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1,0 m↑): 132 cm - 2016 (Kevély).

A Víztorony szomszédságában egy darab kisebb fa:

Törzskörmérete (1,0 m↑): 58 cm - 2010 (Kevély).

Törzskörmérete (1,0 m↑): 66 cm - 2016 (Kevély).

A Soó Rezső sétánynál – a „kőbüfé” mellett, egy darab fa, melynek állapota 2017-re jelentősen leromlott:

Törzskörmérete (1 m↑): 180 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 17 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 190 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 18 m.

A Ferencesrendi templomrom mellett – „Maja, egy darab fa:

Törzskörmérete (1 m↑): 136 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 15 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 143 cm - 2016 (Kevély). Magassága: 16 m.

A Fenyves táblában négy darab fa:

Törzskörmérete (1 m↑): 62 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 81 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 102 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 105 cm - 2016 (Kevély).

A „Vörös Meteor” táblában egy darab fa:

Törzskörmérete (1 m↑): 75+41 cm - 2016 (Kevély).

A Hortenziás táblában két darab fa:

Törzskörmérete (1 m↑): 63 cm - 2016 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑): 83 cm - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'Dendrománia' adatbázisából, egy darab fa:

Ivác (Vas megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 578 cm - 2007,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 600 cm - 2015.

Csokonyavisonta (Somogy megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 552 cm - 2010.

A '<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisából, egy darab fa:

Iharosberény (Somogy megye):

Törzskörmérete: 552 cm - 2011.

Egyéb jelentős példány a világon:

A legnagyobb ismert *Liriodendron tulipifera* fa a világon Bedfordban él (USA, Virginia - American Forestry Association - 1994), amely 44,5 m magas és törzsének átmérője 302 cm (948,3 cm törzskörméretű) volt.

F.15. 'Virginiai szilva' - *Diospyros virginiana*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 155+ 95 cm és 159 cm - 2009 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 156+ 96 cm és 160 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 163+103 cm és 163 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 168+108 cm és 167 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete: 95+63 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat).

További egyedek a parkban:

Két darab felkopaszodott törzsű (9–10 m magas van a koronájuk), viszonylag jó állapotú példány a 'Vörös Meteor' táblában. Koruk: 55 év körüli. Szintén nem teremnek:

Az egyik fa ikertörzsű:

Törzskörmérete (1 m↑): 79+86 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 18 m.

Törzskörmérete (1 m↑): 85+ 91 cm, 162 cm - 2016 (Kevély) – törzse jelentősen sérült, nagy sebe odvas.

A másik fa:

Törzskörmérete (1 m↑): 122 cm - 2010 (Kevély). Magassága: 17 m,

Törzskörmérete (1 m↑): 130 cm - 2016 (Kevély).

F.16. 'Arany János tölgyei' - *Quercus robur*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörméretük (1 m↑): 262-318 cm - 2010 (Kevély).

Törzskörméretük (1 m↑): 263-319 cm - 2011 (Kevély).

Törzskörméretük (1 m↑): 265-322 cm - 2013 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörméretük: Nem érik el ($\leq 1,3$ m↑) a 330 cm - 2014 (Szél Győző).

Törzskörméretük (1 m↑):

Törzskörméretük (1 m↑):

(16.a): 273 cm;

(16.a): 274 cm;

(16.b): 318 cm;

(16.b): 319 cm;

(16.c): 264 cm;

(16.c): 265 cm;

(16.d): 273 cm;

(16.d): 274 cm;

(16.e): 262 cm;

(16.e): 263 cm;

(16.f): 276 cm;

(16.f): 277 cm;

(16.g): 266 cm - 2010 (Kevély).

(16.g): 267 cm - 2011 (Kevély).

Törzskörméretük (1 m↑):

Törzskörméretük (1 m↑):

(16.a): 276 cm;

(16.a): 278 cm;

(16.b): 322 cm;

(16.b): 324 cm;

(16.c): 269 cm;

(16.c): 273 cm;

(16.d): 278 cm;

(16.d): 282 cm;

(16.e): 265 cm;

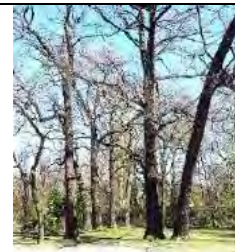
(16.e): 267 cm;

(16.f): 279 cm;

(16.f): 280 cm;

(16.g): 270 cm - 2013 (Kevély).

(16.g): 274 cm - 2016 (Kevély).

További egyedek a parkban:

Főként középkorú példányaival, több ponton találkozhatunk szerte a szigeten. A **20. nevezetes fa** – a park legidősebb kocsányos tölgye – és az Arany tölgyeken kívül, nem túl sok hasonló korú kocsányos tölgyet mutathat fel a park. Egy 1970-es évekbeli adat szerint a taxonból közel 300 fa volt megtalálható a parkban. Számuk az 1980-as évek végére a sziget teljes területét tekintve, jelentősen lecsökkent 180 darabra. 2006-ban 124 példány volt megszámolható. A 2010-es belvíz és az emlékezetes nagy viharban több kocsányos tölgy is áldozatul esett. 2017-ben körülbelül már csak 105 darab 6 évnél idősebb egyede él a közterületen (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'Dendrománia' adatbázisából, három darab fa:

Hazánk legidősebb, 1000 évesnek mondott (valójában kisebb volt az életkora) kocsányos tölgye, Zsenyén (Vas megye), 2006 márciusában széthasadt és már elpusztult:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 980 cm - 2004.

A második Borsodivánkán (Borsod-Abaúj-Zemplén):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 760 cm - 2015.

A harmadik, Héderváron (Győr-Moson-Sopron megye) a 800 éves tölgy, amely igen rossz állapotban van. 2007 áprilisában erősen csonkult, nagy ágai letörtek. 2008-ban még élt.

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 750 cm - 2003.

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, három darab fa:

Bazsi (Veszprém megye):

„Deák tölgyfák” - Törzskörmérete: 870 cm - 2011.

Salgótarján (Nógrád megye):

„Olimpiai tölgy” - Törzskörmérete: 846 cm - 2011. Kora: 350 év.

Gyulavári (Békés megye):

Törzskörmérete: 820 cm, kora: 250 év - 2011.

Egyéb jelentős példány Pest megyében:

A 'Dendrománia' adatbázisából, egy darab fa:

Dömsöd: Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 678 cm - 2003.

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, öt darab fa:

Verőcemasaros - Kismaros:

Törzskörmérete: 738 cm - 2011. Magassága: 23 m.

Kismaros:

„Krími tölgyek” - Törzskörmérete: 700 cm - 2011. Magassága: 23 m.

Nagykörös:

„Bethlen-fa” - Törzskörmérete: 564 cm - 2011. Magassága: 20 m.

„Mátyás király fája” - Törzskörmérete: 562 cm - 2011. Magassága: 18 m.

Galgamácsa:

„Rákóczi-fa” - Törzskörmérete: 379 cm - 2011. Magassága: 18 m.

F.17. 'Ósplatán' - *Platanus x acerifolia*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (> 1 m \uparrow): 632 cm - 2009 (Kevély),

Törzskörmérete (> 1 m \uparrow): 635 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (> 1 m \uparrow): 647 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (> 1 m \uparrow): 660 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete: 604 cm - 1983' (Főkert);

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 610 cm - 2003,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 629 cm - 2010,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 634 cm - 2014 (*Dendrománia*).

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 637 cm - 2014 (Szél Győző).

Törzskerület: 625 cm - 2008 (Szaller Vilmos). Magasság: 40 m,

Legkisebb átmérő: 183 cm

Legnagyobb átmérő: 227 cm.

További egyedek a parkban:

1980-as évek végén a park teljes területén mintegy 270 darab platánfa volt látható. 2006-ra számuk 200 darab alá csökkent (Kevély). A park több hatalmas méretű, idősebb korú platánt tud felmutatni. Ilyen fák közé sorolható az a tekintélyes méretű platáncsoport is, amely a Víztorony előtt – a Tenisz Stadion mellett helyezkedik el. A csoport legszebb tagja az Opera táblában – a főúti sétány mellett áll:

Törzskörmérete (1 m \uparrow): 490 cm - 1967 (Bercsek),

Törzskörmérete (1 m \uparrow): 606 cm - 2016 (Kevély).

Tekintélyes méretű példány még a Felső Nagyrétt szélén – szintén a főúti sétány mellett:

Törzskörmérete (1 m \uparrow): 521 cm - 2016 (Kevély).

Említésre méltó még a Vörös-Meteor táblában (Árnyas sétány mellett) elhelyezkedő, igen érdekes törzsű platán is:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 604 cm - 2010 (*Dendrománia*),

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 617 cm - 2014 (*Dendrománia*).

A Nagy Szálló környéki platánok közül, többet az 1870-es években telepítettek, ezek napjainkra már hatalmas példányokká nőttek.

Különlegesnek számítanak a Szökőkút melletti platánok, amelyek a II. Világháborúban sérültek meg. Érdekességük, hogy a föld felett megközelítőleg 1 m-re, több törzsben ágaztak el, így igen látványos, egyedi megjelenésű többtörzsű fák.

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'Dendrománia' adatbázisából, hat arab fa:

Fót (Pest megye) - alacsonyan elágazó, ötágú:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 1033 cm - 2017 (Torma Ágnes, Torma Zoltánné, Torma Zoltán).

Pápa (Veszprém megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 992 cm - 2004,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 1001 cm - 2007,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 1019 cm - 2012.

Szabadbattyán (Fejér megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 991 cm - 2002.

Peresznye (Vas megye):

Törzskörmérete (kikönyöklő oldalág alatt): 998 cm - 2007,

Törzskörmérete (kikönyöklő oldalág alatt): 1023 cm - 2010,

Törzskörmérete (kikönyöklő oldalág alatt): 1033 cm - 2012,

Törzskörmérete (kikönyöklő oldalág alatt): 1041 cm - 2014,

Törzskörmérete (kikönyöklő oldalág alatt): 1047 cm - 2016.

Magassága: 22 m - 2016.

Szabadbattyán (Fejér megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 909 cm - 2004,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 913 cm - 2007.

Az ország legidősebbnek tartott platánja, Körmenten a Kastélyparkban, egy közel 500 éves példány:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 868 cm - 2007,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 894 cm - 2010,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 902 cm - 2012,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 913 cm - 2014,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 918 cm - 2015.

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, öt darab fa:

Peresznye (Vas megye):

Magassága: 23 m, törzskörmérete: 1023 cm - 2011.

Pápa (Veszprém megye):

Magassága: 21 m, törzskörmérete: 1001 cm, életkora: 370 év - 2011.

Szabadbattyán (Fejér megye), két darab fa:

Törzskörmérete: 991 cm - 2011.

Törzskörmérete: 909 cm - 2011.

Körment (Vas megye):

Törzskörmérete: 838 cm - 2011. Magassága: 32 m. Kora: 450 év.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

Budapesten a Városligetben áll a legvastagabb törzsű egyed:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 689 cm - 2010 (*Dendrománia*).

Budapesten a legidősebb platánfák a Városligetben és a Margitszigeten találhatóak.

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, négy darab fa:

Törzskörmérete: 733 cm - 2011. Magassága: 28,5 m. Kora: 190 év.

Törzskörmérete: 640 cm - 2011. Magassága: 27 m. Kora: 200 év.

Törzskörmérete: 597 cm - 2011. Magassága: 37 m. Kora: 210 év.

„Deák Ferenc fája” - Törzskörmérete: 590 cm - 2011. Magassága: 19,5 m.

F.18. 'Összefonódott fapáros' - *Fraxinus* sp. és *Acer campestre*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

A két fa együttes törzskörmérete (1m \uparrow): 299 cm - 2013 (Kevély).

Kőris:

Törzskörmérete (1,4 m \uparrow): 255 cm - 2016 (Kevély).

Juhar:

Törzskörmérete (1,4 m \uparrow): 92 cm - 2016 (Kevély).

F.19. 'Magas kőris' - *Fraxinus excelsior*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

- Törzskörmérete (1 m↑): 407 cm - 2010 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 410 cm - 2013 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 413 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

- Törzskörmérete: 345 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat).

További egyedek a parkban:

2006-ban 122 példány élt a parkban. 2017-ben, a kb. 115 db magas kőrisből (Kevély), számos idős, jól fejlett példány található meg, melyek kora napjainkban 120–170 évre tehető. Pl. a bemutatott nevezetes kőris közelében, a Romok előtt – az egykori talajszintmagasságot jelezve – áll egy tekintélyes nagyságú magas kőris:

- Törzskörmérete (1 m↑): 315 cm - 2013 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 321 cm - 2016 (Kevély).

A másik igen szép példány az Alsó Nagyrét északkeleti sarkánál, a virágágy mellett él:

- Törzskörmérete (1 m↑): 386 cm - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'Dendrománia' adatbázisából, négy darab fa:

Lábod (Somogy megye):

- Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 714 cm - 2011.

Lad/Rákospusztá (Somogy megye):

- Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 670 cm - 2009.

Csobádon (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), egy darab fa:

- Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 595 cm - 2007,
- Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 602 cm - 2009,
- Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 614 cm - 2012.

Dénesfán (Győr-Moson-Sopron megye), egy darab fa:

- Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 562 cm - 2003,
- Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 573 cm - 2006.

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, három darab fa:

Kéked (Borsod-Abaúj-Zemplén megye):

- Törzskörmérete: 600 cm - 2011.

Pápa (Veszprém megye):

- Törzskörmérete: 600 cm - 2011. Magassága: 24 m. Kora: 320 év.

Csobád (Borsod-Abaúj-Zemplén megye):

- Törzskörmérete: 530 cm - 2011. Magassága: 12 m.

Egyéb jelentős példány Pest megyében:

Tököl:

- Törzskörmérete: 470 cm - 2011.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisa alapján, négy darab fa:

- Törzskörmérete: 355 cm - 2011.
- Törzskörmérete: 318 cm - 2011. Magassága: 31,5 m. Kora: 200 év.
- Törzskörmérete: 293 cm - 2011. Magassága: 14,5 m. Kora: 200 év.
- Törzskörmérete: 244 cm - 2011. Magassága: 17,0 m. Kora: 150 év.

F.20. 'A sziget legidősebb kocsányos tölgye' - *Quercus robur*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

- Törzskörmérete (1 m↑): 402 cm - 2008 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 404 cm - 2009 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 407 cm - 2010 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 417 cm - 2013 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 424 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

- Törzskörmérete: 345 cm - 1967 (Bercsek).
- Törzskörmérete: 377 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat).
- Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 408 cm - 2014 (Szél Győző).

F.21. 'Lótusz szilva' - *Diospyros lotus*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

- Törzskörmérete (1 m↑): 131 cm - 2010 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 137 cm - 2013 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 139 cm - 2014 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 141 cm - 2015 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 143 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

- Törzskörmérete: 95 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat).

További egyedek a parkban:

A bemutatott példányon kívül, már csak egy darab fa található a parkban, a 'Vörös Meteor' táblában. Ez a felnyurgult fa is női ivarú, és évente termést is hoz:

- Magassága: 17 m
- Törzskörmérete (1 m↑): 64 cm - 2013 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 67 cm - 2016 (Kevély).

F.22. 'Hétvezér platán' - *Platanus x acerifolia*

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete:

(22.a): 328 cm	(22.c): 287 cm	(22.e): 247 cm
(22.b): 314 cm	(22.d): 258 cm	(22.f): 282 cm - 2008 (Szaller Vilmos)

További mérési adatok:

- Törzskörmérete: 6 x 251 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat).
- Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 996 cm - 2014 (Szél Győző).

Megjegyzés: „Hét Vezérek fája”ként előbukkan egy másik platán (az 1920-as évektől a Margitszigeten élő) Krúdy Gyula (1878-1933): Szent Margit – című kisregényében is:

„Sodródik az aranylevél, futamodik lábunk alatt a Hét Vezérek fájának termése, mert rendszerint ez a vén fa kezdi meg leghamarább hullajtani platánleveleit, mintha már nem bírná őket vénségére eltartani. Igaz, hogy nagyon öregnek mondják ökelmét, hétágú törzséből napjainkban már csak három van meg, a többinek a helyén szurkos homok vagy odu, amelybe játékos gyermekek üldögélnek, mint valami bölcsőbe. És a vén fa ringatja felettük sárguló, ritkuló lombjait mindaddig, amíg egyetlen levél lesz az ágain. Persze észak felé kopaszodik leghamarább a vén fa, mert arról kapja ama hideg szeleket, amelyek mindig ellenségei voltak a fáknak és virágoknak. Az öreg áll, halkán rezeg, mint a csendesülő, búcsúzkodó szív, pedig én úgy nézem, hogy ebben a vén törzsben még mindig annyi életerő van, hogy valamennyiünket túlél, akik alatta megpihenünk. Bólongathatsz öreg, másodpercenként szórhatod alá búsult leveleidet, mint halk mondanivalókat; én már nem hiszek neked, még ha nyugdíjasságodban azt is megengeded magadnak, hogy a sziget fái között legkésőbb keljél fel tavasszal, és nyár vége felé leghamarább menj el aludni. Soká, nagyon soká élsz te még itt, a vén kastély előtt. Favágó nem meri reád emelni fejszéjét, mert nagy és dicső múltad miatt kegyelmet kaptál arra az időre is, amikor már egyetlen levelet sem tudsz hajtani.”

F.23. 'Amuri parásfa' - *Phellodendron amurense*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 156 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 160 cm - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A feljegyzések alapján egy-egy értékesebb példánya megtalálható többek között a Városmajorban, a Vérmezőn, a Városligetben és a Népligetben.

A '<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisából, két darab fa:

Budapest (Pest megye):

Törzskörmérete: 260 cm - 2011.

Budapest (Pest megye):

Törzskörmérete: 250 cm - 2011.

F.24. 'Többszű közönséges japánakác' - *Sophora japonica*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai (legvastagabb):

Törzskörmérete (1 m↑): ~396 cm - 2009 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): ~410 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): ~420 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): ~430 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete (legvastagabb): 430 cm - 1967 (Bercsek).

Törzskörmérete: 628 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat).

Törzskerület: 386 cm - 2008 (Szaller Vilmos). Magasság: 20 m,

Legkisebb átmérő: 121 cm (törzskörméret: 379 cm),

Legnagyobb átmérő: 130 cm (törzskörméret: 408 cm).

Törzskörmérete (legvastagabb) ($\leq 1,3$ m↑): 390 cm - 2013 (Szél Győző).

További egyedek a parkban:

Bercsek Péter 1967-ben megemlített egy 209 cm törzskörméretű példányt. Az 1980-as évek végén a sziget teljes területén 375 db, 2012-ben a közpark területén 230 darab japánakác volt megtalálható (Kevély), köztük sok idős, rosszabb állapotú példánnyal.

Egyéb jelentős példány az országban:

A '*Dendrománia*' adatbázisából, egy darab fa:

Hazánk egyik legvastagabb törzsátmérőjű, alacsonyan elágazó, hármasszű japánakáca Vásárosnaményben (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) él:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 680 cm - 2009.

A '<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisából, két darab fa:

Kám (Vas megye):

Törzskörmérete: 550 cm - 2011.

Egyed (Győr-Moson-Sopron megye):

Törzskörmérete: 530 cm - 2011.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A feljegyzések alapján egy-egy példány megtalálható többek között a Városmajorban, Vérmezőn, Városligetben és a Népligetben. A második helyen egy mellmagasságban elágazó, szintén többszű, és egyben a főváros legidősebb japánakáca a Vár délkeleti falánál (Várhegy déli parkjában):

A '*Dendrománia*' adatbázisából, egy darab fa:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 611 cm - 2009.

A '<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisából, két darab fa:

Első fa:

Törzskörmérete: 614 cm - 2011. Magassága: 22 m. Kora: 200 év.

Második fa:

Törzskörmérete: 592 cm - 2011. Magassága: 19 m. Kora: 200 év.

F.25. 'Ezüstplatán' - *Platanus x acerifolia*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 480 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 498 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 510 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete: 345 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat).

Törzskerület: 477 cm - 2008 (Szaller Vilmos). Magasság: 30 m,

Legkisebb átmérő: 129 cm

Legnagyobb átmérő: 166 cm

További egyedek a parkban:

A Casino szomszédságában, az Uzsonnakertnél áll egy igen mutatós, világosabb törzsű platán:

Törzskörmérete (1 m↑): 297 cm - 2012 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 304 cm - 2016 (Kevély).

A parkban a Nagyszálló mellett (Felső Nagyrét) található még néhány ezüstös törzsű platán.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

Ilyen mutatós, világos törzsű platánfa kevés van a fővárosban, de például a Városligetben találkozhatunk néhány hasonló szépségű egyeddel.

F.26. 'Fekete dió' - *Juglans nigra*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 435 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 444 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 452 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete: 360 cm - 1967 (Bercsek).

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 438 cm - 2014 (Szél Győző - *Dendrománia*).

Törzskerület: 443 cm - 2008 (Szaller Vilmos). Magasság: 28 m,

Legkisebb átmérő: 119 cm

Legnagyobb átmérő: 145 cm

F.27. 'A sziget legidősebb tiszafája' - *Taxus baccata*

További egyedek a parkban:

A tiszafa igen elterjedt örökzöld a szigeten, az 1980-as évek végén 219 darab példánya volt megtalálható a parkban. 2008-ra 4-5 féle, már közel 470 darab egyede volt jelen a nemzetségnek (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A '*Dendrománia*' adatbázisából, egy darab fa:

Hazánk legvastagabb törzsű tiszafája Hencsén (Somogy megye) él:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 437 cm - 2006.

A '<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisából, egy darab fa:

Hencse (Somogy megye):

Törzskörmérete: 437 cm – 2011. Magassága: 17 m. Kora: 280 év.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

'<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisa alapján, egy darab fa:

Törzskörmérete: 201 cm - 2011. Magassága: 12 m.

F.28. 'Idős feketefenyők' - *Pinus nigra*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑):

28.d: 249 cm - 2009 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑):

28.a: 189 cm;

28.b: 190 cm;

28.c: 185 cm;

28.d: 250 cm - 2010 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑):

28.a: 195 cm;

28.b: 198 cm;

28.c: 190 cm;

28.d: 256 cm - 2013 (Kevély).

Törzskörmérete (1 m↑):

28.a: 192 cm;

28.b: 207 cm;

28.c: 195 cm;

28.d: 262 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete: 162-185 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat).

További egyedek a parkban:

Míg az erdei fenyőből (*Pinus sylvestris*) alig található néhány fa (2011-ben 15 darab) a parkban, addig a feketefenyő a Margitsziget leggyakoribb fenyőféléje. Egyedszámuk azonban rohamosan csökken. Az egyes fák alulról felkopaszodnak és lassan, több év alatt kiszáradnak. Az állomány egészségi állapota tehát nem jó.

A Margitsziget teljes területén az 1980-as évek végén kb. 800 db példányuk élt. Ezek közül mindössze 50 db számított idős fának és mintegy 500 db középkorúnak. 2011-ben a parkban 618 db feketefenyő volt megtalálható (Kevély). Számuk 2017-ben kb. 560-ra tehető (Kevély).

Előfordulásuk: A park déli részen: Pesti (Margit híd – Casino között) és a budai Dunaparton (Atlétikai Centrum mellett); középső részen: Póló, Margitszigeti Kisállatkert mellett, Pirospados út mindkét sarkán és a Szent Mihály kápolna közelében; északi részen: 'Bringóvár' fenyves (már csak néhány), Sziklakert, Árpád-hídi tábla.

Egyéb jelentős példány az országban:

A '*Dendrománia*' adatbázisából, hat darab fa:

Peresznye (Vas megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 481 cm - 2010.

Lovászpáttona (Veszprém megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 431 cm - 2010.

Debrecen (Hajdú-Bihar megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 377 cm - 2012.

Vép (Vas megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 360 cm - 2014.

Hédervár (Győr-Moson-Sopron):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 340 cm - 2013.

Dég (Fejér megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 340 cm - 2009.

A '<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisából, négy darab fa:

Peresznye (Tolna megye):

Törzskörmérete: 481 cm - 2011.

Lovászpáttona (Veszprém megye):

Törzskörmérete: 450 cm - 2011. Magassága: 25 m. Kora: 200 év.

Csénye (Vas megye):

Törzskörmérete: 377 cm - 2011. Magassága: 30 m. Kora: 170 év.

Fűzitő (Vas megye):

Törzskörmérete: 346 cm - 2011. Magassága: 28 m.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

10 darab fa:

Törzskörméretük: 259 cm - 2011. Koruk: 100 év.

F.29. 'Két évszázados narancseper' - *Maclura pomifera*

Mérési adatok:

29.b: Törzskörmérete (1,20 m↑): 231 cm–2016' (Kevély).

A villás elágazás két törzse (elágazás felett): 156+136 cm - 2016 (Kevély).

29.c: Törzskörmérete (1,30 m↑): 217 cm - 2016 (Kevély).

A villás elágazás két törzse (elágazás felett): 142+161 cm - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'Dendrománia' adatbázisából, két darab fa:

Balatonfüred (Veszprém megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 406 cm - 2009.

Sellye (Baranya megye), egy darab fa:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 372 cm - 2011,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 380 cm - 2014.

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, négy darab fa:

Balatonfüred (Veszprém megye):

Törzskörmérete: 406 cm - 2011.

Vép (Vas megye):

Törzskörmérete: 400 cm - 2011. Magassága: 30 m.

Sellye (Baranya megye):

Törzskörmérete: 372 cm - 2011. Magassága: 18 m.

Harkány (Baranya megye):

Törzskörmérete: 346 cm - 2011. Magassága: 25 m. Kora: 200 év.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, egy darab fa:

Törzskörmérete: 258 cm - 2011. Magassága: 17,5 m. Kora: 100 év.

F.30. 'Főúti fasormaradvány' - *Platanus x acerifolia*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑):

28.a: 270 cm;

28.h: 341 cm;

28.b: 298 cm;

28.i: 297 cm;

28.c: 218 cm;

28.j: ~240 cm;

28.d: 360 cm;

28.k: 244 cm;

28.e: 283 cm;

28.l: ~320 cm;

28.f: 215 cm;

28.m: 310 cm - 2010 (Kevély).

28.g: 315 cm;

Törzskörmérete (1 m↑):

28.a: 282 cm;

28.h: 349 cm;

28.b: 308 cm;

28.i: 310 cm;

28.c: 223 cm;

28.j: ~251 cm;

28.d: 370 cm;

28.k: 251 cm;

28.e: 302 cm;

28.l: ~326 cm;

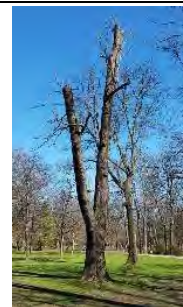
28.f: 234 cm;

28.m: 316 cm - 2016 (Kevély).

28.g: 328 cm;

F.31. 'Kanadai vasfa' - *Gymnocladus dioicus* (*G. canadensis*)

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

- Törzskörmérete (1 m↑): 300 cm - 2009 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 303 cm - 2010 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 311 cm - 2013 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 317 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete: 205 cm - 1967 (Bercsek).

További egyedek a parkban:

A sziget teljes területén, 1980-as évek végén 55 db vasfa élt. Azért még ma sem túl ritka, 2016-ban szórványosan 45 példánya volt meglátható (Kevély), köztük néhány hasonló korú idősebb és több középkorú egyeddel. Nagyobb számban élnek – a bemutatott nevezetes vasfa környékén – a Hortenziás- és a Rendőrségi táblában is. Érdekesség, hogy a Rózsakert mellett több magonca fejlődött vadon, kisebb „erdőt” alkotva (2016).

Hortenziás táblában 6 darab fa (északi irányból déli irányba haladva):

- Első fa: Törzskörmérete (1 m↑): 286 cm - 2016 (Kevély).
- Második fa: Törzskörmérete (1 m↑): 117 cm - 2016 (Kevély).
- Harmadik fa: Törzskörmérete (1 m↑): 196 cm - 2016 (Kevély).
- Negyedik fa: Törzskörmérete (1 m↑): 184 cm - 2016 (Kevély).
- Ötödik fa: Törzskörmérete (1 m↑): 182 cm - 2016 (Kevély).
- Hatodik fa: Törzskörmérete (1 m↑): 170 cm - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány az országban:

A '<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisából, három darab fa:

Iharosberény (Somogy megye):

Törzskörmérete: 380 cm - 2011.

Lengyeltóti (Somogy megye):

Törzskörmérete: 310 cm - 2011. Magassága: 25 m.

Veszprém (Veszprém megye):

Törzskörmérete: 295 cm - 2011. Magassága: 16 m.

Megjegyzés:

Az egyik legnagyobb vasfa példány Budapesten a Népligetben volt megtalálható, amely 130 esztendősen lehetett. Törzsének körmérete mellmagasságban 272 cm volt, magassága elérte 19 métert. A fa a 2006. augusztus 2.-ai viharban teljesen szét tört. Az egymáshoz pányvázott vázágak egymást szakították le a törzsről. A fa sajnos már nem volt megmenthető.

F.32. 'Vastagtörzsű vadgesztenye' - *Aesculus hippocastanum*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

- Törzskörmérete (1 m↑): 536 cm - 2008 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 538 cm - 2009 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 540 cm - 2010 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 545 cm - 2013 (Kevély),
- Törzskörmérete (1 m↑): 550 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete (1 m↑): 314 cm - 1988 (Fővárosi Kertészeti Vállalat)

Törzskörmérete (≤ 1,3 m↑): 526 cm - 2003 (*Dendrománia*),

Törzskörmérete (≤ 1,3 m↑): 533 cm - 2010 (*Dendrománia*).

Egyéb jelentős példány az országban:

A '<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisából, egy fa, amely feltehetően az ország legvastagabb törzsű példánya:

Szabadkígyós (Békés megye):

Törzskörmérete: 585 cm - 2011. Magassága: 20 m. Kora: 130 év. (Védett)

A '*Dendrománia*' adatbázisából, egy darab fa, amely feltehetően az ország második legvastagabb törzsű egyede:

Álmosd (Hajdú-Bihar megye):

Törzskörmérete (≤ 1,3 m↑): 570 cm - 2016 (Torma Zoltán, Torma Zoltánné).

F.33. 'A sziget legmagasabb platánfája' - *Platanus x acerifolia*

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 600 cm - 2009 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 603 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 610 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 617 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete (1 m↑): 570 cm - 2008 (Szaller Vilmos). Magasság: 34 m,

Legkisebb átmérő: 191 cm

Legnagyobb átmérő: 191 cm.

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 590 cm - 2013 (Szél Győző).

F.34. 'Tarka levelű platán' - *Platanus x acerifolia* 'Suttneri'

Mérési adatok:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete (1 m↑): 380 cm - 2010 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 391 cm - 2013 (Kevély),

Törzskörmérete (1 m↑): 399 cm - 2016 (Kevély).

További mérési adatok:

Törzskörmérete: 290 cm - 1967 (Bercsek).

Egyéb jelentős példány az országban:

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, négy darab fa:

Nádasdladány (Fejér megye):

Magassága: 25 m, törzskörmérete: 375 cm - 2011.

Martonvásár (Fejér megye):

Magassága: 22 m, törzskörmérete: 370 cm - 2011.

Alcsút (Fejér megye):

Törzskörmérete: 355 cm - 2011.

Körmend (Vas megye):

Törzskörmérete: 290 cm - 2011.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, egy darab fa:

Törzskörmérete: 570 cm - 2011.

F.35. 'Alacsonyan elágazó platánok' - *Platanus x acerifolia*

További mérési adatok:

(35.c):

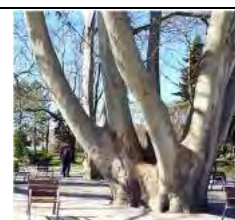
Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 637 cm - 2003 - (Szél Győző - Dendrománia).

(35.d):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 631 cm - 2003,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 651 cm - 2010 - (Szél Győző - Dendrománia).

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): **hatágú:** 676 cm; **négyágú:** 649 cm - 2013 - (Szél Győző - Dendrománia).

F.36. 'Arany János kőrisfája' - *Fraxinus excelsior*

A fát az 1900-as évek elején **fekete kőrisfaként** (*Fraxinus nigra*) is megemlítették, amely hazánkban igen ritka (pl. Sopronban, a botanikus kertben). A faj az USA nedves hegyvidéki erdeiben és mocsárvidékein őshonos. Élőhelye elsősorban a Nagy-tavak vidékére korlátozódik.

Arany kőrisfája (*Fraxinus excelsior*) a Víztorony mellett állt. Az öreg kőris a szigeten zajló ostrom idején súlyosan károsodott. Koronája a harcok alatt annyira megsérült, hogy napjainkra a fa már teljesen eltűnt. A pótlására a kertészek három platánfát ültettek, amelyek még ma is szépen fejlődnek. A kőris törzskörmérete 1967-ben 520 cm volt (Bercsek Péter nyomán).

F.37. 'Tövis nélküli lepényfa' - *Gleditsia triacanthos f. inermis***További mérési adatok:**

Törzskörmérete: 277 cm - 2008 (Szaller Vilmos). Magassága: 20 m,
Legkisebb átmérő: 85 cm
Legnagyobb átmérő: 89 cm.

F.38. 'Kínai szomorú-fűz' - *Salix babylonica***Mérési adatok:**

Az előző évek mérési adatai:
Törzskörmérete (1 m↑): 314 cm - 2009 (Kevély).

F.39. 'Kései csörgőfa' - *Koelreuteria bipinnata***Mérési adatok:**

Az előző évek mérési adatai:
Törzskörmérete (1 m↑): 130 cm - 2013 (Kevély),
Törzskörmérete (1 m↑): 134 cm - 2016 (Kevély).

F.40. 'Bibircses nyír' - *Betula pendula***Mérési adatok:**

Az előző évek mérési adatai:
Törzskörmérete: 170 cm - 1967 (Bercsek). Magassága: 18-20 m.
Törzskörmérete (1m↑): 196 cm - 2010 (Kevély),
Törzskörmérete (1m↑): 206 cm - 2016 (Kevély).

F.41. 'Egylevelű akác' - *Robinia pseudoacacia var. monophylla***Egyéb jelentős példány Budapesten:**

A '<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisából, egy darab fa:
Páka (Zala megye):

Törzskörmérete: 281 cm - 2011. Magassága: 32 m. Kora: 100 év.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

Budapesten a Népligetben él egy hatalmas példány, amely egyben a park legöregebb fája.
Törzskörmérete az 1960-as évek végére elérte a 4 métert. Még az 1855-ös legelső telepítésből származik, abból, amelyet a futóhomok megkötésére használtak. 2010-ben már csak egy vázága élt.

F.42. 'Komlógyertyán' - *Ostrya carpinifolia***Mérési adatok:**

Egyik faállapota kifogástalan:

Törzskörmérete (1m↑): 117+93+88 cm - 2016 (Kevély).

A második fán kisebb kéregszerűlések:

Törzskörmérete (1m↑): 75+77+77 cm - 2016 (Kevély).

A harmadik fa a legrosszabb állapotú; fagyléces, erősen odvas törzsek:

Törzskörmérete (1m↑): 86+103 cm - 2016 (Kevély).

A negyedik fa törzsein kisebb sebek:

Törzskörmérete (0,40 m↑): 144 cm - 2016 (Kevély) - Kisebb sebek.

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörméretük (1m↑): 70 cm-128 cm - 2010 (Kevély).

További egyedek a parkban:

Négy fa él beszorulva a Szabadtéri Színpad mellett:

Két fa állapota rendkívül rossz, régi fagylécek nagy nyomai, sebek, odvasodó törzsek:

Első fa:

Törzskörmérete (1m↑): 70+73 cm - 2016 (Kevély).

Második fa:

Törzskörmérete (1m↑): 86+80 cm - 2016 (Kevély).

Harmadik fa - állapota 'közepes':

Törzskörmérete (1m↑): 97+71+65+86 cm - 2016 (Kevély).

Negyedik fa - egytörzsű, ez a 'legjobb állapotú' egyed:

Törzskörmérete (1m↑): 101 cm - 2016 (Kevély).

Egy fa él az Alsó Nagyréten (Árnyas út mellett), amely 12 m magas. Ezt a jobb állapotú komlógyertyánt elődeink nevezetes faként tartottak számon:

Törzskörmérete (0,30 m↑): 143 cm - 2016 (Kevély).

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A '<http://oregfak.emk.nyme.hu>' adatbázisából, egy darab fa:

Budapest (Pest megye):

Törzskörmérete: 150 cm - 2011. Magassága: 18 m.

F.43. 'Császárfa' - *Paulownia tomentosa*

Három darab 2000-ben telepített példány található a park területén (2017):

Két rossz- és egy jobb állapotú fa:

Egy darab erősen törzssérült fa, jelentős koronaszáradásokkal az Ökö-játszótéren:

Törzskörmérete (1m↑): 67 cm - 2017 (Kevély).

Egy darab szintén nagyon sérült fa a Casino előtt:

Törzskörmérete (1m↑): 78 cm - 2017 (Kevély).

Egy darab fa a Gesztenyés táblában, a parkoló mellett – amely a legjobb állapotú a három fa közül:

Törzskörmérete (1m↑): 59 cm - 2017 (Kevély).

Jelentős példány az országban:

A '*Dendrománia*' adatbázisából, egy darab fa:

Balatonboglár (Somogy megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 547 cm - 2013 (Sólyom Attila).

F.44. 'Fekete nyárfa' - *Populus nigra***Zenélő kút melletti példány:**

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete: 621 cm - 2008 (Szaller Vilmos).

További egyedek a parkban:

2006-ban 146, 2011-ben 136 darab példánya volt megtalálható a szigeten.

Egyéb jelentős példány az országban:

A '*Dendrománia*' adatbázisából, három darab fa:

Gemenc (Bács-Kiskun megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 1200 cm - 2013. Magassága: 30-35 m,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 1203 cm - 2015. Magassága: 30-35 m.

(Csejtei Péter, /Szombathelyi Gergely, Fekete Adrienn/).

Adony (Fejér megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 1072 cm - 2009 (Baranyi László).

Révfalu (Baranya megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 1064 cm - 2010,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 1065 cm - 2011,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m↑): 1089 cm - 2016 (Pósfai György, Szél Győző).

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, négy darab fa:

Nagyatád (Somogy megye):

Törzskörmérete: 1100 cm - 2011. Magassága: 31 m.

Révfalu (Baranya megye):

Törzskörmérete: 1065 cm - 2011.

Nagyatád (Somogy megye):

Törzskörmérete: 1140 cm - 2011. Magassága: 30 m.

Miskolc (Borsod-Abaúj-Zemplén megye):

Törzskörmérete: 968 cm - 2011. Magassága: 31,5 m. Kora: 220 év.

Egyéb jelentős példány Budapesten:

A 'Dendrománia' adatbázisából, négy darab fa:

Az első fa:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 768 cm - 2012 (Gergely Attila, Szél Győző).

A második fa:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 745 cm - 2010 (Bőle György).

A harmadik fa:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 743 cm - 2012 (Bőle György).

A negyedik fa:

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 743 cm - 2012 (Baranyi László, Szél Győző). Magassága: 30 m.

F.45. 'Nyugati ostorfa' - *Celtis occidentalis*

A sziget egykori legnagyobb nyugati ostorfája:

Az előző évek mérési adatai:

Törzskörmérete: 240 cm - 1967 (Bercsek nyomán).

Törzskörmérete: 297 cm - 1993.

A Margithídi lehajtó ostorfa fasora (lásd még fotó: 165. oldal)

A Margithídi lehajtó ostorfa fasorát 1950-ben telepítették. Ezt a fasort az 1960-as években még úgy említették, mint esetlegesen nevezetes fasorra fejlődhető fákat. Sajnos példányai az 1980-as évek közepén bekövetkezett kemény tél folyamán erős károsodást szenvedtek, így napjainkra a fasor állapota meglehetősen leromlott. A fagykár hatására kialakult fagylécek mára már jelentős hasadásokat, odvas farészeket eredményeztek az egyes fák esetében. A fasor leváltása időszerű lett.

Ostorfák a szigeten:

A leggyakoribb faj a parkban, a faállomány mintegy 10%-át alkotja. Számuk 2006-ban a közterületen 575 darab volt (Kevély). Napjainkban ez a szám megközelítőleg 500-ra tehető.

Jelentős példány az országban:

A 'Dendrománia' adatbázisából, két darab fa:

Erdőtelek (Heves megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 462 cm - 2016 (Torma Zoltánné, Torma Zoltán).

Dég (Fejér megye):

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 415 cm - 2009,

Törzskörmérete ($\leq 1,3$ m \uparrow): 424 cm - 2014.

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, egy darab fa:

Erdőtelek (Heves megye):

Törzskörmérete: 480 cm - 2011. Magassága: 17 m.

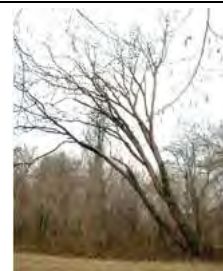
F.46. 'Kínai papíreperfa' - *Broussonetia papyrifera*

Bercsek Péter 1967-ben megemlégett a Casino közelében egy idős, 200 cm törzskörméretű példányt is. Manapság már az a fa nem látható a parkban.

Jelentős példány Budapesten:

A 'http://oregfak.emk.nyme.hu' adatbázisából, egy darab fa:

Törzskörmérete: 200 cm - 2011. Magassága: 31 m.

A Domonkos rendi kolostorromok környékén (81)

IRODALOMJEGYZÉK

- ¹ BERCSEK PÉTER: Budapest dendrológiai értékei. In: *A fővárosi kertészet száz éve*. Szerk. Kiáczy György. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1967. p. 125–148.
- ² HANUSZ ISTVÁN: A budapesti Margitsziget fái. *Kertészeti Lapok*. 1890. 5. 11. 283. URL: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/KerteszetiLapok_1890/?pg=332&layout=s Letöltve: 2017.10.15.
- ³ V. S.: Híres fák életéből. *Erdészeti Lapok*, 47. 6. (1908. március 15.) 290–291. URL: http://erdeszetilapok.oszk.hu/00925/pdf/00925_286-296.pdf Letöltve: 2017.10.15.
- ⁴ –rs: Képek a Margit-szigetről. *Vasárnapi Ujság*, 1880. 27. 35. p. 575-578.
- ⁵ V. S.: Híres fák életéből. *Erdészeti Lapok*, 47. 6. p. 291. URL: http://erdeszetilapok.oszk.hu/00925/pdf/00925_286-296.pdf Letöltve: 2017.10.15.
- ⁶ HANUSZ ISTVÁN: A budapesti Margitsziget fái. *Kertészeti Lapok*. 1890. 5. 11. 283.
- ⁷ KARDOS ÁRPÁD: Faóriások a Margit-szigeten. *Vasárnapi Ujság*, 52. 35. (1905. augusztus 27.) p. 562. URL: http://epa.oszk.hu/00000/00030/02748/pdf/VU_EPA00030_1905_35.pdf Letöltve: 2017.10.15.
- ⁸ *Szigeti séták*. (Folyóirat) Szerk.: Krúdy Gyula. 1921.
- ⁹ TARJÁNYI FERENC, PESTI LÁSZLÓ: *Margitsziget*. Tájak – Korok – Múzeumok Kiskönyvtára, 471. Budapest, TKM Egyesület, 1993. p. 14.
- ¹⁰ SZÉP ERNŐ: Egyes fák a Margitszigeten. *Pesti Napló*, 1934. október 28. p. 35.
- ¹¹ KONRÁDYNÉ, DR. GÁLOS MAGDA: *A vendéglátó és gyógyító Margitsziget*. Budapest, Danubius Szálloda és Gyógyüdülő Vállalat, 1973. p. 6.
- ¹² MCARDLE, A. J., SANTAMOUR, F.S.: Cultivar checklist for English oak (*Quercus robur*). *Journal of Arboriculture*, 1985. 11. 10. p. 307–315. említi a *Q. robur* Umbraculiferat a következő mű nyomán, megemlítve, hogy nem látták az eredeti hivatkozásokat: (G. Krussmann, Handbuch der Laubgehölze, Berlin, 1978, vol. 3, p. 108) — almost spherical growth habit, cited Nederl. Fl. Pomona t42(3) (= var. *umbraculifera* Chancerel.).. – Bercsek Péter nyomán
- ¹³ A Margit-sziget. *Vasárnapi Ujság*, 1869. 16. Melléklet a 29. számhoz, URL: <http://epa.oszk.hu/00000/00030/00802/pdf/00802.pdf> Letöltve: 2017.10.15.
- ¹⁴ A Margit-sziget növényzete. *Vasárnapi Ujság*, 1900. 47. 37. p. 609. URL: <http://epa.oszk.hu/00000/00030/02433/pdf/02433.pdf> Letöltve: 2017.10.15.
- ¹⁵ KARDOS ÁRPÁD: Faóriások a Margit-szigeten. *Vasárnapi Ujság*, 52. 35. (1905. augusztus 27.) p. 562. URL: http://epa.oszk.hu/00000/00030/02748/pdf/VU_EPA00030_1905_35.pdf Letöltve: 2017.10.15.
- ¹⁶ *Különleges négyzetkilométer* (részlet). URL: http://nol.hu/utazas/20090817-kulonleges_negyzetkilometer Letöltve: 2017.10.15.
- ¹⁷ FÖLDVÁRY MIKSA: Az erdő költészete. *A természet*, 1925. 21. 11-12. p. 64. URL: http://epa.oszk.hu/01600/01649/00262/pdf/A_termeszett_EPA01649_1925_06_01-15_21_11-12.pdf Letöltve: 2017.10.15. (Az eredeti leírás: Hanusz István adomája.)
- ¹⁸ HORGAS JUDIT: „Légjavító zöld ligetben” Bercsek Péterrel, a Margit-sziget egykori főkertészeivel. *Liget*, 2006. 19. 6. p. 62–71. URL: http://epa.oszk.hu/01300/01348/00048/06_06_17.html Letöltve: 2017.10.15.
- ¹⁹ SZÉP ERNŐ: Egyes fák a Margitszigeten, *Pesti Napló*, 1934, október 28. szám, 35. oldal.
- ²⁰ HANUSZ ISTVÁN: A budapesti Margitsziget fái. *Kertészeti Lapok*. 1890. 5. 11. 282. URL: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/KerteszetiLapok_1890/?pg=332&layout=s Letöltve: 2017.10.15.
- ²¹ TÖRS KÁLMÁN: *Margit-sziget*. Pest, Athenaeum Ny., 1872. 137 p., 10 t. p. 80. Részlet URL: <http://mek.oszk.hu/00500/00596/html/msziget/tors/ulthm.htm> Letöltve: 2017.10.15.
- ²² *Jelfa a romoknál – Margitsziget*. *Jelfák: Magyar dokumentumfilm-sorozat*. Rendező: Szabados Tamás, Szerk. Rozsnyai Margit, Szabados Tamás. - Magyar dokumentumfilm-sorozat. 12/6. rész. MTV, 2002.
- ²³ KARDOS ÁRPÁD: Faóriások a Margit-szigeten. *Vasárnapi Ujság*, 52. 35. p. 563. URL: http://epa.oszk.hu/00000/00030/02748/pdf/VU_EPA00030_1905_35.pdf Letöltve: 2017.10.15.
- ²⁴ BERCSEK PÉTER: *Mesélnek a margitszigeti fák*. [Budapest], Szerző, cop. 2012. 71 p. URL: <http://mek.oszk.hu/12300/12334/12334.pdf> Letöltve: 2017.10.15.
- ²⁵ KARDOS ÁRPÁD: Faóriások a Margit-szigeten. *Vasárnapi Ujság*, 52. 35. p. 562-563. URL: http://epa.oszk.hu/00000/00030/02748/pdf/VU_EPA00030_1905_35.pdf Letöltve: 2017.10.15.
- ²⁶ REXA DEZSŐ: Margitsziget, Budapest, Officina, 1940. 110 p. Részlet URL: <http://mek.oszk.hu/00500/00596/html/msziget/rexa/rexa.html> Letöltve: 2017.10.15.
- ²⁷ ÁBRÁNYINÉ KATONA KLEMENTINA: A Margitsziget veszedelme. *Vasárnapi Ujság*, 1897. 44. 34., p. 557. URL: <http://epa.oszk.hu/00000/00030/02270/pdf/02270.pdf> Letöltve: 2017.10.15.
- ²⁸ KRÚDY GYULA: VIII. fejezet. Levél a nyárfa héján. In: Krúdy Gyula: *Szent Margit. Mesemondás*. Budapest, Pesti Szalon, 1996. URL: <http://mek.niif.hu/00700/00761/00761.htm> Letöltve: 2017.10.15.

- ²⁹ TÖRS KÁLMÁN: *Margit-sziget*. Pest, Athenaeum Ny., 1872. 137 p. , 10 t. p. 80. Részlet URL: <http://mek.oszk.hu/00500/00596/html/msziget/tors/ulthm.htm> Letöltve:2017.10.15. TÖRS KÁLMÁN: *Margit-sziget*, Budapest, Múzsák Közművelődési Kiadó,1872. p. 9.
- ³⁰ BERCSEK PÉTER: Budapest dendrológiai értékei. In: *A fővárosi kertészet száz éve*. Szerk. Kiáczy György. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1967. p. 140.
- ³¹ RAPAICS RAYMUND: *Magyar kertek. A kertművészet Magyarországon*. [Budapest], Egyetemi Nyomda,1940. p. 209. URL: <http://mek.oszk.hu/06300/06313/06313.pdf> Letöltve: 2017.10.15.
- ³² KRÚDY GYULA: VI. fejezet. A Hét testvérek fája. In: Krúdy Gyula: *Szent Margit. Mesemondás*. Budapest, Pesti Szalon, 1996. URL: <http://mek.niif.hu/00700/00761/00761.htm> Letöltve: 2017.10.15.
- ³³ Recsk. Jámbor arborétum. Utolsó frissítés: 2017.10.09. URL: http://www.matrainfo.hu/telep_recsk.php/graphics/muzeumok.php Letöltve: 2017.10.15.
- ³⁴ DEBRECZY ZSOLT: *Javaslat a Margitsziget tájképi és dendrológiai fejlesztési tervéhez*. Budapest, Magyar Természettudományi Múzeum Növénytára - Fővárosi Kertészeti Vállalat, 1984.
- ³⁵ A Margit-sziget növényzete. *Vasárnapi Ujság*, 1900. 47. 37. p. 609. URL: <http://epa.oszk.hu/00000/00030/02433/pdf/02433.pdf> Letöltve: 2017.10.15.
- ³⁶ BALOGH ANDRÁS: *Magyarország nevezetes fái*. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1968. 100. oldal.
- ³⁷ KRÚDY GYULA: Utóhang: A mai Margitsziget. In: Krúdy Gyula: *Szent Margit. Mesemondás*. Budapest, Pesti Szalon, 1996. URL: <http://mek.niif.hu/00700/00761/00761.htm> Letöltve: 2017.10.15.
- ³⁸ *Százados fák. A növényvilág számos érdekessége díszíti a Margitszigetet*. (1939. október, Magyar Világhíradó 819.) URL: <http://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=3518> Letöltve: 2017.10.15.
- ³⁹ Az adatok forrása: Liriodendron tulipifera – L. In: *Plants for the future*. URL: <http://pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Liriodendron+tulipifera> Letöltve: 2017.10.15.
- ⁴⁰ 1908. évi XLVIII. törvénycikk Budapest székesfőváros fejlesztéséről s a háztartásának rendezése végett teendő állami intézkedésekről. URL: <https://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7048>. Letöltve: 2017.10.15.

Az ábrák szerzői, forrásai

- (1) Kevély László, 2004-2017.
- (2) Bercsek Péter, 1960-80-as évek.
- (3) Szaller Vilmos, 2008-2016.
- (4) Bakonyi Orsolya, 2005.
- (5) Dr. Rácz István-Dr. Debreczy Zsolt, 1984.
- (6) Főkert fotóarchívum. <http://fokert150.hu/>.
- (6.1) <http://fokert150.hu/images/csavart-fuz-margitsziget-1970-es-evek/>
- (6.2) <http://fokert150.hu/images/margitszigeti-nagy-platan-1970-es-evek/>
- (6.3) <http://fokert150.hu/images/margitsziget-mocsari-ciprus-1970-es-evek/>
- (6.4) <http://fokert150.hu/images/nagy-platan-margitsziget-1970-es-evek/>
- (6.5) <http://fokert150.hu/images/margitszigeti-feljaro-margit-hid-fele-1970-es-evek/>
- (7) Vasárnapi Újság, 1900-1912.
- (8) Elblinger Ferenc, „Fák, erdők parkok. Elbi blogja”, 2015.
<http://elbiferrum.blogspot.hu/2015/05/a-margit-sziget.html>
- (9) Pék Zsolt, 2016.
- (10) Internet.
- (11) <http://eliteapartments.hu/en/budapests-margaret-island-is-a-colorful-autumn-wonderland/>
- (12) Törs Kálmán: A Margit-sziget. 1872. 37. oldal.
- (13) Internet. A Margit-sziget látképe, 1811. Középen a nádori nyaraló, jobbra szőlők
- (14) <https://maps.hungaricana.hu/hu/BFLTerkeptar/114/view/?pg=1&bbox=5128%2C-8022%2C12367%2C4032>
- (15) <https://dunaiszigetek.blogspot.hu/2012/08/elo-arvizi-emlek-1838-bol-margit.html>
- (16) <https://maps.hungaricana.hu/hu/BFLTerkeptar/73/view/?pg=0&bbox=9799%2C-5824%2C12842%2C-4147>
- (17) http://hu.rightpedia.info/w/Habsburg_J%C3%B3zsef_magyar_korm%C3%A1nyz%C3%B3
- (18) <http://www.ekmk.hu/lexikon/talalatok3.php?beture=J%C3%81MBOR%20Vilmos>
- (19) <http://www.ahid.hu/tortenetunk/>
- (20) http://www.templom.hu/phpwcms/bp_bakats/arc/b/02.jpg
- (21) [http://www.fortepan.hu/?view=all&lang=hu&tags\[\]=Margitsziget](http://www.fortepan.hu/?view=all&lang=hu&tags[]=Margitsziget)
- (22) <https://hu.pinterest.com/pin/391461392593229422/> - Park a Margit fürdő előtt. Klösz György, 1880-90 között.
- (23) <https://hu.pinterest.com/pin/391461392593229270/> - Park a Margit fürdő előtt. Klösz György, 1880-90 között.
- (24) Kertészeti Lapok. XXII. évf. 1907. 5. füzet. 131. oldal.
- (25) http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/482672/default/doc_url/VF_8368.jpg
- (26) Kertészeti Lapok. 1905. május 5. szám. 135. oldal.
- (27) Jaksics György: Üdvözet a Margitszigetről. Budapest, 2014. 43. oldal.
- (28) http://mek.oszk.hu/00500/00596/html/msziget/album/1912_2.jpg
- (29) http://www.genealogus.hu/terkepek/budapest/budapest_1909.html
<https://maps.hungaricana.hu/hu/BFLTerkeptar/2508/view/?bbox=4340%2C-3924%2C5041%2C-2311>
- (30) Internet. Szigeti angolpark részlet.
- (31) <http://www.lokalpatriotak.com/wp-content/uploads/2012/08/A38.jpg>
- (32) https://2.bp.blogspot.com/-VPBFAWbF3LE/T-DJtrVD5xI/AAAAAAAAE9I/LSkIUFrheN4/s1600/fortepan_24318_budapest.jpg
- (33) <http://www.fortepan.hu/?tags=margitsziget&x=0&y=0&view=query&lang=hu&q=>
- (34) <http://mek.oszk.hu/00500/00596/html/msziget/album/arany070.jpg>
Vasárnapi Ujság 59. évf. 26. sz. (1912. június 30.)
(http://epa.oszk.hu/00000/00030/03057/pdf/VU_EPA00030_1912_26.pdf)
- (35) Internet. Arany János tölgyei az 1940-50-es évek körül.
- (36) http://epa.oszk.hu/00000/00030/02748/pdf/VU_EPA00030_1905_35.pdf
Vasárnapi Ujság 58. évf. 28. sz. (1911. július 9.) 556. oldal.
- (37) <http://filmhiradok.nava.hu/watch.php?id=3>
- (38) http://epa.oszk.hu/00000/00030/02748/pdf/VU_EPA00030_1905_35.pdf
Vasárnapi Ujság 58. évf. 28. sz. (1911. július 9.) 556. oldal.

- (39) <https://kapcsoskonyvblog.wordpress.com/margitsziget/#jp-carousel-276>
Margitsziget. Klösz György, 1873 körül. Fortepan / Budapest Főváros Levéltára.
- (40) http://epa.oszk.hu/00000/00030/02748/pdf/VU_EPA00030_1905_35.pdf
Vasárnapi Ujság 58. évf. 28. sz. (1911. július 9.) 556. oldal.
- (41) Internet. Az öreg, leromlott állapotú kőrísa a víztorony mellett, 1960 körül.
- (42) Jaksics György: Üdvözet a Margitszigetről. Budapest, 2014. 83. oldal.
- (43) <http://mek.oszk.hu/00500/00596/html/msziget/dorrern.jpg> - Dörrer Tivadar nevezetes rajza.
- (44) http://epa.oszk.hu/00000/00030/03057/pdf/VU_EPA00030_1912_26.pdf
Vasárnapi Ujság 59. évf. 26. sz. (1912. június 30.) 521. oldal.
- (45) Kertészeti Lapok. 1905. Május. 5. szám. 133. oldal.
- (46) Kertészeti Lapok. 1905. Május. 5. szám. 136. oldal.
- (47) <http://filmhiradok.nava.hu/watch.php?id=3>
- (48) <http://bpkep.fszek.hu/CorvinaWeb?action=onelong&recnum=794636&pos=178>
- (49) <http://mek.oszk.hu/00500/00596/html/msziget/album/b2.jpg>
- (50) <http://filmhiradok.nava.hu/watch.php?id=3>
- (51) http://index.hu/nagykep/2016/07/09/rettenetes_burgeporkolt_a_margitszigeten/
Balogh Rudolf / Vasárnapi Ujság 53. (1906) 36. sz. 581.)
- (52) <http://mek.oszk.hu/00500/00596/html/msziget/album/arany007.jpg>
Klösz György / Fortepan / Budapest Főváros Levéltára.
- (53) http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/482474/default/doc_url/VF_2014_233_1_01.jpg
- (54) http://dka.oszk.hu/072100/072157/0721-0840_pix_Oldal_04_kep_0002_nagykep.jpg
- (55) http://mandadb.hu/common/file-servlet/document/485555/default/doc_url/VF_18_938.jpg
- (56) <https://kapcsoskonyvblog.wordpress.com/margitsziget/#jp-carousel-252>
- (57) Kertészeti Lapok. 1905. December. 13. szám. 366. oldal.
- (58) http://index.hu/nagykep/2016/07/09/rettenetes_burgeporkolt_a_margitszigeten/
- (59) <http://filmhiradok.nava.hu>
- (60) Jaksics György: Üdvözet a Margitszigetről. Budapest, 2014. 63. oldal.
- (61) Jaksics György: Üdvözet a Margitszigetről. Budapest, 2014. 76. oldal.
- (62) <http://egykor.hu/budapest/410>
- (63) <http://egykor.hu/budapest/410>
- (64) https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2a/Manci_hid_fortepan_52105.jpg
- (65) [http://www.ciao.es/Isla_Margarita_Budapest__Opinion_1356119#prettyPhoto\[1115886\]/0/](http://www.ciao.es/Isla_Margarita_Budapest__Opinion_1356119#prettyPhoto[1115886]/0/)
- (66) Internet. A hatalmas vihar egyik áldozata.
- (67) <http://indafoto.hu/somewhat/image/150365-1e413a28>
- (68) Internet. A nevezetes mezei juhar.
- (69) http://msue.anr.msu.edu/resources/amur_corktree
- (70) <http://super8.hu/home/index.html?search=Margitsziget>
- (71) <https://stories.rbge.org.uk/archives/8928>
- (72) <http://www.kia.hu/konyvtar/pestikert/margit.htm>
- (73) Internet. Az említett óriás platán, korhadó törzse 1999-ben (1) és 2002-ben.
- (74) Internet.
- (75) Internet. Csüngő japánakác a Casino közelében, nyáron és télen, 1971 (76)
- (76) <http://www.fortepan.hu/?tags=margitsziget&x=0&y=0&view=query&lang=hu&q=>
- (77) http://est.hu/cikk/81981/margitsziget_margitsziget
- (78) <http://www.magazinzhrada.cz/rostliny/vypestujte-si-na-zahrade-muchovnik.html>
- (79) <https://hu.pinterest.com/pin/445012006916325222/>
- (80) <http://www.terra.hu/fak/html/quercus.rubra.html> - dr. Udvardy László.
- (81) <http://kepguru.hu/foto/133127/budapest-margit-sziget>
- (82) Internet. A Margitsziget térképe (átvett, javított és bővített), 2016.
- (83) <http://kepguru.hu/foto/178742/margitszigeti-osz-budapest> - Laczkó Ágota -
<http://kepguru.hu/dyn/download.php?id=178742&size=f&sh=IACMnPcoocavPmhfYLYmfg&e=1509209085>
- (84) https://www.europeana.eu/portal/hu/record/2048006/Athena_Plus_ProvidedCHO_Pet_fi_Literary_Museum_759380.html

További irodalom

- A Szent Margitsziget. In: SIKLÓSSY LÁSZLÓ: *Hogyan épült Budapest? 1870–1930 : A Fővárosi Közmunkák Tatanácsa története*. [Budapest], [ÉTK],e (1870-1930) [2004]. A Szent Margitsziget 486. oldal
Arborétumok országszerte. Szerk. Mészöly Győző. Budapest, Mezőgazdasági Kvk., 1984. 373 p.
- BALOGH ANDRÁS: Magyarország nevezetes fáit. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1968. 111 p.
- BARACZKA KATALIN,- DR. GÖRGÉNYI ANDRÁSNÉ: Budapest, XIII. kerület, Margitsziget részletes rendezési terve. Zöldfelületi vizsgálat, Budapest, 1988.
- BARACZKAI I: *A Margitszigeti park kultúrtörténete*. Budapest, p. Fővárosi Kertészet, 1958. p.3 kézirat, 1958. Kézirat. 3 p.
- BARTHA DÉNES: *Fa- és cserjehatározó*. Budapest, Mezőgazda Kiadó, 1997. 340 p.
- BARTHA DÉNES: *Magyarország fa- és cserjefajai*. Budapest, Mezőgazda Kiadó, cop. 1999. 301 p.
- BARTHA DÉNES: *Magyarország faóriásai és famatuzsálemei*. Budapest, Sopron, OEE Erdészettört. Szakoszt., 1994. 242 p. Kapcsolódó honlap: *Magyarországi faóriások és famatuzsálemek* Országos Erdészeti Egyesület, 1994.
- BERCSEK PÉTER: *Átültetett fák a budapesti parkokban*. [Budapest], [Bercsek P.], 2013. 35 p. URL: <http://mek.oszk.hu/12300/12315/12315.pdf> Letöltve: 2017.10.15.
- BERCSEK PÉTER: Budapest dendrológiai értékei. In: *A fővárosi kertészet száz éve*. Szerk. Kiácz György. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1967. p. 125–148.
- BERCSEK PÉTER: *Margitsziget rövid története*. 2012. Kézirat.
- BERCSEK PÉTER: *Mesélnek a margitszigeti fák*. [Budapest], Szerző, cop. 2012. 71 p. URL: <http://mek.oszk.hu/12300/12334/12334.pdf> Letöltve: 2017.10.15.
- BERCSEK PÉTER: *Műalkotások a Margitszigeten: Ismeretterjesztő gyűjteményes összeállítás*. [Budapest], [Bercsek Péter],. 2013. 119 p. URL: <http://mek.oszk.hu/12300/12346/12346.pdf> Letöltve: 2017.10.15
- BERCSEK PÉTER: *Részletek a Margitsziget történetéhez: Szakmai emlékirat*. [Budapest], [Bercsek Péter], 2013. 162 p. URL: <http://mek.oszk.hu/12300/12345/12345.pdf> Letöltve: 2017.10.15.
- BOROS ANIKÓ, -ILLYÉS CSABA (fotó): *Cserjék és díszfák*. Kisújszállás: Szalay Kv., Pannon-Literatúra Kft, 2007. 158 p.
- Budapest: térkép*. 7. kiad., Budapest, Cartographia, 1993.
- COOMBES, A. J.: *Fák*. Budapest, Taramix, 1992. 320 p.
- CSORBA CSABA: *Fejlődésünk a felszabadulástól napjainkig. [A Margitsziget húsz éves története (1945–65)]*. TDK dolgozat. Budapest, 1965. – Kézirat.
- DEBRECZY ZSOLT: *Javaslat a Margitsziget tájképi- és dendrológiai fejlesztési tervéhez*. Budapest, Természettudományi Múzeum Növénytára – Fővárosi Kertészeti Vállalat, 1984.
- DEZSÉNYI MIKLÓS, DOMBI JÓZSEF et al.: *Szent Margit és Szigete*. V. rész. Budapest, Vörösváry, [V. rész, 11944]. 248 p., 16 t.
- FEUERNÉ TÓTH RÓZSA: *Margitsziget*. Budapest, Egyet. Ny., 1955. 33 p.
- GÁL ÉVA: *Margitsziget*. Budapest, Városháza, 2000. 59 p.
- GENCSI LÁSZLÓ,- VANCURA RUDOLF: *Dendrológia*. Mezőgazda kiadó [Pécs], 1992. 728 p.
- GOMBOS ZOLTÁN: *Régi kertek Pesten és Budán*. Budapest, Natura, 1974. 270 p.
- HANUSZ ISTVÁN: A budapesti Margitsziget fáit. Turisták lapja. Kertészeti Lapok. 1890 (5.évf.) 11. 281–284. A budapesti Margitsziget fáit. *Kertészeti Lapok*. 1890. 5. 11. 283. URL: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/KerteszetiLapok_1890/?pg=332&layout=s Letöltve: 2017.10.15.
- HESSAYON, D. G.: *Díszfák és díszcserjék*. Budapest, Park Kiadó, Kertszakértő, Budapest, Park Kiadó, 1993. 128 p.

- HORGAS JUDIT: „Légjavító zöld ligetben” Bercsek Péterrel, a Margit-sziget egykori főkertészeivel. *Liget*, 2006. 19. 6. p. 62–71.: Interjú a Liget 2006/6. számának: Légjavító zöld ligetben.
- LITTERATI-LOOTZ LOÓTZ GYULA: *A Margitsziget védelme*. [Részlet ... visszaemlékezéseiből] In: Gosztonyi Péter: Budapest lángokban 1944–1945. Budapest, Móra Ferenc Kvk., 1998. p. 183–185.1973.
- JOHNSON, O., MORE, DAVID: *Európa fái*. [Budapest], Kossuth Kiadó, 2011. 463 p.
- KERÁNYI ELEK, NÁDASI MIHÁLY, SOMOGYI ISTVÁN: *Dísznövénytermelés*. 2. rész, V. Lomblevelű díszcserjék és díszfák. Budapest, Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1957.
- KEVÉLY LÁSZLÓ, FŐKERT NZRT: *A Margitsziget fenyőféléinek és lombhullató fáinak darabszáma*, 2008. február –, FŐKERT NZRT belső jegyzet.
- KIÁ CZ GYÖRGY (szerk.): *A Fővárosi Kertészet száz éve*. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1967. 163 p.
- KINGSBURY, N.: *A természet kincsei : f, Fák*. [Budapest], Saxum Könyvkiadó, 2016. 224 p.
- KIRÁLY ILONA: *Árpádházi Szent Margit és a Szigetsziget*. Budapest, Szt. István Társ, 1979. 354 p.
- KÓKAI ANIKÓ, FŐKERT NZRT: *Margitszigeti viharkár felmérési jegyzőkönyve.*, FŐKERT NZRT, 2006. 08.. 22 – 24.
- KOMLÓSNÉ HLATKY KATALIN: *Budapesti zöldkalauz: parkok, közterek, szobrok, zöldterületek*. [Budapest], Magyar Almanach, Budapest, 2001. 255 p.
- KREMER, B. P.BRUNO: *Fák: őshonos és betelepített fajok Európában*. Budapest: Magyar Könyvklub, 1995. Mosaik Verlag GmbH, München, 1984.285 p.
- MAYER, J., SCHWGLER, H-W.-HEINZ-WERNER S.: *Fák és cserjék határozókönyve*. [Kaposvár], Holló, [2007]. 318 p. 2002.
- NAGY BÉLA (szerk.): *Díszfák, díszcserjék termesztése és felhasználása: kertészeti dendrológia*. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1980. 455 p.
- PÉK ZSOLT, FŐKERT NZRT: *Margitszigeti fák vizuális és mérőszeres (Fakopp 3D) vizsgálata*, FŐKERT NZRT 2016.
- POLUNIN, OLEG: *Európa fái és bokrai*. Budapest, Gondolat, 1981. 210 p.
- PÓSAI GYÖRGY: *Magyarország legnagyobb fái: Dendrománia*. Pécs, Alexandra Kiadó, 2005. 167 p.
- RADÓ DEZSŐ: *Budapesti parkok és terek*. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 1985. 179 p.
- RADÓ DEZSŐ: *Fák a betonrengetegben*. Budapest, Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat, 1981. 100 p.
- RAPAICS RAYMUND: *Magyar kertek*. [Budapest], Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 19403. 303 p. URL: <http://mek.oszk.hu/06300/06313/06313.pdf> Letöltve: 2017.10.15.
- RETKES JÓZSEF-TÓTH IMRE: *Lombos fák és, cserjék*. 4. kiad. Budapest, Botanika Kft., 20062005. 160 p.
- SCHMIDT GÁBOR (szerk.): *Dendrológiai herbárium: díszfák és díszcserjék felismerése leveleik és hajtásaik alapján*. Budapest, Pro Natura, [1993] cop. 1991. 103 p.
- SCHMIDT GÁBOR, TÓTH IMRE: *Kertészeti dendrológia*. Budapest, Mezőgazda, cop. 2006. 403 p.
- SCHMIDT GÁBOR: *88 színes oldal a díszfákról*. Mezőgazdasági Kiadó, 1981. 88 p.
- SZALLER VILMOS, FŐKERT NZRT, Fasori alközpont: *Budapest; 13. kerület Margitsziget területén található kritikus fák vizuális és mérőszeres (Fakopp) vizsgálata*, FŐKERT NZRT, Fasori alközpont, 2008.
- SZALLER VILMOS, MAGYAR FAÁPOLÓK EGYESÜLETE: *Javaslat a fák értékelésére*. Magyar Faápolók Egyesülete, 2013.
- SZALLER VILMOS, MAGYAR FAÁPOLÓK EGYESÜLETE: *Javaslat a fák nyilvántartására és egyedi értékük kiszámítására*. Magyar Faápolók Egyesülete, 2013.
- SZALLER VILMOS, FŐKERT NZRT.: *Vizuális fadiagnosztika.* , FŐKERT NZRT, 2010.
- TABA (/TOST)/ VILMOS: *Tost Károly a Margitsziget kertésze 1808-1850*. Budapest, 1981.
- TARJÁNYI FERENC, -PESTI LÁSZLÓ: *Budapesti nagy parkok növényjegyzéke*. [Budapest], [szerzők], 2011. [192 p.] URL: <http://mek.oszk.hu/10000/10092/10092.pdf> Letöltve: 2017.10.15.

TARJÁNYI FERENC, PESTI LÁSZLÓ: Priszter Szaniszló (szerk.): *Margitsziget*. [Budapest], TKM Egyesület, 1993. 16 p. Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára, 1993.

TÓTH IMRE: *Díszfák, díszcserjék: 970 fa és cserje határozói, letársa, elterjedési területe, igénye, díszértéke, felhasználási lehetőségei, szaporítási módjai*. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1969. 581 p.

TÓTH IMRE: *Lombhullató díszfák, díszcserjék a kertben*. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1975. 223 p.

TÓTH IMRE: *Lomblevelű díszfák, díszcserjék kézikönyve*. Dunaharaszti, Budapest, Tarkavirág Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., 2012. 789 p.

TÖRS KÁLMÁN: *A Margit-sziget*. Pest, Athenaeum Ny., 1872. 137 p., 10 t. URL: <http://mek.oszk.hu/00500/00596/html/msziget/tors/ulthm.htm> (részlet) Letöltve: 2017.10.15.

Honlapok

- <http://www.zoldkalauz.hu>
- <http://www.egykor.hu>
- <http://www.fortepan.hu>
<http://oregfak.emk.nyme.hu>
- <http://www.dendromania.hu/index.php?old=falistak>
- *Margitsziget. A sziget egykor és ma*. (KOKAS KÁROLY, TÓTH MARGIT: Arany János Őszkék c. holnapjának része, Szeged, 2001. – <http://www.mek.oszk.hu/00500/00596/html/msziget/index.html>
- *Különleges négyzetkilométer* (részlet)– http://nol.hu/utazas/20090817-kulonleges_negyzetkilometer
- LITTERÁTI-LOÓTZ GYULA: A Margitsziget védelme. (részlet)
http://memoir44.hu/cikkek/a_margitsziget_vedelme
- NÉMETH ANDRÁS TAMÁS: *A Margit-sziget ostroma*, 1945. január. –
<http://www.masodikvh.hu/hadszinterek/europa/kozep-europa/1334-a-margit-sziget-ostroma-1945-január>
- *Százados fák. A növényvilág számos érdekessége díszíti a Margitszigetet*. (1939. október, Magyar Világhíradó 819.) – <http://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=3518>
- CSONTOS PÉTER (szerk): Feketefenyveseink kutatása. Elméleti Biológiai és Ökológiai Kutatócsoport Budapest, 2007.100 p. <http://vmek.niif.hu/04400/04450/04450.pdf>
- KONDORNÉ SZENKOVITS MARIANN, HORVÁTH TAMÁS: A Soproni-hegységben (Ágfalva) található fafaj összehasonlító kísérlet tapasztalatai. *Erdészeti Lapok*, 2007. 142. 2. p. 38–40. URL: <http://erdeszetilapok.oszk.hu/00327/pdf/038-040.pdf>
- KONDORNÉ SZENKOVITS MARIANN: A 35 éves Nagylózsi (Soproni-dombvidék) fafaj összehasonlító kísérlet tapasztalatai. *Erdészeti Lapok*, 2007. 142. 2. p. 40–42. URL: <http://erdeszetilapok.oszk.hu/00327/pdf/040-042.pdf>
- *Celldömök 7. helyi építési szabályzata. 7.3/b. függelék: Díszfák fontosabb méretei*. URL: <http://letoltes.celldomok.hu/rendezesiterv/pdf/iratanyag/fameretek.pdf>
A fák korának megállapítása a törzsátmérő függvényében. *Lélegzet*, 1999. 7–8. melléklet. URL: <http://www.lelegzet.hu/archivum/1999/07/0370.hpp.html>
- A fák életkora. Hálózat: A Környezeti Nevelési Hálózat Hírlevele, 1999. 39.
<http://bocs.hu/kornev/halozat/knh0/6OLDAL.HTM> és
<http://bocs.hu/kornev/halozat/knh0/7OLDAL.HTM>
- Szél Győző fázós blogja. Margit-szigeti séták (2013. XII. 29., 2014. I. 5. és II. 1.) 2014.02.10. 23:27 :: euria http://kedvencfak.blog.hu/2014/02/10/margit-szigeti_setak_2013_xii_29_2014_i_5_es_ii

Szóbeli közlések

Bercsek Péter – volt kertészeti vezető.

Kürthy István – volt kertészeti vezető.

Szaller Vilmos – FŐKERT Nonprofit Zrt. Faállomány fejlesztési szakértő, Favédelmi munkacsoportvezető, favizsgáló.

NÉVMUTATÓ

Latin növénynevek

Acacia nilotica 27

Acer

- *campestre* 18, 21, **33**, **71**, 123-124, 137, **157**, 166

- *dasycarpum* **31**

- *griseum* 29

- *monspessulanum* 20

- *negundo* 21

- *opalus* var. *obtusatum* **31**

- *palmatum* **46**, 123, 124, 128

- *pensylvanicum*, 20

- *platanoides* 'Schwedleri' 20

- *platanoides* 20

- *pseudoplatanus* 20

- *pseudoplatanus* 27

- *rubrum* 21

- *rubrum* 'Coccineum' 21

- *saccharinum* **31**

- *saccharum* 20

- *species* 24

- *tataricum* 18, 21

Aesculus 27,

- *flava* (*A. octandra*) 130

- *glutinosa* 18

- *hippocastanum* 19, 24, **53**, **103**, 123-124, 130, 144

- *hippocastanum* 'Baumannii' 130

- *parviflora* **61**, 123-124, 133

- *pavia*

- *species* **32**

- x *carnea* 130

- x *carnea* 'Briotii' 130

Amelanchier laevis **39**

Betula

- *alba* **39**

- *maximowicziana* **30**

- *species* 21, 24

- *verrucosa* **39**

- *pendula* **32**, **39**, 146

- *pendula* 'Purpurea' **30**

Broussonetia papyrifera 29, **34**, 148

Carya species 21

Catalpa bignonioides **36**

Celtis

- *australis* 24

- *koreana* **38**

- *occidentalis* **34**, 165

- *sinensis* **38**

Cercis siliquastrum, 20

Chaenomeles japonica, 20

Cladrastis

- *kentukea* 20

- *lutea* **36**

- *tinctoria* 20

Corylus colurna 19

Crataegus monogyna 18

Cupressus 23

Cydonia japonica 20, 123-124

Diospyros

- *kaki* 76, 77

- *lotus* 22, **76**, 77, 123-124, 139, 164

- *virginiana* **64**, 77, 123 - 124, 134, 164

Elaeagnus angustifolia 22

Fagus silvatica 'Atropunicea' **34**

Fraxinus

- *angustifolia* subsp. *Pannonica* **32**

- *excelsior* 17, 18, 21, **35**, **74**, 123-124, 138, 145

- *nigra* 17, 19, 21, **145**

- *ornus* 74

- *species* 24, **71**, 123-124, 137

Ginkgo biloba 5, 23, **58**, 123-124, 132

Gleditschia

- *caspiaca* 22

- *filifer* 22

- *oxyacantha* 22,

- *triacanthos* f. *inermis* **31**, **35**, 146

Gymnocladus

- *canadensis* 18, 28, **100**, 144

- *dioicus* **100**, 123-124, 144

Juglans

- *cinerea* 19, 22

- *nigra* 12, 18, **51**, **88**, 123-124, 129, 141

Koelreuteria

- *bipinnata* **38**, 146

- *paniculata* 38

Larix decidua 23

Liquidambar styraciflua **57**, 123-124, 131

Liriodendron tulipifera 22, 24, 27, **62**, 123-124, 133

Maclura

- *aurantiaca* 20, 94

- *pomifera* 12, **93**, 123-124, 143

Magnolia

- 'Alexandrina' 20

- 'Lenneana' 20

- 'Yulan' 20

- *acuminata* **34**

- *auriculata* 20, 24

- *fraseri* 20

- *liliflora* 20
- *purpurea* 20
- *x soulangeana* 20
- Metasequoia glyptostroboides* 7, **45**, 123-124, 125, 127
- Mimosa arabica* 27
- Morus*
 - *nigra* 29
 - *alba* 18
 - *species* 24
- Musa species* 26
- Ostrya carpinifolia* 24, **40**, 146
- Parrotia persica* **56**, 123-124, 131
- Paulownia*
 - *imperialis*, 29
 - *tomentosa* 29, **35**, 147
- Phellodendron amurense* **33**, **82**, 123-124, 140
- Pinus*
 - *nigra* var. *austriaca* 23
 - *nigra* **28**, **91**, 123-124, 142
 - *picea* 23
 - *rigida* 21
 - *sylvestris* 142
- Platanus*
 - *hybrida* 69
 - *occidentalis* 24, 69
 - *orientalis* 24, 69
 - *racemosa* 19
 - *species* 24,
 - *taxon* 26
 - *x acerifolia* 'Suttneri' **107**, 145
 - *x acerifolia* 22, **35**, **69**, **78**, **87**, **96**, **106**, **111**, 123-125, 136, 139, 141, 143, 145
 - *x hispanica* 69
- Populus*
 - *alba* 18
 - *canadensis* 19
 - *dilatata* 21
 - *nigra* 'Italica' 19, **30**
 - *nigra* 19, 21, 24, 28, **37**, **40**, 147
 - *pyramidalis* 21, **30**
- Populus*
 - *sieboldii* **32**
 - *species* 24
 - *x euramericana* 24
- Pterocarya*
 - *caucasica* 18
 - *fraxinifolia* 18, **33**, **49**, 123-124, 129
- Pyrus pyraeaster* 18
- Quercus*
 - *borealis* **43**
 - *laurifolia* 24
 - *libani* **37**
 - *pubescens* **32**
 - *robur* 'Fastigiata' 24, **39**
 - *robur* 'Umbraculifera' **60**, 123-124, 133
 - *robur* 17, 22, 43, **65**, **75**, 123-124, 135, 139, 165
 - *rubra* **43**, 44, 123-124, 127
 - *species* 18, 24
- Robinia*
 - *coronaria*, 24
 - *pyramidalis*, 19
 - *pseudoacacia* 'Monophylla' **39**, 146
 - *pseudoacacia* 'Unifolia' **39**
 - *pseudoacacia* var. *monophylla* **39**, 146
 - *pseudoacacia* 29
- Salix*
 - *alba* 18, **30**
 - *alba* 'Tristis' **30**, **36**
 - *alba* var. *tristis* 27
 - *babylonica* 29, **38**, 146
 - *daphnoides* **37**
 - *fragilis* 18
 - *matsuduana* 'Tortuosa' **33**
 - *purpurea* 18
 - *species* 24
- Sequoiadendron giganteum* 24
- Sophora*
 - *japonica* 'Contorta Pendula' **37**
 - *japonica* 'Pendula' 20, **37**
 - *japonica* 'Tortuosa' **37**
 - *japonica* 18, 27, **84**, 123-124, 140
- Taxodium distichum* 41, **30**, **48**, 123-124, 128
- Taxus baccata* **80**, 123-124, 141
- Thuja* 23, 24
- Tilia*
 - *parvifolia* 27
 - *species* 18
- Ulmus* 28
 - *glabra* 18
 - *minor* **31**
 - *procera* 18
 - *scabra* 18
 - *species* 18, 22
- Virgilia lutea* 20
- Wellingtonia giyantea* 24
- Zanthoxylum*
 - *americanum* 55, 131
 - *piperitum* 55
 - *simulans* **55**, 123-124, 131
- Zelkova carpinifolia* **36**

Magyar növénynevek

- A sziget legidősebb kocsányos tölgye **75**, 139, 163
A sziget legidősebb tiszafája 90, 141
A sziget legmagasabb platánfája **106**, 145
Akácfa 29
Alacsonyan elágazó platánok **111-112**, 145,
Alexandrina liliomfa 20
Amerikai ámbrafa **57**, 131-132
Amerikai *Carya*-dió 21
Amerikai fekete dió 12, 18, 19, 22, 51-52, 88-89, 129-130, 141
Amerikai kakiszilva 64, 164
Amerikai sárgafa 36
Amerikai szürke dió 19, 27
Amerikai tulipánfa 22, 24, 62-63, 133
Amuri parásfa 33, **82-83**, 140
Arany János kőrifája 17, 65, 145
Arany János tölgyei 17, 22, **65-67**, 135-136
Ausztrál ostorfa 24
Az egykoron a legszebbnek tartott bokrétafa **53-54**, 130-131
Babérlevelű tölgy 24
Babiloni fűz 29, 146
Bibircses nyír 32, 39, 146
Bíbor nyír 30
Bokrétafa 53, 103-105, 130-131
Boroszlánképű fűz 37
Boroszlánlevelű fűz 37
Ciprusok 23
Cukorjávör 20
Császárfafa 29, 35, 147
Csavartvesszejű japánakác 37
Cserjés vadgesztenye csoport **61**, 133
Cserjés vadgesztenye 61, 133
Csüngő japánakác 20, 37
Datolyaszilva 76
Ébenfa 64
Égerfa 32
Égi kakiszilva 76-77
Égiszilva 76-77
Egybibés galagonya 18
Egyiptomi akác 27
Egylevelű akác 39, 146
Eperfa, 24, 29
Erdei fenyő 142
Ernyőkoronájú kocsányos tölgy **60**, 133
Ezüst juhar 24, 31
Ezüst nyár 21
Ezüst topolyák 24
Ezüstplatán **87**, 141
Érdeslevelű szil 18
Fehér akác 29
Fehér eperfa 18
Fehér fűz 30
Fehér juhar 24
Fehér nyár 18, 21
Fekete dió 12, 18, 19, 22, 51-52, **88-89**, 141, 129-130
Fekete eperfa 29
Fekete kőrís 19, 21, 145
Fekete nyár 37, 40, 147-148
Feketefenyő 23, 28, 91-92, 142
Feketefenyves 28, 142
Fenyő 24, 28, 142
Fenyves 28, 29, 91, 142
Fisetfa 93
Főúti fasormaradvány **96-97**, 143
Franciafa 76-77
Fraser magnolia 20
Fustelfa 93
Fustikfa 93
Fürtös juhar 20
Fűz 30, Fűzek 18, 24
Gömbakácok 24
Guajak fa 100
Gúla-akác 19
Gúla-eperfa 19
Gyógyfa 93
Halastó melletti japán juharok **46-47**, 128
Hárs 18, 24, 27
Hegyes levelű liliomfa 34
Hegyi mamutfenyő 24
Hegyi szil 18
Hegyikörte 39
Hegyi jávör 20
Hegyi juharfák 27
Hét ágú *Sophora* 84
Hét vezér 26
Hét Vezérek fája 79, 107
Hét testvér, Hét testvérek, Héttestvér 26, 78-79, 84, 107
Hétvezér platán, Hét vezérek fája **78-80**, 139
Hibrid platán 69
Hikoridiók 21
Idős feketefenyők **91-92**, 142
Ikertörzsű tulipánfa **62-63**, 133-134
Japán juharok 46-47, 128
Japán nyár 32

Japán nyír 30
 Japánakác 18, 27, 84-85, 140
 Japánbirsek 20
 Japánkerti ős-mamutfenyők 7, 127-128
 Jávorok 24
 Jegenye 18, 24
 Jegenyenyár 19, 30
 Joxylon 93
 Judásfák 20
 Juharfa 16
 Juharlevelű platán 35, 69, 87, 96-97, 106, 111-112, 136, 139, 141, 143, 145
 Jülan liliomfa 20
 Kakiszilva 64
 Kaliforniai platán 19
 Kanadai nyárfák 19
 Kanadai vaska 18, 28, **100-101**, 144
 Kaszpi lepényfa 22
 Kaukázusi gyertyánszil 35
 Kaukázusi szárnyasdiók 18, 33, 49, **49**, 129
 Kávébab 100
 Keleti platán 24, 69
 Kentaki sárgafa 20
 Kentucky-kávéfa 100
 Kései csörgőfa 38, 146
 Keskenylevelű ezüstfa 22
 Két évszázados narancseper **93-95**, 143
 Kínai „tüskés-köris” 55
 Kínai bors 55
 Kínai liliomfa 20
 Kínai ostorfa 38,
 Kínai ős-mamutfenyő 7, 127-128
 Kínai páfrányfenyő **58**, 132-133
 Kínai pagodafa 84
 Kínai papíreper 34, 148
 Kínai szomorúfűz 38, 146
 Kínai tüskés-sárgafa **55**, 131
 Kislevelű hárs 27
 Kocsányos tölgy 18, 65-67, 75, 135-136, 139, 165
 Komlóbükk 24
 Komlófa 24
 Komlógyertyán 39, 146-147
 Korai juhar 20
 Koreai ostorfa 38
 Körös 24, 72, 137
 Közönséges japánakác 84-85, 140
 Közönséges pagodafa 84
 Közönséges tiszafa 90, 141
 Közönséges vadgesztenye 53, 103-105, 130-131, 144
 Lepényfa 22, 31, 35, 146
 Libanoni tölgy 37
 Liliomfa 19
 Lócitrom 93
 Lombardiai nyár 19
 Lótusz szilva **76-77**, 139, 164
 Lótuszbojgó 76-77
 Lótuszfa 76-77
 Lucfenyő 23
 Magas körös 18, 21, 35, **74**, 138, 145
 Magyar körös 32
 Magyar olajfa 22
 Majomagy 93
 Mancsi fenyők 91
 Mandzsu égiszilva 76-77
 Mezei juhar 18, 19, 33, 72, 137, 166
 Mezei szil 31
 Mézgás éger 18
 Mocsárciprus 30, 41, 48, 128-129
 Mocsári tölgy 75
 Molyhos tölgy 32
 Nagyszálló melletti fekete diók **51-52**, 129-130
 Nagyvirágú liliomfa 20
 Narancseper 12, 93-95, 143
 Nyárfák 19, 21
 Nyír 16, 24
 Nyugati ostorfa 34, 148, 163
 Nyugati platán 19, 24, 69
 Olasz datolyaszilva 76-77
 Olasz nyár 21, 24
 Olvasófa 84
 Opáljuhar 31
 Óriás mamutfenyő 24,
 Ostorfa 34, 148, 165
 Oszáznarancs 20, 93, 143
 Osztrák feketefenyő 23
 Ozag narancsok 19, 24
 Ozágok narancsa 20, 94-95
 Ős-mamutfenyők 7, 45, 125
 Ősplatán 21, **69-70**, 125, 136-137
 Összefonódott fapáros **71**, 137
 Páfrányfenyő 5, 23, 58
 Papíreper fa 29, 34
 Pennsylvaniai juhar 20
 Perzsa varázsfa **56**, 131
 Piramis-akác 19
 Piramistölgy 24, 39
 Platán 19, 21, 24, 26, 35, 36, 69, 87, 96-97, 106, 107-109, 111-112, 136, 139, 141, 143, 145
 Pompás fanyarka 39
 Pompás nyír 30
 Rozmaringszínű tölgy 24
 Sárga braziliai fa 93
 Sárgafa 93
 Spirálfűz 33
 Szappanfa 100

Szecsuaáni bors 55
Szilfa 28, Szilfák 18
Szilfacsoport 24
Szíriai tölgy 37
Szivarfa 36
Szívlevelű szivarfa 36
Szomorúfűz 24, 27, 30, 36
Szurkos fenyők 21
Szürke juhar 29
Tarka levelű platán 26, **107-109**, 145
Tatár jávor 21
Tompakarjú juhar 31
Topolyfa 21, 24
Tölgyek 18
Török mogyoró 19
Török szederfa 29
Többszörű közönséges japánakác **84-85**, 140

Tuják 23
Tulipánfa 133, Tulipánfák, 27
Ulmus-tölgyek 18,
Tövis nélküli lepényfa 31, 146
Vadgesztenye 19, 21, 24, 27, 130-131, 144
Vadkörte 18
Vadnarancs 93
Vadszőlő 24
Valódi lótuszszilva 76-77
Vasfa 100-101
Vastagtörzsű vadgesztenye **103-105**, 144
Vérbükk 34
Virginiai mocsárciprus 30, 41, **48**, 128-129
Virginiai szilva **64**, 134-135, 164
Vörös juhar 21
Vörös tölgy **43**, 127
Vörösfenyő 23
Zöld juhar 21

Személynevek

Adam Edmondné 18
Anna Pavlovna 26
Arany János 17, 29, 35, 65-66, 69-70
Babos Károly 35
Baranyai László 40, 147-148
Bercsek Péter 6, 16, 21, 29, 31-34, 36, 38, 58, 60,
65, 71, 78, 83, 85, 90-91, 95, 107, 127-131, 134,
136, 139-141, 144-146, 148
Bőle György 148
Csejtei Péter 147
Debreczy Zsolt 31, 87, 111, 119
Heinrich Nebbien 11
II. Lipót császár 11
IV. Béla 10, 71
Fekete Adrienn 147
Fery Antal 34
Fuchs Emil 16
Gergely Attila 148
Hanusz Isván 26, 28, 70, 91
Jámbor Vilmos 12, 13
John Gerard 82
József Ágost 14
József főherceg 12-14, 26, 28, 65, 78, 83, 101
József nádor 11, 14, 22, 26, 35, 69-70, 78, 83, 87,
91, 94, 101, 107
Kirchlechner Emil 15, 27
Krúdy Gyula 11, 26, 32, 79, 100-101, 139
Kunsch Antal 15, 16, 78
Li Si Csen 82
Magyar György 12-13, 18, 22, 24, 65, 83, 94
Magyar Gyula 13
Mátyás király 28

Mihály Árpád 119
Miskey Katalin 16
Mistéth Endre 91
Pesti László 33
Petőfi Sándor 39
Pék Zsolt 124
Pósfai György 8, 11, 147
Radó Dezső 6, 16, 32, 64, 70, 124, 132
Rapaics Raymund 107
Rác István 119
Rexa Dezső 94
Rozsnyai Margit 71
Sándor Lipót 11
Sándor nádor 11
Schmidt Gábor 38
Sólyom Attila 147
Szaller Vilmos 79, 124, 136, 139-141, 145-147
Szent Margit 71, 100
Szép Ernő 39, 69
Szél Győző 30, 130, 135-136, 139-141, 145, 147-
148
Szombathelyi Gergely 147
Taba Tost Vilmos 51, 70
Tarjányi Ferenc 34
Torma Ágnes 137
Torma Zoltánné, Torma Zoltán 137, 147-148
Tost Károly 11, 12-13, 51, 63, 74, 89, 94, 107
Tóth Imre 83
Törs Kálmán 70, 94, 103
Ybl Miklós 13
Zichy János gróf 29
Zsigmondy Vilmos 13

A lótosz szilva dendrológiai érdekesség és a szigeten egyedülálló. 2012-ben bőven termett. Ehető termései csak a csersavak lebomlása után, késő ősszel fogyaszthatók (1)

A másfél évszázados, háromtörzsű, amerikai kakiszilva szögletesen repedezett törzsei. A fent említett példány rokona, azonban ez a fa nem termős. Mindkét faj fája egyben értékes ébenfa is, 2008 (1)

A napjainkra leromlott állapotú ostorfa fasor a Margithídi lehajtón, még jó állapotban, az 1970-es években (6.5) Lásd még: *függelék F.45. – 148. oldal.*

A Rózsakertben, 1955-ben készült fotó bal oldalán látható a sziget legidősebb kocsányos tölgye. A jobb oldali fa a sziget egykori legnagyobb nyugati ostorfája, amely 2008-tól már nem látható (6)

A két évszázados nevezetes hagyásfa a kivágása előtti percekben... Alsó Nagyrét, 2008.02.27. (3)

A famatuzsálem halála. Alsó Nagyrét 2008. 02.27. (3)

A Margitsziget nem csupán a főváros egyik legszebb parkja, valamint idegenforgalmi központja, ahol a különböző szabadidős tevékenységeinket örömmel és hasznosan tölthetjük, hanem egyben Európa egyik legértékesebb dendrológiai parkja is.

Az idők folyamán a leromlott állapotú, történelmet idéző nevezetes fák egy része - amelyet elődeink oly nagyon védelmeztek - napjainkra teljesen eltűntek és ezek a fák a feljegyzések híján talán már örökre feledésbe is merültek.

Néhányuknak azonban megadatott, hogy emlékét töredékekből felelevenítsük.

Ebben a munkában egyrészt ezek az egykori fák kerülnek csokorba szedve bemutatásra.

Másrészt ez a kiadvány legfőképp napjaink dendrológiai értékeinek a megismeréséhez nyújthat megfelelő eligazítást, amelynek segítségével a Margitsziget 35 nevezetes fájával, illetve facsoportjával ismerkedhetünk meg közelebbről.

KEVÉLY LÁSZLÓ

